

אסיפת גליזנות

פרשת ויגש

נא לא להוציא מבית הכנסת
עד מוצאי שבת

תוכן הענינים - אסיפת גליונות ויגש

3	אבני אפד - מורינו הרב רבי אליעזר דוד פרידמן זצ"ל
7	מאורי הגולה. מרנן האדמורי"ם מאורי גולת ארה"ב זי"ע
13	אגרת לאברך. הגאון האדיר בעל משנת יוסף זצ"ל
17	מחשבת חיים - מרן הגאון הצדיק רבי משה חיים שמרלר זצ"ל אב"ד ציריך
19	ויטע אש"ל - הגאון הצדיק רבי שמואל אהרן לידר זי"ע
21	זכר צדיק לברכה - מרן הגה"ק רבי יהודה הורביץ מדז'יקוב זי"ע
23	מפתורא דאבא - כ"ק מרן אדמו"ר בעל האמונת אברהם מפייסבורג זי"ע
25	נטיעה של שמחה - הגאון הצדיק רבי נטע ציינווירט זצ"ל
27	דברי תורה וחסידות - הגאון הצדיק המקובל רבי אהרן מרדכי רוטנער זצ"ל
29	שלהבת מנחם - הגאון הצדיק ר' מנחם מונדרר זצ"ל מקאסוב
31	בית ארזים - חכמי רומניא וגאוניה
33	משיב נפש - הגה"צ רבי יעקב מאיר שכטער שליט"א
35	מעיינות החיים - כ"ק אדמו"ר מטעמשוואר שליט"א
39	קול דודי - הרה"ג רבי דוד פראנד שליט"א
41	אוצר פלאות התורה - הרב רבי זאב (וואלף) זיכערמאן שליט"א
43	חמידא דאורייתא - הגאון רבי יעקב פרידמן שליט"א
45	היכל הוראה - הגאון הגדול גאב"ד היכל הוראה שליט"א
47	אוצר ידיעות התורה - מגיד מישרים הרה"ג רבי אהרן קאהן שליט"א
49	הוי זהיר במלאכתך - הגאון רבי משה אורי בלוי שליט"א
51	זיו הפרשה - הגה"צ רבי יונה זאב וינבערג שליט"א
53	עמק הפרשה - הגאון הגדול רבי משה פרידמן שליט"א
56	פניני הלכה ומנהג - הרה"ג רבי פנחס אהרנסון שליט"א
58	פניני הכהן - המשפיע הרב החסיד רבי יצחק דוב מנדלסון שליט"א
60	הלכה למעשה - הרה"ג ר' שלום געשטעטנער שליט"א
62	מרקחת חיים - הגאון הגדול רבי חיים אלעזר ווייס שליט"א גאב"ד ביתר

לרגל הרחבת התפוצה, דרושים מפיצים בכל רחבי הארץ לחלוקה בבתי כנסת
והקמת נקודות איסוף למפיצים, כמו"כ ניתן להזמין מנוי בתשלום עד הבית,
ניתן ליצור קשר במספר 0733-57-50-59 או ב 053-417-8885
להשתתפות בהוצאות ולהקדשות ולכל עניין אחר נא להתקשר ל 050-4186-860

הדפסה: קונטרול פי חירם 6 ירושלים 02-9971070

אבני אפד

ממקור ישראל והלכות רבינו ישראל בעל שם טוב ותלמידיו ז"ע ועב"א כפי ששאב מבראם והשקה את בני ישראל רבות בשנים מורינו הרב רבי אליעזר דוד פרידמאן זללה"ה זיע"א רב ביהמ"ד החסידי בעלזא בלאגראן

פרשת ויגש תשפ"ד

הרה"ק רבי נפתלי צבי מראפשיץ זי"ע א'

ויגש אליו יהודה ויאמר כי אדני ידבר נא עבדך דבר באזני אדני וגו' (בראשית מו, יח).

הגה המורה הקדושה למדה אותנו דרך איך לבוא להתפלל לפני ית"ש, לבל יפול לב האדם [עליו] ולומר איך אשא פני לעמוד להתפלל לפני ית"ש, ואני איני ראוי צמעשי לזה, צפרט אס זכור

חטאיו שחטא לפניו ית"ש, ונתנת כאן המורה ענה להאדם להשיג אל לבו ג' אופנים, שעל ידי ג' אלו יהיה ערב ללבו לגשת אל הקודש.

האחד, יסוב אל לבו, אמת שמפאת עזמי ומעשי אני הצל וריק, אל הצוא לפניו ית"ש צקות אבותינו אברהם יצחק ויעקב, כיון שאני אחוז בקדושתם, כי יעקב חזל מחלמו, ומי שאוחז בחזל למטה [מנענע] החזל למעלה, אף שהוא ארוך [הרצה] מאוד וזה האוחז רחוק הרבה מראש החזל, עם כל זה

כתפת האפר

ואעפ"כ עשו צדיקי הדורות כמה תחבולות ופעולות להעתיקים ולכותבם ולהוציאם לאורה.

ואולם מקובל הדבר שאותו מדפיס ראשון שהוציא לאור ספרה"ק "זרע קודש" לא הוציא שנתו רח"ל, וכשבאו וסיפרו זאת להרה"ק מצאנו, נענה ואמר "ידעתי מכבר שדבר זה ישתלם בנפשות, ועם כל זה כדאי היה".

ב. יצוין שדבר זה כבר מוזכר בדברי קדשו של הרה"ק "חזוה" מלובלין בספרו הק' "זאת זכרון", וזהו ע"ד שפי' בספה"ק "נועם אלימלך" בפ' וישלח בשליחותו של יעקב אל עשו "עם לבן גרתי - ותרי"ג מצוות שמרתי" וכי שלפי הפשטות נראה שהיה מדבר רק אל עשו, ואליבא דאמת היתה בעת ההיא עיקר דיבורו תפלה כלפי הקב"ה ואמרו "עם לבן גרתי - ותרי"ג מצוות שמרתי" היה אומר להש"י, "ואל עשו נתכוון לומר (כפי הב') "לא נעשיתי שר חשוב", וע"ש שמפרש כל הענין איך שהתכוין אל הש"ת ומה דיבר אל עשו, וכך דרכם של הצדיקים שלענין הרואים ידברו אל הנוכח, ובאמת כוונתם באותו הזמן כלפי מעלה, ובדרך זה מביאר כבאן הרבי מלובלין שעיקר דיבורו היה אל הש"ת.

ג. מובא מצדיקים שאמרו שכדאי היה לטרוח וליסע מרחק רב להרבי ר' הירש מרימנוב זי"ע, לראות איך שיהיה פוסע לאחר מתפלת שמונה עשרה, כבוה בושה והכנעה מהרבוש"ע, ואנן נענה אבתריה הלואי שיהא לנו בושה והכנעה בהכנסינו לעמוד בתפלה לפני הקב"ה.

ד. אפשר לומר דלכך תיקנו חז"ל בריש תפלת העמידה להתחיל בברכת אבות, וכשהאדם מתבונן בעצמו איך אוכל לגשת להתפלל ואין בידי מעש ולבו נשבר בקרבו, לזאת השכילו אנשי כנסת הגדולה ותיקנו להתחיל בברכת אבות, שבזאת יתחזק האדם ביועו שבזכות אבותינו הק' אברהם יצחק ויעקב שאני מזרעם, יש לי כח לעורר העולמות ויקבלת תפילתי לרצון.

ואולי אפשר להוסיף בדרך רמז לפי דברי קדשו, להסביר הענין שנספק בהלכה (אור"ח סי' קא ס"א) שהמתפלל ולא כיוון באבות לא יצא י"ד וצריך לחזור ולהתפלל, אלא שלמעשה כתב הרמ"א שכהיים אין חוזרים בשביל חסרון הכוונה, שאף בתורה קרוב הוא שלא יכוון, וא"כ למה יחזור, ע"כ. אולם מעיקרא דדינא היינו צריכים לחזור ולהתפלל כשלא כיוון בברכת אבות, ומהו ההסבר בזה.

ואפשר לומר לפי דברי הרה"ק מראפשיץ, שבעמדינו להתפלל, בלתי אפשר הוא לנו כי אם בכח האבות הק', וזה שלא מכיון באבות, דהיינו שמראה שאין לו צורך בהאבות וזכותם, ויכול לעמוד ולהתפלל אף בלתי כח האבות, לא יצא, שמאין לו כח להתפלל בעצמו, ומי הוא ומה הוא שיכול לעמוד ולהתפלל לפני מלך מלכי המלכים הקב"ה.

א. ידוע ומפורסם היא בעולם מאמר קדשו של הרה"ק ר' נפתלי ראפשיצער זי"ע בעל ה"זרע קודש" טרם פטירתו "דבוש" די ווייסט דאך איך האב אן מין לעבן נישט געזאגט א גלייך ווערטל", וזאת על אף שנודע בשערים היה בבדיחותו שהיו שגורים בפיו, עכ"ז העיד על עצמו, שרוח אחרת היתה עמו, ולא כפי שסברו ההמון השומעים שהיה אומר סתם ווערטליך ומילי דבדיחותא, ורגיל היה לומר בקדשו שג' דברים אינם כפי שסוברים העולם אלא שאליבא דאמת המה בהיפוך ואלו הן: "עם איז נישט פארהאנען קיין גראדערס ווי א קרומע לייטער, עם איז נישט פארהאנען קיין קרומערס ווי א גלייך ווערטל", עם איז נישט פארהאנען קיין אגנצערס ווי א צעבראכן הארץ", שהסולם כשהוא ישר ואינו עומד עקום, הרי אינו ראוייה לעמוד והוי באמת עקומה, וכן נמי במילה עוקצת (א שטעך ווארט) שבני אדם מביטים בהערכה על אדם שלישונו שנונה ויכול לומר א גלייך ווערטל על חשבון השני, אמנם לפי האמת אין זאת כי אם דרך עקום ופתלתול שמוליך את האדם ישר לגיהנום ח"ו, וכמו כן השלימות האמיתית לפני הקב"ה הוא זה שלבו נשבר בקרבו, וזהו הכוונה שאין לך דבר שלם ומושלם כלב נשבר.

הרה"ק מראפשיץ זי"ע ציווה לפני הסתלקותו שלא ידפיסו את דברי תורתו, ושגור בפי העולם שביאר טעמו בדרך צחות שלכן אינו רוצה שידיפסו ממנו ספר, שאינו רוצה לישן במטה יחד עם החסיד שלו, שהרי דרך העולם שבימוא דשבתא בגמר הסעודה, שוכבים במיטה לקיים "שינה בשבת תנוגו", והחסיד לוקח את ספרו של רבו אתו עד שמתנמנם וישן עם הספר, וע"ז התבטא הרה"ק שאין ברצונו לישן במיטה יחד עם חסידו.

עוד נמצא איזה גירסא שאמר כי על "רבי" יש ג' עדיות: א' בניו, ב' חסידיו, ג' ספריו, שכל אלו מעידים על גדולתו, וכיון שכבר נמצא אצלי ב' הראשונות סגי בהכי, ואינני צריך עוד לעד השלישי, שהרי עד הראשון, בניו, הרי מפורסמים היו לקדושי עליו, וכמו כן עדות השניה, החסידים, הרי דבר ידוע היו חסידיו הקדושים של הראפשיצער, שהיו שרפי מעלה, מהם הרה"ק ה"דברי חיים" מצאנו זי"ע והרה"ק ר' שלום קאמינקער זי"ע והרה"ק ר' נפתלי מליז'ענסק זי"ע וכן הרה"ק ר' אלימלך מרידינק זי"ע, ולכן עם עדים כאלו די והותר וא"צ עוד כלום.

עכ"פ דבר זה ברור ומוסכם לכל שהרה"ק מראפשיץ זי"ע הזהיר מאוד באזהרה יתירה שלא ידפיסו ספרו "זרע קודש" לאחר פטירתו, ואכן בראשונה לא בא בדפוס, ורק אחרי כארבעים שנה לאחר הסתלקותו, קם תלמידו הגדול הרה"ק ה"דברי חיים" וציווה להדפיסו, בהטעמו שאף שבימי קדם לא ציוויתי להדפיסו כי ידעתי שגם המחבר הקדוש בחיים חיותו לא הסכים שידפסו חידושי תורתו, אולם לאחמ"כ נתיישבתי שכן ידפיסו, כי ידוע שגם הרב ר' חיים וויטאל זי"ע מנע מלהוציא לאור חידושי ממה שקיבל מרבו האר"ז ולא הניח לתלמידיו לכתבם,

על ידי [אחיזתו] מנענע למעלה, ולכן אף שבאמת שאני צחינה התחמונה מאוד, מכל מקום כיון שאני בכלל בני ישראל, יש לי כח לעורר על ידי תפלתי כל העולמות, ויעשה לי ית"ש בקשתי, ויקבל יתצרך נחת רוח מתפלתי".

אופן ג', שיתן אל לבו יש בקרצו חלק חלקי ממעל, כי נתן צי ית"ש נשמת חיים חלק חלקי, ואצוא בתפלתי לדבק החלק אל מקור שורשו, וכיון שיש צי חלק שצו [מאוד] כזה, צוה אני כדאי לצוא [להתפלל] לפניו ית"ש, וכי החלק חלקי יתפלל לפניו יתצרך שמו], כמו שאנו רואין בכל מינה ומינה מנטרפין כמה אומיות, וכל אדם ממואל אחר ממואלות הפה, ומנטרפין אלו האומיות צרבע אחד, ומי הוא העושה להנטרפין כן [ומי הוא המנטרפין], רק כי זה כח החלק הזה שיש בקרצ האדם'.

אופן ג', יתן האדם אל לבו, הנה אמרו חו"ל (ברכות א, ב) מנין שהקצ"ה מתפלל כו', וזהו על דרך שאמרו חו"ל צמשה (וזה"ק

■ כתפת האפר ■

פמס רלב, ב) שכינה מדברת מתוך גרונו תמיד, כן כציוול יתצרך שמו מתלצב צפה האדם לפעמים, והקצ"ה מתפלל, ולכן יאמר האדם האמת שאין אני כדאי להתפלל מזד עמי כנ"ל, מכל מקום הקצ"ה צרצמיו וצרוצ חסדיו כשיראה שאי אפשר לי מזדי להתפלל אליו, כציוול יתלצב כנ"ל, והקצ"ה צרצמיו כציוול יתפלל עמי, ויהיה עם פי צעת הטופי ודיצורי בתפלתי'.

והנה יהודה מורה על תפלה, כמו שכתב (בראשית כט, לה) הפעם אודה את ה' [על כן קראה] שמו יהודה, נמאל שבצמנו מרומי צבס הודיה. גם יהודה [הוא] אומיות הוי' ד', שזה מורה על הודיה לו ית"ש, שידע האדם דלית ליה מגרמיה כלום, צחינת אוד דל"ת, רק מה שנספע מאתו ית"ש צחסדיו הגדולים מתנת חנס, שיתצרך מזהו כל היות, וזה האדם מודה תמיד לצוראו, על דרך שאמרו חו"ל (צ"ר ד, ט) על כל נשימה ונשימה תהלל יי"ה, וכל דבר שמשפיע לו ית"ש הוא צעניו דבר גדול מאוד ומשבח לו ית"ש, וזה מורה אוד דל"ת צבס יהודה'.

ה. יש להביא מה שאמרו בזה הרה"ק ה"י שמו ישראל" מאלכסנדר ז"ע על יהודי פורק עול תורה רח"ל, כשידיבו בפניו שאדם זה כבר מנותק לגמרי רח"ל, נענה בקדשו ה"י שמו ישראל" כי דבר זה לא יתכן, שהרי ל"ו עונשי כריתות איכא על ל"ו עבירות שבתורה, וכשעובר האדם על איסור כרת מתנתק קשר אחד מהל"ו קשרים רוחניים אשר בהם קשור לנשמתו להש"ת, והבר נש הל"ו אף אם עבר על הרב כריתות, אמנם שתי כריתות איכא שעליהם ודאי לא עבר, והמה מפטם את הקטורת והסך בשמן המשחה, וא"כ אף היהודי המרוחק ביותר רח"ל עדיין קשור בחבל להקב"ה, והדברים נוראים.

ז. בספר "ארץ צבי" מובא פירוש נאה לפרש הכתוב (שמות כד, ב) "ויען כל העם קול אחד ויאמרו כל הדברים אשר דיבר ה' נעשה" בהקדם למש"כ הרמב"ם ז"ל (סיודי התורה פ"ח ה"א) דאף שבעת קריעת ים סוף באו למודריגה נעלה של אמונה וכמס"כ (שם ד, לא) "ויאמינו בה" ובמשה עבדו", עם כל זה עיקר מודריגת האמונה קנו בעת קבלת התורה בהר סיני.

ומרחיב ה"י ארץ צבי" הדיבור בזה, שבעת ששמעו מפי הגבורה "אנכי ו"לא יהיה", נכנסו הדברים לתוך רמ"ח אבריהם בעומק. אולם בזה עוד נסתפק, מה היא בעת שמשה ידבר אליהם, האם גם אז נכנסו הדברים אל תוך תוכם בדרך ה"ל. אמנם כשיד משה ודיבר אליהם ושמעו אותו הקול ששמעו בסיני, שהרי השכינה היתה מדברת מתוך גרונו, אז "ויען כל העם", הרי זאת היא "קול אחד" עם הקול ששמענו בעת מתן תורה מפי הגבורה, וא"כ יש לנו להיות בטוחים שודאי "ל [הדברים] אשר דיבר ה' נעשה", שודאי נכנסו לתוכיותינו הדברים בעומק ויעשו אותו הרושם של הדברים הקודמים.

ח. דבר פלא יש כאן שכל הנביאים כולם נתנבאו בסגנון אחד בעיני זה ש"ויגש אליו יהודה" רומז לתפלה, וכן איתא בהרבה ספ"ק, ויעוין ב"חתם סופר" שמפרש שיהודה בדיבורו היה נראה שמדבר אל יוסף, ולאמיתו של דבר נישג כאן להתפלל לפני הש"ת. ובספרי צדיקי פולין מצאתי רמז במילת "יהודי" שלכך קרוי יהודי על שם ההודאה, וכפי שנתבאר ב"זרע קודש" שיהודה הוא הוי"ה דל"ת, שהאדם הוא דל ואביון והקב"ה נתן לו אף מה שאין מגיע לו, וכפי שביאר רש"י הק' ע"כ (בראשית כט, לה) הפעם אודה את ד', "שנטלתי יותר מחלקי", וזה יודע כל יהודי שהקב"ה נתן לו הרבה יותר ויותר ממה שמגיע לו, ולכן קרוי בשם "יהודי", כרמוז בשמו של יהודה וכנזכר.

ובמהר"ם שיק מובא רעיון נפלא באה דקראה לאה את שם בנה יהודה באמרה "הפעם אודה את ד'", והנה ברש"י הק' מובא שאמותינו הק' ראו ברוח הקודש שעתידי יעקב להוליד י"ב שבטים סך הכל, וכאן שראתה לאה שזכתה כבר לד' שבטים וא"כ נטלה כבר יותר מחלקה, אמרה מעתה עלי להודות לה'.

ובמאר המהר"ם שיק שלאה השכינה בדעתה להבין מהו שגב מעלת שבטי ק-ה, והיא זכתה למתנה נפלאה כזה לקבל מהשבטים הק' יותר מכולם, אף שידעה כי רחל עקרת הבית, נתיישבה בדעתה, האם כשאודה הפעם להש"ת יסיפק ההודאה, הרי כל אשר אודנו לא תהא דל, ולכן השכינה לקרות שם בנה

ומהרה"ק ה"אבני נזר" מסאכאטשוב ז"ע ע"פ הלכה בדרך אחר ע"פ הלכה שהגיד שאסור לומר על יהודי "ימח שמו", שהרי ההלכה נפסקה שהמת בלא בנין ח"ו, אשתו חייבת להתייבם או לעשות חליצה, ואף אשת הרשע גמור שפרק לגמרי מעליו עול התורה, מ"מ אסורה עד שתתייבם את תוחלץ, והתוה"ק אומרת גם על אדם כזה (דברים פ"ה ה) "ולא ימחה שמו מישראל" שהקפידה התוה"ק שגם היהודי הגרוע ביותר לא ימחה שמו, וא"כ איך נוכל לומר ימ"ש על יהודי כשהתורה הק' כותבת שלא ימחה שמו.

יש לציין מה דאיתא בחז"ל שאחד מהאמוראים עשה סעודה בהגיעו לשנתו הס' להודות להש"ת שיצא מכלל כרת, ומסופר בזה על הגה"ק ה"חפץ חיים" ז"ע שכשהגיע לשנת השבעים עשה סעודה או לחיים, אף שלא היה דרכו בכך בעשיית יום הולדת וכדו', והסביר טעמו דהנה ה"חפץ חיים" (תהלים לו, יד) "מי האיש החפץ חיים אוהב ימים לראות טוב נצור לשונך מרע וגו'", שהנהנה מלשון הרע ושאר דברים אסורים זוה לאריכות ימים ושנים, ואני חברתי ספרים ע"ז ועמלתי רבות לקיים הלכות אלו, ובאם ובעונותי לא הייתי זוה לאריכות ימים, והייתי נפטר קודם שבעים שנה, היה יוצא מזה חילול השם ח"ו, שידעיים שנהרתי בלשוני ולא נתקיים ההבטחה, אולם כעת שזכיתי והגעתי לשנת ע' יצאתי מחשש זה, וע"ז עשה סעודה להודות על הנ"ל, ואכן זכה ה"חפץ חיים" לאריכות ימים מופלגת שהיה בן תשעים שנה ויותר בהסתלקותו, בדיעה צלולה, והיה פעול עד יומו האחרון.

ועוד מענין התנתקות הקשר ע"ז כרת, יספר מה ששמעתי מפי הגה"ח רבי נפתלי כהן זצ"ל בעל "אוצר הגדולים" [שהתגורר בערוי ימי בחיפה], שאמרו לפני הרה"ק מצאנז ז"ע על אדם אחד שהוא מנותק רח"ל לגמרי, ונענה ה"דברי חיים" שאמנם מנותק היה אך אני חזרתי וקשרתי אותו [ופשוט שאין הכוונה שהיה מנותק לגמרי כולו, וכמו שהבאנו מה"שמו ישראל" שתמיד עדיין נשאר קשור לפחות בב' קשרים ממפטם וסך בשמן המשחה שלא עבר, ודו"ק].

ו. אדמור"ג גור היו שגור בפיהם אמרו של ה"חידושי הרי"ם" לפרש הברכה

וזך שנאמר "ויגש אליו" יהודה, ראשי תיבות א"י, פירוש, שאם
בגשח האדם לתפלה יתחמך לצבו וכליותיו ישתוקן, הלא אני
צער ולא אדע, ובפרט שטעמתי לפניו, ואיך אמנא עמה מקום כבודו
ית"ש להתפלל שמעלה תפלתי לפניו ית"ש, כיון שנתרחקתי מאוד
מאתו ית"ש, אם כן [איו] איפוא עמי שיהיה קרוב לי בקראי [אליו].

ומרמז ליה הכתוב מירוך על זה ג' אופנים הנ"ל, כי יגש אליו
יהודה" סופי תיבות שו"ה, אלו האותיות מרמזים על
אברהם יצחק ויעקב, שאלו האותיות נמוספו וננטרפו לאבות הקדושים
על שמש, לאברהם אה"ה, וליצחק כתיב פעם ליצחק"ק בשי"ן (מהלים
קה, טו), וליעקב אה"ה ו"ו (ויקרא טו, מב), הם אותיות שו"ה, מרמזו לנו
הכתוב בסופי תיבות על [בחינת] זה הענין הרמוז בראשי תיבות,

[שהם אותיות] א"י, שמורה על משצבה זו בהתרחקותו מאתו ית"ש,
לזה מרמזו בסופי תיבות שו"ה כנ"ל, שיאמר האדם שאני מצני האבות
הקדושים שמרמז עליהם אותיות שו"ה כנ"ל, וזוה יגש אליו יהודה,
כנ"ל שיהודה מרמזו הודיה ותפלה לו ית"ש, וזאת [הבחינה] יבא
יגש אליו ית"ש להודות ולהתפלל.

ועל אופן הב' הנ"ל מרמזו לנו הכתוב צי אדוני, שיאמר כיון שיש
בנפשי חלק חלקי, וזה שכמו צי אדוני, שצי בכיול חלק מאדוני
הש"י. ועל אופן הג' אומר אדוני שאל את עבדיו, שיתבך שמו
בכיול מתפלל עם עבדיו, כנ"ל מנין שהקב"ה מתפלל וכו', וגם י"ל
עוד על דרך לשון [שאליה] צבעלים, שכביול ית"ש נתן לו חלק חלקי
מומעל כנ"ל בדרך שאלה, וזה מתפלל כנ"ל.

כתפת האפר

לימי הזיקנה, הרגיש שאילו לא היה מסגף את עצמו כל כך משך כל ימי חייו, הרי
אז היתה זאת משפיע להוסיף לאריכות ימיו, והיה מתאוונ על מה שהידידה כ"כ
לסגף את עצמו שגרם לו לקצר מיימיו, וכה היה אומר: "אוי, האב איך געטוהן א
נארישקייט] - עשיתי מעשה שטות] איין טאג תפלין לייגען איז מער ווערט ווי
אלע תעניתים וסיגופים!" -הרי הנחת תפלין אף ליום אחד, עולה פי כמה יותר
מכל התעניות והסיגופים!].

ואמרו ע"ז החסידים, שלהגיע למדרגה להבין ענין זה וכמו שאמר ההוא, זאת
לא היה ביכולת אלא רק ע"י שסיגף את גופו כל כך משך כל השנים, על ידי זה זכה
להתעלות עד שהבין גודל מעלת הנחת תפלין אפילו לפעם אחת ויחידה...

ולעניינינו יאמר ג"כ בדרך הנזכר, שמי שבראשו תמיד שקוע ענין זה דלית ליה
מגורמיה כלום, בחינת אות דלת, ורק מה שנשפע אליו מהש"ת במתנת חנים,
זה האדם זוכה לבוא למדרגה נשגבה להיות מודה להש"ת תמיד, וכדברי ה"רע
קודש".

עוד כדאי להוסיף בביאור דברי קדשו שכתוב ה"רע קודש": "שידע האדם
דלית ליה מגורמיה כלום כו' רק מה שנשפע מאתו ית"ש בחסדיו הגדולים מתנת
חנים" - ולבאר ענין 'מתנת חנים', כדאי לציין לדברי קודש של ה"צמח ד' לצבי"
שמבאר החילוק בין 'רחום' ל'חונן', דמדת חנון - הכוונה למי שיודע שאין לו
כלום, וכל מה שמקבל מהש"ת אינו אלא במתנת חנים, משא"כ מדת רחום - היינו
לאיש שמדמה בעצמו שמיגיע לו כל טוב וטוב, והאיש ההוא זקוק לאמיתו של דבר
לרחמים מרובים, ועל זה מעניק לו הש"ת ברוב רחמי מדת 'רחום'.

ואולי אפשר להוסיף עפ"ז לבאר ביאור אחד מיני אלף בדיבורי קודש של האי
כנא רבה הרה"ק רבי חנון הענין מאלכסנדר ז"ע, שהיה רגיל בדרך ראפשיץ
לדבר עניני הלצה, ולהמוך עם היו נדמה שאין זה אלא שיחות חולין בעלמא, אך ברי
הדעת יודעי דבר היו רואים בתוכה טמונים וגנונים ענינים על גלות השכינה וכיוצא
בזה, דברים נשגבים ונעלים מבינתנו - וכה סיפר הרה"ק מאלכסנדר שבא פעם
ל"פדיון הבן" לפדות בנו של איש כפרי פשוט מאוד, שאף לבטא מילות התפלה
לא ידע כראוי, והיו מכניס כל מיני תיבות שגואים כדרכם של עמי הארצות, ובהגיע
תורו להגיד נוסח "זה בני כבודי פטר רחם" וכו', התחיל לנגמגם "זה בני כבודי
פאטער רחום ותנון". ושאלו הרה"ק: "מילא 'פאטער רחום' כתוב כאן, אך היכן
כתוב בסידור 'חונן'?", ענה האיש כפרי "אם רחום הוא, הוא גם כן חונן" (שבדרך כלל
הליכס שני אלו יחדיו בתפלת).

ובודאי שאין לנו עסק להבין כוננת קדשו דטובא גניז ביה, אך אולי יתכן שאחד
מהפירושים בדבר הוא, ע"פ ה"צמח ד' לצבי" הנזכר שביאר ענין 'רחום' ה"חונן"
כאמור, ולדבריו א"ש דאם 'רחום' הוא על איש שכל דרכיו ישרים בעיניו ונדמה
לו שמיגיע לו כל טוב, א"כ ק"ו וכל שכן הוא שהוא 'חונן' על האיש ששפל בעיניו
וידוע מך ערכו שאין מגיע לו כלום, והכל אינו אלא מתנת חנים.

הנולד לה "יהודה" שתהא למזכרת בין עיניה תמיד כל ימי חייה, שצריכה להודות
להש"י, וזאת התכוונה באמרה "הפעם אודה את ד'" בלשון תמיהה, האם בפעם
אחת אצא ידי חובת ההודאה, הרי לזאת לא יספיק ההודאה כל ימי חי, ו"על כן
קראה שמו יהודה" להזכירה תמיד על ההודאה.

ט. יש להוסיף עוד מה שהרה"ק ר' יודאלי מ'דז' יקוב ז"ע היה רגיל לומר, והוא
השלמה לדברי זקינו הק' ה"רע קודש", דלפעמים ע"י שכן טוב שעומד לצידו
או על ידי הקהל זוכה האדם שיתפלל תפלה טובה, ולכן אף כשהצליח להתפלל
תפלה נעלה, בל דימה שזאת בא מכוחו ואל יזקוף את הדבר לזכותו, שהרי יתכן
ואין זאת אלא מכח חבירו ושכניו או הציבור (היה רגיל לומר כן הרבה פעמים, וכמדומה שאמר
כן בשם החת"ס).

ובענין זה היה רגיל רבי יודאלי ז"ע לספר ברגש קודש על הרה"ק ה"דברי
חיים" מצאנז ז"ע שפעם בעמדו בתפלה בביה"כ ותפלת הציבור הרקיע שחקים
בהתלהבות, ובסוף הביהמ"ד עמד לו איש פשוט מאוד בתפלה, והרה"ק מצאנז
הבחין בו, ובקושי רב נסחב לו על רגלו החולאה עד שבא אל האיש הפשוט, ובכח
דחפו והוציאו מביהמ"ד.

האיש שלא ידע מה פשעו וחטאתו התחיל לבכות על גורלו, ובאו וסיפרו זאת
להרה"ק ה"דברי חיים", והגביר הרה"ק מצאנז: "ראיתי איך יהודים 'מתפללים' ועומד
לו יהודי בקריות ואינו 'מתפלל' ונתעורר מתפלת הציבור, זאת לא היתה ביכולת
לסבול, ולא היתה לי ברירה כי אם להוציאו מביהמ"ד..." [ואנו נוסיף אבתריה דמי
יודע איזה טובה גדולה והמתקת הדינים פעל ועשה לו הרה"ק מצאנז בזה - ועכ"פ
חזין מהכא שסבר הרה"ק ה"דברי חיים" שבהתעורר הקהל להתפלל תפלה נעלית
כדבעי, על כל אחד יש להשתתף בהתעוררות הזה].

ויש להוסיף בדרך זה מה שביאר רבינו ה"אמרי חיים" ז"ע מוויזניץ בעת
כחנא את בני ישיבתנו הק', ישיבת וויזניץ, בעת שלמדו סוגיית השוחט בהמה
מסוכנת, וביאר כל הסוגיא בדרך רמו, וכה היה מפרש אמרם ז"ל (חולין לו). "היכי
דמי מסוכנת, אמר רב יהודה אמר רב כל שמעמידין אותה ואינה עומדת", הדנה
יש אדם שהתפלה אינו הולך אצלו "ס'א דאווענט זיך נישט", שאף שודאי אין
בזה "מעלה", אך אינו עדיין בגדר "מסוכנת", אולם אם הציבור יחדיו מתפללים
בהתרגשות ובהתלהבות, ואיש זה עומד מן הצד ואינו נשפע כלל לטובה מהאש
קודש שללצה יצאה, איש זה הוא בגדר "מסוכן".

וידוע שעמידה רומז לתפלה, וכאז"ל אין עמידה אלא תפלה, וזהו כוונתם "היכי
דמי מסוכנת כו' כל שמעמידין אותה" - שנעמידים הקהל יחדיו להתפלל "והוא
אינו עומד" - להתפלל תפלה כמותם. ולדברי קדשו יובן היטב העובדא הנזכרת
מהרה"ק ה"דברי חיים" שראה את האיש הפשוט שלא נתעורר מהתפלה שהוא
במצב "מסוכנת", ולכן עשה מה שנעשה והמתיק מעליו את הדינים.

נכון לציין לעובדא המסופרת על אחד מגדולי חסידי ליובאוויטש שהיה בעל
מדרגה ועובד ד' גדול וכל ימיו היה מרבה בסיגופים וממעט באכילה, ובהגיעו

הרה"ק רבי שלמה אייגר זי"ע

י"ד י"א טבת תרי"ב

הוא איך דוד המלך עומד על ידו באמירת התהלים, אינו יכול להישאר במיטתו. נענה לעברו הרה"ק רבי משה מפשעווארסק זי"ע ואמר, אה, אתה אלימלך, כי מתוך הדברים שראה על שהכיר בדבר, הבין אל נכון כי הוא הרה"ק הר"א מליזענסק זי"ע.

בשולי הדברים יש להעיר, כי הנה מצאנו שהעיד עליו הרה"ק החוזה מלובלין זי"ע בהסכמתו לספרו 'אור פני משה', בכתבו: "והיה לו מזריגה, שהרב הגאון מוהר"ר משה אלשיך זלה"ה נתגלה אליו, וזה היה מנעוריו", ולא העיד עליו גדולות מכך שאף זכה לגילוי דוד המלך עליו השלום, אך יתכן כי כוננת הרה"ק החוזה מלובלין זי"ע, לאשר גילוי האלשיך הקדוש כבר זכה לו מנעוריו, מה שאין כן גילוי דוד המלך זכה רק לאחר מכן על ידי עבודתו הקדושה מייגיע כפיו, ולכן הדגיש הרה"ק החוזה מלובלין זי"ע, כי גילוי האלשיך הקדוש כבר היה אצלו מנעוריו, כאומר שעוד לאחר מכן זכה לגילויים גדולים נוספים לאין שיעור.

ב) העטרת ישועה (פ' שמוות בד"ה א"י ויקם הדי') הביא, כי פעם אחר קידוש לבנה אמר הרה"ק רבי משה מפשעווארסק זי"ע, כי אמרה לו הלבנה, אשר באחרית הימים יתרבו צדיקים רבים שלא יהיו במזריגת גדולה כל כך, אבל עם כל זה יהיה בכוחם לפעול ישועות גדולות ולהמשיך ישועות הרבה על ראשי בני ישראל.

ג) פעם ישב הרה"ק הרבי ר' אלימלך מליזענסק זי"ע בסעודה שלישית, והיה תפוס שרעפי קודש זמן רב, עד כי לא היה ביכולת התלמידים לעורר מדביקותו, וחששו שמא יתדבק בהאי קטירא ותיפרד נשמתו מגופו, כי אף שהשמיעו קול גדול וניסו לטרדו מדביקותו, לא התעורר כלל מדביקותו הגדולה.

הרה"ק רבי משה מפשעווארסק זי"ע שהיה במקום, ייעץ להם כי יקחו אדם מגושם וחוטא, ועל ידי שישים את ידו על גופו של הרה"ק הר"ר אלימלך מליזענסק זי"ע, יוכרח להתנתק מדביקותו העילאית, ואכן כך הוה.

ונראה להוסיף הביאור בזה, על דרך שהעיד בנו של הרה"ק הר"א מליזענסק זי"ע הלא הוא הרה"ק רבי אליעזר ליפא מחמעלניק זי"ע בספרו אורח לצדיק (פ' תזריע בד"ה מדרש אשה כ"ז) וכתב: "כמו ששמעתי מאאמורי ז"ל שאמר כמה פעמים, הלוואי שיהיה לבני אדם נשמה טהורה מזדככת כמו הגוף שלי", ולכן על ידי שאותו רשע שם את ידו על גופו הקדוש, בזה העיר אותו מדביקותו.

זי"ע וכי"א

החזון איש זי"ע היה אומר, כי היו שני גדולים שהעריצו והעריכו מאד את בניהם, הראשון הוא הגה"ק הנודע ביהודה זי"ע שהיה משבח ביותר את בנו הגאון רבי שמואל מפראג זצ"ל, והשני הוא הגה"ק רבי עקיבא אייגר זי"ע שהיה מפליא ביותר את בנו הגאון רבי שלמה אייגר זצ"ל, והיה אומר, כי הדברים נראים שאין זה כי היו באמת גדולים בהרבה, אלא מחמת אהבת אב לבנו היו משבחים אותם, אך סיים החזון איש זי"ע את דבריו ואמר, כי לא כן הוא, אלא באמת שני גדולי הדור האלו צדקו בשבחם את בניהם הגדולים.

הרה"ק רבי משה מפשעווארסק ה'אור פני משה' זי"ע

י"ד י"ב טבת תקס"ו

א) סיפר הגה"צ רבי אריה מרדכי רבינוביץ זצ"ל אב"ד בני ברק, כי לפני שהתפרסם שמו של הרה"ק הרבי ר' אלימלך מליזענסק זי"ע, הגיע פעם להתאכסן בביתו של הרה"ק רבי משה מפשעווארסק זי"ע, שם כיבדו הרה"ק רבי משה מפשעווארסק זי"ע שישן על מיטתו, ויתכן כי היה זה מחמת שלא היה לו אלא מיטה אחת, ועל כן נתן לו את מיטתו שיוכל לישן עליה, ולקיים בזה מצוות הכנסת אורחים בשלימותה.

כעבור זמן מה שכבר סיפק היה ביד הרה"ק הר"א מליזענסק זי"ע להירדם, פתח הרה"ק רבי משה מפשעווארסק זי"ע באמירת פרקי תהלים מתוך התעוררות גדולה, ותוך כדי אמירת התהלים קם הרה"ק הר"א מליזענסק זי"ע ממיטתו, ונעמד אצל הרה"ק רבי משה מפשעווארסק זי"ע, תוך שהוא מביט ומקשיב לקול אמירת פרקי התהלים.

משהבחין בו הרה"ק רבי משה מפשעווארסק זי"ע, אמר לו כי יחזור למיטתו, אכן כעבור זמן מה משהתחיל הרה"ק רבי משה מפשעווארסק זי"ע לומר תהלים בשנית, שוב הגיע הרה"ק הר"א מליזענסק זי"ע לעמוד על ידו, ושוב אמר לו הרה"ק רבי משה מפשעווארסק זי"ע כי יחזור לשכב על מיטתו, אך כאשר נשנה הדבר בשלישית, שאל הרה"ק רבי משה מפשעווארסק זי"ע את הרה"ק הר"א מליזענסק זי"ע, מדוע זה מטריח הוא את עצמו לקום ולעמוד על ידו באמירת התהלים, השיב לו הרה"ק הר"א מליזענסק זי"ע ואמר, כי מאחר ורואה

מצוות הגולה

מדשו ביתם של גירי הרר הצהרו זי'ע ועב'א שאתו מוטבם היה
בגולת ארצה'ב והארו פני רבל נאר הוררם קרושתם ועבורתם

כ"ק ארמו"ר בעל תורת מרדכי מוויזניץ זי"ע

עוברות והגהות - עבודה בתוך הטבע

כיבוד אם איז וויכטיגער ווי אראפגעלאזטע פיאות/
ולא הניחו להורידם.
דומה לזה סיפר אברך אחד שבעת למדו בישיבה
היו לו גאלדענע בריילן, ורצה שרבינו יאמר לו שיחליף
היה בטוח שרבינו יגיד לו שיחליף הבריילן, אך רבינו
אמר לו כנ"ל, **כיבוד אם איז וויכטיגער ווי נישט גיין**
מיט גאלדענע בריילן/ ולא הניחו להחליפם.
מסופר שאברך אחד שמשפחתו היא ממוצא
אשכנזי והוא עצמו נתקרב אל רבינו, ונולד לו בן,
ורצה לכבד את אביו בסנדקאות, אך אביו לא הלך
במשך השנה למקוה, והלך אל רבינו ואמר לו שרצונו
לכבד את אביו בסנדקאות, אך אביו אינו הולך למקוה,
והי' רצון האברך שרבינו יאמר שבודאי צודק בכך,
והוא יגיד לאביו שהרבי סובר ג"כ שצריך לילך למקוה
קודם הסנדקאות, אך רבינו אמר לו, כיבוד אב איז
אסאך חשובער ווי גיין אין מקוה אויף סנדקאות!
(קונטרס 'מרדכי מוויזניץ')

דבר פלא ראינו אחר פטירת רבינו זי"ע,
דלפי מהותו ולפי מה שהעולם הכירו היה א שארפע
מענטש, ולכאורה אחר פטירתו היו צריכים לדבר
על התקיפות והשארפקייט שלו, אבל ראה זה פלא
כולם מדברים על האהבת ישראל שלו, הליכליכקייט
שלו, והאיך שהבין את כל אחד אף הפשוטים ביותר,
ואף שבטבעו היה במידת גבורה, היה לו השלימות
להשתמש כשהיה הצורך במידת החסד.
כמו כן אף שהנהגתו היתה חאניאקיש ורצה
שישיבתו יתנהג כך, מ"מ כאשר היה צורך התנהג
להיפך מזה.

בשנים הראשונות היתה תקנה בתלמוד תורה
בוויליאמסבורג, שהילדים צריכים לילך מיט
אראפגעלאזטע פיאות, וילד ממשפחה אחת שהלכו
עם געקניפטע פיאות רצה להוריד הפיאות כפי רצון
רבינו, אך נודע לרבינו שאמו אין ברצונה שילך עם
אראפגעלאזטע פיאות, ורבינו קרא לו ואמר לו,

עקרת הצריקים בתיקון הגלויות, וזחרות הרביון בה

ואת יהודה שלח לפניו אל יוסף להורות לפניו
גשנה (מו, כח). ויש לדייק כפל הלשון לפניו, גם
צריך להבין למה שלח יהודה ולא ראובן שהיה גדול
שבאחים.

ובגמרא (סנהדרין ו ע"ב) איתא ובוצע ברך נאץ ה'
(תהלים א, 1), לא נאמר בוצע אלא נגד יהודה שנאמר
ויאמר יהודה וגו' מה בצע כי נהרוג את אחינו לעיל
לו, וכל המברך את יהודה הרי זה מנאץ. נאמר
זה אומר דרשוננו, למה הוא כה גדול פגמו של יהודה,
הלא אמר זה כדי להצילו. ועוד למה לא ענשו
ראובן שגם הוא אמר להשליכו הבורה. וכן קשה ה'
בפסוק (שם ל, א) וירד יהודה מאת אחיו, ופרש"י
שהורידוהו מגדולתו וכו' אמרו אתה אמרת למכור
אילו אמרת להשיבו היינו שומעים לך. וקשה כנ"ל
הלא כוונתו היתה לטובה, ואע"פ שאפשר שהיו
שומעים לו, אבל הוא בצדק חשב שלא ישמעו לו,
ורצה להציל הצלה מוראת על כל פנים.

טובה המות מחיים בלי אמונה

ואפשר לומר על פי מה דאיתא בשם קדוש
אחד, על הפסוק (תהלים פח, ב) היסור בקבר חסדך
אמונתך באבדון, על פי העובד באשה אחת שהיה
לה בן שהוצרך לעמוד לצבא, ובצבא לא היה יכול
לישאר יהודי, התפללה אמו שטוב לה שיפטר
מעולמו משישאר בחיים ויהיה כגוי ח"ו. ועפ"י
פירש הפסוק היסור בקבר חסדך, מתי היה גם
הקבר חסדי השי"ת, בזמן אשר אמונתך באבדון
כשעומד לצבא האמונה ח"ו אז טוב הוא וחסדו
מהשי"ת לא לישאר בחיים. וכדברי הגמרא (גיטין
נז ע"ב) שאמרו הילדים אם אנו טובעים בים אנו באין
לחיי העולם הבא וכו' קפצו כולם ונפלו לתוך הים,
כדי לא להיכשל ח"ו בעבירה. ואמנם אין ההלכה
ברורה שמוותר לעשות כן למעשה, אבל להתפלל
על זה בוודאי מותר.

ונהג כשמכרו את יוסף היה אז חתור בן י"ז יפה
תואר בלי הורים וכלי השגחה, ובודאי היתה סכנה
גדולה לשלוח אותו למקום זר, ובפרט למצרים
שהיו שטופי זמה. ואמנם ראובן יעץ אותם להשליכו
הבורה, שטוב לו שימות משימכרו אותו למצרים
מקום ערות הארץ [ואף שבאמת היתה כוונתו
להשיבו אל אביו, אבל בפשטות נראה שאף אם
היה מת שם היה ניחא לו משיהרגו אותו בידים].
אבל יהודה יעץ אותם שימכרו אותו למצרים, ועל
כן הורידוהו מגדולתו. וזהו גם ביאור דברי הגמרא
הג"ל כל המברך את יהודה הרי זה מנאץ, כי טוב
הוא למות מאשר לירד למקום סכנה לאבד אמונתו
[הם שאין זו ההלכה למעשה, אבל באמת בודאי
רבי אמונה].

וימצה רחל

הרה"ק רבי מנחם מענדל מווישאוא זצ"ל - מ"ח"ס שארית מנחם

ד. לאחר מלחמת העולם הראשונה, כשמדינת
טראנסילוואניע נעשה חלק ממדינת ראמעניא,
יסדו 'קאנצעליי' מיוחד למדינת ראמעניא, והתנהל
בעיקר עפ"י הרה"ק מסאטמאר זצ"ל.
כאשר הציעו לקבל את דודי כ"ק האדמו"ר
מווישאוא זצ"ל, בתור אחד ממנהיגי הקאנצעליי,
לא רצו מתחילה לקבלו, מפני שהיו שאמרו שהיות
והוא בא מבוקאווינא, ששם לא היה קאנצעליי, הוא
אינו יודע מהותה של קאנצעליי. ועשו אסיפת
הרבנים בשביל זה, והחליטו שישלחו שלשה גדולים
שישוחחו עמו בדברי תורה, ואם יראו שהוא אכן
גאון עולם, יקבלו אותו.
כשהופיע דודי ז"ל למבחן בפני הועדה של שלשה
רבנים, והם היו תלמידי חכמים מופלגים, נכנס אתם
במשא ומתן תורני בהלכה ובפולמוס, והכריע כנגד
כולם, עד שהללו והפכו מבוחנים לנבחנים. כמובן
שמדי הסיכמו לקבלו לתוך הקאנצעליי, וברוב
הימים נעשה מראשי הקאנצעליי.
בהשנים שאני זוכר, התנהל הקאנצעליי ע"י
וועד של כמה רבנים, בנייהם הרבנים מסאטמאר,
ווישאוא, סיגעט, דעש וסורדא זצ"ל. אמנם
בפועל התנהג בעיקר ע"י הרה"ק מסאטמאר זצ"ל
ואתו עמו דודי הרה"ק מווישאוא זצ"ל, שתחת

א. בתחילה היה דודי כ"ק האדמו"ר מווישאוא
זצ"ל רב בוויזניץ, אלא שלאחר מלחמת העולם
הראשונה, כשהתמנה אחיו כ"ק הדמשק אליעזר
זצ"ל לרב בעיר וויזניץ, נתמנה אז דודי לרב
בווישאוא, לאחר מערכה גדולה שהתרחשה שם
סביב כהונתו ובחירתו לרבנות.
ב. ישיבת ווישאוא שהקים דודי זצ"ל, היתה
בימים ההם אחת הישיבות הגדולות ביותר בכל
מדינת ראמעניא. ולמדו שם מתמידים גדולים,
שבלילות - כשלא היו נרות בהיכל הישיבה - היו
מתיישבים ללמוד לאורה של הלבנה. בראות דודי
מווישאוא זצ"ל זאת, הודרו להקים 'אינטערנאט'
(- דארמיטאר"י בלע"ז).
ג. אחר המלחמה, כשנסעתי עם כ"ק אאמו"ר
זצ"ל לשמחת נישואי, עברנו דרך העיר בארשא
הסמוכה לווישאוא, ואאמו"ר ז"ל אמר שהוא
חפץ לבקר ולראות את המקום, בו למדו הבחורים
בווישאוא. ואכן נכנסנו לעיר ווישאוא, וראינו את
הבית בו התגורר האדמו"ר מווישאוא זצ"ל, וגם
הראו לנו את הגינה, בה היה יושב יחד עם הבחורים
ולמד איתם בימות הקיץ, כשלא התאפשר להישאר
ללמוד בתוך ההיכל, מחמת החום הכבד.

ובדרך זה אפשר לומר למה דן יהודה את תמר לשריפה, וכבר נתקשו בזה המפרשים (עי' רמב"ן ובעה"ט ע"ד) שבת כהן אינה חייבת שריפה אלא בנות עם זיקת הבעל ארוסה או נשואה, אבל בת כהן שומרת יבום שזינתה אינה במיתה כלל. אך י"ל בדרך דרוש לפי דברינו, שחשב יהודה אם יהיו לה בנים ממעשה מכוער זה, בוודאי לא יהיו הבנים מהוגנים, וע"כ אמר הוציאוהו ותשרף, שזה מוטב משתוללדי בנים שאינם מהוגנים. אך כשהכיר שממנו נתעברה אמר צדקה ממני, שידע שכונתו היתה לשם שמים ובוודאי יהיו הבנים טובים. ואמנם היו צדיקים, כפירוש רש"י תאומים, שהיו שניהם צדיקים.

אין ללמוד מהנהגות הצדיקים לעשות כמותם כשאני במדרגה זו

הנהגת יהודה צריך לומר שהוא ידע הדרך ולמד והדריך את יוסף איך להחזיק מעמד אף במצרים, אלא שאחיו לא ידעו מזה ועל כן הורידוהו מגדולתו. אמנם שריפה לדעת שדוקא יהודה שהיה צדיק, וידע שע"כ יתו יוכל יוסף להורג מעמד, היה מותר לו ליעץ למכרו למצרים. אבל מי שאינו במדרגה זו, אסור ללמוד מזה ולעשות כן.

וכן הוא הדבר כשרואים אצל צדיקים שעושים דברים מוזרים, אף שאסור להרהר אחריהם, אבל אין ללמוד מהם לעשות כמותם. כמו שאמר הרה"ק משינאוואו זי"ע על הרה"ק הרבי ר' הערש מרימינוב זי"ע [שהיה רגיל לנסוע אליו] שנהג לשום ידיו על ראש הגשם לברכס, ואמר שזאם מישוהו יעשה כן יאמר עליו שהוא שייגעץ ועושה דבר מגונה. וכמו שאמרנו על המשנה (אבות פ"ב מ"א) וכל מעשך בספר נכתבתי, שלמעשה אין לעשות רק מה שכתוב בספר. וכן אאומ"ר ז"ל היה עושה לפעמים דברים שהיו יכולים להרהר אחריהם, ופעם היה שם אחד שהרהר אחריהם, אז נענה ואמר בדרך צחות, לדכאורה את קשה על הגמרא (פסחים ק"ד ע"א) כל המהרהר אחר רבו כאילו מהרהר אחר השכינה, דלמה ניתנה ההוראה להתלמיד שלא יהרהר, במקום זה היה ראוי להורות להרבי שלא יעשה דברים שיכולו להרהר אחריהם, אך ידעו שהרבי'ס פאלגו נישט.

וזה אפשר לומר בכוננת הגמרא כל המבדך יהודה, היינו שמברכו שעשה טוב וחושב גם הוא לעשות כן, והיו זה מנאץ, שדוקא יהודה שהיה צדיק הורה לו ליעץ דבר זה, אבל אין לאחזר ללמוד ממנו לעשות כן.

הצדיקים קידשו את מקום מושבות בני"ב בגלות

ועל דרך זה אפשר לומר, דהנהגת יעקב אבינו ע"ה הוצרך עכשיו לירד מארץ ישראל, מקום שגורו שם אברהם ויצחק וכבר נתקדשה על ידם, אל מקום חדש לארץ מצרים, שלח מקודם את יהודה כדי לקדש ולטהר את המקום - ועל דרך שאמרנו חסידים, דבמקומות שלא דרכו שם תלמידי הבעש"ט הן זי"ע, קשה מאד לקדש המקום - וכדי שבשעה שיגיעו לשם יהיה ביכלתם לעסוק בתורה ועבודה, מבלי שיושפעו מטומאת וערות מצרים. וכמו שפירשו בספה"ק מאה"כ (תהלים א. א.) ובמושב לצים לא ישב, כלומר שאם המקום שיושב בו היה מושב לצים מכבד, אז לא ישב שם, אלא יטהר המקום.

מרותם היו החסידיות הגדולים ביותר שבאותו מחוץ. וישבו תמיד אחד לצד השני בהאסיפות, והרב מסאטמאר התייעץ עם הרב מווישאווה בכל נושא שעלה על השולחן.

א. דודי הרה"ק מווישאווה זצ"ל היה גאון עולם, והי' דורש הרבה דרשות בעינים עצומות. והיה פלא שלא הסתכל כלל על המורה שעות, ואעפ"כ ידע לסיים הדרשה, בדיוק כעבור שתי שעות מתחילתה וכדומה, בזמן שהיה מוסכם מראש שעליו לסיים.

ב. כשביקר דודי הרה"ק מווישאווה זצ"ל באמריקא בשנת תרצ"ו, כדי לאסוף כספים עבור ישיבתו, כיבדוהו לדרוש בכל מקום בואו, והיה משמיע דרשות רוב, עד שאמרו שדודי ז"ל עשה רושם עצום בכל אמריקא באותה תקופה. והיה רב אחד בשם רבי יואל פינק ז"ל שהיה תלמיד חכם וחסיד טשארטקוב, שנסע אחריו לשמוע את דרשותיו. והפליא מה שנכח לראות, שאף פעם לא חזר על דרשה שאמר במקום אחר, אלא כל פעם חידש דברים חדשים.

ג. דודי הרה"ק מווישאווה זצ"ל הי' מתמיד עצום. אמרו שהיו יכולים למצוא אותו ביום ראשון בבוקר, עדיין מלובש בבגדי שבת ובשטרטימל על ראשו, שהי' ער כל ליל מוצאי שבת ועסק בתורה, ולא הרגיש בדבר.

ד. הרה"ק מווישאווה זצ"ל הי' הבעל שחרית ביום א' דראש השנה, אצל כ"ק אאומ"ר זצ"ל, וכן הי' הבעל מקריא בתקיעות דמיושב, והבעל תוקע בתקיעות דמעומד. על יום הקדוש כבר היה חוזר דודי לעירו, ולא נשאר אצל אאומ"ר ז"ל. וכן עשו שאר בני אאומ"ר ז"ל.

דיקורתו כאביו ה'ק

ה. כ"ק אאומ"ר זצ"ל כינה פעם את דודי כ"ק האדמו"ר מווישאווה זצ"ל, "מיין ספרים שאפע".

ו. דודי כ"ק האדמו"ר מווישאווה זצ"ל היה מגיע פעמים תכופות, לשהות בצל כ"ק אאומ"ר זצ"ל בגרויסווארדיין. הייתי נוכח פעם כאשר בא דודי ז"ל, ויצא אאומ"ר ז"ל לקבל את פניו, במקום שבו היו ה'פ'אקער'ס (הגמלות) מגיעות.

ז. בחג הפסח היה דודי הרה"ק מווישאווה זצ"ל, היחיד מבני כ"ק אאומ"ר זצ"ל, שהיה בא בקביעות עם כל בני המשפחה. נכדו הרב נפתלי ז"ל, היה הנזן היחיד של אאומ"ר ז"ל, ששאל את הקשיות של 'מה נשתנה'.

ח. כמו"כ הגיע תמיד על חג השבועות, וכן בדרך כלל נהג להגיע על שבת שקלים. אמנם על שבת חנוכה לא הוזמן לו לבוא כל שנה, כי בדרך כלל לא היה אאומ"ר ז"ל בביתו בגרויסווארדיין, על שבת חנוכה.

ט. כאשר היה דודי הרה"ק מווישאווה זצ"ל נוסע לערים ולכפרים, כדי לגייס תרומות לטובת החוקת ישיבתו בווישאווה, היה מסדר את נסיעתו מראש, שיוכל לשהות בשבתות בצל אביו - כ"ק אאומ"ר זצ"ל.

י. בשמחת הנישואין של הרה"צ רבי חיים יהודא מאיר מווישאווה זצ"ל, נסע כ"ק אאומ"ר זצ"ל לווישאווה, על שבת האויפרוף. וזאת היתה הנסיעה היחידה שאזכר, שאאומ"ר ז"ל נסע לווישאווה, שהרי לא נסע למאראמאראש בתמידות.

יא. דכירנא כשנפטר דודי הרה"ק מווישאווה זצ"ל, מאביו כ"ק אאומ"ר זצ"ל, בפעם האחרונה לפני שנסע לאמריקא. הוא בא אז במיוחד לגרויסווארדיין, כדי להיפרד מאביו. וראה אאומ"ר ז"ל שיתכן שתתאחר השעה, וע"כ התפלל אאומ"ר ז"ל מנחה גדולה לכבודו, ואח"כ ליווה אותו עד מסילת הברזל. [היתה זאת הפעם היחידה, שראיתי אאומ"ר ז"ל אומר תחנון במנחה עם נפילת אפים, כיון שהי' בזמן מנחה גדולה].

יב. כשחזר כ"ק האדמו"ר מווישאווה זצ"ל מאמריקא, באמצע הקיץ אחרי הסתלקות כ"ק אאומ"ר זצ"ל, עשה את השבת באנטווערפן. ולאחר מכן הגיע לגרויסווארדיין, להתפלל על הציון של אאומ"ר ז"ל, אך לא נותר שם לשבת.

בתחילת חורף תרצ"ז החלה חלוקת הירושה של אאומ"ר ז"ל, ואז הגיע האדמו"ר מווישאווה לעשות את השבת בגרויסווארדיין יחד עם כ"ק אאומ"ר זצ"ל, ושניהם ערכו את שולחנם בצוותא חדא.

(ספר זכר קדשו, סיפורי בינו)

שהיה שם מקודם מושב לצים, או יכול להיות כי אם בתורת ה' חפצו וכי' (ב. טז.).

ומספרים על הרה"ק מראפשץ זי"ע, שכנסע לקבל רבנותו הראשונה תלואה אליו אביו, וכאשר עמדו ליכנס לתוך העיר התיישב הרה"ק מראפשץ בראש העגלה והתחיל לסייע בהנהגת הסוסים, ופנה אליו אביו בתמיכה, הלא הנך הולך תתה לקבל את הרבנות, והרי זה ביוון התיישב במקום המיוחד לבעל העגלה. והשיב שלא איכפת לו כלום, כי טרם אכנס לתוך העיר מוכרחני לגרש ולשלח כל הקליפות והמוזיקין מכאן. [ודבר זה הוא למעלה מהשתנתיו, איך ע"י שלקח הביישט בידו גירש הקליפות משם].

ועל כן בחר ביהודה שהיה כבר מלומד בזה, בזמן ששלח את יוסף למצרים, ושלח אותו למצרים לקדש המקום ושימשך הקדושה גם לדורות הבאים. כי לעת עתה היה יעקב בעצמו

שם, אך דאג על העתיד שתימשך הקדושה לדורות הבאים. והיו להור"ת אנתון לתורה, וכפל לפניו לרמוז לדורות הבאים, שישיריש שם דרך התורה שתמשך גם על העתיד. וזה אפשר לומר הכוונה בדברי רש"י, להורות לפניו לפנות לו מקום ולהורות האין יתיישב בה וכו', ומדרש אגדה לתקן לפניו בית תלמוד שמשם תצא הוראה, היינו שנתיישב שם באופן שיתקן שם בית תלמוד, שמשם תצא הוראה לדורות הבאים איך להתנהג.

ועל כן בשעה שבירך יעקב את השבטים, אמר ליהודה (להלן מט, ח) אתה יודוך אחיך. עכשיו שנזכרנו לראות את יוסף עומד בצדקתו אף במצרים, והכירו אז כוחו של יהודה שהשריש בו יסודות חזקים כששלחו למצרים, לכן ראוי הוא לשבח, תחת אשר מלפנים הורידוהו מגדולתו.

(גליון זרבה של תורה, ישיבת וויזניץ, בלומינגראוו (י. ג.))

עוברות ואמרים נעימים במשנתם של צדיקי הדורות

הרה"ק רבי חיים מסאטניב זי"ע א - עוברות וסיפורים:

אימה ופחד נפלו על ר' בערל, ובלי לשאול שאלות עשה כמוצות רבו והתלווה אליו בהליכה מהירה ברחובות סאטניב, לפני אחד הבתים נעצר הרה"ק רבי חיים זי"ע והתחיל לדפוק בחזקה על החלון כשהוא מרעים בקולו 'נעם אראפ די האנט פונעם קינד, די צודריקסט אים...!' (הורידו מיד את היד מהילד, לבל יחנק).

לקול הדפיקות והצעקות התעוררו בני הבית, ומה נחרדו לראות את אמם שישנה שנת ישרים במטתה ולצידה התינוק הרך, וידה פשוטה על פיו כשהוא על סף חניקה רח"ל, והצדיק ביושבו בבית המדרש הרגיש בכח קדושתו בכל זה, והיצילו משערי מות. (נעימות יאמרו סז)

הרה"ק הרב רבי חיים מסאטניב זי"ע א - עוברות וסיפורים:

והשיבו הגה"ק מסאטניב זצוק"ל: הלא 'הר סיני' ירד עליו ה' ועליו נתן את התורה הקדושה לעמו ישראל בקולות וברקים וענן וגו', וקידש אותו במוצות הגבלה כמ"ש (שמות י"ט, כ"ב) השמרו לכם עלות בהר ונגע בקצהו, אם כן אפוא כשרצה הקב"ה להשרות שכינתו בישראל למה צוה לבנות את בית המקדש 'בהר המוריה', לכאורה היה יותר מתאים לבנותו ולכוננו 'בהר סיני' שנתקדש מאז.

אולם השי"ת אוה למושב לו דוקא בהר המוריה, הואיל ועליו פשט יצחק אבינו את צוארו להשי"ת, ואחד היה אברהם עמוד 'החסד' שהפך אם טבעו ומידתו ולקח את בנו אהובו ויחידו יצחק, ועקד אותו והעלה לעולה בזריזות יתירה על ההר הזה, ובה נתקדש ההר הזה בקדושה יתירה לנצח נצחים, כמאמר אשר יאמר היום בהר ה' יראה.

וסיים הגה"ק מסאטניב ואמר: הן אמנם שהניי לומד ועוסק בתורה יומם ולילה, אבל הרה"ק מרוז'ין הוא הקדוש, שבגודל אהבתו להשי"ת פושט הוא את צוארו במסירות נפש לה' בכל רגע ורגע ממש, ועל כן צריך אני לנסוע אליו להקביל פניו הקדושים. (כ"ק מרן אדמו"ר זי"ע א - נוע"א פר' וירא)

ג-ג

סיפור כ"ק מרן אדמו"ר זי"ע:

שמעתי מהרב מפאטיק זי"ע שהיה מחסידי טשארטקוב, ופעם אחד היה בכ"ה ניסן בטשארטקוב, ולאחר התפלה יצא

א-א

סיפור בס אביו כ"ק מרן אדמו"ר הנוע"א זצוק"ל:

בבית מדרשו של הרה"ק רבי חיים סאטניב'ער זי"ע ישבו אברכים בני עליה שהגו בלימודם במשמרות יומם ולילה, ובין הלומדים נמנה דודי הגאון רבי בערל זצ"ל (אחיו הגדול של הגה"ק מהר"ק זי"ע מסקולען), באחד הלילות בעודו שוקד על תלמידו הבחין ר' בערל איך שהרה"ק רבי חיים זי"ע מתנמנם ורגע קט, ומיד ננער ממקומו בבהלה ופונה אליו 'בעראלע בעראלע, מהר להדליק את הלאמטארנע (פנס לילה) ורוץ אחרי כי אצה לנו השעה.

א-א

סיפור כ"ק אדמו"ר זי"ע:

פעם איחל מאן דהו להרה"ק מסאטניב זי"ע 'דער רבי זאל דערלעבן משיחין', ואמר לו הרה"ק: מי 'שיחיה' בשעה שיתגלה מלך המשיח, הלוא חי הוא, אלא שזה לבד לא מספיק, וצריך זכיה מיוחדת 'לראות ולקבל' פני משיח צדקיני, כיון שהאדם השפל המלוכלך בעוונות אשר לא שב בתשובה על חטאיו, וודאי לא יזכה לקבל פני משיח.

אי לכך תקוותנו ואיחולינו לזכות 'לקבל' פני משיח צדקיני במהרה בימינו. (דב"ק גליון ב) הר סיני והר המוריה

ב-ב

ידוע העובדא על אחד מהגדולים שנסע אל הגה"ק בעל ה'דברי חיים' מסאטניב זי"ע, ובבואו לשם אמרו לו שהגה"ק אינו בביתו כי נסע להקביל פני הרה"ק מרוז'ין זי"ע, והתפלא הגדול הנ"ל על דבר זה, שכן הגאון הקדוש מסאטניב זי"ע היה מפורסם לגאון הדור, שמכל קצווי תבל פונים אליו בשאלות חמורות בכל חלקי התורה, ובנוסף לזה מפורסם הגה"ק מסאטניב לרבי וצדיק אשר רבים נאותים לאורו והגדול ומסתופפים בצלו, ועל מה ולמה מטריח עצמו לנסוע לריז'ין, והמתין הרב הנ"ל בעיר סאטניב עד שחזר הגה"ק מסאטניב אל ביתו, וכאשר הרב דנן קיבל את פניו הק' הביע לפניו את פליאתו ותמיהתו על דבר זה.

עוברות והנהגות

צדקה

רבינו במשנת צדקה, או ליתר דיוק - צדקה במשנת רבינו זי"ע. לילת כימים עסק בעניני צדקה, הן את אשר ידוע לנו ואת אשר איננו ידוע, הנגלות והנסתרות. יכלה הדיו אבל המעשיות על הצדקה לא יכלו, ובאמת כתיב "אית מאן דפרע בגופא ואית מאן דפרע בממונא", וברבינו ראינו שאין הפסק בנייהם. וכל איש שנכנס אליו לבקש מאתו צדקה יכול לספר מעשיות על גבי מעשיות מהצדקה שהוא עשה, אבל מקודם נאמר הקדמה קטנה, והיא שרובא דרובא היה מתן בסתר שלא ידע מזה איש מעולם, וכנראה שעד עולם, ועוד צריך לומר שחלק גדול ממצוות צדקה שיצא מן הבית הזה היה חלקה של עזרתו בקודש, הרבנית הצדקנית ע"ה אשר עסקה לילות כימים לעזור לרבינו, מלבד מעסקי הצדקות שהיה לה בעצמה.

לפני שנכתוב כמה מעשיות על ענין זה, נביא מה היה "הבליק שלו" על מצוה גדולה זו, ומימרא ידעא ששמענו מכ"ק אדמו"ר שליט"א מירושלים בשמו על מה דכתיב בגמ' 'פרוטה פרוטה מצטרפת לחשבון גדול', "יעדע מצוה וואס מען טוהט דא איז א הכנה צום חשבון גדול אויבן אין הימל" (כל מצוה שעושים הוא הכנה לחשבון גדול שיהיה על האדם בשמים).

הזכירו לפניו בחור מבוגר שהיו לו עוד שני אחיות שהמתינו לזיווגם ורצו חבריו לקבל קבלה על עצמנם לזכות הבהור הנ"ל, ושאלו את רבינו מה לקבל ע"ע. קודם אמר: "תשובה טוהן פאלט אייך נישט איין?! (לעשות תשובה אין עולה על דעתכם?) ואח"כ אמר שיקבלו ע"ע בל"נ "עפעס אין צדקה. אינוינען האבן ירושלימ'ער אידן. ס'איז דאך א סגולה פאר שידוכים. ס'שטייט דאך 'זרעו לכם צדקה'" (משוהו צדקה לראג ליהודי ירושלים וזהו הרי סגולה לשידוכים כתוב הרי זרעו לכם צדקה).

רבינו זי"ע התבטא פעם: "ס'איז נישטא קיין גרעסערע סגולה פון צדקה". גם אמר לנו פעם: "דורך צדקה הייבט זיך אויף די מזל. ס'שטייט זרעו לכם צדקה, זרעו איז א לשון פון כל זרע יעקב וכבודוהו". כשאחד - שהיה נצרך לישועה גדולה - מסר לו סכום הגון לקופת

עוברות ואמרות טהורות מצריקי הרורות - המשך

הנצרכים לישועה, היה דרכו בקודש הרבה פעמים לחרף ולגדף את העומדים לפניו, ועי"ז הוריד מעליהם את הדינים ואת החרון אף, ונפקדו בדבר ישועה ורחמים, כך שהרבה מהבאים לסאנו היו דוחקים עצמם סביב הרה"ק זי"ע לעורר רגזו כביכול, כדי שיקללם בקללה נמרצת.

הרה"ק רבי ישראל מטשארטקוב זי"ע מחדרו, ושתה 'לחיים' לרגל הילולת הרה"ק מסאנו זי"ע, ואמר בקדשו: 'אין הימל האבן זיי שוין שלום געמאכט.' (כ"י)

-ד-

סיפר כ"ק מרן אדמו"ר זי"ע:

כשבאו לפני הרה"ק מסאנו זי"ע אנשים

צדקת רחל, והיה נראה טרוד מהצרה, אמר לו רבינו זי"ע בדרך מליצה: "בני צדקה שטייט 'אשר ידבנו לבו', דארף עס זיין מתוך שמחה. אויב נישט, ווי אזוי זעהט אויס די 'לבו'? ווי אזוי זעהט אויס די 'דבנו'?" (וכנראה התכוון לומר לו שליתן צדקה הוא סגולה ליתן בשמחה עי"ז שיזכה לישועה).

• ונביא עכשיו קצת עובדות ומן הראוי להתחיל עם סיפור שהיה לפני כמה שנים באחד מימי חודש ניסן שתס"ט נכנס איש אל רבינו לבקש צדקה לקמחא דפסחא, ולפני זה ניסה האיש הלז כמה פעמים להכנס, אבל המשב"ק לא הניחו, וביושר, שהרי האיש הנ"ל עולה כבר כמה שנים לגביר אחד לקבל את נדבתו הקבועה של חסד לאברהם, ובשנה זו צלצל הגביר למשב"ק לקבל קבלה על נדבתו והגבאי לא הבין על מה הוא מדבר, הרי כבר כמה שנים שהוא לא נותן את תמיכתו, ומדוע הוא מבקש קבלה? אבל הגביר בשלו, הוא נתן את הצ'ק לגבאי הקבוע, ונתברר שהיה האיש ההוא הגבאי שנטל את הממון לכיסו... ואח"כ הוא עוד הגיע לבית רבינו לבקש צדקה לקמחא דפסחא... וסיפר המשב"ק את כל הנ"ל לכ"ק אדמו"ר שליט"א מירושלים ואדמו"ר שליט"א סיפר זאת לרבינו זי"ע. ויהי כאשר שמע רבינו את זאת, היה ניכר עליו שיש לו מאד צער מזה, ומקודם אמר רבינו: "מ'דארף מברר זיין אין אפיס, אפשר האט ער דאס יא איבערגעגעבן". ואח"כ אמר: "הרי המוסדות נקראים חסד לאברהם ע"ש אברהם אבינו, והרי איש זה ג"כ מצאצאי אברהם אבינו"---

• כשאחד בא אליו בבקשה שהוא מחתן את בנו למזל טוב, היה קודם כל עסק שלם מזה וערכו לחיים לכבוד השידוך והיה מבקש לדעת מי המחותר והחתן והכלה והיחוס, ורק אחר אשר ראה שהאיש שנכנס אליו כבר בשמחה על השידוך ואין זה כעין צרה שהגיע אליו, או אז ניגש לענין שבגללו הגיע. ואם ראה שאף גם זאת לא די, היה עושה כל תחבולות בעולם להפוך את האיש מבחינת דין לרחמים כדלהלן.

• סיפר כ"ק אדמו"ר שליט"א מירושלים שפגש יהודי בירושלים והלה סיפר לו שלפני הרבה שנים שהה באמעריקא כשבנו היה צריך להתחתן, ונכנס אל רבינו רק לקבל את ברכתו

מאה דאלער להאיש הנ"ל וגם לאחיו נתן רבינו מאה דאלער.

• סיפר הרה"ג ר' מאיר דוד סקולא שליט"א ששמע פעם מרבינו זי"ע, כאשר מישוה דיבר שלא בכבוד על אנשי ירושלים שבאים לכאן לצרכי צדקה, התבטא בזה הלשון: "בני מיר האט נאך קיין ירושלימ'ער איד קיינמאל נישט גענומען, נאר תמיד געגעבן (אצלי שום יהודי מירושלים עוד לא לקח הם רק נתנו)".

• מספר המשב"ק הרה"ח ר' מרדכי שמואל קאהן הי"ו שפעם היה בחדר רבינו הנחת תפילין לבחור אחד שלא נמנה על עדת חסידי סקולען, ואחר ההנחת תפילין ביקש רבינו שהאבא ימתין פה לדקות ספורות, ונכנס רבינו לחדרו להביא לו סכום הגון מאד. ולשאלת המשב"ק, הרי הוא לא ביקש כלום ומדוע יתן רבינו לכל הנכנס אליו, ענה רבינו זי"ע: "כ'האב באמעריקא אז דער בר מצוה בחור האט אן אלטע העמד, און א בחור וואס אין אזא טאג האט ער אן אלטע העמד איז א סימן אז ס'איז נישטא קיין געלט פאר א נייע" (הבנתני שלבחר יש חולצה ישנה ולמי שביום כזה יש חולצה ישנה הרי זה סימן שאין לו כסף לחולצה חדרה)---

• פעם נכנס איש אל רבינו זי"ע לקבל ברכה קודם שמתח נשואי אחד מילדיו, ורבינו יצא להביא לו 'הכנסת כלה', והמשב"ק הרה"ח ר' יקותיאל יהודה פשערהאפער הי"ו ראה את זאת ואמר לרבינו שאינו רוצה להתערב בעניני הרבי, אבל האיש הזה הוא בעה"ז מצליח לעזרת רבינו, וענה רבינו: "אינרעסאנט. איך האב אים געפרעגט צו איך קען אים העלפן און ער האט נישט געזאגט ניין" (מענין. שאלתי אותו אם אני יכול לעזור לו והוא לא סירב) ...

לקראת השמחה, וכשמע רבינו שהוא בא לכאן בשביל החתונה, נכנס לחדרו והביא לו סכום הגון מאד, וליהודי הזה היה מאד לא נעים לקבל את הנתינה. אמר לו רבינו: "קוקט'ס אהער, יעדער איד האט א חיוב פון יישוב ארץ ישראל. איך קען עס ליידער נישט מקיים זיין און איך וויל דאך האבן א חלק פון די מצוה, און איר גייט יעצט חתונה מאכן, און מ'גייט דאך קויפן א דירה, וויל איך נעמען א חלק". (כל יהודי יש לו חיוב של ישוב ארץ ישראל אני יוכל לקיימו אני רוצה שיהיה לי לכה"פ חלק בזה אתה הרי הולך לקנות דירה בא"י אני רוצה חלק בו) וסיים האיש הנ"ל שאחרי ששמע את בקשתו של רבינו הרגיש שאם הוא רוצה לעשות טובה ליהודי, אז הוא צריך לקחת את הממון אשר רבינו הביא לו.

• אחד מאנשי ירושלים סיפר לכ"ק אדמו"ר שליט"א מירושלים את העובדא הבאה, שלפני 35 שנה בא לאמעריקא ביחד עם אחיו לבקש ממון לקראת חתונת בן אחיו, ושמעו שבבית רבינו נותנים לכל ירושלימ'ער איד סך של מאה דאלער, וכמובן שבימים ההם זה היה סכום מכובד מאד. (ונציין שבאותו זמן לא היה בבית רבינו לחם לפי הטף, אבל לירושלימ'ער אידן כן היה). וסיפר האיש שכשנכנסו לבית רבינו היו צריכים להמתין בשורה עד שיגיע תורם להיכנס. והתחיל לחשב שאם רבינו נותן לכל איש מאה דאלער, א"כ זה ממש 'בל תשחית' להיכנס ביחד, רק ילך אחד ויאמר שהוא מחתן את בנו והשני יאמר שאחיו מחתן את בנו, וכן עשו, אבל המשב"ק הבין את מעשיהם וגילה לרבינו שהרבי יידע שהם אחים והם רק נכנסים בנפרד. ענה ע"ז רבינו: "איז וואס איז, האט ער געזאגט ליגנט? וואס פארשעמסטו?" ונתן רבינו עוד

עוברות והנהגות מזכרונות אחר מבני הבשפחה

ורבינו כל פעם שהלה הדליק את הוידיאו נרדם כך היה כמה פעמים, ועי"ז גם לא ראה וגם נזהר בבין אדם לחבירו.

דבר א' היה אפשר לראות אצל רבינו זי"ע כששרו ניגון היה שר, ואף כשהיה סעודה ורק המקהלה שר שירים היה רבינו שר ביחד, והיה פעמים שרק המזמר ורבינו זי"ע היו שרים, ומה שהיה מאוד ניכר היה בעת שכיבדו בעת השוה"ט את א' מהיושבים בא' מהזמירות ואף א' מן המשתתפים לא הכיר את השיר, היה רבינו זי"ע שר את השיר כדי שלא יהיה להלה הרגשה לא טובה.

נביא כאן התבטאות של רבינו זי"ע על השתתפות בצער של הזולת, סיפר א' מהנכדים שפעם נכנס א' לרבינו כמה פעמים בעת שהיה לו איזה דבר קשה והזכיר את עצמו לפני רבינו, פעם בעת שהתחנן שרבינו זי"ע יברכו אמר לו רבינו זי"ע בזה"ל: "זויפל סאיז מעגלייך פאר א ילוד אשה צו זיך אריינגלייגן לייג איך זיך אריין" (כמה שיש ביכולת ילוד אשה ליכנס ולהרגיש בצערך אני נכנס), והלה יצא משם מלא שמחה.

נביא כאן עובדא א' ממה שרואים שרבינו נזהר מטירחא דציבורא, סיפר המשב"ק הרה"ח ר' יהושע חיים קאסטען שליט"א שכידוע שמנהגו של רבינו זי"ע היה לעשות פתיחה לארון קודש בעת הוצאה והכנסה של הס"ת, ובסוף ימיו סבל רבינו זי"ע ממחיושים על הרגל ומאז הפסיק לעלות לפתיחה משום שהיה לו קשה לעלות במדריות, תקופה שלאחמ"כ הזמינו את רבינו זי"ע לאיזה מעמד, ובני המשפחה רצו שרבינו לא ילך לשם, וניסו לדבר על לבו להניאו מליילך שם, אך רבינו עמד בשלו, עד שא' נזכר שצריכים לעלות במדריות ולכך אמר רבינו זי"ע שיש שם במדריות, אמר לו רבינו זי"ע "נו! איך קען גיין טרעפ", ושאלו את רבינו זי"ע א"כ למה הפסיק לעלות להוצאה והכנסה, אמר רבינו זי"ע לא משום שאיני יכול אלא שזה לוקח יותר באריכות וזהו טירחא דציבורא.

רבינו זי"ע היה זהיר מאוד בהנהגת בין אדם לחבירו באופן מופלא ביותר, ונביא בכאן כמה עובדות מהנהגתו הקדושה.

סיפר א' מהחסידים שכידוע ביומא ההילולא של הרה"ק ר' יוחנן מראחמאסטרויוקא זי"ע אביו של רבינו זי"ע, היה רבינו זי"ע בכל שנה אחר תפילת שחרית עורך לחיים וישבו שם כמה אנשים שהתפללו במנינו, ורבינו זי"ע היה מחלק לעקיף ושתה לחיים והיה מספר כמה עובדות שזכה לחוות אצל אביו זי"ע, בא' השנים היסב רבינו זי"ע ללחיים כבכל שנה, אבל בשונה מכל השנים לא סיפר כלום על אביו אלא מיהר לשתות לחיים ולגמור, אח"כ שאל אותו א' ממקורביו למה שינה את הנהגתו מכל השנים לספר עובדות על אביו, אמר לו רבינו זי"ע שמקודם בא אליו א' ואמר לו שהיום הוא היארציט של אביו, וכיון שכך כשאותו אדם יראה שאני מיסב ללחיים ומספר על אבי עובדות חששתי שאולי יהיה לו חלישות הדעת מזה שאין לו כ"כ מה לספר על אביו ולכן העדפתי לשתוק ולא לספר.

פעם היה רבינו זי"ע על שב"ק בווייליאמסבורג וערך את שולחנו הטהור בליל שב"ק, וכידוע שרבינו זי"ע הקפיד בכל ליל שב"ק אחר עריכת השוה"ט לרקוד לכבוד שב"ק (רבינו היה שר ניגון הרחמן הוא ינחילנו וכו' ועוד ניגון שמחה, ולעתים אף הוסיף את הניגון הושיעה את עמך), ובאותו ליל שב"ק לא רקד רבינו זי"ע, ביום ראשון שלאחריו נכנס א' מהחסידים אל רבינו זי"ע ושאל אותו למה הוא לא רקד הרי הוא המתין כל הזמן לריקוד, אמר לו רבינו זי"ע שראיתי שהגיע להשתתף בשוה"ט הגה"צ ר' פישל הערשקאוויטש זצ"ל והוא הרי כבר יהודי זקן וחששתי שאולי לא יהיה לו כח לרקוד ולכן לא קמתי לריקוד.

סיפר א' מבני המשפחה שכידוע שיש וידיאו של החפץ חיים שרבים רוצים לראותו, פעם נכנס לרבינו זי"ע א' ורצה להראות לרבינו את הוידיאו, ורבינו זי"ע לא רצה לומר לו כלום מפני טוהר מידותיו, והתחיל להראות לרבינו זי"ע את הוידיאו

עניני הפרשה

רא"ה מהלמירי בעשתי"ק מה הרמירא בפנייה רמיו"ר זי"ע

כאר מים חיים

מהרו ועלו אל אבי ואמרתם אליו כה אמר בנך יוסף שמני אלהים לאדון לכל מצרים וגו'. הנה נודע לחכמי לב אשר המשכילים לא יתענגו בתענוגי מחמדי הארץ ומלוואה ובפרט בדבר שהוא חוץ לגוף כמו הגדולה והכבוד ומלכות וממשלה שדבר זה ימאס לעין אלו החפצים בעבודתו יתברך וחושקים ומתאווים תמיד לאהבתו וליראתו, אשר כל מחמדי עולם הזה ותענוגיה לא ישו למי שזכה לטעום בנפשו חשוקת עריבות נעימות ידידות קרבת שמו יתברך ברוך הוא וברוך שמו כמאמר החכם שלמה המלך ע"ה (משלי ג, ט"ז) וכל חפצין לא ישו בה. ונמצא יש להבין מה זה צוה יוסף מהרו ועלו אל אבי וגו' שילכו בעגלא ובזמן קריב לבשר לאביו כי בנו מושל בארץ מצרים הכי יעקב ישמח בממשלת בנו על גויי הארץ.

אך הנה כתבנו במקום אחר בשתי בחינות הטובות שעושה הקדוש ברוך הוא עם האדם. אחד, שעושה לו טובות והצלחות וברכות על ידי רוב רחמיו וחסדיו שמרחם על האיש הזה ובחסדו עושה לו טובות, אבל אם היה מתנהג עמו הקדוש ברוך הוא במדת הדין לא היה מגיע לו טובות האלו כי אין הדין נותן שיתברך בברכה הזו רק שהקב"ה עושה לו בצדקה וחסד.

והשני, מי שזוכה שגם דיני אלהים יתברך מסכימים להיטיב עם איש הלזה כי יתקן דעותיו ומעשיו לטוב עד שגם אלהים בחינת הדין מסכים להיטיב עמו כמאמר חז"ל (ברכות י"א ב) בפסוק (ישעיה מ"ז, י"ב) **שמעו אלי אבירי לב הרחוקים מצדקה רב ושמואל וכו' עד שכל העולם ניוונין בצדקה והם ניוונין בזרוע.** והוא כדברינו שלכל העולם עושה הקדוש ברוך הוא טובות מצדקה וחסד והם זוכים בדין לברכות והצלחות ודבר זה גדול הוא מאוד כי לא הכל זוכים בדין כאשר הארכנו במקום אחר.

והנה חז"ל אמרו (בראשית רבה ג, ג) יוסף משלו נתן לו. פיו שלא נשק בעבירה, ועל פיך ישק כל עמי. גופו שלא נגע בעבירה, וילבש אותו בגדי שש. צוארו וכו' עד כאן. הרי שיוסף זכה לכל הגדולה והכבוד הזה בעבודתו בזרוע בבחינת הדין כי פועל אדם ישולם לו במדה שאדם מודד מודדין לו כמאמר חז"ל (סוטה ח' א) ופה שלא נשק ועל פיך ישק וגו'. וגם בזה"ק (צ"ג ב) מנבוא כי יוסף זכה להמלוכה ממעשה אשת פוטיפר הרי כל מאן דזכר רביה זכי למלכו.

בשורה טובה לאביו שאין כמוהו אשר בנו הולך בדרכי ה' ועבודתו אף במצרים ועדיין מטתו שלימה שאין בלבם אלא אחד.

תפארת שלמה

ויגידו לו לאמר עוד יוסף חי וגו' ויפג לבו וגו' וידברו אליו וגו' ותחי רוח יעקב אביהם ויאמר ישראל רב עוד יוסף בני חי. ההרגש

וזה שצוה יוסף למחר לבשר לאביו כה אמר בנך יוסף שמני אלהים לאדון לכל מצרים וגו' כלומר שבבחינת דיני אלהים זכיתי לכל זו המלוכה והממשלה ומוזה ידע אשר עוד יוסף חי בבחינת הצדיקים שנקראים חיים בשמירת הברית הנקרא א חי ולא נגעל ונתעב ח"ו בטומאת וזהמת מצרים וזה ודאי

ב"ק ארמו"ר מראהמאסטרווקא זי"ע

דרך שאמרו חז"ל (ב"ר יד, ט) על כל נשימה ונשימה תהלל י"ה, וכל דבר שמשפיע לו ית"ש הוא בעיניו דבר גדול מאוד ומשבח לו ית"ש, וזה מורה אות דל"ת בשם יהודה.

וזה שנאמר "ויגש אליו יהודה, ראשי תיבות אי"ו, פירוש, שאם בגשת האדם לתפלה יתחמץ לבבו וכליותיו ישתונן, הלא אני בעד ולא אדע, ובפרט שחטאתי לפניו, ואיך אמצא עתה מקום כבודו ית"ש להתפלל שתעלה תפילתי לפניו ית"ש, כיון שנתרחקתי מאוד מאתו ית"ש, אם כן [אי] איפוא עמי שיהיה קרוב לי בקראי [אליו].

ומרמז ליה הכתוב תירוץ על זה ג' אופנים הנ"ל, כי ויגש אליו יהודה סופי תיבות שו"ה, אלו האותיות מרמזים על אברהם יצחק ויעקב, שאלו האותיות נוספו ונצטרפו לאבות הקדושים על שם, לאברהם אות ה', וליצחק כתיב פעם לישחק בש"ן (תהלים קה, ט), וליעקב את וא"ו (ויקרא כו, מב), הם אותיות שו"ה, מרמז לנו הכתוב בסופי תיבות על [בחינת] זה הענין הרמוז בראשי תיבות, [שהם אותיות] אי"ו, שמורה על מחשבה זו בהתרחקותו מאתו ית"ש, לזה מרמזו בסופי תיבות שו"ה כנ"ל, שיאמר האדם שאני מבני האבות הקדושים שמרמז עליהם אותיות שו"ה כנ"ל, ובוה ויגש אליו יהודה, כנ"ל שיהודה מרמז הודיה ותפלה לו ית"ש, ובזאת [הבחינה] יבא ויגש אליו ית"ש להודות ולהתפלל.

ועל אופן הב' הנ"ל מרמז לנו הכתוב בי אדוני, שיאמר כיון שיש בנפשי חלק אלקי, וזה שכתוב בי אדוני, שבי כביכול חלק מאדוני הש". ועל אופן הג' אומר אדוני שאל את עבדיו, שיתברך שמו כביכול מתפלל עם עבדיו, כנ"ל מגין שהקב"ה מתפלל וכו', וגם י"ל עוד על דרך לשון [שאלה] בבבלים, שכביכול ית"ש נתן לו חלק אלקי ממעל כנ"ל בדרך שאלה, וזה מתפלל כנ"ל.

הנה התורה הקדושה למדה אותנו דרך איך לבוא להתפלל לפניו ית"ש, לבל יפול לב האדם [עליו] ולומר איך אשא פני לעמוד להתפלל לפניו ית"ש, ואני איני ראוי במעשי לזה, בפרט אם יזכור חטאיו שחטא לפניו ית"ש, נותנת כאן התורה עצה להאדם להשיב אל לבו ג' אופנים, שעל ידי ג' אלו יהיה ערב לבלו לגשת אל הקודש.

האחד, ישוב אל לבו, אמת שמפאת עצמי ומעשי אני הבל וריק, אבל אבוא לפניו ית"ש בזכות אבותינו אברהם יצחק ויעקב, כיון שאני אחוז בקדושתם, כי יעקב חבל נחלתו, ומי שאוחז בחבל למטה [מנענע] החבל למעלה, אף שהוא ארוך [הרבה] מאוד וזה האוחז רחוק הרבה מראש החבל, עם כל זה על ידי [אחיזתו] מנענע למעלה, ולכן אף שבאמת שאני בבחינה התחתונה מאוד, מכל מקום כיון שאני בכלל בני ישראל, יש לי כח לעורר על ידי תפילתי כל העולמות, ויעשה לי ית"ש בקשתי, ויקבל יתברך נחת רוח מתפילתי.

אופן הב', שיתן אל לבו יש בקרבי חלק אלקי ממעל, כי נתן בי ית"ש נשמת חיים חלק אלקי, ואבוא בתפילתי לדבק החלק אל מקור שורשו, וכיון שיש בי חלק חשוב [מאוד] כזה, בוה אני כדאי לבוא [להתפלל] לפניו ית"ש, [כי החלק אלקי יתפלל לפניו יתברך שמו], כמו שאנו רואין בכל תיבה ותיבה מצטרפין כמה אותיות, וכל אות ממוצא אחר ממוצאות הפה, ומצטרפין אלו האותיות ברגע אחד, ומי הוא העושה להצטרף כן [ומי הוא המצטרף], רק כי זה כח החלק הזה שיש בקרב האדם.

אופן ג', יתן האדם אל לבו, הנה אמרו חז"ל (ברכות ט, א) מגין שהקב"ה מתפלל כו', וזהו על דרך שאמרו חז"ל במשה (וזה"ק פנחס רלב, א) שכונה מדברת מתוך גרונו תמיד, כן כביכול יתברך שמו מתלבש בפה האדם לפעמים, והקב"ה מתפלל, ולכן יאמר האדם האמת שאין אני כדאי להתפלל מצד עצמי כנ"ל, מכל מקום הקב"ה ברחמי וברוב חסדיו כשיראה שאי אפשר לי מצדי להתפלל אליו, כביכול יתלבש כנ"ל, והקב"ה בעצמו כביכול יתפלל עמי, ויהיה עם פי בעת הטיפי ודיבורי בתפילתי.

והנה יהודה מורה על תפלה, כמו שכתוב (בראשית כט, לה) הפעם אודה את ה' [על כן קראה] שמו יהודה, נמצא שבשמו מרומז בשם הודיה. גם יהודה [הוא] אותיות הו"ד, שזה מורה על הודיה לו ית"ש, שידע האדם דלית ליה מגרמיה כלום, בחינת אות דל"ת, רק מה שנשפע מאתו ית"ש בחסדיו הגדולים מתנת חנם, שיתברך מהוה כל היותו, וזה האדם מודה תמיד לבוראו, על

בפסוקים הללו מבואר למבין. אמנם נקדים מאמרם ז"ל בגמרא הכנה דאורייתא ומוכח לה רבה מקרא והכינו את אשר יביאו. לבאר הענין הנה בכל מצוה או תורה ותפלה צריך האדם להקדים לו הכנה את אשר יבא לפני המלך. כי הנה בכל דבר מצוה הוא נמשך ובא לו לאדם קדושה יתירה מעשיית המצוה כמו"ש אשר קדשנו במצוותיו לכן יתכן לפנות לבבו ולטהר נפשו לקודם כל דבר ולהכין א"ע להעשות כלי להשראת הקדושה מן המצוה אח"כ וכמ"ל לא מצא הקודש ברוך הוא כלי מחזיק ברכה בישראל אלא השלום ר"ל לעשות עצמו שלם וכלי להחזיק ברכה כי באם לא כן לא עשה כלום.

נמצא כי ענין ההכנה הוא כלי המחזיק המצוה ושייך להמצוה. וז"ש כי ההכנה דאורייתא כמו המצוה דאורייתא. וז"ש תוספת שבת דאורייתא כי ההכנה לשבת הוא דאורייתא כנ"ל. וז"ש בזוהר הקדוש כד עייל שבתא ר"ל שכנסנו השבת בהכנה יתירה איהי אתפרשת מס"א כנ"ל כי במקום טהרה וקדושה אין אחיזה להם. ויען כי ההכנה הוא יד המחזיק להמצוה והתחלה אל' הנה כמוה תחשב אף היא כי ע"י ההתחלה היא הכל כי באם יעשה האדם בעצמו הכנה כראוי לא ימוט ממנו בע"כ עשיית המצוה כדת והיא הנותנת כח ועוז לאדם ומעוררת אותו בקיום המצוה לבל יתרשל ממנה.

וזהו היה הענין בנס תנוכה שהקשו הראשונים למה תיקנו ח' ימים הלא על יום הראשון היה להם שמן. אכן יען כי ביום הראשון עשו בעצמם הכנה והכלי להחזיק הברכה הבאה להם וההכנה היא עיקר קיום המצוה לכן גם יום הראשון לנס יחשב גם הוא. נחזור לענינינו הנה נהן ח' הדבר אצל יעקב אבינו ע"ה כאשר נמכר יוסף נסתלקה ממנו ורוח"ק לבל ידע שהוא חי. אכן בבוא העת להגלות לו הנה באו אליו פתאים ויגידו לו לאמר. ר"ל לאמר שיאמר יעקב אבינו בעצמו ברוח"ק כי יוסף חי. אכן הוא לא הכין עצמו עדיין לרוח"ק ומה גם כי המה מרו ועצבו את רוח קדשו עת הרב ההוא ובמקום עצבות אין רוח"ק שורה עליו ולכן יפג לבו כי לא האמין להם כאשר לא ראהו בעצמו שהוא חי. אולם אח"כ כאשר החלו מעט מעט לדבר על לבו דברים טובים והכין עצמו לרוח ה' עליו ותחי רוח יעקב אביהם. אז כנוח עליו הרוח קרא מעצמו רב עוד יוסף בני חי. כלומר עתה אנכי הרואה אותו חי ואיני צריך לכם:

זרע קודש

ויגש אליו יהודה ויאמר בי אדני ידבר נא עבדך דבר באזני אדני וגו' (בראשית מז, יח).

לע"נ

הרבנית הירקנית

מרת צפורה הלברשטאם ז"ה

בת כ"ק דהק"ר חי יצחק

מראהמאסטרווקא זי"ע

א"ח ב"ק ארמו"ר מראהמאסטרווקא זי"ע

גב"ע י"ח מסלו תשפ"ד

אגרת לאבד

אגרת שלוחה

לבני התורה שיחיה'

תוכו רצף ארבע לעוד הלכות לשקיה בתורה ולקנין התורה בהתמסרות מוחלטת נכתבה ע"י מו"ר הגאון האדיר

רבי יוסף ליברמן זצוק"ל בעל "משנת יוסף"

נרפס לעילוי נשמתו השתורה לרגל יו"ד קמא, י"ד טבת תשפ"ד

"שלישה הקב"ה בוכה עליהם בכל יום על שאפשר לעסוק בתורה ואינו עוסק" זכו' (הגיגה ה:)

"כל העוסק בתורה בלילה בלילה מושך עליו חוט של חסד ביום" (ע"ז ג:)

כל העוסק בתורה בלילה שכינה כנגדו (תמיד לב:)

"וזמניו שאפילו אחד שיושב ועוסק בתורה ששכינה עמו שנאמר" זכו' (ברכות ז. אבות ג:)

שיש מצות ידיעת התורה. אבל אין אנו מדברים במי שמנצל כל רגעיו, אלא שאינו משתדל בקנין ידיעת התורה. ודברינו הם פשוטים כמשמעם, במי שאינו מנצל שנות נעוריו כראוי לו, וע"כ כשרונותיו היה יכול להגיע להרבה יותר ממה שהגיע, אם היה יגע יותר. וא"כ ביטל זמנו ושנותיו היקרות, ולשואו חי חיי דחק.

וכבר המשילו רבותינו בספריהם משל לבעל משפחה דטפלי תליון ביה, ואין בידו לפורטה אפילו שוה פרוטה. יעצו לו אוהביו לנסוע ליריד, לקנות בזול ולמכור ביוקר, ולהרויח משהו למחיית ביתו. מה עשה, הסתובב ביריד, הסתכל על הקונים והמוכרים, וביטל כל יום היריד, ולערב שב ריקם לביתו. - כן שנותינו בהם... עד מאה ועשרים שנה, הזמן קצר, והמלאכה מרובה, ובעל הבית דוחק (אבות פ"ד מט"ו).

ומי יודע מה יולד יום. אל תזלזל איפא בשנותיך מיך ורגעיך היקרים. אשר כולם נחוצים ביותר להשגת המטרה הגדולה לדעת ש"ס ופוסקים. התבוננות זו תהא לנגד עיניך ביום הראשון של כניסתך לכולל, ובכל יום בתחילתו. חזור לעצמך מאמרם ז"ל "היום קצר והמלאכה מרובה" וזה יביא אותך לדעת להעריך ערך כל רגע שביום. - (ואפילו אם זכית וקנית הרבה בתורה, עדיין אין אתה בן חורין להבטל ממנה אפילו רגע א'. וגם התבונן היטב ותראה כי יש לך עוד הרבה ללמוד, מה שחסר לך לידיעת ש"ס ופוסקים באר היטב).

איך מגיעים למטרה

דבר זה לימד אותנו הרמב"ם (הל' ת"ת פ"ג ה"ח) מי שנשאו לבו לקיים מצוה זו (של ת"ת) כראוי, ולהיות מוכתר בכרת תורה, לא יסיח דעתו לדברים אחרים, ולא ישים על לבו שיקנה תורה עם העושר והכבוד כאחת, כך היא דרכה של תורה פת במלח תאכל וכו' (אבות פ"ו מ"ד) עיין בפנים בלשונו זהה. - כלומר התנאי הראשון הוא, שתהא מטרה אחת ויחידה לפניו, לזכות לכרת תורה, ולא יסיח דעתו לשום דבר אחר, אלא ישים מלא ריכוזו בתורה.

ממילא מובן, שכל מה שמונע עצמו מלהכניס לראשו מחשבה אחרת שאינה בענין שלומד בו, ה"ז משובת, וגם ה"ז הכרחי. כי כל מחשבת חוץ דוחה מהמוח מחשבת התורה. כי כבר אין חדרי המוח מכילים יותר, אם ממלאם במחשבות אחרות.

בשיחות הסבא מקלם ז"ל מסופר על מושל העיר קלם שהגיעו אליו אורחיו חברי השררה, והלך לטייל אתם ברחובות להראותם את העיר, משהתקרב לבית המדרש הציע להם לראות את היהודים. הם פתחו את דלת ביהמ"ד ונכנסו בהמולה גדולה, היה אז באמצע תפילת קבלת שבת, אף א' מהבחורים לא הרים עיניו מהסידור, האורחים הרמים לא הפנו אליהם תשומת לב תלמידי השיבה. - והרי זו דוגמא קטנה של ריכוז בלימוד. לאפוקי ממה שקורה לפעמים, שכל דבר הכי קטן כבר מסחך דעת מהלימוד.

אברך יקר! אגרת זו שלוחה אליך ממי שהי' בעצמו אברך, וזכה לדור בנים ונכדים אברכים ויש לזה משמעות של נסיון בחיי האברך. - וכמוכבא בדעת זקנים מבעלי התוס' (ר"פ ראה) משל לזקן היושב על אם הדרך ויש לפניו שני דרכים, א' תחילתו קוצים וסופו מישור, וא' תחילתו מישור וסופו קוצים. ומזהיר את העוברים הזהרו מזה שתחילתו מישור כי כולו קוצים, לכו בזה שתחילתו קוצים כי סופו מישור, כל מי ששומע על אע"פ שיעג מעט בתחילתו אח"כ הולך בשלום וכו' (והוא מהספרי). - הנך רואה שהמשיל ל"זקן" היושב ומזהיר, ולכאורה מה הנפק"מ מי מזהיר, קבל האמת מי שאומר. אלא שלזקן ראוי להאמין יותר, כי הניסיון אתו.

משל זה של חז"ל הוא יסוד בחיים, ומתאים ממש לנושא שלנו. מי שמסתפק בחיי נוחיות ואינו יגע ועמל, דומה לו כי הולך למישור וטוב לו. והנה עוברים שנות החיים, והוא מוצא עצמו בקוצים. ולהיפך העמל יגע בנעוריו, סופו מישור.

לאברך הלן בעומק ההלכה "ב שעות ביממה ויותר, ועולה מעלה מעלה, אין צורך באגרת זו, אבל יתכן וגם הוא ימצא בה מלה טובה שתועיל לו. - ולכן הנני נגיש ישר לענין, בלי הקדמות דרשות ומאמרי חז"ל, שהרי ספרי מוסר ישנם הרבה, וזו אגרת היא, אישית ללבך. כתובה בלשון קצרה, וטמונות בה כמה נקודות חשובות.

ובורבם של אברכי הכוללים הם בגדר "כי אם בתורת ה' חפצו ובתורתו יגהה יומם ולילה". מיעוט שאינו ניכר יש אולי שנכנסים לכולל מפני השיגרה. אבל חיזוק צריכים גם המרובים, מפני שכנגד הרצון ללמוד ולעלות, ישנם הרבה נסיונות ומפריעיים. אבל לעומת המטרה הנשגבה אליה רוצים וצריכים להגיע, הרי כל ההפרעות הן כאין ואפס.

המטרה והשגתה

ראשית הכל בדוק נא עצמך מהי שאיפתך. לאן אתה רוצה להגיע, אשר את זה אפשר להגדיר כשאיפתך בחיים. - התשובה בודאי ברורה: להיות ת"ח ששואלין אותו הלכה בכל מקום ואומרה (שבת קיד. ותענית י:). כלומר להיות בקי בש"ס ובפוסקים, בידיעה עמוקה וברורה. - שאיפה זו גדולה היא ודרושה הרבה יגיעה. אבל יכול אתה להגיע אליה. אפילו אין כשרונותיך אתך להשיגה כולה ממש, תוכל בודאי להשיגה בחלקה. שכן הבטיחונו חז"ל הקדושים (מגילה ז: א"ר יצחק אם יאמר לך אדם יגעתו ולא מצאתי אל תאמן).

וא"כ נמשיל משל מהחול אל הקודש. הלומד למשל רפואה בודאי ינצל כל יום וכל רגע משנות לומדו, שהרי רוצה ליגדל לרופא מומחה, ואם יכשל בבחינה הרי ביטל זמנו והוצאותיו. הנמשל אמנם אינו דומה לגמרי, כי בכל מלה תורה מקיימים מ"ע של ודברתם. וידוע מהגר"א ז"ל שאמר שמאבהת התורה שיש לו, היה יכול לחזור כל ימיו המשנה הראשונה ממש' ברכות, אלא

יגיעה יומם ולילה, וניצול כל רגע

התנאי השני שבדברי הרמב"ם הנ"ל הוא יגיעה בתורה יומם ולילה, חיי צער תחיה "ובתורה אתה עמל". בלי עמל אי אפשר לזכות בכתר תורה, וכמאחז"ל (מגילה ו: ה) "ג"ל לא יגיעת ומצאת אל תאמן - רק ע"י שקידה יומם ולילה נקנית התורה. זה אומר, ניצול מלא של סדרי הלימוד, וניצול כל שעות המעת לעת גם חוץ מסדרי הישיבה.

היצה"ר הנקרא ע"י שלמה המלך מלך זקן "וכסיל" זו תחבולתיו לעשות את האדם לכסיל, ע"י שמפתהו בבלות שעותיו בבטלה במקום להגות בתורה. התבונן נא, היש דבר יקר מחיי האדם, הרי כל אשר לו יתן האדם בעד נפשו. ובעד כל הכסף שבעולם אי אפשר לקנות רגע אחד של היום שעבר, ואפילו העשיר הכי גדול בעולם, שיכול בכספו לקנות את חצי העולם, אינו יכול לקנותו - אי"כ המבלה רגעיו בבטלה, למי הוא דומה, לעומד על שפת הים, וכיסו מלא דיגרי זהב, ובכל רגע מוציא דיגרי מכיסו וזורקו לים. איש כזה הרי שוטה לכל דיני התורה, כמ"ש (תהיגה ד) איזהו שוטה, זה המאבד כל מה שנותנים לו. ומה שונה איפוא זה, הזורק כל רגע, אחד מרגעי חייו, לים הבטלה.

ההמשילו ע"ז משל משני סוגי לוח- השנה. יש לוח כמו ספר שלכל יום יש עמוד, למחרת מדפדים ופותחים דף חדש. ויש לוח שכל יום הוא על דף נפרד, שאותו תולשים בסוף היום מהלוח וזורקים. כך מי שבא בסוף השנה עם כל מספר ימיו, יכול לראות מה עשה ביום פלוני ומה בפלוני. אבל התולש את ימיו וזורקם לאשפה, להם אין זכר למו, ימיו עפ"ממונו. ווע"י עירות דבש ח"א עמ' פד.)

ושלמה המלך, החכם מכל האדם, מזהיר ואומר (קהלת יב, א) וזכור את בוראך בימי בחורותיך, עד אשר לא יבואו ימי הרעה, והגיעו שנים אשר תאמר אין לי בהם חפץ. ומפרט והולך צורת האדם בימי זקנותו (וכפירי"י שם, והוא מגמ' שבת קנא:) שנתמעט כחו, ומאור עיניו, וכח האכילה והעיכול, וההילוך ברחוב, שנשען על מקל וכו' וכו' עיי' שם. וא"כ מי זה בטוח עד מתי יהי' בריא ושלם בכל כוחותיו, ואם לא ניצל ימי בחרותו, כשכוחו אתו, יבכה עליהן לעת זקנותו, כאשר כבר לא יהי' לו כ"כ להגות בתורה כבצעירותו, ויספוק כף ויזנק מרה: לאן זרקתי את הימים הטובים והלילות המאירות, בהן יכולתי לקנות שלימות, וסמכתי עצמי על ימי הזקנה, ימים שיוועו בהם שומרי הבית (בקהלת שם). והרי זה יהי' מעוות שלא יוכל לתקנו. כי כאמור לא יוכל בשום אופן לרכוש בחזרה את השנים הצעירות, ואת כוחותיו הרעננים, שבהן זילזל ואותן ביזה.

ואף מי שמצליח "להסתדר" עם המשגיח וראש הכולל, לעבור בבחינות וברישים שמירת הזמן, לא זה הקובע ברישום רגעי חייו, אלא כמאחז"ל (אבות ב, ג) הפנקס פתוח והיד כותבת וכו' והדין דין אמת וכו'. כי שם ורשמים האמת לאמיתו, ובסוף ימי האדם יוכל לראות בפנקסו תמונה נכונה של כל יום מימי חייו. אכן יחד עם שקידתך בכל עת ובכל שעה ממש, בכל זאת עשה זאת בנפש חפצה, במצב רוח טוב, בשביעות רצון. תנעים לסביבתך, והזהר מלהכניס מתח לבית. והאמת שצריך חכמה לזה, לאחוז ב' הקצוות, בשקידה ובשלות הנפש יחד.

להתגבר על נסיונות

העולם הוא מלא נסיונות, ולפעמים הם באים גם על הלומד. אבל דוקא זוהי גדלות האדם להתגבר עליהן. וכמאחז"ל (ב"ד נה, א) והאלקים ניסה את אברהם נסיון אחר נסיון וגידולין אחר גידולין, בשביל לגדלן בעולם, כנס הזה של הספינה. וידע האדם שאם בא לו נסיון חשוב הוא לפני הקב"ה, וכמ"ש (ב"ד לב, ג) ה'

"טוב לי זים אחד שאתה יושב ועוסק בתורה, מאלף עולות שעתיד שלקה בנד הקריב לפני על גבי המזבח" (שבת ל.)

"שנים שיושבין ואין ביניהם דברי תורה ה"ז מושב לצים, יש ביניהם שכינה ה"ת שכינה שדויה ביניהם וכו' ויכתוב כספר זכרון לפניו" וכו' (אבות ג, ג)

"לעולם אל ימנע אדם עצמו מביט המודש אפילו שעה אחת" (שבת פג.)

"תורה לשמה זו היא תורה של חסד, שלא לשמה זו היא תורה שאינה של חסד" (סוכה מט.)

צדיק יבחן, היוצר הזה אינו בודק קנקנים מרועים, אלא היפים, שאפילו מקיש עליהם אינם נשברים, כך אין הקב"ה מנסה את הרשעים אלא את הצדיקים. - זאת אומרת, שהנסיון אם בא לאדם הוא לגדלו, וכיון שחשוב הוא בשמים, ויודעים שיכול לעמוד בו.

והעצה להתגבר עליהם, הוא בשיתרגל מנעוריו להחזיק בתורה הק' בשתי ידיו, ולא להרפות ממנה בשום מצב. ואז יוכח שהלימוד עולה יפה בכל עת ובכל זמן. ויפה פירש החת"ס (בחי" סוגיות ירושלים תרנ"ד דף סה.) את המשנה באבות (א, ד) אם אין אני לי מי לי וכו'. דהיצה"ר תמיד מפתה את האדם שלא עכשיו הזמן ללמוד. לבחור אומר, עכשיו כשהגעת לגיל שידוכים לא עת להתרכז בתורה, אחרי החתונה תשב בישוב הדעת ותלמד. משנשא אשה אומר לו להיפך, כשהיית בחור אז הזמן ללמוד, ולא עכשיו כשריחיים בצאורך. אבל שקר הוא אומר לך, והאמת הוא להיפך, תחילה יאמר הבחור "אם אין אני לי" כשלא אהיה שייך לגמרי לי אלא אהיה תלוי גם בדעת עזרתך, אז "מי לי" מאין יבא עזרי, עכשיו כשאני לי ברשות עצמי חטוף ואכול בעמקי תה"ק. וכשנשא אשה יאמר "כשאני לעצמי מה אני" כשהייתי לעצמי ללא פלג גופא, מה אני, עכשיו אוכל ללמוד תורה בטוהרה, והכלל צריך להיות תמיד "ואם לא עכשיו אימת", עכ"ד. וזה רק לדוגמא, וכן הוא בכל תקופות החיים, שתמיד תראה עכשיו את הזמן הכי טוב ללמוד.

כשאתה אברך צעיר, פשיטא שעכשיו הן שנות השקידה והעליה יום יום. וגם כשעברו כמה שנים, והילדים גדלו, ואפילו אם הגיעו לפרקן, חשוב בעצמך שדוקא עכשיו הזמן המתאים לייגע בתורה בכל מאמצי כח. וכמובן יחד עם זאת לא להזניח חובותיך כלפי בני הבית והילדים.

ויש כמה מאמרי חז"ל שדוקא תורה הנלמדת במצבים קשים היא לא רק להקב"ה אלא גם מתקיימת ללומד. כגון (ברכות סב.) אין דברי תורה "מתקיימין" אלא במי שממית עצמו עליה. ועוד תורה שלמדתי באף היא "שעמדה" לי. -תורה כזו ננתנת סיעתא דשמיא גם לזמנים הטובים.

שמירת הזמן

אחד מעקרונות ההצלחה בלימוד בכלל, ובכולל בפרט, הוא שמירת זמני הסדר בקפדנות. וכבר אחז"ל (שבת לא:) ששואלים לאדם ביום הדין "קבעת" עתים לתורה. שפירושו הוא לא רק לבעל מלאכה שצריך עכ"פ לקבוע לו עת ללמוד. אלא גם לת"ח שתורתו אומנותו, הגם שלומד במע"ע תמיד כשיכול, בכ"ז הסדר הקבוע חייב להיות בבחי' "קבעת" עתים לתורה. זו טובה גדולה לעצמו, לחבירו, ולכל הכולל. ע"י מתחזקת החברותא, וכמה חברות מתחזקות, ה"ז מחזק את כל הכולל.

יש הנעורים מאוחר בליה, ועל חשבון זה מאחרים בבוקר לכולל. זו אולי טובה לעצמו, ללמוד תורה בליה, אבל רעה היא לחבירו המופרע ע"י, ולכל הכולל הנחשל בגללו. לפעמים זה גובל אפילו עם גזל, שגוזל זמן חבירו, שיושב ומצפה לו, ואינו לומד בהתרכזות המלאה עד בא חבירו. וממילא יש בזה גזל הרבים, כאשר זה מחליש את הרבים. - וכמו"כ המדבר, האוכל קבע, היוצא ונכנס וכו', הרי הם נוגעים בחשבון גזל הרבים.

האחריות הדור וזיכוי הרבים

גדולה היא אחריות הלומד לא רק לעצמו, כי אם גם לכל הכולל, ויותר נכון לכל כלל ישראל. - אחז"ל (גיטין נח.) מעשה בר' יהושע בן חנניה שהלך לדרך גדול שברומי, אמרו לו תנוק א' יש בבית האסורים יפה עינים וכו', הלך ועמד בבית האסורים אמר "מי נתן

שלח דף קעג) במעלת ההעמקה בלימוד בשבת, וחידושי תורה בו, וז"ל: זכאה איהו מאן דנשמתייה בשבת אסהידת קמי מלכא על חידושי דאורייתא, הדקב"ה וכל פמליא דליה, וכל אינון נשמתיין דצדיקיא דהוו בגן עדן, כולה מתעטרין בההוא מלה וכו'. כמה יקר על יקר ועטרה על עטרה מעטרין לאבוה דההוא בר נש תמן, בשעתא דאמר קב"ה אתכנשו למשמע חידושיא ומלין חדתיין דאורייתא משמיה דפלוגי בר פלוגי, כמה אינון דנשקין על רישיה, כמה צדיקיא מעטרין ליה כד נחתין, זכאה חולקוהו דכל אינון דמשתדלין באורייתא יומא דשבתא משאר יומין עכלה"ק. (וע"ע זה"ק (ויקהל כה): שדברים בטלים הם בגדר חילול שבת).

"אשכחיה ר' אביתר לאליהו, א"ל מאי קא עביד הקב"ה, א"ל עסיק בפלגש בגבעה, ומאי קאמר, א"ל אביתר בני כך הוא אומר, וינתן בני כך הוא אומר" (גיטין ה:)

"כי הוא הייבם, אימתי הוא הייבם, כשאתם יגעים בו" (ירושלמי פאה פ"א ה"א)

כל הפוסק מדברי תורה ועוסק בדברי שיחה, מאכילין אותו גחלי דתמים (הגיגה יב:)

למשיה יעקב וישראל לבוזים, ענה התינוק, הלא ה' זו חטאנו לו ולא אבו בדרכיו הלך ולא שמעו בתורתו. אמר מובטחני בו שמורה הוראה בישראל וכו' עיי"ש. ותמוה איזה חכמה יתירה ראה בו עד שהיה מובטח שיגדל להוראה. וכתב הדעת סופר (עמ' רפז). עפ"י הידוע שאם הכהן משיח יחטא - אז זה - לאשמת העם (ויקרא ד, ג), גורם אשמה לעם, שע"ז יורדים עוד וחוטאים. זה ששאל ר"י בו חנניה מה ניתן למשיה "יעקב", מה גרם להמון שירדו פלאים, והשיבו התינוק הלא ה' זו "חטאנו" לו (אנו חטאנו) וזה גרם להם, ולא "אבו" (הם) בדרכיו הלך וכו'. כי נשאו ההמון ק"ו בעצמם, אם ת"ח כך, אנו על אחת כמה וכמה. ומשהבין ר"י חכמת התינוק באחריות הת"ח כפי הדור, היה מובטח שיגדל לרועה ישראל, עכתו"ד בקיצור.

דבר זה מפורסם גם בשם החוזה מלובלין ז"ל (כמובא בהקדמה לס' קהלת יעקב) שאדם יכול להכניס הרהורי תשובה בלבבות בני ישראל, ביושבו בביתו ועוסק בתורה לשמה, ופירש בזה את הפסוק אשרי אדם עוז לו בך מסילות בלבבם, שפתח בל' יחיד וסיים בל' רבים, דהכי קאמר אשרי אדם הדבוק בבורא ית"ש, וע"י תורה ועבודה עוז לו בך, ועיי"א מסילות "בלבבם". - וכן כותב החזון איש ז"ל שאם בני התורה ללמוד תורה כראוי, יכניסו הרבה אורה לדור, וממנו יושפעו גם הרוחקים עיי"ש. והרי זה כגלי הקול המתפשטים למרחקים מסוף העולם ועד סופו.

יסוד זה כתוב גם בתפארת שלמה (פ' כ"ב, ב"ה ולך תהי' צדקה) שע"י לימוד תורה לשמה מעורר כל א' למעלה, ועיי"ז נשפעים רחמים וישועות לישראל. כמו ר' חנינא בן דוסא שכל העולם ניזון בשבילו עיי"ש.

וא"כ כמה גדולה היא אחריות הנכנס לבית המדרש, אשר מתפקידו להאיר בתורתו ראשית לעצמו, ואח"כ לחבירו, לסביבתו, ולמרחקים לכל העולם.

נמצא הלומד כראוי, ומשתדל ללמוד תורה לשמה, הרי זה מזכה רבים עצום. כי אמנם בודאי אשרי חלקו של המכתיב רגליו להשיב רבים מעון, ואין קיץ לשכרו. אבל גם היושב בד' אמות של הלכה, יכול במדה גדולה להיות בכלל מזכי הרבים. ראשית מכניס הוא רוח התורה לבית המדרש כולו, וחוף מזה ההשפעה הבלתי נראית לנו, הולכת למרחקים כאשר העידו גדולינו כנ"ל. המתבונן בזה היטב וברצינות, בודאי תביא לו התבוננות זו תוצאות טובות, בשקידת התורה בריכוז המלא, בתורה לשמה כראוי.

הלימוד בעש"ק ובשבת קודש

בחודש אלול אנו מתפללים בכל יום: אחת שאלתי מאת ד' אותה אבקש שבתי בבית ד' "כל ימי חי" לחזות בנועם ד' ולבקר בהיכלו. - לחזות בנועם ד' זו הרגשת מתיקות התורה, טעם עוה"ב כאן בעוה"ז. אבל ב"כל ימי חי" כתבנו במק"א שיש במשמעותו כל ימות השבוע. ומשת ימיים בלבד חייבים להופיע (ברוב הכוללים), ואילו 48 השעות המקודשות של השבוע, עש"ק וש"ק, הן מיועדות לתורה לשמה. - שהרי הברכי יוסף (א"ר"ח קנה, א) כותב שת"ח המקבל פרס בעד לימודו אינו עולה לו לקביעת עתים לתורה. הגם שראשי ומנהלי הכוללים גילו דעתם שהפרס ניתן לפרנס המשפחה, ולא בעד הלימוד. בכל זאת לימוד ללא שום פרס בודאי עולה עליו. ומה גם לימוד ביום שבת קודש יומא דנשמתיא יתירה, אשר לפי המובא בספה"ק קדושת שבת מאירה כבר מיום ו' בצהריים, עד שעה אחרי צאת השבת (פ"א שעות), אשר הלימוד אז הוא בסיעתא דשמיא יתירה כאשר נשמתי האדם מקודשת בקדושת השבת, ובכלל זה גם עש"ק ומוצש"ק.

וראה דברים מבהילים בזהוה הקדוש פ)

סדר הלימוד

אחז"ל (עיי"ה): לעולם ישים אדם עצמו על דברי תורה "כשור לעול וכחמור למשא". הכונה הפשוטה בזה שכמו השור והחמור שאינם בועטים במלאכתם, ומקבלים על עצמם את העול והמשא, ובכל כחם מושכים במחרישה, ונושאים כמה שרק מעמיסים עליהם, כן האדם לא ייגע ולא ייעף מלעסוק בתורה תמיד בכל מאמציו כחו. ולא יבעט ח"ו בעסק ויגיעת התורה.

גם אפשר להבין ממאחז"ל זה, שאין האדם יכול להעריך בעצמו את כוחותיו. ולפעמים נדמה לו שרוצים להעמיסו יותר מדי. ולכן ישים עצמו כשור לעול, אשר כוחותיו אדירים, בכור שורו הדר לו, וכן חמור גרם נושא משאו, וידע כי גם כוחות האדם גדולים הם מאד, וכאשר יקבל על עצמו העול והמשא יסעייהו מן השמים.

ורמז נכון טמון בדברי קדשם ז"ל, שיש ללומד לעסוק בתורה בשני האופנים בעמקות ובקיאיות, וישים עצמו כשור לעול החורש בעומק ההבנה, וכחמור למשא הנושא כמויות בקיאיות. גדולי ישראל לפנים עסקו (בפרט בניעוריהם) חלק מהיום בעומק העיון, וחלק מהיום בלימוד בקיאיות, ובחזרות תמידיות. עיי"ז גדלו בשני המובנים. היום ב"ה נתרבו כוללים בהם לומדים "הלכה בעיון" שיש בהם מעלת העמקות, ולימוד ההלכה. כמו"כ כוללי בקיאיות, ואשרי הזוכה לסדר לעצמו בשניהם.

כמו כן טוב ומועיל כל פרק זמן להתעמק במיוחד בסוגיא, ולהעלות על הכתב חידושים וביאורים בהבנת דברי רבותינו הראשונים והאחרונים ז"ל.

תפלה לסיעתא דשמיא

הזכרנו קודם את הגמ' (מגילה ה) יגיעת ומצאתא תאמין, אבל מוסיפה הגמ' והני מילי לחידודא, אבל לאוקמי גירסא סיעתא דשמיא. השאלה א"כ איך זוכים לס"ד שלא תשתכח ממנו. פתרון שאלה זו מצאנו בגמ' (נדה ע): ששאל את ר' יהושע בן כנניא, מה יעשה אדם ויחכם, וא"ל ירבה בישיבה וימעט בסחורה, ובנוסף לכל "בבקש רחמים ממי שהחכמה שלו" ומסיק דהא בלא הא לא טגיא. הרי שבקשת רחמים היא אחד מיסודי קנין התורה. להתחנך להשי"ת בתפילות האר עינינו בתורתך וכו' חננו מאתך וכו', הוא יפתח לבנו בתורתך וכו'. (וכ"כ בדרשות רבינו יונה (פ' מסעי) שבלי זה אין זוכים לחכמה).

וכדאי להזכיר כאן משי"כ בנפש החיים (שער ד' פ"ו) הדרך האמיתי שבו בחר השי"ת, שבכל עת שיכון האדם עצמו ללמוד, יתיישב קודם שיתחיל, עכ"פ זמן מועט ביראת ה' תורה, להתודות על חטאתו מעומקא דלבא, כדי שתהא תורתו קדושה וטהורה, ויכין להדבק בלימודו תתוה"ק ובוהו הוא דבוק בהקב"ה ממש כביכול עיי"ש. הרי שצריך הכנה במחשבה רצינית ללימוד התורה הקדושה.

העתיד והאושר שלך הוא בבית המדרש

והרי כמה מילים לאברך המבוגר. לפעמים כשעוברים שנים, ועדיין לא הגיע למשרה תורנית, מכניס היצה"ר הרהורי עצבות או ייאוש במוחו. אבל כמובן זו אחת מתחבולותיו הפסולות לרפות ידי עוסקי התורה. ואז התחזק כנגדו, באמונה שלימה, כי אם אמנם שקדת על התורה וניצלת מיטב כשרונותיך, אז הגעת לרום פסגת הצלחתך. שאינה דוקא במקום המשרה, אלא בעסק יגיעת התורה. ועל כגון דא אחז"ל (סנהדרין פח) שלחו מתם איזהו בן עוה"ב, שייף עייל שייף ונפיק, וגריס באורייתא תדירא, ולא מחזיק טיבותא נפשיה. וידוע מה שמפרשים בזה, כי ת"ח השקוע בלימודו, אשר זה עיקר מגמתו, הרי הוא "בן עוה"ב" עוד בחיים חיותו בהיותו בעוה"ז, כי אינו "בן עוה"ז" אשר כל מעייניו ומגמתו מהם הבלי עוה"ז. וא"כ מה גדלה הצלחתך, בהיותך יושב בביהמ"ד, שייף עייל שייף ונפיק, וגריס באורייתא תדירא. הגעת למדרגה הרמה להיות מבני היכלא דמלכא, לקבל התואר הנשגב "בן עוה"ב".

ומה יפה פירש הכתב סופר ז"ל באחת מפתחותיו לבני ישיבתו הגדולה, בהן שגם גדול על תורה לשמה (בסוף קונטרס שם משמואל, שבתחילת שו"ת כת"ס א"ח), את התפילה ביציאתו מבית המדרש (ברכות כח) מודה אני וכו' ששמת חלקי מיושבי ביהמ"ד, ולא שמת חלקי מיושבי קרנות, דמי שאינו עוסק בתורה לשמה, לשם אהבת עצם התורה, אם גם הוא מיושבי ביהמ"ד, בכל זאת יען שאין כוננו רצויה לשם שמים, ושאיפתו לכשיצא מביהמ"ד להשיג ע"י לימודו תכליתי עוה"ז. אז ליושבי קרנות הוא נחשב בעודו בביהמ"ד, שהרי נדמה לסוחר, שגם בעת לימודו את מקצועו, שאיפתו היא הרווח שיפיק ממנו. ולכן הודה שזכה ללמוד תורה לשמה, וישיבתו בביהמ"ד היא "לתכלית העצם". כלומר זה עצם תכליתו, שבתני בבית ה' כל ימי חי' לחזות בנועם ה' ולבקר בהיכלו.

ועוד פירש (בבאבא פ"ו מ"ו) במ"ח דברים שהתורה ניקנית בהם "המכיר את מקומו". כי מי שלומד ע"מ להשיג משרה תורנית, אז בעת לימודו אינו יודע עוד איפה יהיה מקומו, אם ר"מ בישיבה, או רב בקהלה, או דיין בב"ד וכדומה. אבל החכם מכיר את מקומו, והוא כאן בבית המדרש! להתענג על ה' מזיו אור תורתו.

א"ר
משדשיא
דוא
ואחיתופל
לא הוה טובי
שמעתתא,
מתקוף לה
וכו', אלא
דלא הוה
סלקא להו
שמעתתא
אליבא
דהלכתא,
דכתיב סוד
ה' לידאיו'
(סנהדרין קו)

"סתם ת"ח
תודתו
אומנתו,
ועוסק בה
ומהדרה כל
שעה, ואינו
הולך ד'
אמות בלא
תורה" (סוטה
כא. תוד"ה זה
ת"ח)

ר' ברכיה
וד' הייא, חד
אמד אפיקו
כל העולם
כולו אינו
שוה לדבר
אחד של
תורה, וחד
אמד אפיקו
כל מצוותיה
של תורה
אינו שוות
לדבר אחד
מן התורה
(ירוש' שם)

זהו תכלית החיים, ואם לזה הגעת, אז השגת את המטרה כולה. ואם היצה"ר מכניס בך קנאה על חברך שנתעלה להרביץ תורה, או לאיזה מעמד נעלה. אז אם קנאה זו היא לשם קנאה בלבד, הרי היא פסולה, וע"ז נאמר (משלי יד) ורקב עצמות קנאה (וע"י שבת קנד:). אבל אם קנאה גורמת לך להשתדל יותר בשקידה, ע"ז אחז"ל (ב"ב כא). קנאת סופרים תרבה חכמה. - וראה עוד דברים נכונים בקונטרס השאיפה לגדלות (גיטסהעד תשמ"ט) בו מאריך לבאר ש"גדלות" אינה פירסום, אלא יגיעה בתורה, בניצול כל כשרונותיו.

תפקיד אשת תלמיד חכם

ולבסוף דברים אחדים לאשה. - חכמינו ז"ל (ברכות יז) אמרו גדולה הבטחה שהבטיחן הקב"ה לנשים יותר מן האנשים וכו', נשים במאי זכין באקרוי בנייהו לבי כנישתא ובאתונוי גברייהו בי רבנן, ונטרין לגברייהו עד דאתו מבי רבנן (ממתינות לבעליהן ונותנות להם רשות ללכת וללמוד תורה בעיר אחרת, רש"י). - מבואר מזה ששכר הנשים וחלקן בתורה הקדושה הוא מה שמחנכות בניהן לתלמוד תורה, ומאפשרות לבעליהן לשבת בכובד לעסוק בתורה, ומסכימות אפילו שיעסו לעיר אחרת ללמוד. - ושכרן גדול משל בעליהן. ויש להסביר למה באמת הובטחו יותר מן האנשים. כי האיש הלומד תורה מרגיש עריבות טעם התורה, וכאשר נפקחו עיניו בהבנת סוגיא עמוקה, מרגיש טעם עוה"ב. וזה גובר על הסבל או הדוחק שע"י יגיעת התורה. לא כן האשה, היא מרגישה רק את הסבל, ויש לה רק את האמונה הטהורה על השכר הגדול שתקבל עבור תורת בעלה, אבל אין היא מתענגת על נועם זיוה, לכן הבטחתה גדולה משל בעלה.

וכיון שהבטיחה הקב"ה הבטחת שכר יותר מבעלה, א"כ בודאי בחפץ לב תעשה כל מה שביכולתה לחנך ילדיה לתורה, ולאפשר לבעלה לשבת בשלות הנפש על התורה והעבודה. ועליה אמרו חז"ל (יבמות סג) שעזר האשה לבעלה הוא, להכין החיטים לאכילה, והפשתן ללבישה, כלומר להסיר מבעלה דאגות עוה"ז, ובוהו אמורת הגמ' שם, שמאירה עיניו ומעמידתו על רגליו.

כמו כל דבר וכל מצוה, אפשר לאשה לעשות את צרכי הבית בשיגרה, מפני שזו מלאכתה, ובוהו מרגישה סיפוק, וכל הנשים עוסקות בזה. אבל בקצת תשומת לב, אפשר לה לעשות זאת "לשם מצוה" בכונה מיוחדת שע"ז יוכל בעלה ובניה לעסוק בתורה, וכמובן יש אז ערך אחר, גבוה ונעלה, לעבודות הבית הפשוטות.

חוץ מהעבודות והסידורים שהאשה הכשרה עושה, ומורידה עול זה מבעלה. חשוב גם שהיא עצמה לא תטרידו ולא תבלבל לו את הראש, בכל מיני ענינים, שלכאורה חשובים הם בעיניה, אבל לאמיתו של דבר כאין ואפס הם לעומת מלה אחת בתורה. - ויפה אמר גדול אחד: עם אשה אפשר ללמוד את הש"ס, ועם אשה יכולים לשכוח את הש"ס. - גם אמרו, שחתן מקבל שעון זהב, כדי שיזכור תמיד שהזמן הוא זהב, והכלה מקבלת שעון זהב, כדי להזכירה שזמן בעלה כל רגע שוה זהב.

קשה לפרט יותר מדי, ולהכנס לפרטים שונים, אשר בעצם משתנים אצל כל א'. אבל הכלל השווה לכולם הוא, שכמו שהאשה מתחלקת בשכר התורה עם בעלה, כן צריכה היא להשתתף ביגיעת התורה עם בעלה, במחלקה שלה.

ויהי נא אמרינו לרצון לפני אדון כל

לעי"נ מו"ד רבי יוסף בן רבי טוביה זצ"ל

מחשבת חיים

חידושי תורה בהלמה, אגדה והליכות חיים בפרשת השבוע וענינא דיומא
מבאר תורתו של מורנו הרב הגה"צ אב"ד מחזיקי הדת ציריך זצוק"ל בעל מחשבת חיים

פרשת ויגש - שנה י' גליון שע"ג (א)

מאוצר החיים

**בענין אם מחשבינן למעשר כספים
שוויות החפץ בשוק או כמה שעלה לנותן**

תשובה בכת"

בס"ד יום כ"ח אייר מ"ג למב"י תשס"ב ציריך יצ"ו

לכבוד הרה"ג מוהר"ר ... שליט"א

אחדשה"ט כראוי, מכתבו קבלתי עם הערותיו.

והנני בזה אודות השאלה במי שנדב לצדקה חפץ
מחנותו, שמחיר החפץ לבעל החנות הוא במאה,
והוא מוכרו במאה וחמישים, כמה יחשב לחשבון
מעשר כספים, האם רק מאה או מאה וחמישים
כמחירו ושוויו בשוק.

ומע"כ הביא ראי' מהמבואר בגמ' בבא מציעא
(צ"ט ע"ב) אמר שמואל האי מאן דגזיל חביצא דתמרי
מתבירו ואית בה חמשים תמרי, אגב הדדי מזדבנן
בחמשים נכי חדא, חדא חדא, מזדבנן בחמשים.
להדיט משלם חמשים נכי חדא, להקדש משלם
חמשים וחומשייהו, מה שאין כן במזיק, דלא משלם
חומשא וכו'. מתקין לה רב ביבי בר אבבי, להדיט
אמאי משלם חמשים נכי חדא, נימא ליה אנא חדא
חדא הוה מזבנינא להו, אמר רב הונא בריה דרב
יהושע שמין בית סאה באותה שדה תנן וכו'. אמר
רבא הני שקולאי דתברו חביתא דחמרא לחנוואה,
ביומא דשוקא מיזדבנא בחמש, בשאר יומי
מיזדבנא בארבע. אהדרו ליה ביומא דשוקא, מהדרו
ליה חביתא דחמרא, בשאר יומי, מהדרו ליה חמש.
ולא אמרן אלא דלא הוה ליה חמרא לזבוני, אבל הוה
ליה חמרא לזבוני, הא איבעי ליה לזבוני וכו' ע"ש.
ומבואר בפשטות בגמ' שהחפץ נערך עפ"י שויותו
בשוק, חוץ מבגולן ומזיק.

אולם אם לדמותו למזיק או לשומר החייב
בתשלומים מה לן להביא ראיה מהא דמשלם
כמוכר א' א', או מדמשלם כבית סאה באותה
סאה, הרי בכל אופן משלם כשער שנמכר בשוק,
וממילא כלול במחיר ריוח המוכר. אמנם כל זה

מבאר החיים

רכוש יעקב בארץ ישראל ובהו"ל

אבי השביעני לאמר וגו' בקברי
אשר כריתי לי בארץ כנען שמה
תקברני.

ונראה דבארץ כנען באמת
היו כדאי ליעקב נכסים של
חו"ל, אלא שלארץ מצרים
היו צריכים להוריד רק נכסי
ארץ ישראל כדי שיהיו כולם
בקשר אמין לארץ ישראל ולא
יהיה ברכושם שום קשר לארץ
העמים, וע"י זה יוכלו לחזור
לארצם ולא יהיו קשורים יותר
מדאי לארץ מצרים. כידוע
דממונו של אדם משפיע על
האדם, ובארץ ישראל אדרבא
היה תיקון לממונם של חו"ל
משא"כ במצרים היו צריכים
להיות נקיים מכל ריח ושייכות
ללבן ופדן ארם ודו"ק.

והנה מה שפרעה לא רצה
שיקברו את יעקב בארץ כנען
היה משום שרצה שבני ישראל
ישארו במצרים ואמר לו יוסף
שכיון שקנה יעקב קברו בכל
נכסי חו"ל וירדו בני ישראל
למצרים רק עם נכסי ארץ
ישראל, ממילא יהיה בכוחם
לעלות בסוף הזמן ולא ישתקעו
ח"ו בטומאת מצרים. ומשום
כך אין צורך להזכיר דבר זה
אלא בדברי יוסף אל פרעה ולא
במקום אחר ודו"ק.

ובברכות (נ"ו ע"ב) הרואה גמל

ויקחו את מקניהם ואת
רכושם אשר רכשו בארץ כנען
ויבאו מצרימה (בראשית מ"ו).

וכתב רש"י אבל מה שרכש
בפדן ארם נתן הכל לעשו
בשביל חלקו במערת המכפלה
אמר נכסי חוצה לארץ אינן
כדאי לי וזהו אשר כריתי לי
העמיד לו צבורין של זהב וכסף
ואמר לו טול את שלו.

ויש לשאול מה רע יש בנכסים
שהציל ה' ליעקב וביתו, מלבן,
וכן אמרו רחל ולאה בפרשת
ויצא (בראשית ל"א ט"ו), והרי ראינו
שקנה יעקב בנכסים אלו חלקת
השדה בשכם ושאר צרכיו עשה
מהם. [וזה י"ל שעד שלא היו
לו נכסים אחרים שאינן, ואינו
דומה למה שנתן אברהם לבני
הפילגשים מתנות, וכתב רש"י
שם מה שניתן לו אודות שרה
ושאר מתנות שנתנו לו, הכל נתן
להם שלא רצה ליהנות מהם, כי
מתנות שאני הרי שונא מתנות
יחי' ובפרט על עסק שרה הדבר
מובן, משא"כ מה שה' נתן לו
ע"י יגיע כפו למה לא ישתמש
בהם.

ונראה דבאמת דברים אלו
אשר כריתי לו לא נזכרו בתורה
בשעה שהשביע יעקב את יוסף,
אלא כאשר חזר יוסף השבועה
לפני פרעה אז אמר (בראשית נ"ה)

מאוצר החיים

בקונה שרוצה לקנות, או במזיק שחייב לשלם שווי החפץ, ושוויו הוא בודאי כמחיר שנמכר בשוק.

אבל כשנותן לאדם דבר שלא ביקש כלל לקנות אותו אינו משלם אלא כמה שנהנה כמבואר בגמרא, וא"כ גם כשנותן לעני חפץ שלא ביקש לשם צדקה, בפשטות א"א לומר שנהנה כפי המחיר שנמכר בשוק, אלא או ששמים ההנאה בדומה לכדי בשר בזול, וזה יכול להיות אפילו פחות מהמחיר ששילם הנותן. אבל מצד הנותן מסתבר שיכול לחשב לכה"פ המחיר שנתחסר דהיינו המחיר ששילם, ודו"ק.

והנני בזה דושה"ט בלונ"ח בברכת שבתא טבא וחודש טוב ומבורך וכ"ט.

משה חיים שמרלר

מבאר החיים

בחלום מיתה נקנסה לו מן השמים והצילוהו ממנה. אמר רבי חמא ברבי חנינא מאי קראה אנכי ארד עמוך מצרימה ואנכי אעלך גם עלה. ופירש"י גם עלה קרוב לנוטריקון של גמל. והוא פלא שבשביל דמיון הקריאה של גמל לגם עלה, שזה לבד יוכיח על ענין החלום של גמל.

וברעי"א מהימנא (שאומרים לפני תקיעת שופר) איתא וז"ל, עד דנטיל עיטא ואמר כי אכפרה פניו (של עשו) במנחה ההולכת לפני ויקח מן הבא בידו מנחה וגו' גמלים וגו' כי האי סטרא דיליה גמלים הוא נחש כמים גמל בשעתא דפתי סמ' לאדם ארכיב על נחש כמין גמל, תני מאן דחמי גמל בחלמיה מיתה נקנסה עליה מלמעלה ואשתזיב מיניה וכלא חד וכו' עיי"ש. הרי מבואר דגמל הוא מסטרא דעשו והוא דומה לענין החטא הקדמוני של הנחש, וע"י שהפריש יעקב עצמו מכל וכל מנכסי לבן וח"ל, ונתנם לעשו עבור מערת המכפלה ששם קבורת אדם והאבות, ונפרש לגמרי מענין הנחש וגמל, הרי זכה שבניו במצרים יוכלו לשוב לארצם ולא ישתקעו ח"ו שם, ועל זה קבל הבטחת ה' "אנכי ארד עמוך מצרימה", דהיינו שאתה תרד נקי מכל קשר לנחש ח"ו רק עם אנכי לבד ודו"ק, ואנכי אעלך גם עלה, שע"ז שאין לך כל עסק וקשר עם ענין הגמל וסיטרא דיליה תינצל מבחינת הנחש שהיא המיתה ותעלה אתה ובניך ממצרים, ותעלה לארץ החיים ודו"ק. (תשכ"ג)

שיח חיים

תקנת הד' צומות הם לשוב בתשובה

צומות לא הוקבעו אלא לאבל וכו', ע"ש. ולכא' הר"ן פליג על הרמב"ם שכתב דהד' צומות הם מדרכי התשובה, אלא ס"ל שהד' צומות לא הוקבעו אלא לאבל.

ואמר כבוד רבינו זצ"ל עפ"י מה שכתב הרמב"ם (פי"ג מהלכות אבל הי"ב) וז"ל: כל מי שאינו מתאבל כמו שצוו חכמים הרי זה אכזרי, אלא יפחד וידאג ויפשפש במעשיו ויחזור בתשובה, עכ"ל. א"כ נמצא דגם ענין האבל עיקרו הוא כדי לפשפש במעשיו ולחזור בתשובה, וא"כ אפשר דאין הר"ן חולק על הרמב"ם, ואף שהד' צומות נקבעו לאבל, היינו ולא לתפילה, מ"מ יסודם כדי לחזור בתשובה, וכביאור הרמב"ם בתקנת הצומות. (רשימות כתבי תלמידים)

שאיירנו, וזה זכרון למעשינו ומעשה אבותינו וזה גרם לנו ולאבותינו את הצרות, ובזכרון הזה נחזור בתשובה. עיין בשו"ת חתם סופר (או"ח סימן ר"ח) בד"ה מ"מ וכו'.

ושמענו מכבוד רבינו זצ"ל (שיעור הלכה אור לעשרה בטבת) ליישב ההערה שהעירו מדברי הר"ן (פ"ד תעניות דף כ"ב בדפי הר"ף) שכתב בטעם הדבר שלא תיקנו תפילת נעילה בד' תעניות, וז"ל: ומעתה בכל תענית צבור ראוי להתפלל תפלת נעילה חוץ מארבע צומות דבהדיא אמרינן בפרק מקום שנהגו דת"ב אינו כתענית צבור לתפלת נעילה, ואצ"ל שאר תעניות. והטעם שלא תקנו נעילה אלא בתעניות שהוקבעו לתפלה [היינו כתעניות לגשמים עיין שם] אבל ארבעה

ידועמה שכתב החתם סופר דהרמב"ם גילה מה שלא היינו מעלים על דעתינו כלל, כי לדעתנו הצומות הם על דרך הצער וההתאבלות, כמו שהשמחה ביום טוב, אבל הרמב"ם כתב (פ"ה מהלכות תעניות ה"א) בזה"ל: יש שם ימים שכל ישראל מתענים בהם מפני הצרות שאירעו כדי לעורר הלבבות ולפתוח דרכי התשובה ויהיה זה זכרון למעשינו הרעים ומעשה אבותינו שהיו כמעשינו עתה עד שגרם להם ולנו אותן הצרות. שבזכרון דברים אלו נשוב להיטיב שנאמר והתודו את עונם ואת עון אבותם וגו', ע"כ.

בזה גילה לנו הרמב"ם דאינו על דרך הצער ואבל, אלא על דרך תשובה שנתעורר לפתוח דרכי התשובה, וזה נעשה על ידי התענית מפני הצרות

ויקרא שם בשם השם קל עולם ויגש אלוהים

ניצוצי חיזוק והתדרוממות
משיחותיו של המשפיע הגאון הצדיק
רבי שמואל אהרן לידר זי"ע ועב"א

עובדות והנהגות

עניני שבת ח"ד

באה שבת באה מנוחה

ביום חמישי כ' בשבט ה'תשע"ג, נתבקשה לבית עולמה מחברתו הטהורה של רבנו, הרבנית החשובה שעמדה לימינו כל חייו ובזכותה יכל לשים כל מעייניו אך ורק בתורה ועבודה, גדול היה השבר ולא יכל להנחם.

ומספר יבלחט"א נכדו הרה"ג יוסף צבי לידר: יום למחרת הפטירה ערב שבת היה, היגון והכדוך נכרו היטב על פני רבנו, וכאשר הדליק את נרות השבת וביקר, לראשונה בחייו, עקב הנסיבות המצערות, נשקפה היטב האבלות על פניו.

לאחר שהדליק פסע מהוהרה הלך ושוב בין קירות הבית, כולו אחוז שרעפים וניכרו מאמציו להסחית דעתו מהאבלות ולדבוק בקדושת השבת. והנה תוך כדי הילוכו, בבת אחת, אור השבת הבקיע בלבו ואורה הנורא עליו יראה, ופניו לא היו לו עוד.

פניו האירו באור יקרות ועיניו ברקו בקדושתה, פניו סמקו ובאש שלהבת האופיינית לרבנו עמד וקרא **"כי נר מצוה ותורה אור ... עכשיו הכל עולה מעלה מעלה ... לאור באור החיים ... לאור באור החיים ... באה שבת באה מנוחה..."**

כך כפל ושילש דבריו. ובנהרה שפוכה על פניו, כאשר אין האבלות נונתת אותותיה וכאלו אינה קיימת עוד, פרש ידיו כלפי מעלה, והתחיל במתיקות ונעימות "הודו לה' כי טוב כי לעולם חסדו..."

גדולה אהבה שמקלקלת את השורה

כאמור ההכנה לשבת החלה מוקדם ביותר. כבר באור ליום רביעי היה מזרז ומכין עצמו לקראת שבת המשמשת ובאה, והיה רגיל לומר בשם רבי שאול בראך זיע"א [מגדולי הפוסקים בהונגריה] על האמור בזמירות שבת "בכן נרוץ לקראתך", ש'בכן' בגימטריא שבעים ושתיים, ונרמז כאן שיש לרוץ לקראת שבת שבעים ושתיים שעות קודם לה.

ובהקשר לכך סיפר כ"ק אדמו"ר מזוטשקא שליט"א מעשה שארע לפני כעשרים שנה.

היה זה בהיכל 'כולל ברייש' בימי תחילת הזמן, וראשי הכולל בקשו מרבנו שיבאו לומר דברי חיזוק לפני האברכים לרגל פתיחת הזמן. כמובן שמטרתם היתה שרבנו ישוחח אודות לימוד התורה, הזמן החדש וניצול הרגעים וכדומה, עניינים הצריכים חיזוק בין אברכי הכולל ובמסגרת הכולל, ואף רבנו הגיע לשם על דעת כן.

עניני הפרשה

ויגש אלוהים וגו' [מד, יח] מפרש **באור החיים הק'** בדרך דרש דהנה יהודה לא ידע שהוא יוסף וחשב שהוא מדבר עם מושל מצרי, ובוודאי מצד הטבע לא היו השבטים בני יעקב יכולים לאהוב ולחבב מצריים שהם עובדי עבודה זרה ואם כן איך יוכל יהודה לעורר רחמים וחמלה אצל אחד כזה שהוא אינו יכול לאהבו, לכך אמר הפסוק **"ויגש אלוהים"** שיהודה הוכרח כאן לעשות היפך טבעו והכניס אלוהים אהבה וקירב דעתו אליו כדי שעל ידי זה תתקרב גם דעתו של יוסף אליו כמאמר הכתוב (משלי כז, ט) **"כמים הפנים לפנים כן לב האדם לאדם"**, שאהבה מעוררת אהבה ועל ידי זה יתעורר רחמנותו של יוסף על בנימין.

***

ובספרים כתבו על דרך הקבלה, שיוסף רומז על ערב שבת מידת יסוד ויהודה רומז על שבת סוד המלכות, ועל כן כתוב (שמות טז, ה) **"והיה ביום הששי והכינו, שיום הששי שהוא כנגד מידת היסוד המידה הששית זה ההכנה לשבת שהוא מידת מלכות. וזכור קודש (בדאשית) כתב שלכך נהגו לקרוא לליל שבת "פרייטיג צו נאכט" וכן אומרים "ערב שבת", משום שרוצים לערב את שני הקדושות יחד יסוד ומלכות. והוא **ויגש אלוהים** בחינת חיבור יסוד ומלכות (עי' קהלת יעקב**

לבעל מלא הרועים, ערך שבר)

***

ויגש אלוהים יהודה ויאמר בי אדני ידבר נא בעבדך דבר באזני אדני ואל יחר אפך בעבדך כי כמון כפרעה [שם] פירש **בנועם אלימלך** שאמנם פשוטות הכתוב שניגש אל יוסף, אך כיון שפֿתם הפסוק וקרא **"אלוהים"** נוכל לומר שקאי על הקב"ה, והצדיק נקרא יהודה והוא ניגש אל הקב"ה בתפילה כמו שאמרו (תנחומא וירא, ח) אין ויגש אלא לשון תפילה, והוא מתפלל להקב"ה על עצמו ואומר **"ואל יחר אפך בעבדך"** שאל יתנהג עמו חלילה במידת הדין אלא במידת חסד וידינהו לכף זכות, והטעם שהרי **"כי כמון כפרעה"** שהרי האדם אינו נמצא תמיד באותו מצב אלא לפעמים הוא בגדלות ולפעמים הוא בקטנות, לפעמים הוא בבחינת **"כי כמון"** דהיינו שהוא במדרגת צדיקים שהם כמון שהצדיק גודו והקב"ה מקיים ואז הוא במדרגות גדולות ביותר ויש לו רצונות ותשוקות טובים, אך לפעמים תחלש מחשבתו ולהבל דמה מעשיו והוא בבחינת "כפרעה" אותיות "עורף" רומז לקליפה, וממילא אל יחר אפך חלילה בעבדך ועשה עמי צדקה וחסד.

***

וכעין דרך זה מפרש בקדושת לוי מה שכתוב **"ויאמר בי אדני"** שנתכוין לומר בזה להקב"ה שלצדיקים יש כח גדול, ועל דרך שאמרו בגמ' (מו"ק טז:) על מה שכתוב (שמואל-ב כג, א) **צדיק מושל יא את אלוקים**, מי מושל בי צדיק, והוא שאמר בי אדוני. ובאמת יסוד זה כתב בר"ן (פסחים ז, מדפי ה"ף) על מה שאמרו בגמ' (שם ג) שבפסוק אחד כתוב (תהלים נז, יא) **גדול עד שמים חסדך** ובפסוק אחר כתוב (שם קח, ה) **גדול מעל שמים חסדך** ותימצו כאן בעושים לשמה כאן בעושים שלא לשמה, ומפרש הר"ן שהעוסק לשמה הוא מעל שמים דהיינו שהקב"ה מבטל ומשנה מערכות שמים בשבילו ע"ש. ועל דרך זה פירש **הבת עין** על הפסוק (תהלים קלה, ו) **כל אשר חפץ ה' עשה בשמים ובארץ**, שהצדיק אשר הוא "חפץ ה'" יש לו הכח לעשות בשמים ובארץ כרצונו, שהקב"ה נתן כח לצדיקים להיות מושלים על הבריאה.

***

ובבאר מים חיים כתב גם כן שיהודה כאן התפלל אל השי"ת וזה היה כוונת לבו באמת, ומפרש הכתוב **"ויגש אלוהים יהודה"** כנ"ל שיהודה ניגש בתפילה להשי"ת, ואמר לו **"בי אדוני"** אף שאין זה מהמוסר לומר שהקב"ה הוא אדוני אך מה אעשה ועל כרחך אתה אדוני, **"ידבר נא עבדך באזני אדוני"** שאני ידבר דבר שרק אתה אדוני מבין ושומע תפילתי וכוונתי, **"ואל יחר אפך בעבדך"** חזר לומר שאל יחר אפו במה שכינה עצמו עבד לאלוקי עולם ואף שאינו ראוי לזה לרוב גדולתך וקדושתך, ואם תאמר מנין אני יודע תוקף עזו גדולתך, לזה אמר **"כי כמון כפרעה"** שמפרעה אני לומר דבר זה וכמו שאמרו חז"ל (ב"ד ז, ב) על הפסוק (לעיל מא, מד) אני פרעה ומבלעדך וגו' שמדבר זה שפרעה אמר ליוסף גדולתי למעלה מגדולתך אנו למדים לפסוק (ויקרא ט, ב) **כי קדוש אני** שקדושתו למעלה מקדושתכם, והוא שאמר יהודה שמו"אני" של פרעה אנו למדים אשר קדושתך וגדולתך למעלה למעלה ונאה לקדוש פאר מקדושים המלאכים ולא מאתי, ולכן אני מבקש ומתחנן על מה שקראתי לעצמי עבדך אך מה אעשה שבהכרח כן הוא האמת.

***

ידבר נא עבדך דבר באזני אדני. מפרש **בקדושת לוי** לפי שעד עכשיו דבר אתו על ידי מתורגמן, ובוודאי אין יכולים לעורר רחמנות אצל השני כשמדברים עמו על ידי מתורגמן כמו בעת שמדברים עמו פה אל פה, לכן ביקש ואמר ידבר נא וגו' באזני אדוני פי' שעכשיו רוצה לדבר עמו בעצמו כדי שיוכל לעורר אצלו מידת הרחמנות,

וכמו שרואים באמת שתיכף אחר זה כתוב (להלן מה, א) ולא יכול יוסף להתאפק.

ובנועם אלימלך מפרש, דדנה כדי לזכות לשמוע דברי תורה ודברי קדושה צריך שיהיה לאדם אוזנים טהורות, ועל דרך שכתוב (שמות יז, יד) **כתב זאת זכרון בספר ושים באוזני יהושע**, דרומז דכדי ללמוד תורה צריך שיהיה באוזני יהושע דייקא דהיינו שיהיה לו אוזנים כשרות שאינן שומעות מה שאין צריך, וזהו שאמר יהודה ליוסף ידבר נא וגו' באוזני אדוני, ופירש רש"י יכנסו דברי באוזניך שאני רואה שיש לך אוזנים טהורות ואתה במודיגה גדולה ולכן אתה יכול לדבר עמי אף במדריגה הגדולה שלי וממילא בוודאי יכנסו דברי באוזניך, וזהו שאמר יהודה ליוסף כי כמון כפרעה שהקדושה שלך היא זה לעומת זה של פרעה, וכמו שפרעה הוא בקליפה כן אתה בקדושה.

אלא כוונתו באמת ובתמים למונה העמוק של כל מילה ושורה שנחצבו מלבו הבורע בקדושת השבת.

ואלו הן מילות השיר: **"שבת נשמת חיינו, היא עונג רוחנו, היא תמליץ טוב בעדנו, שבת שמחת חיינו"**.

והיה שר רבנו את שירו במנגינת 'ואמרתם כה לחי' על משקל הבית האחרון 'תורתו מגן לנו'. הרקע והמקור למלים אלו, הסביר פעם רבנו לנכדו יבלחט"א הרה"ג אליהו דוד שצ'יגל, הוא הלשון המובא בספרים הקדושים שהשבת ממליצה טוב.

ובשימת לב נבחיך, כי רבנו הסביר רק את המקור לקטע אחד מתוך השיר - "היא תמליץ טוב בעדנו", והסיבה לכך פשוטה ביותר. לשאר הקטעים "שבת נשמת חיינו, היא עונג רוחנו, שבת שמחת חיינו", לא היה רבנו צריך להביא סימוכין, הוא פשוט חש זאת, הוא הרגיש בעצמו בידיעה ותחושה ברורה שהשבת נשמת חיינו ושמחת חיינו והיא עונג רוחו, כי שבת היתה חיינו וחיינו היא שבת.

אך בפועל, האברכים קיבלו שיחה חוצבת להבות ומעוררת לבבות, אבל בנושא אחר לגמרי. כיון שהיום בו התקיימה השיחה כבר היה בתוך שלושה ימים קודם שבת, ורבנו, שכבר חש את קדושת השבת המתקרבת, התחיל בראשית דבריו לדבר על שבת קודש, ומשהתחיל בכך כבר לא סיים. הוא שכח לגמרי שבביל איזה עניין הגיע, ושעה ארוכה עמד ודרש בהתלהבות ובלהט השמורים לו על 'שבת קודש'.

והפליג לתאר כ"ק אדמו"ר מזוטשקא אין שיצא מהתפעלות לראות יהודי שבוער בשבת, עד שכאשר קוראים לו במיוחד כדי לדבר בנושא מסוים, כשהוא אך נזכר משבת, שוכח הוא לאן הגיע ובעבור מה, וכל כולו אומר 'שבת'.

שיר על מעלת שבת

התשוקה והחביבות של רבנו לשבת לא ידעה מנוח, ובאחת ההזדמנויות חיבר רבנו שיר על גודל מעלת שבת קודש, ואצל רבנו ניתן לדעת ולומר שהמילים בשיר שחיבר לא היו לתפארת המליצה,

יומא דהילולא

ז' טבת - הילולת הגאון רבי אשר זאב ורנר זצ"ל רבה של טבריא

(א) הצטיין במצוה של הכנסת אורחים, ואמנם לעצמו היה מסתפק במועט בלבד אך לאחרים היה פתוח ביתו כל היום בכל עת ושעה, ובכל פעם שבא אליו אורח היה תמיד מאכלים מוכנים בשבילו. ויספר שמדיה זו למד מזקני הרה"צ רבי מרדכי לידר זצ"ל, שבילדותו הגיע פעם לזקני בערב שבת בשעה מאוחרת כשהוא מלוכלך מאוד ברפש ובזין, וזקני היה לבוש כבר בבגדי שבת כדרכו, ותיכף פשט את בגדיו ורחצו וטיפל בו במסירות גדולה, ואז הכיר בחשיבות המצוה של הכנסת אורחים והחליט בדעתו להחזיק במצוה זו ביתר שאת.

(ב) שמעתי ממנו פירוש יפה על מה שאמרו חז"ל (שבת קנא) על הפסוק (קהלת יב, א) והגיעו שנים אשר תאמר אין לי בהם חפץ - אלו ימות המשיח שאין בהם לא זכות ולא חובה. ופירש הכוונה שכולם יהיו אז מאוד בשלימות במידות טובות ויראת שמים עד שלא יהיו מחפשים כל אחד להשיג רווחי עצמו רק העיקר שיקלא כבוד ה' את כל הארץ, וזהו שאמר הכתוב אשר תאמר אין "לי" בהם חפץ שאז כל אחד יאמר שאינו מסתכל רק על החפץ והטוב שלי דווקא.

ט' טבת - הילולת עזרא הסופר

בשולחן ערוך (או"ח סי' תקפ, ב) מובא שבח' טבת נכתבה התורה יונית בימי תלמי המלך והיה חושף בעולם שלושה ימים, ובט' בו לא נודע איזה היא הצרה שאידע בו. ויש אומרים שרבי יוסף הנגיד נהרג ביום זה על ידי הגויים. והט"ז והמגן אברהם שם מביאים שבסליחות שלנו (לי בטבת "אזכרה") אומרים שביום זה נפטר עזרא הסופר. ובאמת הבית יוסף שכתב שבט' לא נודע הצרה, הוא היה מבני ספרד ולעדות הספרדים אין אומרים סליחה זו.

הילולת הגאון רבי אברהם חיים שור זי"ע

(א) חיבר ספר "תורת חיים" על הש"ס וכן "צאן קדשים" על קדשים. אחיו של בעל תבואות שור. [ונקראו "שור" לפי ששורש יחוסם מגזע יוסף הצדיק שנקרא שור (דברים לג, יז)].

(ב) בתורת חיים (ביק טז) כתב באריכות לבאר מה שאמרו רבנן מאן דלא כרע במודים לאחור שבע שנים נהפך שדרו לנחש, ומקשה מדוע יגיע לו עונש כל כך חמור על זאת, וגם מדוע דוקא מי שלא כרע במודים

ולא בשאר כריעות, ועוד למה יהפך דוקא לנחש. ומבאר באריכות לפי שהקב"ה עושה עם האדם חסדים בכל יום ובכל עת ובכל רגע, אלא שאין בעל הנס מכיר בניסיו וסבור שעולם כמנהגו נוהג ואינו מרגיש שבכל פסיעה ופסיעה וכל תנועה ותנועה הוא ממנו ית"ש, והיה מן הראוי שיודה האדם ויברך בכל עת ורגע על כל פסיעה ונשימה, וכל מי שאינו מעלה על לבו בכל רגע שהכל מאתו ית' הרי הוא ככופר בו ח"ו. ולפי שמן הנמנע שיעמוד האדם מהבוקר עד הערב ויתן שבח והודאה על כל פסיעה ונשימה ותנועה, לזאת אנשי כנסת הגדולה תקנו ויסדו לומר בכל תפילה ערב ובוקר וצהריים ברכת הודאה כדי שיקלול אדם בהודאה אחת את כל הנשימות והחסדים והנפלאות שהוא ית' עושה עמ' בכל רגע ויוצא ידי חובת כולן בבת אחת בהודאה אחת. וזהו שאומרים במודים "על חיינו המסורים בידיך ועל נשמותינו הפקודות לך" והיינו על כל נשימה ונשימה, "ועל ניסין שבכל יום עמנו ערב ובוקר וצהריים וכו', ולכן תקנו לשחות בברכה זו כמנהג אדם שכשמודה לחברו מנענע לו בראשו. ועל כן מי שעומד בקומה זקופה ואינו כורע במודים להודות לו ית' על כל חסדיו הרי הוא ככופר בהש"ת והוא בבחינת נחש הקדמוני שאמרו חז"ל (אדר"נפ"א, ו) שחשב הנחש שיהרוג את אדם וכו' וילך בקומה זקופה, שכפר בו ית', ולכן שדרתו נעשית נחש שאין לו רפואה אפילו לעתיד כמו שאמרו חז"ל (ב"ר כ, ה) לעתיד הכל מתרפאים חוץ מנחש.

ומבואר לפי זה שצריך להזהר מאוד לכיון על כל פנים פירוש המילות, וכמו שנפסק בשולחן ערוך (או"ח סי' קא, א) שמי שלא כיון באבות צריך לחזור, ואף שהיום אין הלכה כן כמו שכתב הרמ"א שם, מכל מקום מעיקר ההלכה מעכב הכוונה באבות, וכן במודים יש אותו דין כאבות (עי' מ"ב שם סק"א), ויש אומרים שאם שכח באבות יכול עדיין לתקן במודים.

ובקדושת לוי (דרושים לחנוכה ד"ה בשמו"ע) כתב שמה שאנו אומרים ומודים להש"ת "ועל ניסין שבכל יום עמנו" קאי על ניסים שהקב"ה עושה "עמנו" מצד איתערותא דלתתא שאנו גורמים לזה, אבל יש גם ענין ניסים שהקב"ה עושה עמנו מעצמו אפילו בלא שום איתערותא דלתתא ועל זה אנו אומרים "ועל נפלאותיך וטובותיך שבכל עת".

(ג) כתב בתורת חיים (ב"מ פה) ששפע האלוקי של מתן תורה מונח עד היום בהר סיני וכל מי שלומד תורה לאמיתה הוא נמשך לו, וזה שכתוב (דברים ה, יח) קול גדול ולא יסף, ותרגם אונקלוס ולא פסק, שקול השפע הזה לא פסק לעולם. וזהו מה שאמרו (ב"מ שם) תורה מחזרת על אכסניא שלה וכו' שהשפע ההוא מחזר על מקום שתלמידי חכמים מצויים שם ואינו פוסק מהם לעולם, ע"ש.

זכר צדיק לברכה

ד"ר אהרן ורדין טבין מאת האי עיר וקדיש
הגהק רבי יהודה הורוויץ מדרן קוב ז"ע ועכ"א

גליוני מר"י

עובדות קודש

עובדות והנהגות – עם מרן החזון איש צדוק"ל

הגאון רבי דוד פרנקל זצ"ל היה משמש אצל החזון"א, והפרענקל'ך היו מחותנים עם דזיקוב, וכשה' רבינו בבני ברק כשברח מירושלים מחמת מלחמה התאכסן אצלם, ורבי דוד'ל סיפר לי שכיון שהיה משמש שם היה יכול להביא רבינו להחזון"א, ומתחילה לא רצה רבינו לילך, ושאלו למה, וענה, ששמע עליו שאינו טובל במקוה, ואחר אותו לילה הראשונה שלו שם בבני ברק כשקם בבוקר אמר לו, דוד'ל מיר גייען. כנראה שהוא הרגיש מה זה, ומאז לא עבר יום שלא היה אצל החזון"א כל משך שהותו בבני ברק.

(מנחם משיב נפשי - מהרה"צ ר' מנחם מונדרר זצ"ל)

מספרים כשבא אל החזון"א לראשונה לא גילה זהותו כי אם התיישב בחדרו הצר של החזון"א והסתכל אל מול פניו בדומיה. עקב אחר כל תנועה ממנו, עד שהגאון החזון"א התפלא ושאל מי אתם, ומה רצונכם, אך מענה על כך לא קיבל, וכך עברו שעות אחדים שרבינו אינו גורע עין, ומאומה לא דיבר. אחר פגישה מופלאה זו החליט רבינו כי כאן ימצא פורקן לרוחו, ומאז דבק בו בכל לבו בהתקשרות שא"א לתאר. ימים שלמים היה מתוועד עם החזון"א בתורה ובהוראה.

(הרב ר' שמחה בונם נויפלד זצ"ל)

פעם אף ביקש ממרן החזון"א שרוצה ליכנס אצלו בחדרו בעת אכילתו, והסביר את מבוקשו שגם בסדר אכילה יש מה ללמוד, ומרן ז"ל הסכים לו שדבריו נכונים.

(הרב עזרא ויזל שליט"א)

את שמו לא העלה מעולם על שפתי קדשו כי אם בתואר "הרבי" בלבד (אותו וגם מהר"ץ דושינסקי צדוק"ל היה קורא בתואר "רבי" בלבד)

(הרב ר' שמחה בונם נויפלד זצ"ל)

אמונתו בכח התורה של החזון"א היתה גדולה כל כך, עד שבעת מלחמת השחרור שנת תש"ח כששהה רבינו בתקופה זו בבני ברק כל פעם כשהיתה צפירה סימן לנוס

ויגש אליו יהודה ויאמר בי אדוני ידבר נא עבדך דבר כאדוני אדוני וגו'.

פירוש הפסוק [תהלים י"ב, ב'] הושיעה ה' כי גמר חסיד כי פסו אמונים מבני אדם וגו', דמשתמע לתרי אפי מרישא לסיפא ומסיפא לרישא, כי יען כי גמר חסיד אנשי הצורה, לכן פסו אמונים מסתם בני אדם, אנשי חומר, והוא הדין איפכא הטעם כי גמר חסיד הוא משום כי פסו אמונים מבני אדם, יעו"ש. וזהו שאמר ידבר נא עבדך דבר באדוני אדוני, כנ"ל.

***

ומפרש יותר, ואל יחר אפך בעבדך, ר"ל מאחר שהחומר הוא עבדך של הצורה א"כ אין ראוי שיחר אפך בעבדך, כדאיתא בפרק קמא דחולין [ד' ע"ב] מושל מקשיב על דבר שקר כל משרתיו רשעים, מכלל דמושל מקשיב על דבר צדק כל משרתיו צדיקים וכו', כי הדור לפי דורשיו. וזהו שאמר שאין ראוי להתרעם על אנשי החומר שהם רעים במעשיהם, כי הוא לפי הצורה, שאילו היה האדון ומושל צדיק גם משרתיו היו צדיקים, א"כ דיידק ואל יחר אפך בעבדך כי כמוך כפרעה, שהוא בכ"ף הדמיון כעם ככהן [ישעיה כ"ד, ב'], והוא כנ"ל.

***

וביאר יותר אדוני שאל וגו', ונאמר אל אדוני יש לנו אב זקן וילד זקונים קטן ואחיו מת ויותר הוא לבדו לאמו ואביו אהבו, והענין שהגוף והחומר התנצל את עצמו בפני הצורה שאל יתמהה על החומר החושק ומתאוה תמיד לרדוף אחר מותרות, כי הוא מצד היצה"ר הדבוק בחומר. ועוד דנוע

וע' תולדות יעקב יוסף נ"ו ע"ג וע"ד - פרשת משפטים
וז"ל: נ"ל לפרש פרשה זו שהיא בכל אדם ובכל זמן והוא כי כבר זכרנו מה שכתב האלשיך בפסוק ולא תגעל נפשי אתכם [ויקרא כ"ו, י"א] על פי מדרש שוחר טוב בפסוק כל הנשמה תהלל יה [תהלים ק"ג, ו'], כי בכל נשימה הנשמה רוצה לצאת מהגוף שהם ב' הפכים, הנשמה מצד הקדושה חושק לדברים קדושים, והגוף עכור חושק לגשמיים היפך הקדושה וכו', יעו"ש. והתכלית להכניע החומר על הקדושה, וכמו שהוא בפרטות האדם שיש חומר וצורה כך בכללות העיר או מדינה יש חומר וצורה, עיין מזה במקום אחר.

ובזה יובן ויגש אליו יהודה, שהחומר הנקרא יהודה נכנע ונתחבר אחד באחד יגשו אל הצורה הנקרא יוסף, שתמיד יוסף קדושה והתמדה בתורה ועבודה, והתנצלותו הוא זה, ויאמר בי אדוני, ר"ל דמובא משל בפסוק היינו כחולמים [תהלים קכ"ו, א'], למדינה שנהגו למנות מלך כל ג' שנים וכו', יעו"ש. וא"כ הכא נמי ע"י מי זוכה הנשמה לקנות עולמות שיעשה אדון על כולם, ע"י הגוף שעסק בתורה ועבודה, וזהו שאמר בי אדוני, כי הגוף מתנצל אל הנשמה כי בי נעשית אדוני כאמור.

וזהו שאמר ידבר נא עבדך דבר באדוני אדוני, באוזן ימין ואוזן שמאל, שרוצה לדבר לישראל דמשתמעי לתרי אפי, זכרנו בשם המנוח החסיד מהר"ל פוסטנר

למקלט, במקום לרוץ למקלט רץ אל ביתו של החזו"א להנצל בזכותו.

(זכר צדיק לברכה)

בכל פעם שנכנס לביתו של החזו"א, כיבדו החזו"א שישב על הכסא ולא יעמוד, אבל רבינו סירב לשבת ונשאר עומד. כך היה חוזר הדבר בכל פעם כשהיה נכנס. עד שפעם אחת ענה רבינו למה הנכם מפצירים בי לשבת, הרי כבר ידוע לפניכם שאין ברצוני לשבת, ומאז שוב לא ביקש ממנו יותר.

(זכר צדיק לברכה)

מֵרַן הַחֲזו"א הָרָאָה לְרַבִּינוּ חֲבֵה יִתִּירָה, פֶּעַם אִירַע שֶׁהַחֲזו"א הִסְתַּגֵּר בַּחֲדָרוֹ וְצוּה לְמַשְׁמֹשׁ ר' דוד פרנקל שלא יתן ליכנס אצלו כדי שלא להפריעו, ורבינו הגיע אז אל החזו"א ורצה להכנס, ולא נתנו המשמש ליכנס, אח"כ הרגיש בזה החזו"א ויצא למשמשו ושאלו מי היה כאן, ענהו, ר' יודעלא, גער בו החזו"א אותו שלחתי; וכי עליתי על דעתך שעליו נתכוונתי, הלא זהו "יהודי" השלם.

(הרה"צ ר' מנחם מונדרר זצ"ל)

סיפר לי אחד שהיה נוכח פעם בבית החזו"א, ואותה שעה שהה בחדר החזו"א איש מכובד, כאשר יצא הלה והחזו"א ליוה אותו החוצה וראה את רבינו יושב בחדר החיצון וממתין, פנה החזו"א לאותו יהודי נוכד באמרו "האם כבר נתתם לו שלום" ער איז א גוטער יודא'לע.

(הרב שמחה בונם גויפלד זצ"ל)

ידוע קרבתו לגאון ישראל מֵרַן הַחֲזו"א, הפילפול של תורה ומלחמתו שהיו לו אתו בענינים עמוקים בהלכות מקוואות, שלאחר השתלשלות הדברים אף נתן לו את ספרו על מקוואות במתנה מרוב חביבותו אליו.

(הרב ר' ישראל מאיר ערלנגר שליט"א)

פעם עסק רבינו באיזה ענין צדקה כדרכו בקודש, ופנה אל אחד מהנגידים שבת"א וביקש ממנו סכום גדול עבור מצוה זו, והלה שהי' ממקורבי החזו"א, פנה בשאלתו אל החזו"א, האם צריך להתאמץ ליתן זה הסכום, ענה לו החזו"א בזה"ל: ר' יודא'לע הוא "אדם גדול" ואם הוא מבקש חייבים ליתן לו. בהזדמנות אחרת כשהגיע הנגיד הנ"ל אל החזו"א להתייעץ עמו בענין אישי, אמר לו החזו"א: יש חכם בעירך - כרבינו - ואינך צריך לבא אלי.

(מפי מֵרַן הַגֵּר"מ שטרנבוך שליט"א - מספר זכר צדיק לברכה)

ופעם אחד בא אל מֵרַן הַחֲזו"א ואמר לו שרבינו פורס בשלומו, היה כולו נרגש ואמר לו וכי ר' יהודא'לע הוא הרי הוא "יהודי שלם".

(הרב ר' ישראל מאיר ערלנגר שליט"א)

החזון איש אמר עליו כי הוא "אדם גדול" ושיבח את דרישת האמת שלו.

(הרה"צ ר' יעקב מאיר שכטר שליט"א)

סיפר אחד ממקורבי החזו"א זצ"ל שפעם בערב פסח בבוקר היה לו ענין דחוף להתייעץ עם החזו"א, וכשהגיע לביתו להציע לפניו השאלה, מצא את החזו"א בשעת שריפת חמץ, כשרבינו עומד על ידו עם חמצו ושניהם שורפים יחד את החמץ, הלה המתין עד שהחזו"א יגמור את עבודתו בשעת שריפת חמץ - אמירת כל חמירא וכו' - ואז נגש אל החזו"א לשאול עצתו ושאלתו אבל החזו"א סירב לשמוע שאלתו - מכיון שרבינו עדיין לא גמר עבודתו בשעת שריפת חמץ, ועמד החזו"א והתבונן בעבודתו של רבינו (כידוע השריפת חמץ היה אצלו בהתרגשות עצומה), ורק לאחר שגמר רבינו עבודתו, פנה החזו"א אל השואל לשמוע שאלתו.

(זכר צדיק לברכה)

בהזדמנות אחרת ביקש החזו"א מרבינו, שבעת אפיית המצות שלו בישיבת פוניבז', יופיע רבינו שם ויביע חוות דעתו אם יש להוסיף הידור כלשהו או זהירות. רבינו מילא בקשתו וגם העיר כי כדאי שמלאכת הכנסת המצות ורדייתן ("שיבר") תתבצע בשני אנשים, אחד מכניס ואחד מוציא. החזו"א לא ראה צורך בכך, אבל בכל זאת מילא החזו"א הוראתו. לאחר האפיה הודה החזו"א לרבינו על הערתו, שבאמת ראה בזה יתר זהירות.

(זכר צדיק לברכה)

מֵרַן הַחֲזו"א שָׁאַל לְרַבִּינוּ אֲמָאי אֵינּוּ לוקח הרבנות בויזניץ, ענה לו רבינו אינו רוצה כיון שאינו רוצה לפסוק אחרת ממֵרַן הַחֲזו"א, ולפעמים ירצה הרבי-חותנו שיפסוק באופן אחר וזה אינו רוצה.

(הרה"צ ר' מנחם מונדרר מקאסוב זצ"ל)

מה שאמרו חז"ל [מדרש קהלת רבתי פרשה ד', ט"ו] על פסוק [קהלת ד', י"ג] טוב ילד מסכן וחכם ממלך זקן וכסיל וגו', כי היצר טוב הוא ילד שבא אל האדם בשנת י"ג ואילך, ממלך זקן שהוא היצה"ר שבא אל האדם מיד כשנולד, עיין בזה בזוהר ריש פרשת וישב, יעו"ש.

ובזה יובן, ונאמר אל אדוני, שהוא התנצלות החומר לפני הצורה, שאמר יש לנו אב זקן וילד זקונים קטן, ר"ל כי היצה"ר הוא לנו לאב ופטרון מצד זה שהוא זקן שבא מיד כשנולד האדם, משא"כ היצר טוב הוא ילד זקונים קטן שבא אח"כ משנת י"ד ואילך, דלכך נקרא רשע ערום על שהקדים דבריו קודם שיבוא חבירו כמ"ש בזוהר שם. וא"כ יצה"ר לכך מהימן ויצר טוב אינו מהימן אצל הרשע הנקרא מת, כמו שכתבתי בביאור קושית הגאון מו' העשיל שהקשה על הש"ס דשבת [ק"ח ע"ב] כל המענג את השבת נותנין לו משאלות לבו וכו', והוא סותר לש"ס [עי' קהלת רבה פרשה א', ל"ד] אין אדם מת וחצי תאותו בידו וכו', וביארתי כי אין אדם שהוא רשע הנקרא מת, בזה אין חצי תאותו בידו, אבל צדיק שיש לו מדת הסתפקות כמו שאמר יעקב יש לי כל [בראשית ל"ג, י"א] די ספוקי, כל תאותו בידו, יעו"ש.

***

וזהו שאמר ואחיו מת, כי החומר והצורה יש להם יצר טוב ויצה"ר שהם יעקב ועשו והם אחים, ואצל הרשע הנשמה והיצר טוב שהוא אחיו של החומר, כבר מת שאין לו שליטה שיהיה לו לעזור נגד היצה"ר, היפך הצדיק שאצלו היצה"ר מת, כמ"ש [תהלים ק"ט כ"ב] ולבי חלל בקרבי ודרשו [בבא בתרא י"ז ע"א] וכו', וא"כ ויותר הוא לבדו, הוא החומר, ואביו שהוא היצה"ר אב זקן, אהבו שיש להם גדולה אהבה וריעין דלא מתפרשין שלא יוכל ליפרד ממנו ומאהבתו בתענוגי עולם הזה, א"כ ראוי שלא יחר אפך בעבדך וגו'. ובאמת לא יכול יוסף להתאפק לכל הנצבים"ם עליו, והוא דזכרנו כל מקום שנאמר נצבים נצבים זהו דתן ואבירם [נדרים ס"ד ע"ב], שהם החומר והצורה, יעו"ש. וה"נ יובן, וק"ל.

מפתורא דאבא

ניצוצי אור מאוצר תורתו של
כ"ק מרן אדמו"ר הגה"ק רבי אברהם אבא זי"ע
בעל האמונת אברהם מפטיסבורג

פרשת ויגש תשפ"ד

גליון א

מילי דגליון

מכת"ק רבינו זי"ע על גליונות הספרים
"דברי שמואל" (סלונים) עניני שבת

...והאמת שכנה צריך להיות בכל שבת, להכניס כל החיות בשבת זו כאילו לא היה ולא יהיה עוד אף פעם שבת. וזה מרומז במאמר חז"ל (ירושלמי תענית פ"א ה"א) אלמלי שמרו ישראל שבת אחת מיד בן דוד בא, היינו שישמרו את השבת באופן שיהיה בבחי' 'שבת אחת', כאילו מעולם לא היה ועולם לא יהיה וכו'. ויש לומר שזהו הכוונה "רזא דשבת איהו שבת" (זהו"ק ח"ב קלה): ור"ל בכדי להגיע לרזא דשבת צריך להיות בבחי' 'איהו שבת', ור"ל שאין לו עוד שבת, וזהו השבת היחיד, ועל כן צריכים לנצל אותו בכל הכוחות.

מוסר אבין

אמונה ובטחון מביאה לידי שמחה

פעם כשנסעו במטוס היו פוחדים מאד, [כי זה היה דבר חדש וחששו לכשלים], אבל כיום אין אחד, וההסבר לכך, שאנו סומכים על התעשייה שמייצרת כלים טובים למטוסים, וכן על הטייסים שהם יודעים טוב ולמדו טוב ויש להם נסיון טוב בהפעלת מטוסים, זהו המשל...

והנמשל על חיינו בעולם הזה, שכל שאנו מאמינים ובטוחים שהבורא ב"ה יצר את העולם מחומר טוב וסמוכים אנו עליו ב"ה שיוודע איך להנהיג וישורוה להנהיגו בטוב וגם ביכולתו לעשות כן ויש לו די והותר כך שאין לחשוש שיחסר לו, עי"ז אנו חיים בהשקט ובבטחה בחיי היום יום, ואין דואגים על המחור.

ולעולם צריך כל איש ישראל ג' דברים: 'אמונה' 'בטחון' ו'שמחה', כי תחילה צריך **אמונה**, להאמין שיש מנהיג ושיש ביכולתו להנהיג כרצונו ואין מי שיכול לעכב בידו, ואח"כ צריך **בטחון**, לבטוח שבוודאי רוצה לתת כל זאת, ורק אז יש **שמחה**, כמו"ש (תהלים לג, כא) "כי בו ישמח לבנו כי ביש קדשו בטחוני", וכי איך נשמח בו וכי נקח אותו בידים ונרקד עמו? רק הכוונה כיוון שיש לנו בטחון אז ממילא יש לנו שמחה. וזה ענין השמחה עתה [בחהג הסוכות] אחר הימים נוראים שהמלכנו השי"ת על כל העולם והכרזנו שאנו מאמינים בו שנוהג בחסדו כל דור וכו', אז ממילא יש לנו הבטחון והשמחה.

ליל א' דסוכות תשמ"ט

מילי יקירא

אם אמר 'שהכל' יצא

בספרים הק' מפרשים הכתוב (ישעי' נה, יב) "כי בשמחה תצאו", שע"י שמחה אפשר לצאת מכל הצרות מכל המעיקים והמצירים יוצאין, ולפי"ז אפשר לומר שגם ע"י מה שמברכין יחד 'שהכל' גם כן אפשר לצאת מכל הצרות, ורמז לזה בדברי המשנה (ברכות פ"ו מ"ב) "על כולם אם אמר שהכל נהיה יצא", שבברכת **שהכל יוצאים מכל מרעין בישינ'.**

ב'לחיים טיש' נר ב' דחנוכה תשד"ם

ותחזינה עינינו

מי שיש לו **כאב עינים** יכיון היטב בתפילתו על 'ותחזינה עינינו בשובך לציון ברחמים' וכיון שתפילה עושה מחצה' הרי בוודאי יפעל אחד מהם...

ליש"ק פ"ר בשלח שידה תשמ"ז

עניני הפרשה

היסודות להצלחה בתורה הם מס"נ וקדושה וטהרה

ואת יהודה שלח לפניו אל יוסף **להורות לפניו גשנה וגו'** (פסח. וברש"י בשם מדרש אגדה 'לתקן לו בית תלמוד שמשם תצא הוראה'. ראוי להבין למה שלח יעקב את יהודה דייקא אל יוסף לתקן לו בית תלמוד, ותו יש לדייק על שנכפל תיבת לפניו פעמיים, לפניו אל יוסף להורות לפניו גשנה, הלא דבר הוא.

אמנם וודאי כי ראשית דבר נדרש

שמירת עיניים על מנת לזכות לאור

התורה ולכוין לאמיתה, דאמרו חז"ל

(הובא ברש"י במדבר טו לט) עינא וליבא

תני סרטורי דעבירה, העין רואה והלב

חומד וכו', כי אם אין אדם שומר על

עיניו מלראות ברע, הריהו גורם בכך

שלבו יגדר אחרי עיניו, ושוב לא יהיה

מסוגל לקבל בקרבו את אור התורה,

ומכלל לאו אתה שומע הן, **ההשומר**

על אישוני עיניו בקדושה ובטהרה

גורם בכך שלבו יהא רחב לקבל

ולקלוט לתוכו את מאור התורה ויזכה

לכוין לאמיתה.

ושפיר שלח יעקב את יהודה דייקא

אל יוסף, אשר זכה למדריגה נשגבה

מאוד בשמירת עיניים, וכמו שדרשו

בגמרא (זבחים ק"ה ע"ב) על הפסוק

(בראשית ט"ט ט"ז) בן פורת יוסף בן פורת

עלי עין, דעיניו של יוסף לא רצתה

לזון ולהינות מדבר שאינו שלו, ולכן

זכה שבמשכן שילה שבחלקו רשאים

לאכול קדשים בכל הרואה, עי"ש,

כי על ידי שמירת העיניים של יוסף

הצדיק ומסירות נפשו של יהודה יזכו

לתקן בית תלמוד שמשם תצא הוראה

לעולם, כי יזכו לסייעתא דשמיא

להשיג את אור התורה ולכוין אליבא

דאמת.

וזהו שאמר הכתוב 'את יהודה

שלח לפניו אל יוסף להורות לפניו

גשנה', וכפל תיבת לפניו, כדי להדגיש

שאי אפשר לבוא לידי השגת התורה

ולהורות הוראות איסור והיתר אלא

כאשר ישנם הני תרתי, מסירות נפש

לכל דבר שבקדושה שבזה הצטיין

יהודה, ושמירת עיניים בטהרה שבזה

נתייחד יוסף הצדיק.

אמונת אברהם

ונראה דהנה איתא בגמרא (סוטה י"ב א"ר חנין בר ביזנא א"ר שמעון חסידא, יוסף שקידש שם שמים בסתר זכה והוסיפו לו אות אחת משמו של הקב"ה, דכתיב (תהלים פ"א) עדות ביהוסף שמו, יהודה שקידש שם שמים בפרהסיא זכה ונקרא כולו על שמו של הקב"ה. כי ארבע אותיות שם הוי"ה ב"ה הם כנגד מעשה דיבור ומחשבה, והוי"ד הוא כנגד מחשבה דמחשבה, והרי מסירות נפש שלימה היא שמוסר את כל חלקי נפשו על קדושת ה', על כן הוא זוכה להקרא בכל האותיות של שמו ית', אך אצל יוסף שהיה בסתר ולא בפרהסיא, נחסר לו ה' אחרונה משם הוי"ה. והנה כבר דרשו חז"ל (סנהדרין צ"ג ע"ב) על הפסוק (שמואל א' יז טז) וה' עמו, שהלכה כמותו בכל מקום, וידעו דתיבת עמ"ו מורה על חיבור וקשר חזק יותר מאשר את"ו [עי' מש"כ פ' משפטים עה"פ עזוב תעזוב עמו], ומאחר שנאמר וה' עמו, וודאי דרק אם כל ארבע אותיות שם ה' הם בקרבו אז ההלכה כמותו, ולמדריגה זאת זוכין על ידי מסירות נפש שלימה, על כן כאשר רצה יעקב אבינו ע"ה לתקן בית תלמוד שמשם תצא הוראה והלכה ברורה, בחר לשלוח את יהודה דייקא, כי ה' עמו בשלימות והלכה כמותו בכל מקום.

ובאמת אצל יהודה הלא מלבד מה שקידש שם שמים בפרהסיא, הרי עצם הדבר שהורה על האמת ואמר צדקה ממני, היו גורם חזק שייזכה

מילי דשמעתתא

בענין ההיתר לרוץ לדבר מצוה בשבת

כגון לרכוב על הממור וכדו' בהליכת בית המדרש, וזה דרואי לא יעלה על הדעת. והנראה בזה הדנה יסוד איסור ריצה בשבת הוא משום ביטול עונג שבת, ולהכי מצונו באמת נפקא מינה בין ריצה של תענוג לריצה סתם כדנפסק בשו"ע (סי' שא"כ) דבחורים המתענגים בקפיצתם ומרוצתם מותר להם לרוץ. ואם כן יש לומר דהא דמותר לרוץ לפוקא בשבתא הוא נמי מטעם זה, דמחמת חדותא דאורייתא היא הריצה כלל, משא"כ שבותי אחריני דאיסוריהו בעיניהו קיימו אף כשהולך לפוקא. והשתא מובן שפיר לימודו של רבי"ל ממקרא וכתבו אחרי ה' ילכו כאריה ישא, דמשמעוהי שילכו אחרי ה' ומצד ומרוצתם לרוב חשקם ותשוקתם אליו ית' ותענגו בו, וממילא שפיר מוכח דאף בשבת מותר, דכיון שהוא תענוג לא שייך בו שבות דריצה בשבת, ודו"ק.

מילי דחסידותא

מקוה

תלוייה בטהרתן של ישראל במי מקוה, ואם שאי אפשר שכל ישראל יטהרו, אך לפחות שליחי הציבור בשכל מקום יזהרו בטבילת מקוה וזוהי ימיהו ביאת הגואל, ע"ש. והנה בימינו אנו כל העוסק בתורה ותפילה הריהו שליח ציבור, כי הוא שליח של כל ישראל, ומוטל עליו להזהר בטבילת מקוה כדי להחיש את הגאולה.

ויש לפרש בזה מאמר הכתוב (תהלים נא"ב) **לב טהור ברא לי אלקים ורוח נכון חדש בקרבי**, דמצונו כשנצטוו בני ישראל להכין את עצמם בהכנה דרבה לבקרא המעמד והנשגב של קבלת התורה, כנאמר (שמות טו) היו נכונים לשלש ימים, היתה ההכנה היא על ידי טהרה, דכתב שם אל תגשו אל אשה, ולפי זה יש לומר דגם לקראת קבלת פני השכינה בביתא משיח צדקנו, עליו להכין את עצמו על ידי טהרה בטבילת מקוה, וזהו שאמר **לב טהור ברא לי אלקים ורוח נכון חדש בקרבי**, כלומר שעל ידי הטהרה נהיה מוכנים ומזומנים לקבל אפי' שכונתא בעת הגאולה.

וזהו שאמרו במדרש 'רוח אלקים מרחפת על פני המים, זה רוחו של מלך המשיח', כי מי המקוה מטהרים אותו ומקרבם את ביתו של מלך המשיח לגאלנו. ואפשר להוסיף רמז בדבר, דהאותיות שאחרי המים הם נכו"ן, כי 'אחורי' טבילה הנו מטוהרים ומוכנים לקבל פני השכינה. אמנות אברהם פר' בראשית

במס' ברכות (ו' ע"ב) **א"ר זידא מריש כי הוה זויזיא להו לרבנן דקא רהטי לפוקא בשבתא אמיתא קא מחללי רבנן שבתא, כיון דשמענא להא דרבי תנחום אמר ר' יהושע בן לוי לעולם ירוץ אדם לדבר הלכה ואפילו בשבת, שנאמר אחרי ה' ילכו כאריה ישא וגו', אנה נמי הריטנא.** ויש לדקדק מנין לרבי יהושע בן לוי דמותר לרוץ אף בשבת דילמא קרא בחול דוקא קמריי, וכשם שמהפסוק ונדעה נרדפה לדעת את ה' שהיא אבי' לעל גבי לרוץ לרוץ מצוה, לא למד מכך רבי זידא שמותר לרוץ אפילו בשבת אלא דוקא בחול, אם כן מהיכי תייתי להוכיח מפסוק זה דמותר אפילו בשבת, ואין לומר דבאמת רבי תנחום לא אמר דמותר בשבת מחמת דקראי מוכח הכי אלא טעמו משום דבמקום מצוה התיירו שבות שאמרו במסכת שבת (ק"א ע"א) **שלא יאה הילוך בשבת כהילוך של חול, דאם כן נתייר גם שאר שבותים**

רק ע"י הטהרות הטוהרה זוכים לשלימות הטהרה
בפסוק (שמות ט"ד) **וירד משה מן הר סיני ויכנסו שמלותם**, מה שנלמד מכאן באופן פשוט, שיהיה זהו כבוד מדרגה גבוהה שפסקה זוזמתו וממש טבול במי הדעת, קדושה וטהרה, כמו שאמרים (בנהגה ש"פ) **אלו קרבנו לפני ה' סיני ולא נתן לנו את התורה דינו**, וכל הדברים הללו עדיין לא עזרו לטהרה בשלימות, רק הצטרפו גם ל'ויכנסו שמלותם', שהיו צריכים לטבול בהגדים גם כן. וזה לימוד עבוננו שאפשר לטבול בתורה ובעבוה"ז ובלא זאת עדיין צריך לטהרה במקוה כדי להגיע לשלימות הטהרה.

כמו כן אי אפשר לטהר ע"י קדושת הכותש אם לא מטהרים במקוה באמצע השבוע, ורמז לכך במאמר הכתוב (במדרש י"ב) **הוא יתחטא בוימים השלישי ביום השביעי יטהר ואם לא יתחטא ביום השלישי ביום השביעי לא יטהר**, אם מתחטא האדם ביום השלישי אז הוא היום השביעי, שב"ק הוא נטהר, אבל אם לא יתחטא ביום השלישי, אם אין הולכים באמצע השבוע למקוה אפילו שלומדים תורה אז ביום השביעי לא יטהר שאין לו הטהרה האמיתית.

מס' ג' פר' יתרו [שבת התנועות] תשמ"ט

על כל אחד להיות זהיר בטבילה במקוה ועי"ז נחיש את הגאולה

נראה לפרש דברי המדרש (בר"ר ב' ד') **"רוח אלקים מרחפת על פני המים, זה רוחו של מלך המשיח"**, על פי מה דאיתא בשו"ת מן השמים (סי' ה) דהגאולה העתידה

דיוקנו של אבא

באהבתה ישגה תמיד

אלא בשביל מי שכולם את עצמו בשעת מריבה שנאמר תולה ארץ על בלימה". **ראה! הזמנינו בפניך מן השמים הזדמנות גדולה ונוראה, בידך עתה על ידי בלימת פך לקיים עולם ומלואה נא אל תחמיצנה...** [מרשמות הרה"ח ר' אברהם כהן ה"ו]

כידוע היה רבינו ז"ע ז"ע מהדר מאד אחר מצוות 'סנדקאות' בבריות, [ומי שרצה להושיע ע"י בורע של קיימא היה מבקש ממנו שיבטיח לו את הסנדקאות, באמרו כי ע"י ישיבתו סמוך אליהו מלאך הברית, הוא יכול לפעול עבור עוד יהודים] ולפעמים התאמץ מאד לכך אע"פ שהדבר עלה לו בקושי רב. בחורף שנת תשמ"ו נסע רבינו ז"ע לברית שהתקיים בב"ב למרות שסבל מחולשה גדולה, ולאחר הברית התמוטט והובחל לביה"ח בליטסן ואח"כ במשך כמה שבועות עפ"י צעת הרופאים שהה במלון גלי צאנז בנתניה למנוחה. בתקופה זו היה חסידו הנאמן הרה"ח שלום בן חיים הל"ו מפתח תקוה, פועל גדולות ונצורות עבור רבינו לחיזוק כוחותיו. פעם אחת כאשר אחר שטייל עם רבינו, התיישב רבינו בחצר המלון וכובעו היה מושפל כנגד עיניו, ופתח ואמר בזה"ל: **ביום מן הימים תזכור היטב שהפסידנו רבנו רבי אבא לך שהוא ימים רבים. ורו' שלום הדבר בליבי ימים רבים. כעבור כעשרים שנה נתקף ר' שלום הל"ו ל"ע באירוע בריאותי חמור ביותר והיה ממש בפסע בניו לבין... ובאותה שעה נזכר מדברי רבינו ז"ע, והיו הדברים עבורו למטיב נפש כי ידע כי בוודאי על שעה זו היתה כוונת קדשו, וכך הוה, שכעבור תקופה קצרה שב לאיתנו בברית גואה ונוראה מעליא לאו"ט.** [מפי בעל המעשה]

עוד סיפר הרה"ח שלום בן חיים ה"ו: בשבת תשמ"ט היה רבינו ז"ע בבליגה, עקב חולשתו הרבה פנה אל פרופסור בעל שם עולמי שכדי להגיע אליו היו צריכים להפעיל פרוטקציות, וביקור אצלו עלה הון רב, רבינו ז"ע שהה שם למשך שעה ארוכה וזה היה מפליא, לאחמ"כ יצא הפרופסור כולו נסער, ואמר למשמשים: "בבדיקתו נוכחת כי היהודי הזה חי שלא בדרך הטבע כלל, וניכר בעליל שהינו אדם שמימי, לכן לא אדרוש כסף, התשלום שאני דורש הוא ש"יברכני".

ברכות אביך

יהי רצון שהשי"ת יחזק בנו את האמונה שלימה ויהיה לנו דביקות בתורה הק' ובמנהגי אבותינו, ולא להבהל מהירוחות הנושבות [מפרקי העול נגד החודשים ריא"ה] כי כולם סוף כל סוף יעצרו שכולם בני אברהם יצחק ויעקב, וזוכה לראות שהשכינה נפדית... ולבני חיי ומזוני רוחי, ודביקות לחברים ריא"ה, 'האבהת לרעך כמון' ממילא 'אני ה'....

ס' פ"ג יתרו תשמ"ח

סיפר הרה"ח אברהם פרל ה"ו מרחובות: נפלה זכות בחלקי וזכיתי לארח את רבינו ז"ע ברחובות לשבת קודש פרשת ויגש כאשר באותה השנה ביום השישי עש"ק חל צום העשירי, ורבינו ערך את שולחנו הטהור בהשתתפות רבני העיר וראשי ישיבותיה וקהל המונים שנהר מכל חלקי העיר שבאו להתחמם לאורו ולהנות מזיו שכינתו, רבינו האריך בדא"ח שנשמעו בקשב רב בפלפול דאורייתא במשך שעה ארוכה למרות הצום שחל באותו עש"ק, מה מאד השתוממתי כאשר שולחתי הטהור הסתיים בשעות הקטנות של הלילה ורבינו עולה לביתו, יושב על כסאו ומבקש גמרא 'מנחות' ולומד בהתמדה עצומה כאילו זה עתה קם ממשנתו, הפצתני בו כי עוד היום גדול והמלאכה מרובה ולמחרת מחכה לו עבודה קשה עבודת התפילה ועוד כהנה וכהנה, והוא לא שת לדברי, לאחר הפצרות נוספת, אמר לי לשבת לצידו ואמר לי בערך בזה"ל: "היום שב"ק אין אני יכול לישון ומנוערי אין אני יושן כמעט בשב"ק, ובפרט עתה היום היה יום צום ולא עסקתי בתורה כבימים אחרים, ע"כ אין לי מנוחה ואני לא מסוגל לעלות על יצועי". וכך המשיך הדבר עד שנרדם על כסאו, עקבתי אחריו לראות מה יעשה בהמשך כי הרי בא בצל קורתי, לפנות בוקר ראיתי עולה על יצועו ובקשני להעיר אותו בעוד שעה, נאלצתי להיכנס לחדרו והנה רבינו 'שוכב' ורגליו על הרצפה, לא יכלתי להירגע ממה שעניו ראו ולא זו, איזו קדושה וטהרה, איזו פרישות נפלאה, ער כמעט כל הלילה וכאשר עולה כבר על יצועו לשעה קלה, הרי הוא נים ולא נים. לאחר ספרותי מה שראיתי בקודש למשבים, לא עשו מזה ענין כלל וכלל והדבר לא היה חדש בעיני, התנהגות ועבודת השם הם שזכינו לחזות במחיצתו כצדיקי קמאי, כה היתה התמדתו ושקידתו באהבה שאהב רבינו הק' ז"ע את התורה...

הזדמנות להעמיד עולם על תילו

פעם אחת ראה רבינו ז"ע ילד אחד שרצה לנקום נקמתו מתבירו שהצר לו, וקרא אליו ואמר לו במתק פשתיו: חז"ל אומרים (חולין פ"ט ע"א) **"אין העולם מתקיים**

הזדמנות להעמיד עולם על תילו

ברכות לראש משביר לידנו הנכבד שמו מאהלים הרה"ח ר' בנימין מאיר וינברגר שליט"א מתלמידיו ואנשי ביתו של רבינו ז"ע י"ד ופרצון סבתו [אמנות אברהם] על תרומתו הנדיבה להוצאת מליון זה. זכות רבינו זקוק לנתן בעדו ובעד ב"ב שיחיו להתברך בכל מילי דמשב לאיטריא

ברכות לראש משביר לידנו הנכבד שמו מאהלים הרה"ח ר' בנימין מאיר וינברגר שליט"א מתלמידיו ואנשי ביתו של רבינו ז"ע י"ד ופרצון סבתו [אמנות אברהם] על תרומתו הנדיבה להוצאת מליון זה. זכות רבינו זקוק לנתן בעדו ובעד ב"ב שיחיו להתברך בכל מילי דמשב לאיטריא

אמנות אברהם

הגה"ח רבי נטע זצ"ל

נטיעה של שבת

♦ לקט תולדות חיים סיפורים עובדות ואמרות מהאי חסידא ופרישא הגאון החסיד רבי נטע ציינוויט זצ"ל ♦

נטיעה של שבת ה"ה

כל השולחן, היה ר' נטע מכסה שוב את השולחן ומקפיד לבל יהיה משהו מגולה.

הגם שבעת התפלה היה כולו אש קודש בווער בתפלה ושקוע כל כולו בתפלה, עכ"ז גם באמצע תפלתו מצא לנכון לכסות השולחן אם היה מגולה במקצת, מזה למדנו כמה נחוץ וחשוב להקפיד על כך שיהא השולחן כולו מכוסה.

[ציינוי מ"ש בשם הרה"ק החוזה מלובלין זי"ע שאמר ששולחן מגולה בליל שבת הוא בבחי' שיער מגולה באשה שיש להקפיד אפילו על מקצת דמקצת, ובפוסקים (ס"ו רע"ב) משמע דיש להקפיד אפילו על זמן מועט שלא יהיה רגע ללא מפה (ראה בספר פסק"ת) - ויודע שהחזו"א סיפר על דיבוק שהיה אצל הגה"ק מלומז'א בעל דברי מלכיאל שהיה על דיבוק זה טומאה גדולה וראו דבר פלא אצלו, שכאשר הבחין בשב"ק שיש שולחן שמגולה במקצת היה נדבק אל אותו מקום ומגפפו ומנשקו וראו שיש לו יניקה רח"ל מזה...]

[נ.ב. אחד ששמע על סיפור זה, תמה ושאל את חבריו, וכי זה שאלה של דאורייתא או דרבנן שיש להקפיד כ"כ ע"ז, ענה לו השני, כי גם אם זה רק מנהג ישראל יש מאוד להקפיד אם אפשר (בפרט שמוא בפוסקים) וסיפר מה ששמע מא' מגדולי המחנכים מעשה שהיה עמו שהיה לו תלמיד בחיידער שלא הבין טוב את הלימוד ופעם כשהסביר לו דבר מסויים ששה פעמים ועדיין לא הבין, פנה המלמד אל הילד ושאלו, האם אתה אוכל טשולנט בשבת, הוא עצמו לא יודע למה עלה בדעתו לשאול כך, מן השמים שמו דברים בפיו - והילד ענה שלא, א"ל המלמד אם כן איך תרצה להבין את התוספת, תתחיל להקפיד לאכול טשולט שזה מנהג ישראל ותוכל להבין, והילד כך עשה ומאז החל להשתדל לידחוף לפיו לפחות כפית

ח"ו ישמע זאת ויתחרט ויפחד, אלא התועלת וההכרח הוא גם בשביל עצמינו, אשר כשרואים לנגד העינים חילול שבת רח"ל, יש לנו להזדעזע ולהביע זאת בפה ובפומבי, למען לא יכנס ח"ו משהו קרירות ואדישות בליבנו ושלא יכהא אצלינו הזעזוע והסלידה הנוראה מהחטא הנורא של חילול שבת.

מסירות נפש לבל יתחלל על ידו שבת ע"י אחרים

מספר הרה"צ אדמו"ר מקאלשין שליט"א:

גם על מיטת חוליו כשאפוף ביסורים נוראים, לא השתנה כלל סדר יומו בנוגע לעניני תורה ומצוות ושמירת שבת שלו היתה על צד היותר חזק כאשר היה באמנה אתו.

לא יאומן כי יסופר, עוד בשבת האחרונה לימי חייו, שבת חיי שרה תשמ"ב, לא לקח התרופות כלל במשך כל השבת, הגם שהיו תרופות שנועדו להקל מעליו היסורים הנוראים והקשים, כששאלוהו על כך הצטדק והסביר, כי היות שהאחיית היו רושמות איזה תרופות לקח, היו מניחות את התרופות על שולחן לידו וכשראו שלקח תרופה היו רושמות בפרוטוקול, ע"כ נמנע ולא הכניס שום תרופה לפיו כדי לא לגרום להם חילול שבת.

רק מדידת החום שחשש מחמת סכנה היה מודד בעצמו ואם ראה שאין לו חום לא סיפר להם כלל שמדד כדי שלא יכתבו כלום.

הזהירות על המפה הלבנה

שתכסה כל השולחן לכבוד שבת

מספר הגה"צ ר' מרדכי ברים שליט"א, בעת התפלה בשב"ק היה זה לפלא לראות מפעם לפעם כאשר היה מתגלה קצת השולחן והמפה הלבנה לא כיסתה את

המאחרים לצאת

סיפר הרה"צ אדמו"ר מפורישוב שליט"א במוצש"ק לא היה פונה מיד אחרי מעריב לביתו אלא נהג לישראל ללמוד בביהכ"נ כחצי שעה או שעה ורק אז פנה לביתו להבדיל, גם כל לילה היה לומד עד כשלוש לפנות בוקר.

הבה לי שבת

עוד סיפר, כי ר' נטע היה מספר על חסיד אחד, שכשהיה עובר בשבת אחרי התפלה אצל רבו אמר לו "גיט שבת" כשהוא מושיט את ידו כאילו רוצה לקבל משהו לידו, כעני המבקש מתנה, גיט שבת, תן "שבת" "הבה לי שבת", כלומר שאזכה להרגיש טעם קדושת שבת קודש...

נדיר ביותר למצא יהודי כזה, הוא היה להב אש, בתורה, בתפלה, ביראת שמים, שמחתו היה במדה מופלאה, הוא היה דוגמא של יהודי מהדורות הקודמים.

היכי רמי מחאה לכבוד שבת

מספר הרה"ח ר' בועז ברנדווין הי"ו, פעם בליל שב"ק בקלויז בבתי הורנשטיין נכבה החשמל בעיצומה של שבת, ולדאבון לב אחרי זמן מה הודלק שוב ע"י חברת החשמל, אשר לגודל הצער עדיין לא זכינו שיתנהגו ע"פ דיני התורה והמצוות.

ר' נטע שהיה נוכח אז ג"כ בביהמ"ד, נחרד כמובן עד עומק נפשו, איך לנגד עינינו רואים חילול שבת רח"ל, ובסערות נפשו כי גדלה נגיש אל הבימה ודפק והכריז ומחה בקול גדול ג' פעמים, שבת, שבת, שבת.

לתמיהת הנוכחים, מה ראה כאן למחות, וכי אי מי מבין אלו שעסקו בהדלקת החשמל נמצאים כאן בביהמ"ד וכי שומעים הם את קול המחאה, ומה בצע למחות.

הסביר ר' נטע ואמר, כי תועלת וצורך המחאה היא לא רק בכדי שזה שחטא

טשולנט לצאת י"ח ואכן מאז נפתח ראשו והחל להבין ועשה חיל בלימודו...

שבת הזון - וישבת נחמו

אמר פעם במליצת חסידים שבת חזון בזכרון משה, אָה... והראה בידו לאות שלילה, כלומר זה ממש לא כדאי לחסיד להתפלל עם שבת חזון [כי הם הרי קוראים ההפטרה בנוסח של הקינות ואצל חסידים בשב"ק לא הסכימו לתנועה של אבילות] אבל בשבת נחמו, הָא, כשמראה בתנועותיו שבשבת נחמו יש משהו מיוחד בתפלה בזכרון משה [כי שם שומעים את הניגון של "נחמו נחמו עמי" בניגון המקורי של ההפטרה, שכידוע אצלם יותר מדגשים נוסח הניגון ההפטרה].

מסירות נפש לבל יתחלל על ידו שבת ע"י אחרים

מספר הרה"צ אדמו"ר מקאלשין שליט"א:

גם על מיטת חוליו כשאפוף ביסורים נוראים, לא השתנה כלל סדר יומו בנוגע לעניני תורה ומצוות ושמירת שבת שלו היתה על צד היותר חזק כאשר היה באמנה אתו.

לא יאומן כי יוספר, עוד בשבת האחרונה לימי חייו, שבת חיי שרה תשמ"ב, לא לקח התרופות כלל במשך כל השבת, הגם שהיו תרופות שנועדו להקל מעליו היסורים הנוראים והקשים, כששאלוהו על כך הצטדק והסביר, כי היות שהאחיות היו רושמות איזה תרופות לקח, היו מניחות את התרופות על שולחן לידו וכשראו שלקח תרופה היו רושמות בפרוטוקול, ע"כ נמנע ולא הכניס שום תרופה לפיו כדי לא לגרום להם חילול שבת.

רק מדידת החום שחשש מחמת סכנה היה מודד בעצמו ואם ראה שאין לו חום לא סיפר להם כלל שמדד כדי שלא יכתבו כלום.

הזהירות על המפה הלבנה שתכסה כל השולחן לכבוד שבת

מספר הגה"צ ר' מרדכי ברים שליט"א, בעת התפלה בשב"ק היה זה לפלא לראות מפעם לפעם כאשר היה מתגלה קצת השולחן והמפה הלבנה לא כיסתה את כל השולחן, היה ר' נטע מכסה שוב

את השולחן ומקפיד לבל יהיה משהו מגולה.

הגם שבעת התפלה היה כולו אש קודש בוער בתפלה ושקוע כל כולו בתפלה, עכ"ז גם באמצע תפלתו מצא לנכון לכסות השולחן אם היה מגולה במקצת, מזה למדנו כמה נחוץ וחשוב להקפיד על כך שיהא השולחן כולו מכוסה.

[ציוין מ"ש בשם הרה"ק החוזה מלובלין זי"ע שאמר ששולחן מגולה לביל שבת הוא בבחי' שיער מגולה באשה שיש להקפיד אפילו על מקצת דמקצת, ובפוסקים (סי' רע"ב) משמע דיש להקפיד אפילו על זמן מועט שלא יהיה רגע ללא מפה (ראה בספר פסק"ת) - וידוע שהחזו"א סיפר על דיבוק שהיה אצל הגה"ק מלומז'א בעל דברי מלכיאל שהיה על דיבוק זה טומאה גדולה וראו דבר פלא אצלו, שכאשר הבחין בשב"ק שיש שולחן שמגולה במקצת היה נדבק אל אותו מקום ומגפפו ומנשקו וראו שיש לו ניקה רח"ל מזה...]

זהירות עד היכן

הנהיג בביתו, שבבוא אחד לבקש מהזולת לעשות לו כוס תה בשבת קודש, שלא יאמר כרגילותו בחול, עשה לי כוס תה, (מאך מיר א גלאו תה) אלא מזוג לי כוס תה (גיס מיר אן א גלאו טייה).

וכל זאת למה? משום מעשה שהיה, שביקשו פעם מא' לעשות תה, והלה לא הבחין שיש דוד של מים חמים מוכנים לשבת וכמעט שכח והכין כוס תה כבחול וכמעט שנכשל באיסור בישול. ע"כ אמר שידגישו בשבת ויאמרו "מזוג" לי כוס תה, כדי שהלה ישם ללבו ששבת היום ולא עושים תה אלא מוזגים.

"שבת" ניל "שבת"

שח הרה"ח ר' בנימין שטיינברג למדתי עמו חצי שעה בשבוע, גם ר' יהושע העשיל בלוי למד עמנו יחד, - פעם התבטא ר' נטע ואמר, פיש אויף שבת איז שוין דא, אבער שבת אויף שבת האב איך נאך נישט.

אהבת כל "איסור" של שבת

המו"צ הרה"ג ר' דוד בטלמן מספר כי א' מאברכי חסידי באיאן כשהגיע אליו לברר בהלכות שבת אם מותר איזה ענין, כבר ידע כי ב"מתנה" של שבת לא אוהב

רבי נטע לשמוע ולדון ש"מותר" וא"צ להזהר. ע"כ השכיל צריך לשאול באופן זה... "אז ס' איז אסור ווייס איך שוין, רק באתי לברר אם דעת המגן אברהם הוא להיתר..."

"הלכות השכיחות חוזרים עליהם כל הזמן ואפשר לענות לעצמו

סיפר הג"ר מרדכי ברים שליט"א שעמד פעם בסמוך לרבי נטע בשעת מעשה כאשר אחד שאל את רבי נטע בהלכות שבת על דבר הכנת דייסא לתינוק, באיזה שאלה שהיה הלה מתלבט בה, רבי נטע ענה לו דבר פלא, וכה אמר: זה שנים רבות שלא נוגע הלכה זו למעשה אצלי, בהיות ואין לי כבר ילדים קטנים בביתי, כיון שכך לא למדתי הלכה זו למעשה זה זמן רב, ע"כ אינני רוצה להשיב בזה, גש נא לתלמיד חכם שיש לו עדיין ילדים קטנים בביתו, ושאל אותו... זה כלול ג"כ בה"ירא שבת" שלו.

אם ראית את ר' נטע עושה פשיטא שזה ההלכה

יהודי אחד הבחין ברבי נטע שעשה איזה פעולה לגבי הלכה מסויימת בהלכות שבת, הלה שלא ידע ההלכה על בוריה, פנה לר' יהושע ברים זצ"ל ושאל אותו מה ההלכה בענין זה, ללא שיספר מרבי נטע כלום, הסתפק ר' יהושע בדבר, סיפר הלה כי ראה את רבי נטע עושה כך וכך, משסיפר זאת, נענה ר' יהושע בפליאה: איז וואס פרעגסטע בכלל? וכי מה השאלה בזה, הלא אם ראית את רבי נטע עושה כך, פשיטא שכן הלכה...

אודות השמל בשבת

מספר הגה"צ ר' מרדכי ברים שליט"א, בדקדוקו בהלכה, היה חפץ מאוד לבל ישתמשו כרגיל במאור החשמל בשבת, ער האט געקערט וועלטן ביחד עם אבי זצ"ל, שיתקינו 'לוקסן' בקלויז. אכן התקינו הרבה לוקסן שם.

וסיפר לי רבי נטע, כי רבי וועלוול מינצברג לא הרשה שיאיר אור החשמל במקוואות בשבת, למרות שאמרו לו כי ע"י החשמל יוכלו להבחין יותר בהחציות וכדו', עכ"ז לא התייר בשום אופן את הדלקת החשמל במקוואות.

דברי תורה וחסידות

ניצוצי חזק והתרומויות במשנתו של האי חסידא ופרישא
הגאון הצדיק רבי אהרן מרדכי רוטנער זצוק"ל

פרשת
ויגש
תשפ"ד

עובדין דאהרן

זכרונות מר"ר הגה"צ זי"ע
ממר"ר מרן הקדוש מבעלזא זי"ע

(א) מרן זצ"ל אמר א הייסע תה און א הייסע מקוה שאט פארן גוף און פארן נפש (=שתיית תה חם וטבילה במקוה חמה מזיק לגוף ולנפש).

(ב) מרן זצ"ל הכיר טובה לאחד שסבר שעשה טובה למרן זצ"ל, אף שבאמת לא עשה הלה טובה רק שהוא סבר שעשה טובה, ואעפ"כ הכיר לו מרן זצ"ל טובה.

(ג) בשבת שאחר פטירת הגה"צ מבילגורייא זצ"ל אחי מרן זצ"ל כשאמר מרן זצ"ל 'ריבון כל העולמים' שאומרים אחר שלום עליכם כשאמר המילים 'אדון כל הנשמות' שהה מרן זצ"ל כרבע שעה ואחר כך המשיך 'אדון השלום' וכו'.

(ד) פעם אחת בא לפני מרן זצ"ל איש אחד שאביו היה מכת הנעלאגין (הריפורמים באונגריין נקראו נעלאגין) ושאל למרן זצ"ל בענין מה דאי' בספרים הקדושים סגולה לינצל מחטא לצייר לפניו דמות דיוקנת אביו, ושאל הלה למרן זצ"ל אם גם לו מועיל הסגולה, וענה לו מרן זצ"ל אויב דיין טאטע היט שבת און עסט כשר'ס זאלסטו זיך מצייר זיין (=אם אביך שומר שבת וכשרות המאכלים מועיל הסגולה ותצייר לפניך דמותו).

(ה) בשבת קודש לא הסיר מרן זצ"ל השטריימל מעל ראשו אפי' כשנשכב במיטתו, ורק תיכף לפני שנרדם הסיר השטריימל מעל ראשו - וגם כשנכנס לבית הכסא לא הסיר השטריימל מעליו.

(ו) בנטילת ידים שפסף מרן זצ"ל כל כפות ידיו זו בזו ולא רק האצבעות.

(ז) חסיד אחד היה נוהג ליתן להציבור הבאים אל מרן זצ"ל שתהיה משקאות קרים עם קרח, ואמר מרן זצ"ל על זה 'איך בין איהם נישט מקנא מיט די מצוה' - כי מרן זצ"ל לא היה ניחא ליה שישתו משקאות קרים - והתבטא מרן זצ"ל על זה 'אזו'ס שאט'.

עובדות והנהגות

(מתוך דברים שנאמרו בישיבת שער השמים בכלות השבעה ע"י אחד הרבנים שליט"א)

מכאן שצרתן של תלמידי חכמים מוטלת על הכל להתאבל בה - ומכ"ש תלמיד חכם כזה שהשאיר כ"כ הרבה תלמידים שנמצאים בכל מקומות בעולם הן תלמידים שלמדו בבעלזא והן שלמדו בטשיבין וגם סתם מאנשים מהצד שניסו להתחבר עמו ולא דחה אף אחד ואפילו בע"ב פשוטים למדו ממנו אורחות חיים - וכדאיתא כתובות י"ז מבטלין ת"ת להוצאת המת וכו' רב ששת ואיתימא רבי יוחנן אמר נטילתה כנתינתה מה נתינתה בששים רבוא אף נטילתה בששים רבוא וה"מ למאן דקרי ותני אבל למאן דמתני לית ליה שיעורא: וברש"י אבל למאן דמתני - לאחרים:

הוא היה אומר שכ' באלשי"ך הק' שה"ש הראיני את מראיך השמעיני את קולך תחלה הראיני את מראיך, והוא כי כל איש ישראל יש לו צלם אלהים על פניו, כי אם שבהעוותו משנה פניו, ועל כן כי יפגוש דוב באיש או ארי ונמר, המת ימיתנו ולא יתקיים בו ומוראכם וחתכם יהיה על כל חית וכו' (בראשית ט ב), כי משחת מאיש מראהו כי לא בצלם יתהלך, על כן צלמו המשך בעמוד ב'

במקום הזה ישיבת שער השמים היה הצדיק לומד כאן תדיר הרבה שנים ומה שאני יודע רק ממחותני ר' שאול נאכמאן ע"ה שעבר עמו כל ד' חלקי שו"ע עם טור ובי" משך השנים שלמד עמו מהחל עד גמירא בלי לדלג

מה נאמר אודות האי גברא רבה רבינו אהרן מרדכי בן ר' נחמן גדול בתורה גדול בעבודה וגדול בגמילות חסדים, כמ"ש במכתב סופר דרוש התשיעי על הפסוק ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם כי שלוש דברים אלו הם תקון לנפש רוח ונשמה - התורה היא מזון הנשמה כי היא חיותה ומזונה, העבודה תקון לרוח שמשכנה בלב דאיזו עבודה שבלב זו תפלה, וגמ"ח תקון לנפש היסודי שמשכנה בכבד שצריכה לחסד כמ"ש הלל שהולך לגמול חסד עם האכסנאי דבגו ביתא דא, ובשלוש אלה יעשה לה לשכינה להשרות השכינה על אדם מישראל

מצוה על כולנו להתאבל על הצרה כמ"ש ואחיכם כל בית ישראל יבכו את השריפה אשר שרף ד' וגו' וברש"י

עובדות והנהגות

המשך מעמוד א'

עיר וקדיש משמיא נחית ללמד דעת לדורות הבאים איך ליחד שמיא דקודשא בריך הוא ושכינתיה בכל דברי הארציות בכוונת אכילה ושתיה וזיווג ושאר דברים שאין שיעור וערך לחשיבות בחינה זו מי שזוכה ליחד שם ה' על ידי דברי הארציות כאשר ישיג שורש כל דבר ודבר אשר בארץ איה מקום מוצאו ומובאו ושורשו בשמים ממעל במרכבה העליונה. ועל ידי זה מיחד יחודי שמותיו יתברך בכל הדברים שבארץ כי כולם מרועה אחד ניתנו מאל אחד וצריך ליחד כל הדברים לאחד

ומביא מס' אור המאיר שפ"ו ומי כעמך ישראל גוי אחד בארץ - שיודע ליחד האחד גם בעניני ארציות וכן פ"ו ולא נגרע מעבודתכם דבר ! שאין דבר שיוצא מעבודתו ית' כי בכ"ד יש שם מה לעבוד השם ית'

וכן היה דרכו בקודש שלא דבק בעבודה מסוימת אלא כמה שמזמין לו השי"ת תורה, עבודה, גמ"ח, ולא קיצר בשום עבודה מחמת עבודה אחרת רגיל הי' לומר דברי מאור עינים בפ' וארא בכל מדה ומדה שמועד לך, כפי שמזדמן לך במצב זה ובמקום זה הוי מודה לו - והיה יכול לפעמים לבטל הרבה מלימוד לצורך גמ"ח, פעם טלפן לי לאנטווערפן וביקש שאבא מחר ללונדון שהוא נוסע עבור ת"ח א' שצריך לחתן בנו ובידו אין כל, וכמובן שזה היה מפעל פרטי שלו בלי שבקשו ממנו, ולבסוף הנצרך אפילו לא ידע שהוא הביא לו סכום גדול והגון, וכן כשהרה"ח ר' מרדכי וועבער נ"י נטל על"ע לבנות הת"ת והשטיבל ברחוב יצחק שולל וביקש ממנו עזרה נסע לאנטוורפן והביא כמעט כל הסכום עבור הביהמ"ד וכן בבנית הישיבה בטלז, לא קיבל כלום עבור זה ולא אף אחד לא אמר לו תודה כי הרגיש ע"ע כמחויב לעזור ועוסק בעבודת ד', והיה אומר תמיד שהעבד אינו בוחר ואומר לרבו במה רוצה לעבדו, כי הוא רק בטל לרצון האדון ב"ה

ברח מכל דבר שיש בו יוהרא או פרסום וא' מאמרותיו היו כך, איין גרם יוהרא שטופט אוועק א טאהן פון מדריגות ! כלומר פוסל כל העבודה כמ"ש בספרי תלמידי בעש"ט, כך היה אומר וכן היה עושה

יבזה כי נמשל כבהמות נדמה בעיניו ויהיה לברות לו, מה שאין כן בצדיק כדניאל בגובא דאריותא, ויוסף בבור נחשים, כי לא השחיתו צלמם. אמנם בשוב רשע מרשעתו, ישוב מראהו הטוב, ויתקן צלם אלהים על פניו כאשר טרם יחטא. - וזה יאמר הראיני תחלה את מראיך האמיתי לאיש הישראלי על ידי תשובה. ואחר כן השמיעיני את קולך ובקשי הצלה ממני, כי הלא קולך ערב לפני, כאשר מראך נאוה אך לא טרם תקנך מראך:

בסנהדרין פ"ח שלחו מתם איזהו בן העולם הבא ענוותן ושפל ברך שייף עייל שייף ונפיק וגריס באורייתא תדירא ולא מחזיק טיבותא לנפשיה יהבו ביה רבנן עינייהון ברב עולא בר אבא -

והבעש"ט ז"ע אמר בהגמרא סוכה ראייתי בני עליה והמה מועטים, איך נעשו בני עליה כיון שהמה מועטים, וזה היה אצלו כי תמיד חשב שאינו כהגון, וזה כפי שכ' בס' תולדות כל הדר בארץ דומה כמי שיש לו אלקה אבל מי שאינו דר בארץ שאין ראשו מונח בארציות תמיד דומה לו שאין לו אלוקה

אמר פעם לתלמיד שיכנס ראשון, וכמובן התלמיד לא רצה אמר לו, תדע שאתה מעולם לא ציערת השכינה כמוני, כמעט לא הסיח דעתו מצער השכינה, וכן ראייתי אצלו שהגם שדרכו בתפלה היה בצניעות בלי קולות ובלו תנועות בגוף כדרך שהיה אומר שלמד בבעלזא "לא ברעש ד" מ"מ באמרו יש"ר שאמרו חז"ל בברכות ד' שנתעורר הצער כביכול מה לו לאב שהגלה את בניו - ראייתי עליו איך שרעד בכל גופו - ולכן כמובן זכה לכתר תורה כמ"ש בקב הישר פצ"ג קבלה אמיתית בידי כל מי שבלבו תמיד צער על גלות השכינה זוכה לכתר תורה - וכאן הכל יודעים כי כל רז לא אניס ליה בנגלה ובנסתר,

והוא היה מתרחק מכל מיני הנאות עוה"ז, ומה שהוכרח לעשות היה עם כל ההכנה והכונה הראויה ועד"ז כ" הבאר מים חיים מקץ, הרב איש אלהים בוצינא דנהורא רבא ויקירא כל רז לא אניס ליה קודש קדשים רבי יצחק לוריא אשכנזי אשר ממש

שוק הלבבות

גליון

גליון ג'
פרשת
ויגש
תשפ"ד

פניני תורה וחסידות מאת כ"ק הרב הצדיק
דבי מנחם מוגנדרעד אדמו"ר מקאסוב זצוק"ל

אין הגשה אלא לשון תפלה

בספה תולדות יעקב יוסף ביאר את הפסוק ויגש אליו יהודה ידבר נא עבדך דבר באוני אדוני, ודרשו במדרש רבה רבנן אמרו אין הגשה אלא לשון תפלה, והביאור בהקדם למה שהביא מה שמעו ממורו מרנא אור שבעת הימים הבעשטה ז"ע על הפסוק תפלה לפני כי יעטוף משל למלך שערך שמחה גדולה, וביום שמחתו אמר לכל עמו שבינם זה כל מי שיבקש ממנו איהו בקשה יתרצה הימנו ויעשה לו כל מבוקשו, ואכן כל אנשי המדינה באו ובקשתו מהם, זה יעטוף, איהו התפלה העוטף וכולל בתוכו כל הבקשות כולם, היו אומר שם חכם אחד שבקשתו היתה שיתן לו המלך רשות לבוא בכל יום ולדבר לפני המלך, ונהנה המלך מבקשתו מאוד ונתרצה לו, ונמצא שהחכם הזה הרוויח שכל יום כאשר בא לפני המלך לדבר עמו, יכול בכל יום לזכות ולבקש ממנו את כל משאלותיו, ואם כן בבקשתו נכלל כל סוגי הבקשות, ומפרש בזה הפסוק תפלה לפני כי יעטוף, איהו התפלה העוטף וכולל בתוכו כל הבקשות כולם, היו אומר לפני ד' ישפוך שיחו שיכול בכל עת לדבר לפני המלך. ובוהו מפרש הפסוק ויגש אליו יהודה שכאשר בא יהודי להתפלל, בקשתו אחת היא שידבר נא עבדך דבר באוני אדוני, ותמיד בכל עת ובכל שעה יאה מוזמן לפניו לדבר לפני השל"ת.

ולכן ראו אצל צדיקים באמת גודל השתוקקותם לזכות ולעמוד לפני המלך, וכדרך שאיתא מצדיקים (ע"פ בספה בוינא דנהורא) על הפסוק היא תהלתך הואו אלוקך, שבוה נמדד עבודת התפילה של כל יהודי איך שמרגיש בליבו את קירבתו להש"ת, כפי זה הוא תהילתך, כך הוא מתפלל כהוגן, וכן פירשו ג"כ להפך כמה שמרגיש הרגשת התלהבות בשעת התפילה: כן יש לו שייכות וקירוב במשך היום להש"ת.

ישועת ישראל במצרים ולעתידי לבוא כמו בעת התגלות יוסף לאחיו
ולא יכלו אחיו לענות אותו כי נבהלו מפניו (מה, ג). במדרש (בר"ר צג, ז) איתא, אבא כהן ברדלא אמר, אוי לנו מיום הדין או לנו מיום התוכחה, יוסף קטנן של שבטים היה, ולא היו יכולים לעמוד בתוכחתו, הלא הוא דכתבי' ולא יכלו אחיו לענות אותו כי נבהלו מפניו, לכשיבא הקב"ה יזכיר כל אחד ואחד לפי מה שהוא שנאמר (תהלים ג) אויכהך ואערכה לעיניך על אחת כמה וכמה.

ובעומק דברי המדרש אמרו צדיקים, שהנה בתחילה היה להם לשבטים הרבה חשבונות ותמיהות על המעות שהוחזר להם והגביע שנמצא באמתחתם וכו' וכו', אך ברגע אחד שנתגלה אליהם יוסף הצדיק ואמר להם 'אני יוסף אחיכם' נתיישבו כל הקשיות ונגמרו כל החשבונות, על אחת כמה וכמה בעת הגאולה כאשר יתגלה לפנינו מלך מלכי המלכים הקב"ה ויאמר 'אני ה'' יתיישבו כל הקשיות ונראה ענין בעין חסדו הגדול שהטיב עמנו בכל עת ורגע.

וכמו"כ באוה"ח הק' עה"פ ולא יוכל יוסף להתאפק וכו' הוציאו כל איש מעלי ולא עמד איש אתו בהתודע יוסף אל אחיו (מה, א), מפרש שלא היה יכול לסבול אורך הזמן עד שיצאו בנחת, לכן ביקש מעבדיו שיוציאו אותם במהרה, והווי

'ולא עמד' שלא תעכב כל איש אלא תיפק במהרה יצאו יחד.

ובמדרש איתא הענין, כי בהגיע עת פקידה שוב לא תידחה הישועה אפילו לא לרגע אחד, וכיון שכבר הגיע הזמן שיתגלה יוסף אל אחיו, לכן היה הכל במהירות ודרך ריצה באופן שלא תעכב הבשורה אף לא לשהות קטנה, כמו שהיה בעת יציאת יוסף מבית האסורים שבהגיע עת גאולתו נאמר 'וירצוהו מן הבור' במהירות, וכן היה בעת יציאת מצרים, שבהגיע זמן יציאתם ממצרים יצאו תיפק ומיד ללא שום שהיות וכדאיתא ברש"י עה"פ (שמות יב, טז) כי גורשו ממצרים ולא יכלו להתמהמה, מגיד שכיון שהגיע הקץ לא עכבן המקום כהרף עין.

וכעין זה איתא בשם הבעש"ט הק' ז"ע (בעש"ט פרשת ויחי, אות א) לענין הגאולה העתידה בב"א שבבוא הזמן של ביאת המשיח בא יבוא פתע פתאום כאשר בא אחד ישב בעבודתו ומסחרו, והווי פירוש הפסוק (מט, א) 'אשר יקרא אתכם באחרית הימים' לשון מקרה, שיבוא בדרך מקרה.

עוד איתא במדרש (בראשית רבה צג, ב), שכשם שלא פייס יוסף את אחיו אלא בבכייה כך הקב"ה אינו גואל את ישראל אלא מתוך בכיה שנאמר (ירמיה לא) בבכי יבואו ובתחנונים אובלים. והגם שאין שמחה לישראל כביאת המשיח, עם כל זה תהיה הגאולה מתוך בכיה, כי השילוב של שמחה ובכיה יחדיו זו היא השלימות הרצויה.

לעשות בשלמות מה שגזר עלי

הכלל הוא, שלא נתנה תורה למלאכי השרת, והעיקר היא לעשות רצון הבורא כפי יכלתו בנאמנות ומסירות ובשמחה. וכן הוא בכל דבר שבעולם שהקרה לפניו השל"ת, גם בפנינו עולם הזה, צריך האדם לעשות תפקידו ושליחותו במסירות ובנאמנות ובשלמות כדי לעשות נחת רוח להבית"ש שהזמין לו זאת, וכשוזכר לעשות רצונו בלב שלם בא לידו תיקון השלם.

וזהו גם הענין ביוסף הצדיק, כי מאחר ששימש את אדונו המצרי בנאמנות וזכה לצאת מבית האסורים לגדולה, והגם שודאי היה קשה לו עד מאד לשמש את אדונו המצרי בבית האסורים, בכל זאת מאחר שמן השמים נסבב שיכנס לבית האסורים וישמש את המצרי, עשה תפקידו בנאמנות ובשלמות ללא שום חשבונות, וכגון כשהיה צריך לצחצה את מנעליו של הגוי, לא עשה הדבר רק כדי לצאת ידי חובה, אלא עשה רצון קונו במסירות ובלב שלם, שכן נגזר עליו מן השמים, ובשכר זה יצא מבית האסורים וזכה למלכות.

כמו"כ אחר שמתבוננים בכל התלוכות חיייו של יוסף הצדיק רואים שהכל היה עושה עם שמחה וחפץ לב ולא נתפעל מכלום, שהרי לאחר שהושלך לכלא על 'עוונות' היה לכאן ראו שיתעצב אל ליבו והיה יכול להרהר ח"ו זו תורה וזו שכרה, אמנם יוסף הצדיק לא נתפעל מכלום, וזכה לאחר שתיים עשרה שנה לגדולה, ורואים את המעלה שהאדם צריך לדעת מה יעשה עכשיו מבלי שיעשה חשבונות מה מצבו בעולם.

פניני מנחם

א. מנח"צ זצוק"ל סיפר על חסיד אחד שהיה דרכו להגיע לרבו הרה"ק הבית אהרן מקרלין ז"ע פעם אחד בשנה, פעם היה תקופה ארוכה של שלש שנים ולא הגיע הלה אל רבו, לאחר ג' שנים כשהגיע חזרה אל הבית אהרן שאל אותו הרבי היכן היית זה תקופה ארוכה כ"כ, ענה החסיד אין מנהגי להגיע לכאן וזקא אחת לשנה, אלא דרכי לבא ולהתחמם באויר של הרבי וישומע אני דבר תורה, ובה אני מחזיק את נפשי ולוקח עמי את הדבר תורה לביני, וכל עוד שהנני מרגיש אין שהדבר תורה הזה עוד מפעפע בקרבי, איני צריך לבוא עוד אל הרבי, ומשמתיחלי הדבר תורה להתקרב ולהתרגל אליה, ועלול אני לעבוד את השם במצוות אנשים מלומדה, הנני קם ונוסע שוב אל הרבי, בפעם האחרונה ששהייתי כאן שמעתי דבר תורה חזק ביותר שהחזיק ממנו לשלש שנים עד שלא ראתי צורך להגיע שוב, שאל אותו הרבי מה היה הדבר תורה הזה שרתת בקרבך למשך תקופה ארוכה כ"כ, ענה החסיד, כך היו דברי הרבי, לכאן יש להבין ווי קטן א ילוד אשה דינען אזא גרויסן באשעפער, אבער וואויל איז אונז או ווען מ'וויל און ווי וואו מ'וויל און ווי אזוי מ'וויל קענען מיר דינען דעם אויבערשטן [אין יכול לילד אשה לעבוד את הש"ת שהוא כ"כ גדול ונורא, אמנם אשירינו שבכל עת ובכל מקום ובכל אופן שאנו רוצים אנו יכולים לעבוד], והדבר תורה הזה חדר עד לשד עצמותי, ולכן לא הגיע לרבי שהרי בכל מקום ובכל אופן אנו יכולים לעבוד את השם בשלמות.

ב. א"א לתאר עבודתו בקודש של הרה"ק ר' יהודה ז"ע ו' יהודה ז"ע בעודו בבחירתו בעירם, והיו כל בני העיר באים לראותו אין שהבחור מתפלל בדביקות עצומה, ומרוב התפעלות היה הדבר זצוק"ל אב"ד בבניא מאנטווערפן, שפעם אחת אילקע ר' יהודה ז"ע בעודו בבחירתו בעירם, והיו כל בני העיר באים לראותו אין שהבחור מתפלל בדביקות עצומה, ומרוב התפעלות היה הדבר לשיחת היום אצל כל בני העיר, גם בשנותי האחרונים כאשר לא עשה כ"כ תנועות בשעת התפלה מרוב חולשתו ראו עליו איך שהוא מתפלל בדביקות עליאית ממש, והווי דמעות רבות בשעת התפלה מרוב רגש, ואין לפי הרגשת הדביקות של יהודי בשעת תפילתו יכולים לזהות את קירבתו להש"ת, גם אצל בחור צעיר לימים.

ג. הרה"ק החפץ חיים ז"ע היה אומר בדרך צחות, כמה טוב הוא להיות יהודי, כי הנה הגוי כשהוא קם בבוקר הוא מלא מיד בתהיות, כי אינו יודע כיצד להתנהג ומה להתלבש וכדומה,

שליחות של הקב"ה, ולסיים תפקידו בזה העולם וכשאליעור שירת באמונה לחפש ולתקן ולמלאות שליחותו, יצא מבחינת ארור לבחינת ברוך.

חז"ל הק' (סנהדרין פט. ב. בראשית רבה פרשה נג, ד) הפליגו בגודל הנסיון שהיה לו לאברהם אבינו ע"ה בעקידה, שביקש הס"מ לפתותו שלא לקיים ציווי הבורא יתברך, ושידלו בדברים קשים, שכאשר ישפוך דם בנו יעבור על רצון הבורא יתברך ויתבענו לעתיד לבא ויאבד שני העולמות, וכן ששמע מאחורי הפרגוד 'השה לעולה' ואין יצחק לעולה וכו', ובכל זאת לא שמע אברהם אבינו בקולו.¹ וזה היה כוח נצחונו של אברהם אבינו, שלא הרהר כלום בחשבונית שמים אלא עשה מה שציווה לו השי"ת.

וענין זה שייך אצל כל אחד ואחד מישראל באשר הוא שם, שגם אם אינו שבע רצון ממצבו ומקומו, בכל זאת עליו להתחזק באמונה שלימה שאין אדם נוקף אצבעו עד שמכריזין עליו מלמעלה, והשי"ת שבראו לכבודו הוא שגור עליו להימצא באותו מקום ולמלא אותו שליחותו, ובשכר זה שמקיים מצוות הבורא בנאמנות, המקיימה מעוני סופה לקיימה מעושר, וזוכה אחר כך לעבוד את בוראו כרצונו ומאוייו מתוך הרחבת הדעת ומתוך בריות גופא ונהורא מעליא.

פניני מנחה

אבל יהודי אין לו מה לדאוג, יש לו שולחן ערוך עם הוראות מפורטות כדת מה לעשות על כל פרט, ליטול ידים מיד בקומו, לפסוע ובאיזה אופן וכן איך להלביש עצמו, וסדר הלבישה, וסדר נעילת מנעילי ואפילו אופן כשירתו, וגם לאחר שהתורה ציוותה עליו לפסוע אחרי שמו"ע לא השאירו לו מבוכה וחסכו לו כל 'דאגות' של באיזה רגל עליו לפסוע תחילה, הכל ברור כשומלה...

ד. פעם נערכה בחירות לרבנות בעיר סאטמאר והיה צד למנות בן הרה"ק ר' שלום אליעזר מראצפערט ז"ע והיה מדובר למנות את הרה"ק מסאטמאר ז"ע לשבת על כס הרבנות, בזמן זה היה זקן הרבנים הרה"ק ר' אברהם יהושע מנאסוד ז"ע ובאו אליו לדון את דבר השאלה והוא יכריע את הכף, הרה"ק ר' שלום אליעזר מראצפערט בשמעו זאת הצטרף למשלחת באשר ידע כי הרה"ק מנאסוד מקושר היה בלב ונפש לאביו הרה"ק מצאנז ז"ע ובוודאי יכריע את הכף למנות נכדו, אמנם כאשר הציעו לפני הרה"ק מנאסוד את כל הנידון הכריע שיקחו את הרה"ק מסאטמאר למנותו לרב העיר, בשמוע ר' שלום אליעזר את הפסק שאל בתמיהה, מהו עם כבודו של האבא דהיינו איך יכול לפסוק נגד רבנות של נכד צאנו, ענה לו הרה"ק מנאסוד וואס האב מיר דען מיט צאנו? וחזר על זה כמה פעמים לפליאת כל הנוכחים, כי כאמור היה מאוד מקושר אל הרה"ק מצאנז עכ"כ שלא עבר עליו יום מבלי שיזכיר את הרה"ק מצאנז, וכאן חזר שוב ושוב, וואס האבן מיר דען מיט צאנו [איזה שייכות יש לנו עם צאנו] והפטיר רק כי צאנז הוא רצון הבורא לכן יש לנו עם צאנו, אמנם כאן נראה שרצון הבורא הוא לא נכדו של צאנו אלא לנו שום שייכות אל צאנו, הרה"ק ר' יהודה'לע ז"ע היה מפליא מאוד את העובדא ואמר שזהו מדרגה שצריך הרבה לעמוד על זה קשות, כי בדרך כלל אחר שנקשר האדם אל מקום הרי הוא רואה גם את החסרונות בטוב עין, אמנם הרה"ק מנאסוד לא נתפעל כלל, אם הוא של צאנו או לא על אף היתונו אדוק בעבותות לשם.

ה. והרה"ק מר"ש מבעלזא ז"ע פירש בדרך זה פירוש התפילה שאנו אומרים את אמירת פרשת העקידה 'רבונו של עולם כמו שכבש אברהם אבינו את רחמי לעשות רצונך בלבב שלם כן יכבשו רחמיך את כעסך מעלינו ויגלו רחמיך על מדותיך'. הכוונה כי כמו שכאשר שהגיע היצר לאברהם אבינו ושידלו בדברים לעבור על רצונו ית"ש לא שמע לקולו ואמר לו בדאי אתה, כן אנו מבקשים עתה שגם בבוא הבעל דבר לקטרג לפני ולומר לו בניך חטאו, ישיב לו הקב"ה גם כן בדאי אתה ולא ישמע לו.

וזאת ליהודה

רגלי, פעם תירץ לעצמו הרי בהליכה הלכתי עם המהר"ל ובחזרה הרי אין מהר"ל.

וברך כלל היה מקפיד לבוא מוקדם לבהמ"ד אפי' כשעתיים קודם התחלת התפלה, והיה בדרך כלל הראשון ממש, כשהיה מגיע לבהמ"ד היה נוטל שם ידיו ורוחץ פניו ומתכוונן ומשפשף זו בזו בהתלהבות, והיה נעמד מצד חוץ לפתח והיה מתנועע בדביקות ואמר דברים בלחש, ואח"כ עמד קצת בפתח עצמו לצד המזוזה, ורק אח"כ נכנס.

הרה"ק ר' יהודה'לע ז"ע היה הולך אל ביהמ"ד בהתלהבות והתרגשות, ופסע בזרירות, והיה אומר דאיתא מהר"ל על מה שכתוב בבית אלוקים נהלך ברגש, שבעצם ההליכה לביהמ"ד בהתרגשות מסוגל הוא לדבקות בתפלה, והמהר"ל כותב שיש בו צד מעלה יותר מהשהייה בבהמ"ד, והוסיף לומר עוד מצעירותי הנני הולך לבהמ"ד עם זכרון מהר"ל הזה, וזה נותן לי כח וחיות בהליכה לביהמ"ד, כשחזר מבהמ"ד היה נשען על הבחור המשמש בכבידות, וכמה פעמים התאונן הנה ההליכה לבהמ"ד היה בחיות כזו ועכשיו אני בקושי סוחר

פרשת
ויגש

גיליון בית ארזי"ם

גיליון מאסף דברי תורתם של
רבנות"ק לבית בוטשעטש
ושאר חכמי רומניה וגאוניה

פניני "יד יוסף"

פנינים נבחרים מתורתו של הרה"ק רבי יוסף אהרן מבוטשעטש זצ"ל, המכונה: דער קליינער בעל שם מבוטשעטש [בעל שם קטן מבוטשעטש], מעובד באופן השווה לכל נפש

ליקוטי ופניני
מזים רבים
חכמי רומניה וגאוניה

ליקוטי פנינים דברי תורה אשר אסף לקט וכתב והוסיף מדיליה הגה"צ רבי יצחק מאיר מארילוס זצ"ל אב"ד מיהאלען, באקוי ולבוסף ימיו רבה של בוקרשט

על ידי גשתו של יהודה אל יוסף המעיט כוחות הטומאה והקליפות

ויגש אליו יהודה (בראשית מו, יח)

יש לרמוז, דהנה יהוד"ה הוא אותיות שם הוי"ה (סוטה ל:), והאות ד' מורה על היות השכינה דלה ועניה בעת הגלות (תיקון"ו פ:), כי אמור הכתוב (תהלים צא, טו) עמו אנכי בצרה, ועל כן שכינתא בגלותא בדלות ועניות.

אכן על ידי יוסף הצדיק, שהוא צדיק חי העולמים (זו"ח ח"א עד.), יש חיות והארה בכל הבריאה, והוא המאיר אור הגאולה, ולזה על ידי גישתו והתקרבותו אל יהודה, נתבטלו כל המשטינים והמקטרגים שבג' לות, והוא ייחוד קודשא בריך הוא ושכינתיה.

וזהו שאמר ויגש אליו יהודה, 'אליו' למעט (ספרא פ' ויקרא דיבורא דנרבה א, ב), שעל ידי גישתו של יהודה אל יוסף היה ממועט כוחות הטומאה המשטינים והמקטרגים, שלא יוכלו עוד לקטרג בדבר.

(פרשת ויגש, סעודה שלישית בד"ה ויגש אליו)

*

על ידי שהניח יעקב את יוסף לא נחשב שמת

אלכה ואראנו בטרם אמות (בראשית מו, כח)

יש לפרש על דרך מאמרם (פ"ב קט:), המניח בן כמו תו נאמרה בו שכיבה, ולזה אמר 'אלכה ואראנו', שהלך אצל יוסף לראות בקדושתו, שהניח את יוסף שהוא כמוהו, 'בטרם אמות', בכדי שלא ימות, כי הניח בן כמותו, וזהו שאמרו חכמינו ז"ל (תענית ה:) יעקב אבינו לא מת, אלא שינה אחזתו, כי הניח בן כמותו.

(פרשת ויגש, סעודה שניה בד"ה אלכה)

*

בכיות יעקב ויוסף על הגלות בהתראותם יחד משום אעלה את ירושלים על ראש שמחת

ויב על צואריו עוד (בראשית מו, כט)

ובוזהר הקדוש (ח"א ריא), שהרבה לבכות על הגלות המר, שאנו בו נשברים ונדכאים.

ויש לומר טעם בכיותו עתה על הגלות, כי בבוא יעקב אל יוסף נתמלאו שמחה עצומה ביותר, ומאחר ואמרו הכתוב (תהלים קלו, ו) 'אם לא אעלה את ירושלים על ראש שמחת', על כן העלו את ירושלים על ראש שמחתם, והיו מבכים את שעבוד בני ישראל בגלות בבכיות גדולות, ופעלו בבכיותם לעשות רושם באור הגאולה העתידה.

(פרשת ויגש, סעודה שלישית בד"ה ויגש אליו)

כל אורך ימיו של יעקב בעולם הזה אחר שכבר השלים את עצמו היה בכדי לחנך את בנימין

ועתה כבואי אל עבדך אבי והנער איננו ונפשו קשורה בנפשו (בראשית מו, ל)

דבר נאה ומתקבל כתב הגאון רבי אשר אנשיל יהודה מיללער זצ"ל אבדק"ק פעטראזשעני (גבעת פינחס לחותנו הגאון רבי פינחס בילליטצער זצ"ל פרשת ויגש בד"ה ונפשו הערה כ"א), על פי מה שכתב הגה"ק החתם סופר ז"ע (תורת משה פרשת כי תבא בד"ה והותירך) לפרש לשון הכתוב (דברים כה, יא) 'והותירך ה' לטובה בפרי בטנך', כי הגם אשר הגיע האדם לשלמות עבודתו בעולם הזה בתורה ומצוות, והגיע לתכלית יצירתו והשלים ימיו, מכל מקום אם הוא משפיע לאחרים ולבניו אחריו להטיבם להודיע להם הדרך אשר ילכו בה, אין הקדוש ברוך הוא מסלקו מן העולם הזה, אלא 'והותירך ה' בעולם הזה, 'בפרי בטנך' בעבור בניו אחריו ללמדם יראת ה', כי הוא תכלית כל בר ישראל.

וכזאת הביא עוד בשם הרה"ק רבי אלימלך שפירא ז"ע אבדק"ק גראדזיסק (אמרי אלימלך פרשת לך בד"ה ועתה), אשר שאל אברהם אבינו מאת השם 'יתברך' במה אדע כי אירשנה' (בראשית טו, ח), וקשה, האם הסתפק אברהם אבינו ע"ה בהבטחת השם 'יתברך' אשר יירשו בניו אחריו את ארץ ישראל, והא להדיא כתיב (בראשית טו, ו) 'והאמינ' בה', ומה מקום יש לשאלת 'במה אדע'. אלא הא ודאי שהאמינ' אברהם אבינו ע"ה אמונה שלמה בהבטחת השם 'יתברך' שירשו בניו אחריו את ארץ ישראל, אמנם שאל לפני המקום 'במה אדע', שאף בני אחריו יאמינו בהבטחה זו, וזהו 'כי אירשנה', להוריש את האמונה הזאת גם לבני אחריו.

ובזה כתב הגאון רבי אשר אנשיל יהודה מיללער זצ"ל אבדק"ק פעטראזשעני לפרש את אשר אמרה רחל אמנו ליעקב אבינו (בראשית ל, א) 'הבה לי בנים ואם אין מתה אנוכי', כי השלימה עצמה בתורה ומצוות והגיעה לתכלית שליחותה בעולם הזה, ומצד עצמה השלימה ימיה והגיע זמנה להסתלק מהעולם הזה, ועל כן בקשה 'הבה לי בנים', שאוכל לגדלם לתורה ומצוות, כי לולא זאת 'ואם אין מתה אנוכי', כי השלמותי עצמי בעולם הזה. ולאחר שנולד לה בן קראתו יוסף, על שם 'אסף אלקים את חרפתי' (בראשית ל, כג), כי עד עכשיו חשדו בה הבריות כי סיבת אריכות ימיה בעולם הזה, בעבור שלא השלימה עצמה ולא הגיעה לתכלית שליחותה בעולם הזה, אבל עתה כשנולד יוסף אסף ה' את חרפתה, להראות לכל באי עולם אשר השלימה עצמה ותיקנה את נפשה בתכלית השלמות, ועיקר סיבת חיותה בעולם הזה בעבור שתגדל את בנה לתורה ומצוות.

משום שלא השלים עדיין נפשו, 'והורידו עבדיך את שיבת עבדך
 אבינו ביגון שאלה', כי זקנה ושיבה כזו הם ירידה ופחיתות כבוד.

*

**על ידי לימוד עגלה ערופה סילקו חשיש הסכנה ממקום
 הילוכו של יוסף ועל ידי זה ידע יעקב שלא נהרג יוסף**

**וירא את העגלות אשר שלח יוסף לשאת אותו ותחי רוח יעקב
 אביהם** (בראשית מה, כז)

רש"י כתב וזה לשונו: "סימן מסר להם במה היה עוסק
 כשפירש ממנו בפרשת עגלה ערופה, זהו שאמר וירא את
 העגלות אשר שלח יוסף, ולא אמר אשר שלח פרעה", עד כאן.
 ויש לבאר הטעם למה למד יעקב אבינו ע"ה עם יוסף הצדיק
 פרשת עגלה ערופה, קודם ששלחו לבדוק את שלום אחיו
 בשכם.

אזמור"ר הגאון רבי יוסף אהרן מארילוס זצ"ל אבדק"ק
 בוטשעטשע דוראהוי (יד יוסף פרשת ויגש בדה"ה וידברו אליו) פירש טעם
 הדבר, על פי מאמר הזהר הקדוש (ח"א ר"י): בטעם מצות עגלה
 ערופה, דיש ונמצא מקומות אשר הם מקום סכנה, והוא קא
 גרים אשר האדם העובר בהם בא לידי סכנה, ועל ידי קיום מצות
 עגלה ערופה מבטלים כל המסטינים והמקטרגים מאותו מקום,
 ומסלקים הסכנה הנמצאת שם.

והנה באותה שעה שנודרו יוסף לקיים ציווי אביו ללכת לראות
 בשלום אחיו, כדכתב רש"י (בראשית לו, ג): "נודרו למצות אביו,
 אף על פי שהיה יודע באחיו ששונאין אותו", היה הולך לשכם
 כדכתיב (בראשית לו, יד) 'ויבא שכמה', ואמרו חכמינו ז"ל (סנהדרין
 קב). שהוא מקום מזומן לפורענות, ועל כן היה יעקב עוסק עם
 יוסף בפרשת עגלה ערופה לבטל כל המקטרגים ולהעביר סכנת
 שפיכות דמים מאותו מקום, שלא יהא להם שליטה על יוסף.

וזאת על דרך שאמרו חכמינו ז"ל (מנחות קי): "מאי דכתיב
 (ויקרא יח) 'זאת תורת החטאת' 'זאת תורת האשם' (ויקרא יז, א), כל
 העוסק בתורת חטאת כאילו הקריב חטאת, וכל העוסק בתורת
 שלמים כאילו הקריב אשם", וכן כאן חשיב עסק התורה בדינא
 דעגלה ערופה, כאילו קיימו מצות עגלה ערופה, ועל ידי זה
 העבירו המקטרגים והסכנה מאותו מקום.

ובשעה שבאו השבטים להודיע ליעקב כי עוד יוסף חי, לא
 האמין להם עד שהזכירו הסימן ששלח יוסף שהיה עוסק עמו
 בפרשת עגלה ערופה, ואז 'ותחי רוח יעקב אביהם' והאמין
 שלא נשפך דמו, והוא משום שהיה בטוח כי מכח קדושת לימוד
 ההלכה של עגלה ערופה דחשיב כמעשה, נתבטלו ונכרתו כל
 המקטרגים מאותו מקום המוכן לפורענות.

[ויש להוסיף על דבריו, כי
 הגם שכתב הפרי מגדים (או"ח
 סי' רכ"ה א"א ס"ק ה') כי האשה אינה
 מחוייבת במצות חינוך, ועל כן אינה
 מברכת ברכת 'ברוך שפטרני מעונשו של זה' בהגיעו ל"ג שנים
 להיות בר חיובא במצוות, וכן כתב עוד (או"ח סי' שמ"ג א"א ס"ק א')
 בשם תרומת הדשן (סי' צ"ד), דספק הוא אם האשה חייבת במצות
 חינוך, ואם כן למה האריכה ימים בכדי שתוכל לחנך את בנה
 יוסף, והרי אינה מחוייבת במצות חינוך. מכל מקום יש לומר, דאף
 על פי שאינה מחוייבת, כל שמשדתלת לקיימו הרי היא מקבלת
 שכר על כך, כמו בשאר מצוות עשה שהזמן גרמא דנשים
 פטורות, וכל שיקיימוהו הרי הן מקבלות שכר].

בזה ביאר גם מה שאמר יעקב ללבן אחר שעבד אצלו שבע
 שנים בעבור רחל בתו (בראשית כט, כא) 'הבה את אשתי כי מלאו
 ימי', רצונו לומר שכבר השלים ימיו ותכליתו בעולם הזה, ומעתה
 עיקר חיותו הוא כדי להוליד בנים, ולהשפיע עליהם ולחנכם
 בדרך התורה והמצוות.

והוא דכתיב אצל יוסף (בראשית לו, ג) 'וישראל אהב את יוסף
 מכל בניו כי בן זקונים הוא לו', ופירש רש"י: "בן זקונים שנוגד לו
 לעת זקנותו, ואונקלוס תרגם בר חכים הוא ליה, שכל מה שלמד
 משם ועבר מסר לו". יש לשלב שני הפירושים יחדיו שיעלו
 למקום אחד, כי לולא שהיה יעקב לומד עם יוסף ומוסר לו כל
 מה שלמד אצל שם ועבר, לא היה בא לימי זקנה, כי הוא עצמו
 השלים כבר תכליתו בעולם הזה, ועל כן נקרא 'בן זקונים' שנוגד
 לו לעת זקנותו, כי מחמתו בא לימי זקנה ואריכות ימים, וזאת
 עוד שבזכותו הוסרה מעליו הבושה, שלא יאמרו הבריות שהוא
 מאריך ימים בעבור שלא השלים עצמו ומדות נפשו.

על פי כל זה כתב לבאר מה שטען יהודה לפני יוסף אחר
 שהושיב את בנימין בבית האסורים, מצד שאמר אליו יעקב
 'ולקחתם גם את זה מעם פני וקרהו אסון והורדתם את שיבתי
 ברעה שאלה' (בראשית מד, כט), כי עיקר קיום וחיות יעקב אבינו
 עליו השלום בעולם הזה הוא בעבור ששלמד תורה ומצוות
 לבנימין ומשריש בליבו יראת ה', ועתה אשר 'ולקחתם גם את זה
 מעם פני', ולא יהיה עוד בנימין לפני אחר שנלקח זה מכבר ממנו
 יוסף, ממילא 'והורדתם את שיבתי שאלה', שאהיה בתכלית
 הירידה והשפלות, שיאמרו הבריות כי טעם סיבת האריכות ימים
 הוא בעבור שלא השלמתי עדיין חלקי ותכליתי בעולם הזה.

וטען לפניו עוד 'ועתה כבואי אל עבדך אבי והנער איננו איתי
 ונפשו קשורה בנפשו', דהלא חיי הנפש של אבי קשורים ותלויים
 בחיי נפשו של בנימין, כי עיקר חיות ואריכות ימים של אבי
 בעולם הזה אינו אלא בעבור בנימין, ואם כן 'והיה כראותו כי אין
 הנער' ואינו בנמצא עוד, ממילא הוא 'ומת', כי הרי השלים נפשו
 וחלקו בעולם הזה, ולא זו אף זו אשר גם מאליו יבקש למות, כי
 למה לו חיים אחר שיחשדו בו הבריות כי סיבת אריכות ימים שלו

אחינו כל בית ישראל הנתונים בצרה ובשביה העומדים בין בים ובין פיכשה המקום ירחם עליהם ויציאם
 מצרה לרוחה ומאפלה לאורה ומשעבוד לגאולה השתא בעגלא ובימון קריב ואמרו אמן

הפיקה 'אחינו': 1.05646.0533

משיב פנים

בס"ד

גליון 7

יוגש תשפ"ד

מאמרי השקפה, חידוק וחידוק, כמשתנת של הגד"צ פאר הדור רבי יעקב מאיר שכטער שליט"א

המרותק - הוא הקרוב

(או"מ ח"א - מתוך מכתב מב)

ב"ה לסדר ראה וגו' את הברכה אשר תשמעון תשל' פעה"ק ירושלים ת"ו בב"א.

אל כבוד ידי"נ ולבני האברך היקר מאד נעלה ר'... עם כל אשר אתו ועמו, ה' עמהם לעולם ויחיו ויתענגו על רוב עוז ושלום.

דע כי כל השיעורים ההכרחיים הקבועים אין בי כח ואני אומר אותם במסירות נפש, אולם אמונית חזקה שהכל לטובה גמורה ואין מעצור לה' מלהשיע בכל עת ורגע ממש, ולבסוף רואים שהכל ה' לטובה גמורה...

הנה אנו רואים את אחי יוסף הצדיק שלא הבינו כוונתו למה הוא עושה להם צרות במצרים, ושלחם לאביהם בלא אחיהם שמעון ועוד סיבובים שסיבב עמם, והיה מאד תמוה שלכל הקונים הוא נותן לכל אחד מבוקשו ובה בשלום והולך לשלום, ואילו עמהם הוא מתווכח וחוקר אותם על אביהם ועל אחיהם. והאנשים הרואים כל זאת חשבו עליהם שהם בטלנים, שאין להם מדל ולא הולך להם בשופי, אבל באמת כל זה היה מפני גדולתם, מפני שיש לו שייכות עמהם ורצה שישו לקרבם.

וזה מה שרבינו מביא בס' נ"ו ובעוד מקומות שדייקא בתוך ההסתרה שם נמצא השי"ת... כי כל אחד שחשב שיוסף מכבדו ומשלחו לשלום, חשב זאת לגדולה עבור עצמו. באמת זה להיפך, כי לא היה צריך אותו. ואילו השבטים שהם היו אחי דוקא עמהם סיבב ולא הראה להם כבוד ושלום. כי הם הלא אחי ושייכים לו, ורק כשאמר "אני יוסף" אז הבינו הכל, וירדו כל הקושיות מה שהיו עלי'.

ושמעתי בשם ר' אברהם בר' נחמן בעל ביאור"ל זצ"ל, שאמר, כמו שאצל יוסף כשאמר "אני יוסף" ירדו כל הקושיות, כן כשבמהרה ברחמי ישימענו לעיני כל חי לאמר אני ה' אלקיהם, אז יתורין הכל ובינו את הכל...

ידידך

יעקב מאיר

ותחי רוח יעקב - שרתה עליו שכינה שפירשה ממנו (רש"י מה כז)

איך מחזיקים מעמד עד הישועה?

אותם קדושי עליון בעבודתם ובכל מקום שהלכו היו דבקים בתורה ובקיום מצוותיה.

"...וכן אמרו במדרש רבה (בראשית צד ג): 'ותחי רוח יעקב אביהם וכו' ויאמר ישראל רב - רב כוחו של יוסף בני, שכמה צרות הגיעונו ועדיין עומד בצדק'."

"והיינו שאדם עלול חסו לטעות מדרך הישרה גם אם הולך לו שלא-כסדר בגשמיות, כי ליצירה יש דרכים לפתות את האדם כאשר באים עליו צרות גשמיים; ראה מה נותן לך אלקיך עבור תומתך, וכמו שרבינו אמר למהרשת (חיי"מ) שכל מה שהוא רואה, הכל הוא למען הבחירה. והדברים מבהילים מה שעבר על יוסף הצדיק הן ברוחניות והן בגשמיות, הוא היה השומר הברית, הצדיק האמת, ואחיו יקרינו, והוא אילו שמכרוהו, והוא חייב לעבוד עבודת פרך אצל פוטיפר, ולהיות עבד לאשת פוטיפר, ועמד בגבורה ובטהרה עילאית בנסיגות הקשים ביותר עלי אדמות, ומה היה הסוף - כולאים אותו בבית סהר חשוך וקשה כשאלו החזקנים רדלו..." (שם, ש"י ז)

מהיכן שואבים את הכח הזה, איך ניתן להמשיך לנהל חיי תורה ועבודת ה' כשהכל הולך מהיפך אל היפך, כשהחיים מתמלאים בנסיגות והרפתקאות? **"ועל כל הקושיות הללו אין תירוץ אחר מאשר 'תמימות!' ורק תמימות! יש לו אב יעקב אבינו, שיש לו את החכמה האמיתית אין לנהוג, ומה החכמה - תמימות! ויעקב אתם! ואת דיוקנו זו של אביו ראה (יוסף) בשעות החשוכות ביותר שעברו עליו" (שם).**

ומועצה אבות סימן לבנים:

"...עיקר ההתייחסות לצרה צריכה להיות האמונה בהשגחה פרטית. היינו שיראה האדם באורעותיו פרטית חזו - כי המה דבר ה אשר דיבר בו להשיבו ולקרבו אליו, עי ההכנעה שניטעת בו באמצעות הרעה שפגעה בו חז, ושידע נאמנה כי אינו יכול לעזור לעצמו מאומה. וידע כי הכל הוא רק מהשית. ולא רק בכללות, אלא גם בפרטי פרטיות, וגם כל תופעות הלוח המתלווים לכל צרה שלא תבוא, הכל כאשר לכל הם מאתו ית', וכל מצבו אינו דרך מקרה כלל חז, אלא הוא מתוכנן ומדוייק היטב היטב, לפי תיקון וחידוק נפשו, רוחו ונשמתו, הן מגולגל זה ומכל הגלגלים הקדומים - הכל הם מנפלאות תמים דעים מדוייקים בתכלית הדיוק לטובתו הנצחית" (לקט אמרים, ח"א, ע' קלז).

וכל זה עד להתגלות המופלאה, בה יראה כל אחד את פלאי ההנהגה שעשה עמו ה', שכל הנסיגות

עשרים ואחד שנות הסתרה עוברים על יעקב אביו ע"ה, מה הוא ביקש בסך הכל, "לישב בשלוה", ומה יעשה אביו הגדול בשלוותו, אותו אב זקן שכל ימיו היו מקשה אחת של עמל התורה, יעקב איש תם וישב אוהלים, מלבד אותם שנים בהם עסק אצל לבן בעבודת בנין בית ישראל, שגם הם היו שנים בהם עסק בפועל בתיקוני העולמות העליונים שהם עצם התורה (כמבואר בכתבי הקדמונים), לא עזב יעקב את בית המדרש מעולם, וזו היתה שאיפת חיו, למלאות את מכתסת חיו בעמל התורה, לכך ביקש שלווה, להגות בתורה מתוך יישוב הדעת.

אך עצת ה' הייתה זאת וקפצה עליו רוגזו של יוסף, השלוה ניטלה ממנו, המדרגות העצומים שזכה בהם לא האירו לו, כביכול סרה ממנו השראת השכינה כפי שהיה רגיל אליה.

באותה מידה עברו יוסף יוסף נוראים על החברותא של אותו אב זקן, ה"ה הוא בן הזקונים יוסף הצדיק, זה שהיה יושב לפני אביו ועוסק בתורה, והנה נפל הוא בשבי בארץ מצרים ערוות הארץ, נורא ואיום; נסיגות ורוחניים בבית פוטיפר, נסיגות גשמיים בבית האסורים...

ומה יעשו אלו הקדושים שביקשו שלווה כאשר קפץ עליהם הרוגז... השלוה, לא רק שניטלה מהם, אלא מנת ייסורים ונסיגות מילוא את חיהם, האם יתכן להמשיך כך את שאיפת החיים, האם אפשרי להמשיך לעבוד את ה' במצב של רוגז, במצב של נסיגות והרפתקאות שכאלו, האם ניתן להמשיך לעבוד את ה' כשאין מרגישים את השראת השכינה והחיות כפי שהיו עד הנה, כשהל חשוך ואלפ?

"במדרש תנחומי (יוגש פי"א) איתא: 'ואת יהודה שלח לנאמי, להתקין לו בית תלמוד, שיהא מורה שם הוראה, שיהא מלמד את השבטים. תדע לך שהיה כן, כיון שהלך יוסף מאצלו, היה יודע באיזה פרק פירש ממנו שהיה משנה אותו (שהיה חוזר עליו). כיון שבאו אחי יוסף ואמרו לו 'עוד יוסף חז, ויגב לבו כי לא האמין להם, ואמר בלבו וכו', כיון שראה יעקב את העגלות, מיד 'ותחי רוח יעקב אביהם, ללמדך שבכל מקום שהיה הולך היה עוסק בתורה, כשם שעשו אבותינו (וגם) עד עכשיו שלא ניתנה התורה (עסקו בתורה), כי הרי כתיב באברהם עקב אשר שמע אברהם בקולי וישמור משמרות מצותי חוקותי ותורת' (דרך כוכב למו"ר שליט"א, א. שיעור ז).

ביקשו הם לישב בשלוה. אך לא היה זה תנאי. וכשהרוגז החליף את השלוה, המשיכו

וההרפתקאות היו חלק מבנין נפלא אותו מכין לך הבורא ב"ה באין נפתל ועיקש, יום יבוא וכל הקושיות ייפכו לתירוצים נפלאים:

"וכפי ששמעתי בשם רבי אברהם בר' נחמן ז"ע מוטלשטין, שכשם שבטעה שאמר יוסף אני יוסף אחיכם נעלמו מהם מיד כל הקושיות שניקרו במוחם כל הזמן, ואז הבינו את הנהגתו בטוב טעם ודעת, ואיך שכל ההתרחקות היתה אך ורק תכלית ההתקרבות... כמו כן בבא העת במהרה בימינו, נזכה כולנו להבין ולהשכיל שכל מה שעבר עלינו באורך גלותנו היה הכל לטובתנו, ובעת שהשית נשמיע ברחמי לעיני כל חי הן גאלתי אתכם וגו' אני ה' אלקיהם! יעלמו כל הקושיות המנקרות בכל מי הגלות, ונשכיל ונבין היטב את סוד הגלות, כי זה היה אך ורק לטובתנו הנצחית..." (שם, קנב).

עוד בטרם ירדו אבותינו למצרים, שלח יעקב את יהודה לפניו להקים בה בית תלמוד, שהרי לא יתכן להגיע למקום שאין בו מקום תורה, אין מציאות של כלל ישראל ללא תורה, וכאמרו הנודע של רבינו סעדיה גאון "אין אומתנו אומה אלא בתורתה".

מסודות החינוך לתורה אותם הטביע מו"ר שליט"א בעולם החינוך, הוא הסוד של "קובץ על די ירבה", כי בעסק התורה קיימות שתי עבודות, האחת שמירת הזמן בהתמדת התורה, והשני ריבוי הבקיות בכל חלקי התורה, וכמ"ש רביה"ק (ספר המדות) "כל ידיעה במשפטי התורה וכו' הידיעה בעצמה היא הבלחת הנפש".

בנוסף לכך כאשר הצורך מתגלגל לעסוק בתורה רק לפי מה שנקבע במסגרת הלימודים הקבועה, הרי שחסר לו את החינוך העצמי והאחריות של לימוד התורה בזמנים בהם אין מסגרת לימודים, שאז הוא מוצא את עצמו נטול סדר היום בעסק התורה, כך קורה גם למי שעוסק בתורה מבלי שיהיה מחוייב למסגרת לימודית, שלפעמים אינו יודע לשיטת עצות בנפשו מה ואין וכמה ללמוד, ודבר זה גורם לביטול תורה לאין שיעור.

כמו"כ יכול הבחור או האברך למצוא את עצמו בסוף השנה אחרי עמל רב בתורה, בהרגשת החמצה מרובה, שהרי אמנם מילא את שעותיו בלימוד התורה אך מצד שני לא למד אפי' שס"ה סימנים בש"ע, ודפי הגמרא שבאמתתו ספורים המה, ואילו זוכה לומד אף סעיף אחד ביום בקביעות היה היה ללא פחות משלש מאות ששים וחמשה סעיפים כמנין ימות החמה, ומכ"ש אילו היה קובע לעצמו ללמוד שני סעיפים ביום מלבד לימודי במסגרת הלימוד הקבועה, ומה עם לימוד תנ"ך, ומה עם רמב"ם, ומה עם ספרי מוסר ועוד כהנה.

אשר על כך דרכו לחנך את הבחורים לקבוע לעצמם שיעורים קטנים אך קבועים, כאלו שיוכלו ללוות אותו בכל ימי חייו, הן בימים שהוא במסגרת לימודים, הן ביומי דפראג, ערבי שבתות ומועדים וכיו"ב.

כמו"כ דרכו לחנך על הצמדת השיעורים לפעולות הקבועות במשך היום, כך שתמיד תהיה סיבה להיזכר בהם ולהיות קבועים בהם.

"ששואלים בחורים בני תורה ובעלי שאיפה להתעלות בלימודם - אם הם לומדים שולחן ערוך בקביעות סדר - משיבים תמיד שולחן אולם לשאלה אם הספיקו ללמוד במשך השנה האחרונה סכום של ששה סעיפים כמנין ימות החמה, כלומר סעיף לכל יום, ושוארים הם ללא מענה..."

וההצעה היא, שמלבד כל השיעורים הגדולים והקטנים, העיוניים והפשטותיים - יקבעו לעצמם מדי יום בינומי חק ולא יעבור זמן מועט בו לימדו שני סעיפים שולחן ערוך ליום, אבל הקביעות כזה הוא עד כדי משמעות. ובסוף השנה שיעשו חשבון נפשם ויראו שהגיעו לסכום של ששה מאות סעיפים!"

שמעתי מאחד מגדולי שקדני ירושלים ומבני העליה שבה שלא פסק פומיה מגירסת אל ימי חייו, שואל קבע לעצמו מדי יום ללמוד את החק לשיאש"ל של אותו יום. ולא יותר על זה בשום זמן, כולל ימי החגים, יום הכיפורים, פורים וכיוצא באלו. הוא נימק זאת באמרו כי אמנם הוא עוסק כל ימיו בתורה, אבל בכל זאת לא תהיה זאת השוהה מספקת לשאלה:

"ואת יהודה שלח לפניו וגו' להוות לפניו... להתקין לו בית תלמוד שהיא שם מורה תורה, שיהיו השבטים הוגים תורה" (תנחומא, ויגש יב)

"קבעת" עתים לתורה... כי בכל זאת ישנם ימים שבעב משנה אדם מסדרי, ואם כן יש כאן חסרון בקביעות עתים לתורה, ולכן מוכרח האדם שיהיה לו איזה שיעור תקיף ואיתן שאותו ילמד חק ולא יעבור, וזולת כל שאר שיעוריו, והיא תהא תשובה מספקת גם לשאלה "קבעת עתים לתורה".

וכן כותב מוהר"ת מה ששמע מפי רבינו: "שמעתי בשמו שהוכיח את אחד שאמר לו שאין לו פנאי ללמוד מחמת שנוסק במשא-ומתן, אמר שאעפ"כ ראוי לו לחטוף איזה זמן לטעוק בתורה בכל יום, ואמר שזהו מה שארדל (שבת לא) ששואליך את האדם קבעת עתים לתורה, קבע הוא לשון גזילה, כמו שנאמר (משלי כב) וקבע את קובעייהם נפש, היינו ששואלים את האדם אם גזל מהזמן שהוא טרוד בעסקיו, אם גזל מהן עתים לתורה, כי צריך האדם לחטוף ולגזול עתים לתורה מתוך הטרידא והעסק..."

סדר מפורט

ובכן, כל אחד צריך לארגן לעצמו - מלבד כל לימודי - שיעורים קצרים קבועים, חק ולא יעבור. את השיעורים הללו כדאי להסמיך ולהמדיד לענינים מעשיים הקבועים אצל האדם מדי יום ביומו, כגון בסמיכות לכל תפילה או קרוב לאחת מסעודותיו היומיות או באמצען, כי זו היא סגולה בדוקה ומונחה למען קיום הדבר, כי אז אפי' אם קורה ומתבלטת הסעודה - חוזרת היא למחר...

והרי לנו דוגמא של סדרי שיעורים שהן מעט הכמות אולם ברבות הימים יווכח שצבר הרבה מאד מאד:

סעודת א שחרית: קאפיטל אחד של תנ"ך, עד כמה שידו מגעת, אפילו רק פירוש המילים. כעבור תקופה יעבור את כל התנ"ך - ללא טירחה מיוחדת, ובחלקו גם יבין את הכתוב.

סעודה ב: שלשה פסוקים חומש עם רש"י (לפי סדר התורה ולא לפי פרשת השבוע) - בסוף החודש יגיע לתשיעים פסוקים.

סעודה ג: סעיף אחד של שולחן ערוך. במשך חודש אחד הוא ירכוש שלשים סעיפים שו"ע.

לפני השינה: משנה אחת. ונמצא מרויח שלשים משניות לחודש.

ואין כל זה אלא לדוגמא בעלמא. וראוי לכל אחד שיקבע לעצמו איזה סדר מפורט בסמיכות לעניניו הקבועים, ובמהרה יראה את העושר הגדול שצבר לעצמו. ויש לפעמים שחזו הבעל דבר חטף לו את היום ובטלו משיעוריו הגדולים - הרי זה עכפ בשיעורים הקטנים, וצריכים לשמוח בזה. ועל זה אמר רבינו "אביסל איז אויך גוט" (כו"א, א"ב)...

והנה זה בסמוך ראיתי בליקטו (משלי ב רמז לתקמה): רבי שמעון בן יוחאי אמר וכו', שונה שנים ושלושה פרקים בשבת, שנים ושלושה דברים ביום, שתיים ושלושה פרשיות בחודש, נמצא עשיר לאחר זמן, ועליו נאמר 'קובץ על די ירבה', אבל אם אמר למחר אני לומד, למחר אני שונה, נמצא שאין בידו כלום וכו'.

וידוע אני מאחד שעל ידי הנגהה זו זכה בסופו של דבר להיות שנים רבות גרים באורייתא תדריא, ממש ללא הפסק" (לקט אמרים, עמוד פג).

ו"שמעתי מספרים על ת"ח מופלג מגדולי הדור הקודם, שבמיוחד העשין בקביעות עצומה,

"ועתה אל תעצבו ואל תיר בעיניכם וגו' כי למקתה שלחני אליהם..." (בראשית מה ה)

שפת הקירוב המאבת של הברון ראטשילד

"הברון רוטשילד, גדול העשירים בדורו, העסיק אדם אחד שהיה ממונה על החשבונות ומנהל עסקיו. הלה נחשב כדי ימינו של הנגיד. עקב כך זכה עליו דעתו, עד שברוב הזמן החל לזלזל גם באדונו, בשכחו על ידי מי הגיע לגדולתו.

לא רבו הימים ואדונו שהרגיש בגאווה ובגסות רוחו, נתן לו כתב פטיוור ושילחו ממנו. בתחילה לא חשש הפקיד מאומה, לבו היה סמוך ובטוח שכל מקום שייציג את מועמדותו יתקבל בסבר פנים יפות ובכבוד, כי הרי בסופו של דבר היה מנהל עסקיו של אחד מהעשירים הגדולים שעל פני תבל. אך למגינת לבו לא כן היה, הוא הציע עצמו לתפקיד חשוב בבית חרושת גדול, ולאחר ימים ספורים קיבל תשובה שלילית. הדבר חזר ונשנה, בכל מקום בוואו אמרו לו להמתין, ולבסוף לא קבלוהו.

לאחר חקירה קצרה נודע לו כי אדונו הראשון, הברון רוטשילד בכבודו ובעצמו, מכשילו שלא יתקבל לעבודה בשום מקום.

כשראת אותו אלתו חזר לבית נשבר ונדכה. אמרה לו, כי לאחר התבוננות מעמיקה, הגיעה למסקנה שכפי שהם מכירים את רוטשילד הרי הוא בעל מידות טובות ואציל נפש, ומן ההגיון הישר שאינו מתכווין לרעה, וכל הפיטורין לא היו אלא בדוחק, כי באמת אדרבה הוא זקוק לך ורוצה שתשוב אליו לעבודה, לכן הוא מודיע לכל בעלי המפעלים שלא יקבלו, כדי שעל ידי כך תעשה את חשבון נפשך, כי הוא חפץ ללמדך ליישר מידותיך שלא תגיש דעתך עליו ותתנהג בנימוס ובהכנעה, ותשוב חזרה על מוכרך כאיש אמונו כאשר היית מקדמת דנא.

ואמנם כן היה. הוא חזר אל אדונו הראשון בבקשת סליחה בהכנעה, ומיד קבלו בסבר פנים והשיבו על כנו, כמשפט הראשון, וישב שם עד סוף ימיו.

הלימוד מסיפור זה הוא, שיש והאדם נמצא דו במצוקה - עליו לדעת שכל הכוונה העליונה בעצרו ובעצמך שפקדוהו היא לטובתו הנצחית, כי על ידי כך ילך ויחפש ויבקש את הקב"ה, וישיעו מצוקתו, ושב ורפא לו, ועיכ הוא יתקרב אליו, וכל מה דעבי רחמנא לטב עביד, ועל זה נאמר (תהילים קיט-עא) 'טוב לי כי עונתי למען אלמנו חוקיך'."

ונכת"ב, ח"ב, מאמר ו

שברוב שקדנותו זכה לסיים את הש"ס כמה וכמה פעמים. עכ"ז פעם אחת בעת סימונו את הש"ס ערך סעודה חשובה לכבוד הסיום, ושאלו אותו בני ביתו לסיבת החמחה המיוחדת דוקא בפעם הזאת ועל הטרחה המרובה בעריכת הסעודה לכבוד הסיום הלזה, והרי כבר כמה וכמה פעמים סיים את הש"ס. והשיב בסיום זה חשוב אצלו ביותר כיון שהצטבר אצלו מזמנים צדדיים פנויים, כגון בזמני נסיעות וכדומה, וכן בעת האוכל בתורה על השולחן - תמיד היתה עמי גמרא קטנה, עמה מלאתי את כל זמני הפנויים, ובהצטברות של זמנים אלו זכיתי ב"ה לסיים כך אהר כל הש"ס מעבר לשיעוריי הקבועים, ועל כך שמחתי גדולה עד למאד. ויש לציין כי ישנם אנשים שבגלל התעסקותם הנוטלת מהם את כל יומם, אי אפשר להם בשום פנים ואופן לסיים את הש"ס או ספורים אחרים אלא באופן כזה, לחטוף את הזמנים הפנויים של בני ובני, שכאלו יש לכל אדם, אולם צריכים לזה זרוז רב והתעוררות מיוחדת"

לקט אמרים למ"ה, ח"ב עמוד כב.

מעיינות ההורים

אמורים נעימים מופז ומפנינים ממעיין מים חיים
בעל שם טוב הקדוש והלמדיו ז"ע ועבדי
שנאמרו בנעימה מפי פה מופק מרגלית
כ"ק ארמו"ר מטעמולשזואר שליט"א

שיעור חגיגי
רש"י

פנינים מענייני
שבת קודש

השבת היא יהוד הבורא וע"י אפשר לזכות לתשובה

הרה"ק רבי אורי מסטרעליסק זיע"א
דרש על מה שכתוב (ויקרא טו, ב-ג)
'קדושים תהיו כי קדוש אני ה' אלוקיכם,
איש אמו ואביו ותיארו את שבתתי
תשמרו אני ה' אלוקיכם', כי הנה איתא
בגמ' (קדושים ל, ג) 'שלוש שותפין הן
באדם, הקדוש ברוך הוא ואביו ואמו',
והגמ' מפרטת את החלקים שבאדם
הבאים מכח האב ואת אלו שבאים
מכח האם, ומסיימת בחלק הקב"ה
שהוא שמכניס בו הנשמה שהיא
חלק אלוך ממעל, ועל ידה יכול אדם
להתעלות. וזהו שאמר הכתוב 'קדושים
תהיו כי קדוש אני' - שיכולים אתם
להתעלות ולהיות קדושים משום 'כי
קדוש אני' שהכנסתי בכם הנשמה
שהיא חלק אלוה-ממעל, והיינו מכח
חלק השותפות שיש לי בכם, אך מצד
שיש בכם את הנשמה הק' שהחדרתי
בכם, יש לכם להשתוקק רק לרוחניות,
אלא ששאר החלקים הבאים בכח האב
והאם הם מושכים את האדם לגשמיות,
ועל זה מצווה התורה 'איש אמו ואביו
תיארו', שצריך האדם להשמר מאוד
לבל יסחף אחר תאוות עוה"ז, והיינו
החלקים הבאים מאב ואם. אך היות
אשר אין צדיק בארץ אשר יעשה טוב
ולא יחטא, ומה יעשה לתקן את פגמיו,
העצה לכך הוא 'ואת שבתותי תשמורו'
- דכיון ששבת היא יהוד הבורא, וע"י
יהוד הבורא אפשר לתקן כל הפגמים,
מטעם זה אפשר ע"י שמירת השבת
לתקן ולטהר את כל הפגמים הבאים
מצד שאר השותפים שבבריאת האדם -
אביו ואמו, עכתו"ר.

ונראה להוסיף על זה, דהטעם שהשבת
מקדשת ומטהרת את האדם מפגמיו,
מחמת שעל השבת נאמר (זמר ברוך א-ל
עליו) 'קודש היא לכם', היינו שבשבת
קודם אף חלק ה'לכם' - חלק הגשמיות,
גם הוא 'קודש', ועל כן יש בו כח לקדש
ולטהר את כל עניני הרשות, וכמו
שאומרים בעת סעודה שלישית 'ובכח
סגולת שלוש סעודות אלו, יתקן פגמינו
בסעודות הרשות ומאכלות אסורות',
וזאת כי ע"י אכילת מאכלי השבת
שהם קודש, מתקנים את שאר סעודות
הרשות.

ויגש אליו יהודה ויאמר כי אדני ידבר נא עבדך דבר באזני אדני ואז יהא אפך בעבדך כי כמוך כפרעה וגו' (בראשית מה, יח)

התברר ליהודה כי אין במאורע זו משום
פריעת עונשם על מכירת יוסף, כי כל עונשו
של בנימין במעשה זה הוא רק על ידי שהוא
נענש יחד עם כל אחיו, אמנם בפני עצמו
אין לו מקום להיענש, ולכן אחר שראה כי
מבקש יוסף להשית עונש רק על בנימין,
בוה הכיר להוכיח כי אך מבקש הוא לטפול
עליהם עלילות דברים.

חשדם של השבטים בבנימין על גניבת הגביע מתוך אותה מטרה שגנבה רחל אמו את התרפים מלבן

הרה"ק רבי יואל מסאטמאר זיע"ע (דברי יואל פ'
ויגש בד"ה ויגש אליו הב') הביא את דברי המדרש
(בראשית ובה צב, ח): 'כיון שנמצא הגביע אמרו
לו מה גנבא בר גנבתא', וכפשוטו הכוונה כי
אמרו לו שהוא גנב בן גנבת, כי מצאנו על
רחל אמו שגנבה את התרפים מלבן אביה,
ועל כן הוא גנב בר גנבתא. אכן הדברים זרים
ומזוירים ביותר, כי מה מקום הוא לדבר אל
בנימין בלשון קשה כל כך, ועוד איך ידברו
כך על רחל אמנו, בפרט אחר שכבר היתה
שוכנת עפר, וקשה לומר כי ידברו כן על
רחל אמנו לכנותה 'גנבתא'.
על כן כתב לבאר, כי הנה מטרות גניבת
התרפים על ידי רחל היתה, כי בקשה
לבטל את העבודה זרה שהיה אביה עובד
לה, ועל כן לקחה את התרפים עמה, וכמו
שאמרו במדרשות (בראשית ובה עה, ה), והנה
חשדו השבטים כי בנימין לקח את הגביע
גם כן למטרה זו, אחר שראה כי יוסף מנחש
באמצעותו דברים שונים, היה חושש שמא
הוא על ידי כוחות עבודה זרה, וביקש
לעקור את העבודה זרה מידי יוסף, לכן
חשבו האחים כי מעשהו של בנימין הוא
בדומה למעשהו של רחל אמו, ועל זה אמרו
'מה גנבא בר גנבתא', היינו שהוא מבקש
לגנוב את הגביע כשם שרחל ביקשה לגנוב
את התרפים, והצד השווה שבהם שביקשו
על ידי כך להניא את לבן ואת יוסף מעבודה
זרה, ועל זה היו מוכיחים את בנימין, כי
אין לו כל צורך להכניע עבודה זרה מיוסף
שלפי ידיעתם היה נכרי, ואין כל תכלית
לגנוב ממנו את העבודה זרה, וזה היה
כוונתם בדבריהם.

דברי יהודה כי מאחד והעונש הוא רק על בנימין מוכח שאין בזה פירעון חוב על מעשה המכירה

כל המתבונן בהמשך דברי הכתובים, בהם
כביכול בא יהודה בטענות לפני יוסף, אינו
מבין כלל את הדין ודברים שהיה ביניהם,
ואיזה טענה מצא יהודה לטעון כנגד יוסף,
על מה ועל שום מה.
הנה בסוף פרשת מקץ אחר תיאור מעשה
גניבת הגביע, נאמר (בראשית מד, טז) 'ויאמר
יהודה מה נאמר לאדני מה נדבר ומה נצטדק
האלקים מצא את עון עבדיך הגנו עבדים
לאדני גם אנחנו גם איש נמצא הגביע בידו',
ואילו על זה נאמר (שם, יז) 'ויאמר חלילה
לי מעשות זאת האיש אשר נמצא הגביע
בידו הוא יהיה לי עבד ואתם עלו לשלום אל
אביכם', ואם כן הרי יהודה בעצמו החמיר
בדינם יותר מאשר יוסף, ולא זו בלבד אלא
שבתחילה אמרו כל האחים (בראשית מד, ט)
'אשר ימצא אתו מעבדיך ומת וגם אנחנו
נהיה יאצני לעבדים', ואם כן מה לו לבוא
בדין ודברים עם יוסף, אחר שבמו פיהם
חרצו את גורל האחד אשר ימצא אצלו
הגביע, ועל אחת כמה וכמה אחר שהקל
יוסף בעונשו ואינו ממיתו אלא רק מותירו
אצלו לעבד, ואף את שאר אחיו מבקש הוא
להחזירם לבית אביהם לשלום.

האור החיים הקדוש (בראשית מד, טז-יז) כתב
לבאר בזה, כי הנה יהודה הבין אל נכון כי
כל המתרחש עממה אינו אלא מהלך שמימי
הנעשה על ידי הקדוש ברוך הוא, והבין כי
בוה מצא הקדוש ברוך הוא מקום להיפרע
מהם על מכירתו של יוסף, ועל דרך שכתב
רש"י (בראשית מד, טז): "וידעים אנו שלא
סרחנו, אבל מאת הקדוש ברוך הוא נהיתה
להביא לנו זאת, מצא בעל חוב מקום לגבות
שטר חובו", ועל כן נסבב הדבר עליהם
בגניבת הגביע על מנת שישיתו עליהם
עונש, ואם כי אף בנימין היה בכלל העונש,
הגם שכלל לא השתתף עמהם במכירת
יוסף, מכל מקום חשב כי הוא לוקה יחד
עמהם, ועל דרך מאמרם (בבא קמא צב): "בהדי
הוצא לקי כרבא", ועל כן קיבלו עליהם את
הדין בהאבה.
אמנם אחר שאמר להם יוסף כי רק את
בנימין יבקש להחזיק אצלו, ואילו כולם
יכולים לעלות אל בית אביהם בשלום, כאן

יהודה זכה גם כן לעלות להיכל כל השבטים בשמי השמים ככה תפילתו של משה

הרב חיד"א (נחל קדומים פ' ויגש את א') מבאר את סמיכות סוף פרשת מקץ בדברי הכתוב (בראשית מז, ז') **'ואתם עלו לשלום אל אביכם'**, לתחילת פרשת ויגש בדברי הכתוב (בראשית מז, ח') **'ויגש אליו יהודה'**, על פי דברי הגמרא (סוטה ז'): **"כל אותן שנים שהיו ישראל במדבר היו עצמותיו של יהודה מגולגלין בארון, עד שעמד משה ובקש עליו רחמים, אמר לפניו רבוננו של עולם, מי גרם לראובן שהודה יהודה, וזאת ליהודה' (דברים לג, ז'), מיד 'שמע ה' קול יהודה' (שם), על איבריה לשפא. ולא הוה קא מעיילין ליה למתיבתא דרקינא, ואל עמו תביאנו' (שם). ולא הוה קא ידע משקל ומטרח בשמעתא בהדי רבנו, 'ידיו רב לו' (שם). לא הוה קא סלקא ליה שמעתא אליבא דהילכתא, 'ועזר מצריו תהיה' (שם)",** הרי כי בתחילה רק שאר השבטים הגיעו למקומם, ורק לאחר מכן על ידי תפילתו של משה רבינו הגיעו גם יהודה אל מקום מנוחתו. והוה שבתחילה נאמר **'ואתם עלו לשלום אל אביכם'**, כאשר הכוונה הוא לאביכם שבשמים, והיינו שכל האחים יגיעו תכף אל מקום מנוחתם בשמי השמים, ורק לאחר מכן **'ויגש אליו יהודה'**, במשך השנים על ידי תפילתו של משה רבינו, יזכה אף יהודה לגשת עמהם להיכלו [והוסיף לרמז, כי **'אביכם ויגש אליו'** סופי תיבות בנימטריא משה" עם הכולל].

עשרת הרוגי המלכות היו תיקון לעשרת השבטים על מעשה המכירה אך לא היו נגוללי נשמות השבטים

עוד מביא **הרב חיד"א** (נחל קדומים, פ' ויגש את א') בשם **האר"י ז"ל**, כי לאור דברי הכתוב (בראשית מז, ז') **'ואתם עלו לשלום אל אביכם'** יש להוכיח, כי לא היו השבטים עצמם מגולגלים בעשרת הרוגי המלכות, כי הרי הכתוב מעיד אשר תכף עלו לשלום אל אביכם שבשמים, ולא הוצרכו עוד להתגלגל לאחר שנים לתקן את פגמם. ויש לבאר בדברי **האר"י ז"ל**, כי אף שדברים מפורשים הינם בדברי המקובלים כי עשרת הרוגי המלכות היו תיקון למכירת יוסף, מכל מקום היה ניתן לפרשו בשני אופנים, או שהכוונה כי השבטים עצמם התגלגלו נשמותיהם בעשרת הרוגי המלכות לכפר על מעשה מכירת יוסף, או שהכוונה כי עשרת הרוגי המלכות היו התיקון לפגם שנעשה על ידי מכירת יוסף, אך לא היו נגוללי השבטים עצמם. ועל כן יש לומר, כי כוונת **האר"י ז"ל** לשלול את הצד לומר כי השבטים עצמם הוצרכו להתגלגל בעשרת הרוגי המלכות בכדי לתקן את פגם מכירת יוסף, אלא שהיו עשרת הרוגי המלכות תיקון למעשה המכירה, בלא שנשמות השבטים עצמם הוצרכו להתגלגל בשנית, אלא כאמור עלו תכף אל אביכם שבשמים, למקום מנוחתם.

רבי עקיבא נהרג ככפרה על צידוף השכינה עם השבטים בחרם שלא לספר על מעשה מכירתו של יוסף

בענין זה יש לציין את שאמר **המקובל האלקי רבי שמשון מאוסטרופולי זי"ע** (פתגמין קדיש, ערך הרה"ק רבי שמשון מאוסטרופולי זי"ע, אות א') לפרש את הכתוב (ויקרא כז, לב) **'וכל מעשר בקר וצאן כל אשר יעבר תחת השבת העשירי יהיה קדש לה'**, כי הנה כידוע היו עשרת חרם, הצטרפה תיקון למכירת יוסף, אלא שיש להבין, כי מאחר וראובן הלך להתעסק בשקו ותעניתו (בראשית רבה פד, ט), אם כן לא היו במכירתו אלא תשעה, ומדוע הוצרכו להיות עשרת הרוגי המלכות לתקן את תשעת האחים שהיו במכירתו של יוסף.

אכן כתב לבאר בזה, כי כמובא במדרש (פרקי דרבי אליעזר פרק ל"ח) שביקשו האחים להטיל חרם על מי שיגלה את אוזן יעקב על דבר מכירתו של יוסף, ומאחר והוצרכו עשרה בכדי להטיל חרם, הצטרפה שכינה עמהם להשלימים לעשרה, נמצא כי הבורא ב"ה כביכול היה שותף גם כן במעשה זה, על כן הוצרך להיות עשרה הרוגי המלכות, בשביל מה שהבורא ב"ה כביכול צירף עצמו עם השבטים במעשה המכירה, ולזה רבי עקיבא שהיה העשירי מהרוגי המלכות, היה כנגד תיקון הצטרפותו של הבורא ב"ה כביכול למעשה המכירה.

וזהו שאמר הכתוב **'וכל מעשר בקר וצאן, וכל מעש' נוסריקון וידעו כי ולם לימה מות עקיבא שהיה ר'ועה בקר וצאן, היינו על פי המובא בגמרא (כתובות סג), שהיה רבי עקיבא ורעה צאנו של כלבא שבוע,**

והיינו שאם יש לשאול מדוע הוצרך להיות רבי עקיבא גם כן מעשרה הרוגי המלכות, אחר שלא היו רק תשעה אחים במכירתו של יוסף, על זה אמר הכתוב **'כל אשר יעבר תחת השבת'**, כי כל שאר הרוגי המלכות היו תחת השבטים, היינו תחת האחים עצמם, **'העשירי יהיה קודש לה'**, אמנם העשירי הוא רבי עקיבא, היה לתקן הצטרפותו של הבורא ב"ה כביכול לעשיית החרם, ועל כן הוצרך גם כן להיתפס עם הרוגי המלכות.

*

עשרת הרוגי המלכות משום שלא מחל יוסף לאחיו בפירושו

רבינו בחיי (בראשית ג, ז') מביא, כי מה שהוצרכו להיות עשרת הרוגי מלכות תיקון לחטא השבטים במכירתו של יוסף, הוא כי על אף כל דברי הניחומים שאמר יוסף לאחיו אחר פטירת יעקב, כמבואר בתורה (בראשית ג, טו-כא) **'ויראו אחי יוסף כי מת אביהם ויאמרו לו יטמנו יוסף והשב ישיב לנו את כל הרעה אשר גמלנו אתו ויצונו אל יוסף לאמר אביך צוה לפני מותו לאמר כל תאמרו ליוסף אבא שא נא פשע אחיך וחטאתם כי רעה גמלוך ועתה שא נא לפשע עבדי אלקי אביך ויבך יוסף בדברים אליו וילכו גם אחיו ויפלו לפניו ויאמרו הננו לך לעבדים ויאמר אלהם יוסף אל תיראו כי תחת אלקים אני ואתם חשבתם עלי רעה אלקים חשבה לטובה למען עשה כיום הזה להחית עם רב ועתה אל תיראו אנכי לאכלל אתכם ואת טפכם וינחם אותם וידבר על לבם', עם כל זאת לא אמר להם בפירושו כי מוחל הוא להם על דבר המכירה, ומאחר ולא אמר להם בפירושו על דבר המחילה, הוצרך להיות תיקון למכירתם על ידי הריגתם של עשרת הרוגי המלכות.**

על פי זה כתב לרמז בדברי הכתוב (בראשית ג, ז') **'אנא שא נא פשע אחיך וחטאתם כי רעה גמלוך ועתה שא נא לפשע עבדי אלקי אביך'**, כי כפל הלשון בדברי הכתוב הוא, אשר ביקשו מעמו **'אנא שא נא פשע אחיך וחטאתם כי רעה גמלוך'**, היינו שישא וימחול להם לחלוטין על חטא המכירה, **'ועתה שא נא לפשע עבדי אלקי אביך'**, ועל ידי מחילה זו ישא גם כן לפשע עשרת הרוגי המלכות שהיו מעבדי הבורא ברוך הוא, שלא יצטרכו להיהרג בכדי להיות התיקון לחטא המכירה.

אם כי לכאורה יש להתפלא, האיך יתכן להיות כדבר הזה, שלא מחל יוסף בפירושו לאחיו, מה שסיבב את עשרת הרוגי המלכות, הלא דבר הוא מדוע לא מחל להם יוסף מפורשות על דבר המכירה. והנה כפשוטו בוודאי הוא **'כשגגה שיצא מפיו השליט'** (קהלת י, ה), שרוב ניחומיו לאחיו וריבוי דבריו אליהם, לא השיע לבבו למחול להם מפורשות, ומאת ה' היתה זאת היא נפלאת בעינינו.

אמנם יתכן לומר בזה, כי מצאנו במדרשות (בראשית רבה פד, ח) אשר כל מה שלמד יעקב משם ועבר מסר ליוסף בנו, והיינו שכל מידתו של יעקב ניתנה ליוסף, ומאחר ויעקב מידתו מידת 'אמת ליעקב' (מ"ה ז, ג), על כן העביר מידה זו ליוסף, והוא ההתנהגות בשלימות האמת ללא שרק ויחל. ועל כן, מאחר והמחילה אינה דבר פשוט כל עיקר, שכן בוודאי יכול אדם לומר בניקל כי מוחל הוא לחבירו אשר גמל לו רעה, אך המחילה אינה תלויה רק בדיבור, אלא המחילה תלויה במציאות הדברים שיהא כשוכח מעיקרו של דברים, ושוב לא יעלה על זכרון לבבו גודל מדווחו ממעשהו הרע של חבירו כלפיו, ועל כן יוסף לפי דרגת מידת האמת שקיבל מיעקב אבינו, הרגיש שאינו יכול לומר באמת כי מוחל הוא על דבר המכירה באופן שיהיה בזה מחילת אמת, ועל כן לגדול מידת האמת הטבועה בו לא אמר להם שהוא מוחל על דבר המכירה.

*

יהודה קיבל עליו הנדוד כי ידע שבנבחרתו ויכל לקיים את התנאי ואז לא יהיה בנידוד

כתב **רש"י**: **'מכאן אתה למד שדבר אליו קשות'**, ולכאורה אינו מובן אלו דיבורים קשים מצאנו שאמר יהודה ליוסף, הרי הסביר לו עד כמה קיבל על עצמו להיות ערב על הנער וכי עתיד הוא לחטוא לאביו כל הימים, ואין בכל דברים אלו כל דבר קשה.

ובכלל אינו מובן כל טענה מעין זו שביקש יהודה לטעון ליוסף, והרי לא ידע עדיין כי מדובר ביוסף אחיהם, ואם כן מה מקום הוא לטענה זו שקיבל ערבות ועל דבר להחזיר את בנימין לאביהם, הרי מאחר ונעשה כאן מעשה גניבה ודבר פי המשפט יש להעניש את הגנב, מה מקום הוא להתחשב בערבות שקיבל על הנער כלפי אביו.

הרה"ק ה'ברך משה' מסאטמאר זי"ע ביאר בזה בדרך דרוש, בהקדים דברי המדרש (במדבר רבה יג, א): "ושפל רוח יתמך כבוד" (משלי כט, כג), זה יהודה שהשפיל עצמו לפני יוסף בשביל בנימין, "ידבר נא עבדך דבר" (בראשית מד, יח), "כי עבדך ערב את הנער" (בראשית מד, לב), "ועתה ישב נא עבדך" (בראשית מד, לג), אמר רבי ברכיה הכהן בר רבי בשם רבי לוי, אמר הקדוש ברוך הוא, יהודה אתה השפלת עצמך מפני אחיך הקטן הימך, חייך כשיקום המשכן ויבאו השבטים להקריב, אין אחד מהם מקריב ראשון לפניך, אלא חולקים לך כבוד, ואתה הוא שתקריב ראשון, הדא הוא דאמרת (במדבר ז, יב) "ויהי המקריב ביום הראשון למטה יהודה", ואין מובן מה שייכות הוא הכנעתו לפני יוסף אחיו, לבין הכנעת אחיו שלא להקריב לפניו בחנוכת הנשיאים.

וכתב לבאר בזה, כי הנה אמרו חכמינו ז"ל (מכות יא): "אמר רב יהודה אמר רב נידוי על תנאי צריך הפרה. מנלן, מיהודה, דכתיב (בראשית מג, ט) 'לא אם הביאותי אליך' וגו', ואמר רבי שמואל בר נחמני אמר רבי יונתן, מאי דכתיב (דברים לג, ו-ז) 'חיי ראובן ואל ימות וגו' וזאת ליהודה', כל אותן ארבעים שנה שהיו ישראל במדבר עצמותיו של יהודה היו מגולגלין בארון, עד שעמד משה וביקש עליו רחמים", ולכאורה יש להקשות, מדוע לא היפר יהודה את נידויו, שהרי אפילו אם קיים את התנאי מכל מקום הנידוי היה צריך הפרה, ועל ידי הפרה היה נפטר מנידויו.

אלא ביאר בזה, כי הנה כתבו התוס' (מכות יא, ב"ה אפילו), שכל מה שאמרו שנידוי על תנאי צריך הפרה, הוא רק במקבל עליו תנאי שאינו יכול לקיימו, אשר בזה אף אם לאחר זמן הצליח לקיים את התנאי, מכל מקום צריך הפרה, אמנם אם היה התנאי בדבר שיכול לקיימו, אינו צריך הפרה אם קיימו.

מעתה, אפשר לומר כי יהודה היה ברור לו הדבר אשר יוכל לקיים את תנאו, ועל דרך שאמרו במדרש (בראשית רבה צג, ח): "אמר יהודה לנפתלי, לך וראה כמה שווקים במצרים, קפץ וחזר, אמר לו, שנים עשר. אמר יהודה לאחיו, אני אחריכם מהם שלשה, וטלו כל אחד ואחד אחד אחד, ולא נשאר בהם איש", הרי שהיה בכוחו ובגבורתו להציל את בנימין מיד מצרים, ועל כן היה נדרו בדבר שיכול לקיימו.

אכן, במציאות לא היה יכול להתגבר ולקיים את נדרו, כמו שמצאנו במדרש (בראשית רבה צג, ז): "באותה שעה אחז יהודה חרבו לשולפה מתערה, ואינו נשלפת לו, אמר יהודה, ודאי זה ירא שמים הוא", אבל יהודה מצד עצמו סבור היה כי יהיה בכוחו לקיים את נדרו, ולכן אמר 'בי אדני ידבר נא עבדך דבר', וכמו שפירשו בספה"ק (שפת אמת פ' ויגש תרל"ה ב"ה בזמר בשם האר"ז ז"ל) אמרו 'בי אדני', כי הכוונה לרמז אשר בקרבו כוחו וגבורתו של שם הוי"ה, ויכול הוא להילחם עמו בכח שמו הקדוש של הקדוש ברוך הוא, ועל כן היה בטוח כי יוכל לנצח את מצרים ולהציל את בנימין, על כן לא ביקש להתיר את נידויו. על פי זה מבורא היטב דברי רש"י שכתב כי דיבר יהודה אל יוסף קשות, כי מה שדיבר אליו קשות הוא עצם מה שהזכיר את דבר הערבות שקיבל עליו בנידוי, כי כאמור אין באפשרות לומר שקיבל עליו נידוי על תנאי אלא אם כן יכול היה לקיימו בתחילה, ומזה שקיבל עליו את הנידוי מוכח כי גבורתו רבה ועצומה וביכלתו להתגבר על מצרים, וזה היה מה שדיבר עמו קשות, להורות לו כי ביכלתו להתגבר כנגדו ואינו יירא ממנו.

עיקר מעלת ההקרבה בשברון הלב והכנעת האדם לפני השם הקרבת לפי זה המשיך לבאר גם כן מדוע קיבל שכרו בהקדמת הקרבת קרבנותיו, וזאת על פי המובא בספרי הקדושים (רמב"ן ויקרא א, ט) כי עיקר תכלית הקרבת הקרבנות הוא שברון הלב של המקריב, המדמה בעצמו כי ככל אשר נעשה בקרבן אמור היה להיעשות עמו, שהיו ראוי שישחטוהו ויוז את דמו ויקריבו את בשרו על המזבח, ולנוכח זאת נשבר לבבו בקרבו, והוא תכלית הקרבת הקרבנות. וכן כתב האלשיך הקדוש (ויקרא א, א-ג) לרמז בדברי הכתוב (ויקרא ב, ב) 'אדם כי יקריב מכם קרבן לה' מן בהמה מן הבקר ומן הצאן ויקריבו את קרבנכם', ושיעור הכתוב הוא, 'אדם כי יקריב מכם', אם האדם המקריב קרבן מבין אל נכח כי עיקר הכל הוא שכאשר נעשה לבהמה אמור היה להיעשות עמו, ועיקר ההקרבה הוא מצד האדם, או אז 'קרבן לה', קרבן זה נחשב הוא לפני ה' כקרבן עבורו, אמנם 'מן הבהמה מן הבקר ומן הצאן', אם אינו מתייחס כלל למעשה ההקרבה אלא שהיו אמורים לעשות כן

רק בבהמה ובבקר ובצאן, ואינו מדמה כי הדברים נוגעים אף כלפי עצמו, 'תקריבו את קרבנכם', אז אין הקדוש ברוך הוא מחשיב את הקרבת הקרבן כקרבן לפני ה', אלא כקרבן בעלמא, כי אינו עולה לריח ניחוח ולרצון לפניו יתברך שמו.

כעין זה כתב הישומ משה (פ' צו ב"ה ואם האכל יאכל) לבאר עניין הפיגול בקרבנות, אשר לכאורה יפלא הדבר מאין בא לכהן העובד בבית המקדש מחשבת פיגול לפגל את הקרבן, וביאר בזה, כי לעולם אין מחשבת הפיגול מגעת מתוך הכהן, אלא מחשבת הפיגול נובעת ממחשבותיו של המקריב, ועל דרך מאמרם (ברכות לד): "שליח ציבור שטעה סימן רע לשולחיו", כי השליח ציבור בהיותו שליח הציבור, אין מעשיו נובעים אלא ממדריגת הציבור, וכן הכהן שהוא שליח המקריב להקריב את קרבנו, אין מעשיו אלא כאשר נאים ויאים הם על פי המקריב, ולכן מחשבת הפיגול הוא רק באופן שהמקריב אינו משיב אל לבבו לשוב בתשובה שלימה, או אז נעשה תוצאת הדבר שיהיה לכהן המקריב מחשבת פיגול, אך אם מחשבת המקריב את קרבנו נאה ויאה היא לפני השם יתברך, אין באפשרות להיות יוצא שיחשוב הכהן מחשבת פיגול בהקרבת הקרבן.

ויצא לרמז זה בדברי הכתוב (ויקרא ז, יח) 'ואם האכל יאכל מבשר זבח שלמיו ביום השלישי לא ירצה המקריב אתו לא יחשב לו פגול יהיה', וביאר את דברי הכתוב, שבא הכתוב לומר איך יתכן להיות דבר פיגול בקרבן, על זה אמר 'המקריב אתו לא יחשב לו', היינו שהאדם המקריב את הקרבן לא עשה חשבון נפשו כראוי, ולא תיקן את מחשבתו להכניע עצמו לפני מי שאמר והיה העולם, ועל כן 'מטעם יהיה', וכפועל יוצא ממחשבתו נסבב מחשבת הפיגול של הכהן, ומתעורר לו אין קרבן זה מרוצה לפני השם יתברך.

וראיתי (כתנות אור איינושטאט, פ' בשלח ב"ה בגמרא דר"ה) שכתבו לפרש ביסוד זה, את דברי המשנה (ראש השנה כט): "והיה כאשר ירים משה ידו וגבר ישראל' וגו' (שמות יז, יא), וכי ידיו של משה עושות מלחמה או שוברות מלחמה, אלא לומר לך, כל זמן שהיו ישראל מסתכלין כלפי מעלה ומשעבדין את לבם לאביהם שבשמים היו מתגברים, ואם לאו היו נופלים", ולכאורה הרי בדברי הכתוב כפשוטם לא מצאנו כל רמז שהיו ישראל מסתכלים למעלה, אלא שהיה הדבר תלוי בהרמת ידיו של משה.

וכתבו לבאר בזה, על פי המובא בזוהר הקדוש (ה"ג קצה): שאסור לאדם להרים את ידיו אלא בעת התפילה, ואם כן הרמת הידיים מורה על התפילה, ומשכך כוונת הכתוב כפשוטו הוא שהיה משה מרים את ידיו והיינו בעסק התפילה, ולזה אם היו ישראל משעבדים ליבם כראוי, אם כן היה משה יכול לפעול בתפילתו כשליח הציבור, שכן פועלת השליח בתפילה במדריגת המשלה, אכן אם לא היו משעבדים ליבם לאביהם שבשמים, שוב לא היה יכול לפעול עבורם בתפילתו, כי אינו אלא שליח ציבור הפועל לפי מדריגת המשלחים, ולכן לא היה יכול לפעול בתפילתו עבורם.

והביא בזה ה'ברך משה', את דברי הישומ משה (פ' ויקרא ב"ה אדם כי יקריב) שכתב בענין זה, כי יש לו לאדם לעשות חשבון נפשו, על דרך מאמרם (יומא כב): "ואם האדם חטא, בהמה מה חטאה", אלא שכלל הוא כי הפחות משועבד הוא לנכבד ממנו, וכל אחד כפי מה שהוא פחות יש לו להיות משועבד למי שהוא יותר נכבד מאתו, ועל כן האדם שהוא במעלה יתירה מבעלי החיים, לכן בהמה משועבדת לאדם לתקן את חטאו. אכן, מכח מחשבה זו יש לו לחוטא להתעורר ולחשוב, כי בהיותו פחות מבורא כל העולמים, שוב יש לו להיות משועבד אף הוא לנכבד ממנו, והיינו למלך מלכי המלכים הקדוש ברוך הוא הנכבד מכל ברואי מעלה ומטה, ומכח זה להתעורר בתשובה שלימה איך יתכן לחטאו לפני מי שצריך הוא להיות משועבד אליו בתכלית. על פי זה ביאר את דברי המדרש הנזכרים, כי בשכר שהכניע יהודה את עצמו לפני יוסף אף שהיה אחיו הקטן, וזאת כי בהיותו מלך על מצרים, הבין כי בהיותו פחות ממנו עליו לשעבד עצמו לנכבד מאתו, ועל כן הוא הראוי להקריב קרבנות הנשיאים ראשון, כי הוא היודע ומבין את עבודת הכנעת הפחות לפני הגדול ממנו, שהוא תכלית עבודת הקרבנות, להכניע לפני מלך מלכי המלכים ואדון כל העולמים.

הרה"ק רבי יהושע מהזיקוב העטרת ישועה זי"ע

ר"ד י"א טבת תרע"ג

הרה"ק העטרת ישועה זי"ע היה נינו של הרה"ק רבי נפתלי מראפשיץ זי"ע, ואף הוא התנהג בדרכי הנהגתו של הרה"ק מראפשיץ זי"ע שהיה מסתיר הנהגתו באמרי שפר שכלפי חוץ היו נראים כדבורים של מה בכך, ובוודאי היו מונחים בדבורים אלו עניינים טמירים ונעלים מהשגתינו.

פעם אחת אמר הרה"ק העטרת ישועה זי"ע שהיה בווינה, שם ראה מנקה רחובות העובד לטאטא את רחובות העיר, ושאלו מדוע מתאמץ הוא לנקות את הרחובות, והרי אין הלכלוך גדול כל כך. ענה לו מנקה הרחובות ואמר לו, כי אם לא היה מנקה את הרחובות, כי אז לא היו יכולים לילך ברחוב לגודל הלכלוכים שהיו מצטברים בו. וכוונתו בדברים אלו, כי פעמים בא היצר הרע אל האדם ומנסה למונעו מלשוב בתשובה על חטאיו, באמרו לו כי מה יועיל כבר להסרת חטאיו אלו, וכי אין כל כך משמעות לתשובתו זו, על זה ישיב לו ויאמר, כי אם ישוב על כל חטאיו אלו, הרי שברבות הימים יגדלו סאת חטאיו ויעברו ראש, על כך אין להימנע מלנקות כל דבר שהוא.

ואף ששינוי במשנה (יומא פה): "האומר אחטא ואשוב אחטא ואשוב אין מספיקין בידו לעשות תשובה", הרי פירש בזה הרה"ק רבי ישראל מרוזין זי"ע (מנחת מרחשת, הקדמה ב"ה בענין אומרים ז"ל), כי לשון מספיקין הוא מלשון ספק, והיינו שאין מקום כלל להסתפק, באשר ברור הדבר בפשטות נחרצת, כי יבדל לעשות תשובה, ואין כל מניעה בדרכי התשובה אחר שחטא ושב בחטאו בשנית.

וחשבתי פעם, כי משמעות דברי המשנה היא, כי יש לו לאדם לומר ליצרו המונעו מתשובה באשר ישוב ויחטא, כי 'אחטא', אכן לאחר זמן יתכן שיחזור לחטאו, 'ואשוב', אך גם על זה יחזור וישוב, ואיה"נ לאחר מכן יתכן להיות עוד בשלישית 'אחטא' שיחזור לחטאו, אך שוב בשלישית 'ואשוב', יחזור וישוב בתשובה שלימה, על כך אינו מונע עצמו מלדרוך בדרכי התשובה ולא כלום, ובזה יעלה בידו לשוב בתשובה שלימה על כל חטאיו.

*

פעם אחת אמר הרה"ק העטרת ישועה זי"ע, כי הנה ישנם אדמור"ם שאין בהם ממש, אך מכל מקום מגיעים אליהם שועים ונגידים מכל קצווי ארץ ומביאים להם פדינות גדולים, ואילו ישנם אדמור"ם ראים ושלמים העובדים את השי"ת באמת ובתמים, ועם כל זה אין באים אליהם רק מעט מזעיר, ואין פרנסתם מצויה להם. ואמר, כי מעודו היה תמה על דבר זה, ואיך יתכן כדבר הזה.

אמנם אמר, כי פעם הלך ברחובות העיר, וראה איך אנשים רבים מתגודדים במקום אחד, לשאלתו על פשר התגודדות זו, ענה אחד מהם, כי מוכרים כאן כרטיסים למעין מערכה שעומדים לערוך שחקנים, שאל אותו הרה"ק העטרת ישועה זי"ע, כי מה יציגו שחקנים אלו במערכתם, ענה ואמר, כי יציגו עניים המקבצים נדבות. אמר לו הרה"ק העטרת ישועה זי"ע, כי הרי מעבר לרחוב עומדים כמה מקבצי נדבות הפושטים ידם בצדקה, ומדוע זה צריכים הם לשלם הון רב על כרטיסים למערכה זו בה יראו מחזה זה אשר יכולים לראותו חינם אין כסף ברחוב הסמוך. השיב לו האיש ואמר, כי מקבצי נדבות אלו הינם אמיתיים, ואין כל חידוש בראיתם, כל החידוש במערכה זו היא שמדובר בהצגה, ועל כך רבים טובים משלמים על כך ממיטב כספם לראות את המחזה הזה...

*

הנה בסוף המסכתא נדפס סדר אמירת 'הדרן' אחר סיום מסכתא, וכתוב לפניו 'אמר זה יועיל לשכחה', והנה נוסח זה מעורר תמיהה, וכי מי מבקש סגולות לשכחה, ומה מקום הוא לתקן אחר סיום לימוד מסכתא שלימה דבר המועיל לשכחה. ואכן ברוב המהדורות החדשות תוקן הלשון ונכתב במקומו 'יועיל לזכרון', אך בכל המהדורות הישנות היה כתוב הלשון 'יועיל לשכחה'.

אמר בזה הרה"ק העטרת ישועה זי"ע, כי הנה המקבל על עצמו ללמוד, הרי דף אחד יכול עוד האדם לזכור, אמנם כאשר לומד

הוא את הדף השני, על ידי לימוד זה משכח הוא את לימוד הדף הראשון, וכן על ידי לימוד הדף השלישי משכח הוא את לימוד הדף השני, וכן על דרך זה, כל דף חדש שהוא לומד משכח הימנו את הדף הקודם שלמד לפניו.

נמצא כי המסיים לימוד מסכתא שלימה, כבר שכח את כל דפי הגמרא אשר למד, על ידי הדף החדש שהשכיח ממנו את הדף שלפניו, אמנם את הדף האחרון של המסכתא מוכרח הוא לזכור, כי אין לימוד נוסף המשכח את הדף האחרון, על כן סידרו את אמירת ה'הדרן', ולימוד זה כוחו יפה לשכח את הלימוד של הדף האחרון, וזה הכוונה שכתבו 'יאמר זה יועיל לשכחה', היינו שעל ידי זה יוכל לשכוח את כל המסכת כולה ואפילו את הדף האחרון.

היוצא מדבריו אלו, הוא כי יכול האדם ללמוד ולסיים מסכתא שלימה, אמנם אין הוא זכר הימנה מאומה, כי אם אין חוזרים על הלימוד אין כל תועלת מן הלימוד, אלא הרי הוא לומד את החדשות ומשכח את הישנות, ולכן צריכים להקפיד ביותר לחזור ולשנן את הלימוד, ואז יועיל לזכרון.

ודבר בעתו מה טוב שעומדים אנו אחר ימי חנוכה, וכתב הרה"ק הבני יששכר זי"ע (מאמרי חדשי כסלו טבת, מאמר ג' אות י"ט) על מאמרם (שבת כא): "תנו רבנן מצות חנוכה נר איש וביתו והמהדרין נר לכל אחד ואחד והמהדרין מן המהדרין בית שמאי אומרים יום ראשון מדליק שמנה מכאן ואילך פוחת והולך ובית הלל אומרים יום ראשון מדליק אחת מכאן ואילך מוסיף והולך", ולכאורה יש לדקדק מדוע אמרו לשון 'מהדרין' שהוא לשון שאין לו אחר ורע בדברי חכמינו ז"ל.

והנה כתב לבאר לפי דרכו, כי ימי החנוכה עניינם לנוכח לימוד התורה, ועל כן אמרו תחילה 'נר איש וביתו', והיינו הלומד שביעור וחבירים מקשיבים לקולו לפניו, אשר הוא לימוד אחד על ידי האומר לפנינה את השיעור, וכולם לומדים כאחד והרי שומע כעונה (סוכה לח), אמנם 'המהדרין' הוא לשון חזרה, היינו החוזרים בשנית על לימודם, 'נר לכל אחד ואחד', הרי הלימוד הוא לכל אחד בפני עצמו, כי כל אחד מבין ומחדש יותר על פי הבנתו על ידי החזרה והשינוי, 'המהדרין מן המהדרין' אלו החוזרים בשנית ובשלישית, 'מכאן ואילך מוסיף והולך', שוב על ידי לימודו חוזר הוא לחדש בכל פעם והפעם הבנה מחודשת יותר מן הראשונה, והוא מעלת הלימוד והחזרה. והביא הרה"ק הבני יששכר זי"ע (שם), כי הוא החילוק בין לימוד חכמת אומות העולם ללימוד חכמת התורה, אשר בלימוד חכמת העולם, לא שייך להבין יותר בפעם השנית או השלישית יותר מן הפעם הראשונה, ואילו בלימוד חכמת התורה בכל פעם ופעם שלומדים את הדבר מוצאים בזה טעם חדש והבנה מחודשת.

כן הביא הגה"ק רבי שמעון סופר זי"ע בנו של הגה"ק החתם סופר זי"ע, כי פעם אחת הגיע זקינו הגאון רבי עקיבא אייגר זי"ע בדרכו לעיר אחת, והוצרך ללון בבית אחד מבני העיר, על כן ביקש ממנו שיתן לו איזה ספרים ללמוד, אכן לא היה ברשותו כי אם כמה ספרים ישנים, על כן הציע לו ללמוד בספר חידושי הרשב"א שהיה לו, הגם שהיה בלוי וקרוע, ואכן הגאון רבי עקיבא אייגר זי"ע למד בו כל הלילה. והנה באותו הספר היה חסר בו דף אחד, על כן ביקש הגאון רבי עקיבא אייגר זי"ע לזכות את בעל האכסניא שיהיה לו ספר חידושי הרשב"א מושלם, על כן העתיק לו את הדף החסר מילה במילה מתוך הזכרון.

וסיים הגה"ק רבי שמעון סופר זי"ע, כי הנה רבים מתפעלים מהשלמת הדף החסר מתוך זכרונו, אך אין זה עיקר החידוש, כי זה לא היה חידוש על זכרונו המבהיל של הגאון רבי עקיבא אייגר זי"ע, אך החידוש הוא, כי על אף שיכול היה להשלים מדעתו את כל הדף, עם כל זה ישב והגה כל הלילה בחידושי הרשב"א, אף שכבר הכירו בעל פה מתוך הזכרון, וזאת לחיבת הקודש בחזרת הלימוד. ויתכן שלכן סדר הדלקת הנרות הוא שמדליקים תחילה הנר החדש ואחר כך חוזרים להדליק הנרות הישנים, והיינו להורות כי בכל פעם שהאדם לומד איזה לימוד חדש, תכף עליו לחזור על לימודיו הישנים בשנית, ולשננם היטב שיכול לזכור הלימוד היטב.

זי"ע ועכ"א

קול התורה

בנינים יקרים מלוקטים מספר קול דורנו ע"ת ומייערים מאת הרב"ג רבי דוד פראג'ר שליט"א
נשיא התאחדות קהילות החרדים בעיר הבירה לטרון ת"י

פרשת דרכים דרוש א' לבעל המל"מ בזה] הלא באוה"ע הקב"ה מצרף מחשבה רעה למעשה, וא"כ גם שאר השבטים היו צריכים להראות תשובה ומסירת נפש בעד בנימין. ודו"ק.

הראה להם שאביו חי בקרבנו כל השנים

ויאמר יוסף אל אחיו אני יוסף העוד אבי חי וגו' (מה, ג). לכאורה תמוה הלא יהודה סיפר לו באריכות מתחילה כל מה שאביו אמר להם, וכי אם יחזור בלי בנימין יגרם לאביו שימות, ומכל זה הוי נשמע בפשיטות דאביו חי, ומה היא השאלה ששאל עתה יוסף 'העוד אבי חי'. ואולי הפירוש בזה הוא שאמאר להם הנני יוסף לפניכם ואתם רואים שאני מתנהג כמו שחינך אותי אבי, האם אין אתם רואים ש'עוד אבי חי' בקרבי ואני יכול לעמוד איתן בנסיונות, וא"כ למה מכרתם אותי הנה בחשבכם שאני מוציא דבה עליכם לשם התנשאות ועבור עצמי וכבודי.

הקדישו את כבייתם לדבר מצוה

ויפול על צוארי בנימין אחיו ויבך ובנימין בכה על צואריו (מה, יד). פירש"י שיוסף בכה על שני מקדשות שעתידין להיות בחלקו של בנימין וסופן להחרב, ובנימין בכה על משכן שלה שעתידי להיות בחלקו של יוסף וסופו להחרב ע"ש. ולכאורה תמוה מה הענין לבכות על חרבונם אם עדיין לא נבנו כלל, ולמה לא שמחו מתחילה על בנינם. והנה לקמן (מ"ו כ"ט) מפרש רש"י דכשפגש יוסף את יעקב אביו בכה על צואריו, אבל יעקב לא נפל על צוארי יוסף ולא נשקו כמו שאמרו רבותינו שהיה קורא את שמעו, ועי' במהר"ל שמפרש הענין דכשהרגיש יעקב אותה אהבה עזה לראות בנו יקירו אחרי רוב השנים שנפרד ממנו, הכניס אותה אהבה לענין של מצוה, והיא אהבת השי"ת על כן קרא קריאת שמעו. ועל דרך זה י"ל גם כאן, דכאשר נפגשו יוסף ובנימין יחד ובכו מפני הצער על כל השנים שלא היו יחד באחוה, ומפני שנתחזק אצלם באותה שעה הגעגועים על אמם, אז רצו להכניס הרגשת הצער הזה לענין של מצוה, וע"כ בכו על חורבן הבתי מקדש והמשכן שמצוה להתאבל עליהם.

טוב מצרים - שיוכלו להחזיק בה מעמד

ולאביו שלח וגו' נושאים מטוב מצרים וגו' (מה, נג). בסוף דברי רש"י: ומדרש אגדה - גריסין של פול. והדבר תמוה קצת וכי זה היה מטוב מצרים, ודילמא י"ל בדרך דרוש ע"פ הא דתנן (פ"א מ"א דטב"י) דרתיחת גריסים של פול ראשונה, ב"ה אומרים אינו חיבור בטבו", וע"ש ברע"ב דהיינו טעמט משום דאין הרתיחה העולה מהם בפעם ראשונה שמבשלים אותם מודבקת בגריסין, ונמצא דהיא כאויר בעלמא. וי"ל שזה שרמז

ביאור שינויי הלשון בדברי יהודה

ויגש וגו' ויאמר בי אדני ידבר נא עבדך דבר באזני אדני וגו' (מה, יח). בכל המשך הפסוקים שלפנינו מצינו שלפעמים דיבר יהודה אל יוסף בלשון נסתר; כגון 'באזני אדני' 'אדני שאל' 'ונאמר אל אדני', ולפעמים בלשון נוכח 'ידבר נא עבדך' 'ואל יחר אפך' 'ותאמר אל עבדיך', וצריך להבין טעם השינוי. ונראה דכאשר נדייק נראה שהכל היה בחשבון מדוקדק, כי בכל מקום שמובן מתוך דבריו ענין הממשלה או השלטון של יוסף, אז דיבר עליו בלשון נוכח, דהרי ידוע דלשון נסתר ענינו להראות יתרת כבוד, וא"כ היכא דבלא"ה מוזכר להדיא ענין הכבוד של השלטון אין צורך כ"כ בלשון נסתר וסגי לשון נוכח, ואדרבה לשון נוכח בכה"ג מראה יותר גדלות העומד ממולו בבחינת גדול מרבן שמו, דאין לו צורך בטכסיסי הלשון להגדילו, ובוה יובן היטב דכשאמר לו 'אל יחר אפך בעבדך' הרי למי יש הכוח להעניש כפי רצונו באפו, רק מי שהוא מלך או שליט, וכן בכל מקום שאומר 'עבדך' או 'עבדיך' אומר בלשון נוכח, כי לרבו ואדונו השולט עליו הוא מדבר, ורק כאשר סיפור הדברים הוא בלי משמעות שלטון, אז דיבר בלשון נסתר, כמו 'אדני שאל את עבדי היש לכם אב או אח', 'ונאמר אל אדני לא יוכל הנער', ואתי שפיר.

למה לא נתגלה יוסף לאחיו תיכף

ולא יכל יוסף להתאפק לכל הנצבים וגו' (מה, א). נראה דהא דיוסף המתין כ"כ עד שנתגלה לאחיו, וכן הא דלא גילה לאביו כל השנים להפיג צערו, הכל היה כדי להביא את אחיו למצב שיתכפר להם העבירה שעברו במכרם אותו, ואחרי שהראו שמוכנים למסור נפשם בעד בנימין - שהוא כמו יוסף בנו של רחל - שהיה להם לבני לאה מתמיד קנאה ושנאה לבניה מחמת אהבת אביהם המיוחדת להם, אז ראה יוסף שחזרו בתשובה שלמה על מכירתו כי הסכימו למות ולהיות עבדים בעבור הצלת בנימין, ע"כ ראה שכבר הגיע הזמן שיכול להתגלות להם. אלא דאכתי צ"ב דלא מצינו מסירות נפש רק אצל יהודה לבד, אבל שאר האחים לא מצינו שמסרו נפשם בפועל, כי רק יהודה הוא שאמר לעיל (מ"ד ל"ג) 'עתה ישב נא עבדך תחת הנער עבד לאדני וגו'!. ואולי הטעם בזה כי למעשה רק יהודה הוא שגרם למכירתו, דהלא שאר האחים רצו להרגו ולבסוף לא הרגוהו, ויהודה לקחו וסידר מכירתו, וכיון דבישראל אין הקב"ה מצרף מחשבה רעה למעשה, נמצא דשאר השבטים כולם נקיים מחטא, דכל חטאם רק במחשבה, ורק אצל יהודה נשאר החטא במעשה, וע"כ הוצרך הוא לבדו להראות תשובה שלמה. ולפ"ז נמצא דיוסף כבר קיבל טענת אחיו דהם ישראל לגמרי, דאילו לשיטתו של יוסף שהם כבני נח לחומרא [עי']

זבח דוקא 'אלקאי אביו יצחק' ולא הזכיר אביו אבריהם [ע' רש"י שכבר נתן טעם לדבר]. וי"ל דעד עכשיו חשב יעקב שיוסף מת, אבל עתה כאשר נאמר לו דיוסף חי והוא אחו בדרכו ללכת למצרים ליפגש עמו, עשה חשבון וראה שהימים שיוסף נתעלם ממנו מכוונים לימים שהוא לא קיים מצות כיבוד אב לאביו יצחק, והיינו כ"ב שנים, ואשר על כן 'זיסע יעקב וכל אשר לו ובא בארה שבע' שבא במיוחד לבאר שבע שמשם יצא מלפני אביו כשהלך לחרון וכדכתיב ריש פרשת ויצא 'ויצא יעקב מבאר שבע וגו'' דמאז נחשבו לו הני כ"ב שנים [מלבד ה"ד שנה שעסק התורה אצל שם ועבר], וגם 'ויזבח זבחים לאלקאי אביו יצחק' לטובת נשמתו להיות לו לעצמו לריצוי ולכפרה על ביטול מצות כיבוד אב.

לו יוסף לאביו דכל הגאווה והגדלות של מצרים אינה כלום אלא אויר בעלמא, ולכן אין לו לחוש לירד לשם, כי בוודאי ישמרו בניו את מסורת האבות כמקדם, ואין לחשוש שמא יתפתתו מהמצרים שישלטו על רוחם להעבירים מדעתם, כי הכל הוא הבל ורעות רוח, וזה היה בעיני יעקב 'טוב מצרים'.

יעקב הלך עד באר שבע לכפר על כיבוד אב

זיסע יעקב וכל אשר לו ובא בארה שבע ויזבח זבחים לאלקאי אביו יצחק (מו, א). יש להבין למה הוצרך יעקב ללכת עד באר שבע כדי לזבוח זבחים ולמה לא זבח במקומו שהיה גר בו והוא חברון כדכתב הפסוק לעיל (פרשת וישלח ל"ה כ"ז) 'ויבוא יעקב אל יצחק אביו ממרא קרית הארבע היא חברון', עוד יש להבין למה

בנינים על רף הרויבי מספרי קול רורי על ש"ס

מה:] בגמ' שחטו בשרו מותר וכו'. ואעפ"כ אם הוא תם אין הניזק גובה ממנו כדלעיל מ"ב: דאף אי קדם ושחטו, כיון דבר קטלא הוא לא משתלם מיניה.

מה:] בגמ' ואמאי והא תם הוא וכו'. דבמועד אי אפשר וכמו שמפרש רש"י ד"ה בר קטלא הוא. ונראה דקושיתו "א"ה בר קטלא היא" הוי חזרה וביאור על קושיתו הראשונה "והא תם הוא", דאחרי שהבין מהתרגון שרצה לדחות וליישב קושיתו הראשונה בקלות דמדובר במועד, פירש לו המקשן להדיא למה היה פשיטא לו דמדובר בתם, דא"א לומר דמדובר במועד, ושוב חזר התרגון ופירש לו מה כוונתו וביאזה מועד מוקים לה.

מה:] בגמ' אי דקביל עליה שמירת נזקיו וכו'. מבואר דכל נזיקין בכלל לשון קבלת נזיקין בין שהוא מזיק בין שהוא ניזק, ועוד משמע דכל הנזיקין אינן בסתמא בכלל פשיעה, כיון דבלי קבלת נזיקין שומר חינוס פטור עליהם, ואולי המדובר דשמר שמירה פחותה כדנ"ל בע"א.

רש"י ד"ה ולא ישמרנו בעליי בא"ד מיעט הכתוב לשמירה מועטת וכו'. היינו דמיעט הכתוב במיוחד ללמד דסגי בשמירה מועטת.

רש"י ד"ה דחזא ירוקא בא"ד כל זמן שאין השור בסקילה וכו'. ואף דלכאורה וודאי הוא בסקילה מפני הנגיחות הראשונות, כי ניצל ממייתה רק ע"י שערק ועתה שהוא כאן בידי ב"ד ודאי דיסקלו אותו, וצ"ל דאינו בסקילה עבור מיתת אדם זה שמשלם עבורו כופר, ובעינין שהמיתה והכופר יבאו על אותה הריגה.

מה:] בגמ' ולא סבירא ליה דרב אדא בר אהבה וכו'. לכאורה קשה (מה שהעירו כבר התוס' ד"ה לא פטר) האין יתכן שמועד יהיה קל מתם. ואולי י"ל דרב ס"ל פלגא נוקא קנסא, וממילא בלא"ה אין לו שום חיוב ממון מה"ד והכל רק קנס, ובתורת קנס החמירה עליו תורה מאוד דאפילו בשמירה פחותה צריך לשלם, וכשנעשה מועד דאז חייב ממון מה"ד פטור בשמירה פחותה, דמה"ד שפיר מקרי שמירה.

נ:] בגמ' מאי טעמיה דרב דאמר קרא ונפל וכו'. לכאורה מאי קושיא מ"ט דרב, הלא כבר הסביר טעמא דרב דפטור על חבטה משום דהוי קרקע עולם. וי"ל דאהא גופא מקשה מ"ט דרב דהיינו מנ"ל לרב דפטרין משום טעמא דקרקע עולם ולא אמרינן כשמואל דאדרבה חבטו הוי יותר מעשיו מהבליה, וע"ז מביא קרא דרק בדרך נפילה חייב ובע"כ דמשום הבלא גילתה תורה דאי משום חבטא מה לי דרך נפילה בעומק או לא. ועי"ל דאף דפטור רב בחבטא בבור בכריה בעומק משום קרקע עולם, מ"מ בגובה לא שייך לפטרו משום קרקע עולם, דמעשיו גרמו הגובה, וכמו שמביאין התוס', וע"כ בעי כאן טעמא מקרא לפטרו על גובה ג"כ.

מו:] בגמ' ואי ליכא לאשתלומי מיניה לשקליה וכו'. היינו דאי אין לו למוכר מעות כלל להחזיר לו, ומש"ה הוא דאינו רוצה בכ"ז מה הפסיד הלוקח, כיון דעתה קיימינן דשוה הבשר של שור לשחיטה כמו שור לרדיא.

נא.] בגמ' ואי ס"ד יש חבטה בפחות מ' למה לי כולי האי וכו'. ומשמע דבפחות מ' לפי ס"ד השתא איכא חבטה דמיתה דרובם למיתה, והא דטרפה ר"נ לא מספק אלא מכה רוב או חזקה הוא דטרפה.

בגמ' ולא אזלינן בתר רובא וכו'. אלא בתר חזקת ממון דעדיף טפי טובא משאר חזקה שבתורה, דבחזקת ממון אמרינן המוציא מחברו עליו הראיה.

בגמ' הא למה לי קרא סברא היא וכו'. תמוה טובא דהלא סומכוס חולק על כל זה וא"כ אינה סברא פשוטה כ"כ, ובכה"ג ודאי דבעינן קרא. ועי' במהר"ם, ועי' עוד לעיל ל"ה: בתוד"ה זאת אומרת דאיכא גווי דלא פליג סומכוס. ועי' גם לעיל ע"א תוד"ה שור שנגח שהביאו דסומכוס לא פליג אחזקת ממון רק אחזקת מ"ק, ולפי כל זה ניחא דאה"נ דהוי סברא פשוטה.

בגמ' הא למה לי קרא סברא היא וכו'. תמוה טובא דהלא סומכוס חולק על כל זה וא"כ אינה סברא פשוטה כ"כ, ובכה"ג ודאי דבעינן קרא. ועי' במהר"ם, ועי' עוד לעיל ל"ה: בתוד"ה זאת אומרת דאיכא גווי דלא פליג סומכוס. ועי' גם לעיל ע"א תוד"ה שור שנגח שהביאו דסומכוס לא פליג אחזקת ממון רק אחזקת מ"ק, ולפי כל זה ניחא דאה"נ דהוי סברא פשוטה.

אריז"ל פלאות התורה

מתוך אצרותיו של הרב זאב (וואלף) זיכערמאן שליט"א

פלאות הפרשה

יוסף ביטל כל עבודה זרה שהיו במצרים

בהקדמת ספרה"ק זוהר חי (עמ' ב) הובא סיפור נפלא מהרה"ק רבינו צבי הירש מזידיטשוב ז"ע בעל 'עטרת צבי', וז"ל שם: "ופעם אחת פרשת מקץ היה רבינו דודי מזידיטשוב ישן בלילה, וראה בחלום שנכנס להיכל של רבינו בית יוסף זלה"ה, וראה שם שיושבים הרבה תלמידי חכמים במתיבתא זו אצל רבינו בית יוסף, וכמה מגדולי חכמים שהכיר אותם מזה העולם וכמה מהם אשר לא נודע אותם וכו', ומיד כשבא רבינו זלה"ה למתיבתא זאת עמד רבינו בית יוסף מכסאו ואמר 'ברוך הבא ר' הערשילי זידיטשווער', וביקש מרן בית יוסף מרבינו דודי שיאמר לו איזה דבר תורה, והשיב לו רבינו דודי: כאן יושבים גדולי תלמידי חכמים שעוסקים בנגלות התורה, ואני כל עסקי בסודות התורה, אף על פי כן אומר לכם חידוש אחד מנגלות התורה שראיתי בפרשה זו בשבוע זה. כתיב 'וילקט יוסף את כל הכסף הנמצא בארץ מצרים ובארץ כנען בשבר אשר הם שוברים' (בראשית סו יד), ואמרו ר"ל שכל הכסף והזהב שנמצא בעולם לקט יוסף והביאו למצרים, עד שלא היה להם ליתן ליוסף אלא הצלמים עבודה זרה שלהם, שהיו של כסף וזהב, והביאו ליוסף עבור אכילתם. ואם תאמר היאך הותר יוסף ליקח מהם עבודה זרה שלהם כיון שאסור להנות מעבודה זרה, לזה השיב הכתוב 'בשבר אשר הם שוברים', היינו לשון שבירה וכתיתה מכמו שהיה, והיא הלכה כשהגוי מבטל בעצמו עבודה זרה שלו מכל וכל, אז מותר לישראל להנות ממנו, ע"כ. והשיב רבינו בית יוסף לרבינו דודי מזידיטשוב "טוב דברתם וחדשתם בתורה הקדושה". ויש לציין שהגאון בעל שואל ומשיב צ"ל מביא ביאור הג"ל בספרו דברי שאול עה"ת (מהד"ק כאן) בשם הרה"ק מהרצ"ה מזידיטשוב ז"ע.

הברכה שברכו יעקב ויוסף כשנפגשו יחד

במסכת ברכות (דף נח) איתא: "אמר רבי יהושע בן לוי, הרואה את חבירו לאחר שלשים יום ואומר ברוך שהחינו וקיימנו והגיענו לזמן הזה, לאחר שנים עשר חדש ואמר ברוך מחיה המתים". וכן פסק בשו"ע (א"ח סי' רכ"ה ס"א) וז"ל: "הרואה את חבירו לאחר שלשים יום, ואומר שהחינו, ואחר י"ב חדש מברך מחיה מתים, והוא שחביב עליו הרבה ושמה בראייתו". ולפ"י יש להסתפק האם ברכו יעקב ויוסף ברכה זו כשנפגשו לאחר עשרים ושתים שנה. וחיפשותי בספרים ולא מצאתי מי שעמד על זה, ומסתבר לומר שברכו ברכת מחיה המתים כהלאה וצ"ע.

ומצאתי בספר 'חלת אברהם' (פרשתו טו, ל, אות א) להמגיד משרים דעיר פתעשבורג, שנקט כדבר פשוט שבידך יעקב ברכת מחיה המתים. אמנם בבית יוסף (א"ח סי' קיב) הביא משבולי הלקט (תפילה סי' יח) שכתב בשם מדרש אגדה בזה הלשון: "כשבא יעקב למצרים ונתקבצו השבטים עם יוסף אמרו מקבץ נדחי עמו ישראל".

פלאות השבת

קבלת הנשמה יתירה

במסכת ביצה (דף טו.) אמר רבי שמעון בן לקיש, נשמה יתירה נותן הקדוש ברוך הוא באדם ערב שבת, ולמוצאי שבת נוטלין אותה הימנו, שנאמר (שמות לא יז) "שבת וינפש", כיון שישבת ווי אבדה נפש.

והנה בספר ש"ה הק' (מסכת שבת פרק תרה אור אות צא) ובעוד ספרים הקדושים מבואר שלא רק נשמה יתירה שורה על אדם בשבת אלא גם תוספת רוח ונפש מלווים את הנשמה יתירה. ובכתבי האריז"ל (שעה"כ ערבת ליל שבת) מבואר, שיש שלשה תוספות בשבת. בעת שאומרים 'קבלת שבת' [באמירת 'בואי כלה' או 'מומור שיר ליום השבת'] מקבלים תוספת נפש, ובעת שאומרים 'ברכו' מקבלים תוספת רוח, וכשאומרים 'הפורס סוכת שלום עלינו' מקבלים תוספת נשמה.

קבלת שבת מעומד

כידוע שענין קבלת קדושת השבת, הוא לקבל את השבת מפני המלך, ולכן נהגו ישראל לקבל את השבת מעומד, [ראה בכתבי האריז"ל (שער הכוונות ענין קבלת שבת דף סד): "סדר קבלת שבת הוא שתצא לשדה וכו', ותעמוד מעומד במקום אחד בשדה, וכו', ובעת שקיעתה ממש אז תסגור עיניך ותשים ירך השמאלית על החזה ויד ימינך ע"ג שמאל, ותכוין באימה ויראה כעומד לפני המלך לקבל תוספת קדושת השבת], על כל פנים בשעה שאומר 'בואי כלה' וכדומה, ומנהגם של צדיקים הוא לעמוד בכל סדר קבלת שבת, וכן נהג רבינו בעל המנחת אלעזר ממונקאטש ז"ע שעמד בכל סדר קבלת שבת כמובא בספר 'דרכי חיים ושלום' (אות שעא) וכן נהגו עוד צדיקים.

והנה כפי המבואר לעיל שמקבל אדם בשבת נפש רוח ונשמה יתירה בשבת, יתכן לומר שזוהו המקור שנהגו לומר מעומד כל חלקי התפילה הללו, 'בואי בשלום ומומור שיר ליום השבת',

אברכו, והפורס סוכת שלום עלינו, כיון שבכל אחד מתפילות אלו מקבל בהם תוספת מקדושת השבת, בתוספת נפש רוח ונשמה יתירה.

ירידת הנשמה יתירה לעולם

דברים נפלאים מצאנו בדברי תלמידי האריז"ל, שכאשר היו בצלו של רבם האריז"ל זכו הם לראות ירידת הנשמה יתירה לעולם הזה מיד בכניסת השבת, כמובא בספר 'אור צדיקים' למהר"ם פאפירש ז"ל מגורי האריז"ל שכתב זה לשונו: סיפר תלמיד של האריז"ל ז"ל ה"ה החכם רבי גדליה הלוי ז"ל, שבימי האריז"ל בכל ערב שבת היו הולכים חוץ לעיר לקבל את השבת, וראה פעם אחד על בית החיים שבצפת חיילות נשמות שעלו מן הקברות לעלות למעלה לגן עדן העליון. וכן להיפך, ראה רבוא רבבות נשמות שירדו כנגדם, ואלו הנשמות היתירות הנתוספות לישראל בשבת. ומתוך רוב בלבול וערבוב הנשמות הוכרח לעצום עיניו, ואף על פי כן ראה כל הדברים בעינים סגורות, עכ"ל.

דברים דומים כתב גם רבינו חיים וויטאל ז"ע ב'ספר החזונוט' שלו (עמוד ג) וז"ל: בשנת ש"ל ליל שבת, חלמתי והנה אני הולך ויורד מן הכאן של צפת דרך הסולם של אבנים היורד לשוק, ובחנות מוכרי הבשר שני דרכים שתי וערב, והנה אבא מארי בא לקראתי מהדרך האחד והרמ"ק והרב משה סאגיש שניהם באים מן הדרך ה' שבו עולים מבית הקברות אל הכאן, והרבה אנשים נפטרים וכולן ירדו מן השמים אל הדרך ההוא אם לפני, ומשמם היו באים לקראתי. עיי"ש דבריו הנודאים.

דיושלים	בני ברק	חיפה	ניו יארק
16:05	16:19	16:11	16:12
17:20	17:21	17:19	17:18
17:52	17:53	17:51	17:45

עש"ק י טבת - רבי נתן מברסלב ז"ל

הרה"ק רבי נתן נולד לאביו רבי נפתלי הירץ זי"ע בטו בשבט תק"מ. בתחילה היה חסידים של רבי ברוך ממעזיבז' ורבי לוי יצחק מברדיטשוב ורבי שלום שכנא מפרוהביץ' זי"ע. משנת תקס"ב דבק ברבי נחמן מברסלב זי"ע והיה גדול תלמידיו ומפיץ ומסביר תורת רבו. לימים עבר לגור בברסלב ושם הקים בית דפוס שבו הדפיס את תורת רבו. לאחר פטירת רבו התלכדו סביבו החסידים ובכשרונם הביא לאחדות בין החסידים ובזכותו היה המשך לחסידות ברסלב. נפטר י טבת תר"ה ומנו"כ בברסלב.

ש"ק יא טבת - רבי שלמה איגר ז"ל - גליון מהרש"א

הגאון רבי שלמה איגר זצ"ל, נולד בשנת תקמ"ה, לאביו הגאון רבי עקיבא איגר זצ"ל בשנת תקמ"ה. נתגדל ונתחנך על ברכי אביו זצ"ל, וממנו שאב מעיינות התורה והחכמה. נשא אשה בעיר ווארשא, ודר שם למעלה משלשים שנה, ועסק במסחר והיה מנגידי ארץ, וסירב לקבל על עצמו משרת הרבנות. בשנת תקצ"ה, אחר שאיבד את רכושו נאלץ לקבל על עצמו משרת הרבנות, ונתמנה לאב"ד קאליש, ובשנת ת"ר נתמנה למלאות מקום אביו כאב"ד פוזנא, ושרת שם בקודש עד פטירתו, ביום יא טבת שנת תר"ב ושם מנו"כ. השאיר אחריו ברכה: 'גליון מהרש"א' על הש"ס ושר"ע, 'ספר העיקרים' על סוגיות הש"ס, 'שו"ת רבי שלמה איגר'.

רבי שלמה יהודה טאבאק ז"ל - ערך שי

הגאון רבי שלמה יהודה נולד לאביו רבי פסח צבי זצ"ל בסיגוט בשנת תקצ"ב. היה תלמידם של הגאונים 'קול אריה', מהר"ם אש זי"ע, ועוד, אמנם

רבו המובהק היה הרה"ק הייטב לב זי"ע אשר בו היה דבוק ומקושר כל ימי חייו. בשנת תר"ח כאשר נתמנה רבו הייטב לב לאב"ד בעיר סיגוט, מינה אותו לראב"ד דשם, וישב על כס ההוראה במשך יובל שנים עד יום פטירתו. הרביץ תורה והוראה לבני עירו, ואור תורתו זרח והאיר לכל המדינה כולה, בכתיבת תשובות להלכה ולמעשה, וכל גדולי ישראל בתקופתו העריצו אותו עד למאוד, והיה נחשב כמפלא שבדיינים, פוסק אחרון בדורו. נפטר בסיגוט ביום יא טבת תרס"ה, ושם מנחתו כבוד. השאיר אחריו ברכה את ספריו החשובים בכל מקצועות התורה. ספרו 'שו"ת תשורת ש"י' נדפס לראשונה בסיגוט תרס"ה. אמנם התפרסם בעיקר על ידי ספרו 'ערך ש"י' על ארבע חלקי שו"ע וענה"ת.

יום ראשון יב טבת - רבי משה מרגלית ז"ל - פני משה

הגאון רבי משה מרגלית אב"ד קיידיאן נולד שם בשנת ת"ע בערך לאביו רבי שמעון מרגלית ז"ל. [הגר"א מווילנא ז"ל בצעירותו קיבל תורה מפיו במשך כשלושה חדשים, ואחר הרבה שנים כאשר בא רבי משה לוויילנא, כיבדו הגר"א כתלמיד לרב]. פירושו 'פני משה' על הירושלמי הוא הפירוש הנפוץ ביותר לתלמוד הירושלמי. כמו כן חיבר 'מראה הפנים', והוא כדוגמת תוספות על כל הירושלמי. חיבוריו אלו נדפסו לראשונה על סדר נשים באמסטרדם שנת תקט"ו, ואחר כך על סדר נזיקין ומסכת גדה בליוורנו שנת תק"ל, ולאחר פטירתו נדפס פירושו על סדרי זרעים ומועד ביזטאמיר שנת תר"כ. חיבר עוד 'הלכה למעשה'. ועוד חיבורים רבים שלא זכינו לאורם, ביניהם 'פני המנורה על התורה', וספר 'באר מים חיים' חידושים על מסכת שבת ועירובין, שמוכרים רבי משה ז"ל בחיבוריו. נפטר בבראד בדרכו לארץ ישראל ביום יב טבת שנת תקמ"א.

יום שני יג טבת - רבי משה מלעלוב ז"ל

הרה"ק רבי משה נולד לאביו הרה"ק רבי דוד מלעלוב זי"ע בשנת תקל"ז. היה חתנו של היהודי הקדוש זי"ע, נדע כאחד מגדולי האדמור"ם בפולין וצדיקי הדור חלקו לו כבוד רב. בסוף שנותיו עלה לארץ הקודש ונפטר בירושלים יג טבת תר"א ומנו"כ ליד קבר זכריה הנביא על הר הזיתים.

רבי מנחם מנדל מווישאווה ז"ל

הרה"ק רבי מנחם מנדל נולד לאביו רבי ישראל מוויזניץ זצ"ל בשנת תרמ"ו. בשנת תרס"ד נשא את בת הרה"ק רבי מרדכי חודרוב זצ"ל בת דודו. בשנת תרס"ח נתמנה לאב"ד ויזניץ ובשנת תרפ"א נתמנה לאב"ד ווישאווה. עם פטירת אביו הקדוש התחיל להנהיג את עדתו הקדושה בעירו ווישאווה. נפטר יג טבת תש"א ומנו"כ בבית החיים זכרון מאיר בבני ברק.

יום רביעי טו טבת - רבי רפאל מבערשיד ז"ל

הרה"ק רבי רפאל בן רבי יעקב יעקיל זצ"ל היה מגדולי תלמידי הרה"ק רבי פינחס מקוריץ, היה מפורסם בעבודתו הקדושה על מידת האמת ומתוך כך נפטר בטו טבת תקפ"ז ומנו"כ בעיר טאראשה.

יום חמישי טז טבת - רבי מנחם מנדל וועג ז"ל

הרה"ח רבי מנחם מנדל בן רבי יחיאל מיכל זצ"ל היה מפארי וחשובי עדת החסידים שבטבריה. מנעוריו עבד את בוראו בהתלהבות ובהתעוררות, ומדי יום השקיע כוחות אדירים בעבודת ה' זו תפילה. נפטר טז טבת תשל"ג ומנו"כ בבית העלמין הישן שבטבריה.

חמיידא דאזרייתא

פניני הלכה מאת הרה"ג רבי יעקב פרידמן שליט"א

הקדמת תפילת ערבית בלילי שבתות

תפילת ערבית בליל שבת אף לדברי המג"א

ה. בד בבד יש להדגיש, כי המג"א לא בא לאסור להתפלל ערבית בליל שבת משום שאינו זמן ההקטרה, כי בוודאי מאחר וכל הלילה האברים והפדרים מתעכלים הרי נחשב כל הלילה לזמן הקטרתם ולכן בוודאי הוא זמן תפילת ערבית, אלא שכונת המג"א, כי מאחר ובפועל כבר היו מקטירים ביום שישו מפלג המנחה, לכן מיני אז הוא כבר זמן תפילת ערבית, וזה פשוט.

ג. טעם רבינו יונה להתיר להקדים להתפלל משום תוספת שבת

חילוק בדברי רבינו יונה בכיבוד דין תפילת שבת בערב שבת לעומת של מוצאי שבת בשבת

ו. לכל זה יש למצוא מקור בדברי הראשונים, הדנה מצאנו בגמרא (ברכות כז): "רב צלי של שבת בערב שבת רבי יאשיהו מצלי של מוצאי שבת בשבת", וכתב רבינו יונה (ברכות יח: מדהרי"ף בד"ה רב צלי): "וזהו מפלג המנחה ואילך דמשם ואילך יכול אדם לקבל השבת בתפלתו", ולא הוצרך להוסיף ולפרש מה טעם יכול היה להתפלל ערבית אחר פלג המנחה, ואילו בבוואו לכאור דין של מוצאי שבת בשבת (ברכות יח: מדהרי"ף בד"ה רב יאשיהו) כתב: "שזה לא היה עושה אלא למצוה, שהיה לו להחשיך על התחום לדבר מצוה, כגון על עסקי המת או על עסקי חתן וכלה, אבל שלא לדבר מצוה, כיון שכבר נהגו העולם להתפלל מנחה עד שקיעת החמה, אין לו להתפלל ערבית אלא משקיעת החמה ואילך".

הרי כי בעוד שלבאר היתר תפילת ערבית של מוצאי שבת בשבת, הוצרך רבינו יונה להגביל את הדבר משום צורך מצוה, הרי שלגבי היתר תפילת ערבית של שבת בערב שבת, לא הוצרך להוסיף לך כלל כן הגבלה או ביאור, אלא הוא מצד האפשרות להוסיף על קדושת השבת, ועל כן יכולים כבר להתפלל ערבית.

דעת המג"א כי אין די בטעם תוספת שבת בלחוד

ז. והנה אף שרואים כי לפי רבינו יונה אין צורך לטעמו של המגן אברהם, ודי לנו בעיקר האפשרות להוסיף על שבת מן החול, מכל מקום עיקר הדין נכון הוא כי אף מי שאינו מתפלל ערבית בכל יום אחר פלג המנחה, מכל מקום יכול הוא להתפלל בערב שבת אחר פלג המנחה את תפילת ערבית, אלא שלפי המגן אברהם צריכים להוסיף עוד את הטעם שהיו כבר מקריבים בפועל מפלג המנחה את האברים והפדרים שבסיבתם תיקנו את תפילת ערבית.

ד. מחלוקת הראשונים בגדר תקנת תפילת ערבית נגד ההקטרה או העיכול

שיטות הראשונים כחיוב התפילה משום ההקטרה או העיכול

ח. אכן בעיקר דברי המגן אברהם יש להעיר, וכבר עמד בזה הפרי מגדים (סי' רס"ז א"א ס"ק א'), כי הנה בעיקר תקנת תפילת ערבית משום הקטרת אברים ופדרים יש לחקור, שהרי תפילת שחרית ומנחה נתקנו כנגד העבודה שבהקרת התמיד, ואם כן יש מקום לומר כי אף תפילת ערבית נתקנה נגד עבודת ההקטרה בפועל של האברים ופדרים, שהרי אף להקטרה זו יש דין עבודה, וזו שהקטיר את האברים והפדרים חייב מיתה (הרי ירושלמי שבת פ"ב ה"ה), או שמא יש מקום לומר שאין תקנת ההקטרה משום עבודת ההקטרה בפועל, אלא שלעולם תקנת התפילות הוא משום ההקרה על גבי המזבח, ולא מצד העבודה בלחוד, ולכן מאחר והקטרת האברים והפדרים נמשכת כל הלילה, על כן תיקון התפילה הוא נגד מציאות ההקטרה והעיכול על גבי המזבח, שנעשה משך כל הלילה.

דיוקים בשיטת רש"י שהוא משום ההקטרה לעומת שיטת הרמב"ם שהוא על העיכול

ט. והנה לשון רש"י (ברכות כז: בד"ה אברים ובד"ה פדרים) הוא: "אברים של עולות, ופדרים של שאר קרבנות, שנזרק דמן קודם שקיעת החמה. קרבין כל הלילה וכנגדן תקנו תפלת ערבית", ומשמע מתוך דבריו כי העיקר הוא משום ההקרה בפועל, ולא משום עיכול האברים על גבי המזבח, אלא מאחר וכל הלילה כשר להקריבה (ברכות סח:), על כן זמן תפילת ערבית היא משך כל הלילה. אמנם לשון הרמב"ם (פ"א מתפלה ה"ו) הוא: "וכן התקינו שיהא אדם מתפלל תפלה אחת בלילה שהיא איברי תמיד של בין הערבים מתעכלין והולכין כל הלילה

במאמר שלפנינו נתייחס לדון, האם יש מקום להתיר להקדים תפילת ערבית בלילי שבתות אחר פלג המנחה, אף לאלו הנוהגים להחמיר כל ימות השבוע שלא להתפלל רק אחר צאת הכוכבים, וכן לאלו הנוהגים כשיטת רבינו תם, אם יכולים להתפלל ערבית בלילי שבתות קודם זמן רבינו תם, שהוא דבר המצוי יותר. נידון זה שייך ביותר לשובתים באירופה, אשר במקומות רבים מתאחר יודדת הלילה עד שעה מאוחרת ביותר, ויש לברר האם מותר להתפלל ערבית אחר פלג המנחה, שלא כמנהגו בכל ימות השבוע.

וכמו"כ דבר בעתו, לאשר השבוע כשחל עשרה בטבת ביום שישו, יש המקדימים להתפלל ערבית שיוכלו לקדש קודם שעת מול המאדים, ודבר בעתו מה טוב

א. שיטת חכמים ורבי יהודה בזמני תפילת ערבית

א. במשנה (ברכות כז): "תפלת המנחה עד הערב רבי יהודה אומר עד פלג המנחה", ובגמרא (ברכות כז:): "השתא דלא אתמר הלכתא לא כמר ולא כמר דעבד כמר עבד ודעבד כמר עבד", והכרעת רוב הראשונים, רבינו יונה (ברכות יח: מדהרי"ף בד"ה דעביד) והרא"ש (ברכות פ"ד ס"ג), כי הנהוג פעמים מספר כדעת חכמים להתפלל מנחה אחר פלג המנחה, אינו יכול להתפלל אפילו בימים אחרים את תפילת ערבית רק אחר צאת הכוכבים, שאינו יכול לעשות פעם אחת כשיטת חכמים ופעם אחרת כשיטת רבי יהודה, וכן נפסק להלכה (סי' רל"ג ס"א).

עם זאת בשעת הדחק יכול האדם לעשות אפילו באתו יום כדעת חכמים ורבי יהודה, שיוכל לאחר להתפלל מנחה אחר פלג המנחה, ותכף להתפלל ערבית, אף זה הוא רק בשעת הדחק ובדיעבד ואינו לכתחילה, וכנפסק בשו"ע (סי' רל"ג ס"א). הגר"א (סי' רל"ג ס"א) הראה את מקור הדברים בדברי הגמרא (עירובין ו:): "לעולם הלכה כבית הלל, הרוצה לעשות כדברי בית שמאי עושה, כדברי בית הלל עושה. מקולי בית שמאי ומקולי בית הלל, רשע. מחומרי בית שמאי ומחומרי בית הלל, עליו הכתוב אומר (קהל"ב יד) הכסיל בחשך הולך", הרי שאין לעשות אלא כשיטה אחת.

ב. דברי הטור והמגן אברהם בדין הקדמת התפילה בלילי שבת יותר משאר ימות החול

ב. הטור (או"ח סי' רס"ח) מביא: "ומקדימין להתפלל ערבית יותר מבשאר ימות החול, כדאמרין (פסחים קה): עיולי יומא מקדימין ליה", המג"א (סי' רס"ז ס"ק א') מאריך בעיקר דברי הטור, ובתוך דבריו כותב להוכיח, כי אף מי שבכל ימות השבוע מתפלל מנחה אחר פלג המנחה, מכל מקום יכול להקדים להתפלל בערב שבת אף קודם צאת הכוכבים.

דברי המג"א לסמוך שאין תרתיה דסתרי נב' ימים משום תוספת שבת

ג. בדבריו כותב המג"א, כי הנה בעיקר הדין נחלקו הראשונים אם חובת הזהירות שלא לעשות כחכמים ורבי יהודה בבת אחת היא רק ביום אחד, או שמא אין לעשות כן אף בימים אחרים, ומעתה בלילי שבתות יש מקום להקל כשיטת שאין איסור לעשות בשני ימים כשני השיטות, ואין האיסור אלא לעשות כשיניהם ביום אחד, זאת בתוספת סניף להיתר משום תוספת שבת שמוסיפין מן החול על הקודש, [אם כי יש להעיר, כי לפי דברי הגר"א הנזכרים שמקור האיסור לעשות כשיניהם הוא מדין הכסיל בחושך הולך הנזכר לגבי מחלוקת בית שמאי ובית הלל, והתם אין סברא לחלק בין יום ליום, אלא הוא בדין הנהוג לכל ימי חיו, וצ"ע].

טעם המג"א משום הקטרת אברי ופדרים יום שישו אחר פלג המנחה ולא בלילה

ד. בטעם הדברים כתב המג"א, כי הנה תפילת ערבית היא כנגד הקטרת אברים ופדרים שהיו עושים כל הלילה, כמבואר בגמרא (ברכות כז:), והנה קיימא לן (פסחים טז) חלבי חול אין קרבים בשבת, וממילא לא יכלו להקטיר את האברים והפדרים שנותר מעבודת יום שישו בליל שבת, לכן היו מקדימים להקטיר את האברים והפדרים כבר מפלג המנחה, ולכן יכולים להתחיל להתפלל ערבית בערב שבת כבר מפלג המנחה, כי אף לפי רבנן אז הוא זמן תחילת הקטרת האברים והפדרים,

שנאמר (ויקרא ו. ב) היא העולה וגו', הרי שלא הזכיר הרמב"ם כלל את פעולת ההקטרה, אלא הזכיר רק את עיכול והקטרת האברים בפועל משך כל הלילה.

ביאור במחלוקת רש"י והרמב"ם

י. אנכי, יש להצדיק את דברי הרמב"ם, מכח דברי הגמרא (פסחים סח.): "תניא אמר רבי שמעון, בא וראה כמה חביבה מצוה בשעתה, שהרי הקטר חלבים ואברים ופדרים כשרים כל הלילה, ואין ממתנים להם עד שתחשך", היינו הקטר חלבי שבת שכשרים להקטירם כל הלילה, ועם כל זה היו מקטירים אותם ביום השבת.

והנה מתוך דברי הגמרא מוכח, כי שעת המצוה היא ביום עצמו ולא בלילה, שהרי אם היה המצוה בלילה, אם כן לא היה מקום לדחות משום מצוה בשעתה את השבת, כי אין מצותה ביום כל עיקר, ומוכח כי מצות ההקטרה הוא ביום, ואם כן תמוה מה מקום הוא לקבוע תפילת ערבית בלילה כנגד מצות ההקטרה שזמנה ביום.

מכח זה הוכיח הרמב"ם, כי על כרחינו לומר כי תיקון המצוה הוא לא על ההקטרה בפועל, אלא על העיכול של האברים והפדרים על גבי המזבח, והרי עיכול זה נעשה בלילה, לכן קבע הרמב"ם כי תיקון תפילת ערבית הוא משום העיכול ולא משום ההקטרה.

יב. ואכן דעת רש"י היא, כי העיכול אין בו משום עבודה, ולא שייך לומר כי תיקנו כנגדו תפילת ערבית, ולכן כתב רש"י שהוא כנגד ההקטרה בפועל שעל זה יש הגדרת עבודה, ושייך לתקן על זה תפילת ערבית.

הערה על דברי המג"א שדבריו תלויים במחלוקת ראשונים זו

יג. מעתה, לכאורה דברי המגן אברהם תלויים במחלוקת רש"י והרמב"ם, כי הרי אף שבערב שבת היו מקטירים את האברים והפדרים כבר אחר פלג המנחה, מכל מקום הרי היו האברים מתעכלים והולכים כל הלילה, ולדעת הרמב"ם שתקנת התפילה הוא משום העיכול, אם כן בלאו הכי אין זמן תפילת ערבית בשעת ההקטרה בפועל, ולכן אף בערבי שבתות אין להקדים להתפלל אחר פלג המנחה, אלא יש להתפלל רק אחר צאת הכוכבים, שהוא זמן העיכול בפועל, אמנם לדעת רש"י שהוא משום ההקטרה בפועל, אם כן יש מקום להקדים ולהתפלל, מאחר ועיקר התקנה הוא על ההקטרה, וזמן ההקטרה בערבי שבתות היה אחר פלג המנחה, ולא אחר צאת הכוכבים.

עם זאת יש להדגיש, כי כנזכר לעיל בדברי רבינו יונה מבואר, כי אף בלא טעמו דאברים ופדרים גם כן יש מקום להקדים ולהתפלל של שבת בערב שבת, וכטעמו הנזכר שהוא משום תוספת שבת, אכן לדעת המגן אברהם שאין די בטעם זה, והוצרך להוסיף טעם האברים והפדרים, אם כן זה תלוי במחלוקת הראשונים הנ"ל.

ה. בקושיית התוספת שבת שאחר שקיבל עליו שבת אסור לו גם כן להקטיר אברים כמו בשבת

יג. התוספת שבת (ס"ו רס"ז ס"ק ב) הקשה על דברי המגן אברהם, כי מה תועלת היא בהקדמת תפילת ערבית אחר פלג המנחה, הא מאחר ואין להקריב אברים ופדרים יש חול בשבת, אם כן מאחר והוא מתפלל ערבית הרי בזה קיבל עליו את השבת, ואם כן שוב אסור לו להקריב אברים ופדרים, ומה תועלת כל שדבר להתפלל ערבית אחר שמקבל עליו שבת אחר פלג המנחה, יותר מאשר אם מתפלל אחר צאת הכוכבים, הא בשניהם אינו יכול כבר להקטיר האברים והפדרים שכנגדם תיקנו תפילת ערבית.

תירוץ המהצית השקל שאין איסור בתפילה והנידון רק מצד הזמן הראוי להקטרה

יד. המהצית השקל (ס"ו רס"ז ס"ק א' ב"ד"ה דהא כו' כנגד) כתב לתרץ בזה ב' תירוצים, ותירוץ הראשון אינו מובן כל כך, ונראה להסביר את תירוץ, כי הנה אף אחר שקיבל עליו האדם את השבת בפועל, אין כל איסור בתפילת ערבית, שהרי אינו מקטיר בפועל את האברים והפדרים, אלא הוא כענין (הושע יד, ג) ונשלמה פרים שפתינו, וממילא אין לאסור תפילת ערבית בשבת משום שאין מקטירים חלבי חול בשבת.

אכן כל קושיית המגן אברהם לא היתה מצד האיסור שבתפילה, אלא מצד שאינו הזמן שהיו מקטירים, ועל כן אין ראוי לתקן את התפילה על זמן שאינו ראוי להקטרה זו, ולכן מאחר וסוף כל סוף אחר פלג המנחה הוא זמן ההקטרה, אין כל מניעה מצד חלות שבת עליו, כי כאמור אין בזה כל מניעה מצד האיסור שבדבר.

טו. אלא שהתוספת שבת ס"ל, כי אם אצלו נחשב כיום השבת, הרי כלפיו אי אפשר להחשיבו כזמן של הקטרה, אף שגם אחר שקיבל שבת מותר לו לומר לישראל אחר שלא קיבל את השבת לעשות לו מלאכה, מכל מקום כלפיו יש להתירחם לזמן זה כזמן של שבת, ואינו שעת תפילה זו.

תירוץ המהצית השקל דתוספת שבת שאינו רק מדרבנן מחוייב להקטיר

טז. עוד כתב המהצית השקל לתרץ, כי הנה תוספת שבת מורכבת מב' חלקים, שיעור רגע אחד הוא דאורייתא, ומחוייבים מעיקר הדין להוסיף רגע אחד מן החול על הקודש, אמנם מה שאנו מוסיפים על רגע אחד, זה אינו מדאורייתא אלא מדרבנן, ולכן אף המקבל עליו שבת אחר פלג המנחה, אין עליו דין דאורייתא של שבת אלא מדרבנן, ושוב יכולים להקטיר את האברים והפדרים, כי מצות ההקטרה דאורייתא היא דלוחה היא את דין שבת שזמנה חל עליו אז רק מדרבנן, וממילא, אף בבית המקדש אם היה הכהן מקבל עליו תוספת שבת יותר משיעור החיוב מן התורה, הרי שבוודאי היה עליו חיוב להקטיר את האברים והפדרים, כי אין איסור דרבנן דוחה מצות עשה דאורייתא.

ו. דין הקטרת אברים ופדרים או מילה של יום שישי בזמן תוספת שבת

נידון האחרונים בדין מילה שלא יכלו לעשותו רק בזמן תוספת שבת האם דוחה שבת אצל המוהל

יז. לעניות דעתי נראה להוסיף ליישב את קושיית התוספת שבת באופן אחר, והוא על פי הצעת נידון הפוסקים, בתינוק שהיו צריכים למולו ביום שישי, אלא שמשך כל היום כולו לא היה ראוי למילה ולא יכלו למול אותו, אמנם כחצי שעה לפני השקיעה הבריא הילד ושוב יכלו למול אותו, אלא שהמהל היחיד שנמצא במקום זה כבר קיבל עליו שבת, האם יש מקום לומר שחיו המילה של הילד ביום השישי ידחה את השבת שהקדים לקבל עליו המוהל, או שמאחר ואינו מדובר במילה של שבת אלא במילה של יום שישי, אין איסור שבת נדחה אצלו. ולמעשה מפורשים בזה דברי הט"ז (ס"ו ת"ר ס"ק ב): "דאם לא היה אפשר למול ביום שישי עד סוף, וכבר התפלל של שבת ועדיין יום הוא, ואז יכול למולו, דבזה חיוב למולו, ולא משגחין בתפלה שעשאו שבת, דמה לי שבת הבא לענין למולו בשבת, ומה לי בלא יכול למול עד סוף היום, והטעם, המצוה לא תלויה בתפלתו לדחות המצוה בשעתה".

עם זאת הובא (ברית אפרים, עמ' שי"א) שאמר הגרש"ח קנייבסקי זצ"ל, כי לכתחילה יראה להישאל על קבלת שבת שקיבל, ולא ימול אותו בלא שישאל על קבלתו.

יח. והנה כפי הנזכר, מקושיית התוספת שבת, אשר לדעתו אין להקטיר את חלבי השבת אף בתוספת שבת, מוכח לכאורה כי הוא הדין בברית מילה אין להתיר למול בזמן תוספת שבת, כך היה נראה בפשטות.

חילוק להתיר באברים ופדרים מצד חביבה מצוה אף אם אין מלים בזמן תוספת שבת

יט. אלא שלאכאורה, בנידון דידן יש מקום להתיר יותר מאשר בדין המילה, כי סוף כל סוף עבור קיום המילה ביום שישי לא היו צריכים לדחות את השבת, ואין זה אלא משום שכך אירע מקרה מצד שאר יכלו למול לפני כן, ועתה כבר קיבלו עליהם תוספת שבת, אמנם בהקטרת אברים ופדרים, שמצאנו כ"ל שהיו מקטירים בשבת את חלבי שבת, על אף שלכתחילה היו יכולים להקטיר כל הלילה, והיינו מטעם חביבה מצוה בשעתה, אם כן הרי מוכח כי מקום יש להתיר לדחות את השבת אף ביש לו אפשרות לעשות בלא חילול שבת, ואם כן בוודאי שמדין חביבה מצוה בשעתה יש להתיר להקטיר את האברים והפדרים של יום שישי אף אחר שכבר קיבל עליו שבת, כי חביבה מצוה בשעתה, וממילא בזה לכולי עלמא יש להתיר אף אם קיבל עליו שבת, ואם כן קושיית התוספת שבת מעיקרא ליתא. כ. אלא שיש להעיר, כי לכאורה הוא הדין גם כן לענין מילה, מאחר והיא גם כן מצוה בשעתה, יש לומר כי מכח דין חביבה מצוה בשעתה יוכלו לקיים את המילה בזמן תוספת שבת, כי דין הוא שהשבת נדחית מפני חביבה מצוה בשעתה, וצ"ע להלכה.

ז. הקדמת התפילה שלא יקילו לעשות מלאכה עד שעת התפילה

כא. בשו"ל הדברים ראוי להביא את דברי המשנה ברורה (ס"ו ר"ז ס"ק א') שהעיר: "ואודות קבלת שבת ג"כ יש לקלוק שרוב העם יש להם היתר בטעות שכל עוד שלא אמרו ברכו או קבלת שבת כפי הנהוג בימינו עושים כל הצריך להם לשבת אף על פי שהוא לילה ממש וע"כ יש להקדים לקבל שבת ואין להמתין על אדם גדול שעדיין לא בא אם הגיע זמן של קבלת שבת כי זכות הוא לו שלא יתחלל שבת על ידו", והרי לנו בזה טעם נוסף להקדים תפילת קבלת שבת וערבית בלילי שבתות, אם כי לכאורה טעם זה אינו שייך בימינו.

1. ובשמחת מרדכי (נהג, עמ' קי"ח) הביא ששאל כן להגרש"ח קנייבסקי זצ"ל ואמר לו שאי אפשר למול באופ"ו, ואחר שהעיר לו מדברי הט"ז הנ"ל, השיב לו: "אין אנו בקיאים בראייתנו", וכע"ז הביאו בשם המנחת כהן (מבוא השמש, מאמץ ב' פרק א'), אך נראה כי אינו ענין לעניינינו, שם איירי בבין השמשות ממש, ואכ"מ. והתמוה, כי בגליון מ"ם חיים להגר"א דינר (גליון 289) הביא בשם הגרש"ח קנייבסקי זצ"ל והרא"י שטיינמן זצ"ל שהורו כדברי הט"ז, ונימקו כי מה לי אם זמנו של המילה ביום שישי או יום אחר, וצ"ע, וצ"ע דעת הגרש"ח קנייבסקי זצ"ל בזה.

היכל הוראה

פסקי דינים * תשובות * הוראות

מבי מדרשא "היכל הוראה" * מיסוד שר ההוראה מרן ה"קנה בשם" זי"ע
בראשות בנו נאב"י היכל הוראה הגדול רבי משה בראנרסארפער שליט"א
מגדולי פוסקי דורנו ובעל שו"ת היכל הוראה * יו"ל ע"י איגוד הרבנים תלמידי "היכל הוראה"

גליון לו * פרשת יוגש תשפ"ד

בין כותלי ההיכל

פסקי דינים מתוך שאלות ותשובות שעלו על שולחן ההיכל לפני מודיעי הרב שליט"א

קולמוס של פלסטיק, אם כשר לכתביבת סת"ם

דבר המצאה זו שהקולמוס הוא מפלסטיק שאין לחוש בו בחקיקה, וגם כתיבתו תהיה יפה ומיושרת ולדברי הממציא הכתיבה נוחה עמו, מותר לכתוב עם קולמוס זה. על כן מי שקשה לו לכתוב בקולמוס של נוצה והכתיבה בשל פלסטיק תהיה אצלו יותר נאה ומהודרת, שפיר יכול להשתמש בה, ועוד יש בזה הידור משום 'זה אלי ואנוהו', מאחר שהכתיבה תהיה נאה ומהודרת יותר.

אם יש להקדים כהן בחתימות על כרוזים ומודעות וכדו'

דבר הקדמת כהן בחתימות על כרוזים ומודעות, הנה דוקא כאשר מכבדים את הכהן בעליה לתורה או לדרוש ברבים וכיוצא"ב, שם הכהן קודם לאחרים, אבל כשחותמים על מודעה וכדו' אין הכרח ליתן לכהן מקום בראש, שהכהן הארשת בידו לקבוע את מקומו היכן שירצה לחתום, ובודאי אין בזה משום 'וקדשתו' שהרי אחרי שהכהן חתם על המודעה מה משנה לו היכן חתימתו תופיע, לא כן כשמכבדים את הכהן לדרוש וכדו' או אין הדבר בידו אם הוא קודם לאחרים או אחרים קודמים לו, וסמכות זו נתונה בידי המארגנים, על כן שפיר מוטל להקדים את הכהן, ולכן כשיש אסיפה וכדו' ומפרסמים ברבים את רשימת הדרשנים ודאי שמדין 'וקדשתו' צריך להקדים את הכהן [כמובן באופן ששווים בחכמה ובמנין שנחתם].

1. על דבר מה שנשאל מוריני הרב שליט"א (בשו"ת היכל הוראה ח"ה הוראה קיז) מסופר ירא שמים מרבים שהמציא קולמוס של פלסטיק לשימוש הסופרים לכתביבת סת"ם, במקום קולמוס של נוצה שנהוג להשתמש בו עד כה, ולדעתו הקולמוס של פלסטיק נוח יותר לכתביבת סת"ם, ואפשר לכתוב בו בצורה נאה ביותר, ובא אלי לבקש את חוות דעתי בדבר המצאתו.
השיב מוריני הרב שליט"א, הנה במעיקר הדין, כבר כתב הרמ"א (י"ד סי' רע"א סעי' ז) שיש לכתוב בקולמוס של קנה ולא של נוצה, והטעם לזה כתב בספר בני יונה (דף ב ע"ב) הביאו בקסת הסופר (לשכת הסופר, סי' ג סעי' ה) ע"פ דברי חז"ל בתענית (כ ע"ב), שמצוה מן המובחר לכתוב בקנה ולא בנוצה, ואמנם כן מנהג בני ספרד לכתוב בקנה, וכמו שכתב הכף החיים בחיבורו קול יעקב על הלכות סת"ם (סי' רע"א אות כד), שכן הוא מנהג באתא לכתוב בקולמוס של קנה ואין להקל, ע"כ. ואף שמשלשון הבני יונה משמע דדוקא במקומם שהיו הקנים רכים מאד, לכן כתבו בקולמוס של ברזל או של נוצה, ומעתה בזמנינו שיש לנו קנים שאינם רכים מאד, לכאורה היה מן הראוי להחזיר עטרה ליושנה ולכתוב בקנה, עכ"פ אחר שכבר הרולגו סופרי סת"ם לכתוב בשל נוצה לא רצו לשנות, ומעתה בנדון דידן נמי, הבו דלא להוסיף עלה לכתוב בקולמוס של פלסטיק.

אולם בערוך השולחן (י"ד סי' רע"א סעי' לה) כתב שיש חסרון בנוצת ברזל, חדא דנוקב ועוד הדהורה מארכת ימים והברזל מקצר ימים, אשר מטעם זה אמרו חז"ל (מדות פ"ג מ"ד) שלא היו סדין את אבני המזבח בכפיס של ברזל שזמא יגע ויפסול, שהברזל נברא לקצר ימיו של אדם והמזבח נברא להאריך ימיו של אדם, אינו בדין שיויגף המקצר על המאריך.

עוד מצינו ברמ"א (אבה"ע סי' קכה סעי' ד) שכתב: "ואל דלכתחילה יש להחמיר שלא לכתוב בקולמוס של ברזל שלא יבא לידי חקיקה. ובערוך השולחן (שם סעי' לה) כתב, דאע"ג דאין שום חשש בזה אף אם יבא לידי חקיקה דהא חוקק את האות עצמו וכשר, מ"מ יש לחוש שזמא יבא לידי חקיקה תוכוח דמבואר בגיטין (כ ע"א) דאינו כתב. ולשיטת הגר"א לכתחילה הוא יותר שלא לחקוק כלל אלא לכתוב. אך באמת מצינו להדיא בקסת הסופר (סי' ג סעי' ו), שאפשר לכתוב גם בקולמוס של ברזל לכתחילה, וגם לדברי הערוך השולחן הוא רק חומרא ולא מעיקר הדין.

ברם בפתיח תשובה (שם סק"ה) כתב בשם הלבוש (אבה"ע סי' קכה) לענין כתיבת גט, דהקולמוס חוקקת וחופרת הכתב בתוך הקלף שהוא כשר לבדו, והדיו שממלא החקיקה הוא כתב על גבי כתב שהוא פסול. וכע"ז כתב בתורת גיטין (שם סק"ה) שם. ונמצא שלדברי הלבוש בקולמוס של ברזל יהיה פסול מעיקר הדין והאיל חוקק בתוך הכתב, אבל כבר נתקלו עליו כל הפוסקים, וסבירא להו שמעיקר הדין אין חשש לכתוב בקולמוס של ברזל. ובאמת כן כתב בערוך השולחן שם, דהדבר פשוט שבשעת הדחק כשאין קולמוס אחרת אין למועז בו בשביל זה, כי אין שום טעם מדיאן והוא חומרא בעלמא. ולמעשה המנהג בזמנינו אצל כל סופרי סת"ם, שכותבין בקולמוס של נוצה.

2. בתשובה (שו"ת היכל הוראה ח"ה הוראה יד) הוסיף מוריני הרב שליט"א אגב אורחא מה ששמע שמרן הגאון רבי חיים קניבסקי זצ"ל, שכידוע עונה מידי יום על שערות מכתבים באגדה והלכה, הוא מקפיד להקדים את תשובתו להכניס השואלים מדין 'וקדשתו'. ובפשטות דאם דאין הנהגה זו מעיקר הדין, שהרי הכהן עצמו וגם שאר העם אינם יודעים למי מקדים. והאמת הוא דאם נאמר ש'וקדשתו' הוא דין דאורייתא, א"כ מדוע הוצרכו לתקן שכהן יקרא בראש דלא לית לנאצווי, והא מקרא מפורש יש לנו לדין זה. ומרן החת"ס בחידושיו לגיטין כתב, דלכאורה יש כאן תרתי דסתרי, דהא קי"ל מעלין בקודש ואין מורידין ואחרון אחרון חביב, וכמו שמצינו בספר תורה שהביאו לכהן גדול (ויגמ' סח ע"ב) מן הקטן אל הגדול, ולפי זה היה

כמה מעסקי השכונות פה עיה"ק ירושלים ת"ב פנו למוריני הרב שליט"א בהיכל הוראה לדעת המעשה אשר יעשו אודות הפכים הטמונים שיש לחוש בהם לחילול שבת למי שזרק בהם אשפה בשבת.

עד לשנים האחרונות היתה האשפה נזרקה לעגלות אשפה או למיכלים גדולים המכונים "צפרדעים" וכדומה, כתוצאה מזה היו ריחות רעים וכל מיני מרעין בישיין ברחובה של עיר, בשנים האחרונות פתחו מתקן לאיסוף אשפה שיוטמן באדמה עם פתח מלמעלה שדרכו זורקים את האשפה פנימה, כדי לחסוך בצורך של פינוי האשפה מכל המיכלים הטמונים פותחה מערכת חשמלית הפועלת על ידי חיישנים שמחוברים למרכז העירוני והם מדווחים למרכז על כמות האשפה הנמצאת בכך, המערכת הזו מסייעת לעובדי הפינוי לדעת מהיכן צריכים לפנות את האשפה וכן את התדירות של האיסוף, והיא חוסכת הרבה כסף והרבה זמן, פעילות החיישן נוצרת על ידי שליחת קרן אור מידי זמן קצוב ועל פי מהירות החזרה של הקרן נמדדת כמות הנפח של האשפה הטמונה.

פעילותו של החיישן מעוררת בעיה של חילול שבת על כל השלכה של אשפה אל תוך הפך הטמון, ועל כן לכאורה יש לאסור להשליך אשפה אל תוך הפך המחובר למערכת הזו ביום השבת.

ואמרו להם מוריני הרב שליט"א שעל אף שיש למצוא כמה וכמה צדדים להיתר אך היות וברוך כלל מתחדשים מעת לעת פיתוחים טכניים הנוגעים לפעולת החיישנים וגם אין אפשרות ליצור מערך קבוע של מעקב אחרי המנגנון של החיישנים ועל כן עלול שיתקינו מערכת חדשה שתפעל בדרך שונה קצת ואז עלולה הנחת האשפה בתוך הפך הטמון להיות כרוכה בחילול שבת ח"ו ולך נאמרי נזירא סחור סחור לכרמא לא תתקרב (שבת ז' א').

הגם הוסיף מוריני הרב שליט"א שיש כמה צדדי היתר לשימוש בכך הטמון עם החיישנים:

א. היות והחיישן פועל בזמן קצוב ואין קשר בין הרמת המכסה להשארתו סגור, [כאשר המכסה מורם הוא לא יכול לפעול כיוון שקרן האור אינה יכול לחזור אל החיישן] ואם כן כאשר האדם זורק את האשפה אל תוך הפך אינו גורם לשום תהליך חשמלי.
ב. הפעילות החשמלית נוצרת בלי שום קשר למעשה האדם.

ג. פסיק רישא דלא ניחא ליה, גם אם ניחם את הפעילות החשמלית אל הזורק כיוון שסוף סוף על ידי האשפה הנוספת שהונחה בכך הפועלה המערכת שמביאה את האשפה אל המרכז מכל מקום כיוון שחישוב של כמות האשפה לא נערכת אלא במוצא שבת הרי זה פסיק רישא דלא ניחא ליה. יש צד נוסף להיתר דהוא פסיק רישא דרך גרמא ויש אומרים שהוא גרמא דגרמא.

מכל הנך טעמים יש להתיר להשתמש בכך הנ"ל בשבת אולם מכל מקום כיוון שעלולים להיווצר תקלות נכון להחמיר, לכן ביקש מוריני הרב שליט"א לעסקנים שיכבדו בדברים עם עובדי העירייה הדוארים לפינוי האשפה שישביחו את פעילות החיישנים במהלך כל השבת.

ועוד הוסיף מוריני הרב שליט"א שיש לשים לב שהטעם השלישי דהיינו פסיק רישא דלא ניחא ליה, קיים רק במקומות שהרשויות הן יהודיות ואינן מוצעות שום פעילות במשך השבת אולם בחוץ לארץ או אפילו בארץ ישראל בעיר של גוים ששם מערכת פינוי האשפה פועלת גם בשבת היתר זה אינו שייך.

איזה ברכה יש לברך על מחיית תפוא"א (פְּיָרָה)

בדין ברכה על מאכל פְּיָרָה תפוחי אדמה; הרי שהדין חלוק בין אם עושים הפְּיָרָה על ידי מעיכת התפוחי אדמה, ואכתי ממשן קיים [אף שאיבדו צורתן המקורית] שאז ברכתו בורא פרי האדמה. לבין פירה שנאבדה צורתו לגמרי, כגון באופן שמכנינים אותו מאבקה או שמרסקים אותו בבלנדר היטב היטב, באופן שלא נשאר שום ממשות ולא ניכר בו צורת תפוא"א כלל שאז ברכתו שהכל³.

צריך להקדים הישראל ואחריו ללוי ואחריו לכהן, ורק משום דלא אתי לאנצויי התקינו שהכהן הוא הקורא ראשון.

במה דברים אמורים, באופן שיש לחוש דאתי לאנצויי, כמו בקריאת התורה וכדו', אבל כשמסדרים במודעה את סדר החתימות אין לכהן נפק"מ היכן מופיע החתימה, ופוק חזי מאי עמא דבר בכרוזים שיוציאים מזמן לזמן, שלא מקפידים להציג את החתימתו של הכהן בראש החתימות. אמנם לענין אם יש להקדים בשעת ממעמד החתימה, והאי שיש ענין לכבד את הכהן שיכתוב קודם את החתימות ורק אח"כ שאר אנשים, והדבר מצוי בעדי כתובה שחותרת על הכתובה, שאז יש ענין להקדים את הכהן שיחתום ראשון.

3. בנימוק הדברים הוסיף מורינו הרב שליט"א (ח"ה הוראה טו), דהוא כמו שעולה מדברי המש"ב (פי"ב ו'ב סק"מ) שכתב על דברי המחבר: תמרים שמיעכן ביד ועשה מהן עיסקה, פירוש אף שנתרסק עיי"ז לגמרי אפילו הכי מברכין פרי העץ משום דכיון דעדיין ממשן קיים שייך לברך עליהם פרי העץ, וה"ה לענין פרי האדמה כגון ער"ד עפ"ל שמיעכן ועשאן כעיסה, ע"כ. הרי לנו להדיא דאף שנתרסק הפרי לגמרי כיון דעדיין ממשן קיים ברכתו בורא פרי העץ, ומשמע מדבריו דאם אין ממשו קיים ברכתו שהכל, והיינו באופן שאינו ניכר צורתו. וענין שייכ"ב בבאור הלכה (שם ד"ה תמרים). ולפי"ז ה"ה בבדון דידן, אם נתרסקו באופן שאין ממשן קיים ולא ניכר צורתן כלל מברך שהכל ולא בורא פרי האדמה.

ואנמנו שאלה זו נוגע רק לאלו הנוהגים לברך על תפוא"א ברכת בורא פרי האדמה, אבל אלו הנוהגים לברך שהכל על תפוא"א פשוט שיש לברך שהכל אף אם ממשן קיים.

מילי דהוראה

אודות אחד הזמין מטבח קומפלקט אצל חבירו שעולה כמתאים אלף ₪ וביקש ממנו מקדמה של מחצית מהדמים דהיינו דמי קדימה ע"ס מאה אלף ₪ קודם שהכין לו את ההזמנה, ושאל המזמין ממורנו הרב שליט"א אין בזה חשש ריבית.

ואמר לו מורינו הרב שליט"א שהכלל בזה הוא דאם בשביל התשלום מראש הוא מנכה מהמחיר אז יש לחוש לריבית, אולם אם המחיר נשאר אותו מחיר גם אם יקדים התשלום וגם אם ישלם מאוחר יותר ודאי שאין בזה כלל חשש ריבית שהרי אינו מנכה משכרו בשביל הקדמת התשלום. דמה שתובע ממנו מראש מחצית מהמחיר הוא דרך מקח וממכר ואינו נחשה להוואה, ובוה אין לחוש לריבית כלל

הלכה והוראה בישראל

יום שני כח כסלו תשפ"ד אלו הרוצים להקדים תפילת ערבית של ליל שב"כ בפלג בעשרה בטבת שחל בערש"ק, הדינים שיש לדעת בענין זה למע"כ גבאי בית הכנסת..... פיעה"ק ירושלים ת"ו הנני בזה להלן ע"ד ששאלת

בבי מדרשא היכל הוראה ירושת"ו

בש"ק בשבוע הבעל"ט יחול יום עשרה בטבת והוא הצום היחיד שזמנו יכול לחול בעש"ק וידועים דברי האבורהם שצום עשרה בטבת אף היה חל בשבת קודש היה צריך להתענות בו שנאמר בו (ויחזקאל כ"ב ב) בעצם היום הזה כמו שנאמר ביום הכפורים.

ואף שבפועל אין צום עשרה בטבת חל בשבת לפי קביעות הלוח מכל מקום הוא הצום היחיד שזמנו ביום עש"ק ועל כן באתי להאיר ולהעיר עיני המעיניים בכמה מהלכות הנוגעות ליום זה.

א] כחלה תענית עשרה בטבת ביום עש"ק מתענים ומשלימים כל היום עד צאת הכוכבים (א"ח"ס סי' רמט ס"ו) ויש לו כל דיני תענית, ואומרים סליחות בשחרית וקוראים ויחל בשחרית ובמנחה.

ב] בארץ ישראל שנושאים כפים בכל יום ונושאים כפים בתענית מנחה, אם מתפללים אחר פלג המנחה נושאים כפים גם בעש"ק, אולם אם מתפללים מנחה קודם פלג המנחה רובא דעלמא נוהגים שאין נושאים כפיהם כמו שאין נושאים בשאר

היכל הוראה ירושלים ת"ו

מיסוד: תאגיד ישראלי טור ההוראה מדין רבינו ה"ק"ה ב"ש" א יוני"א
בראשית בני מורינו תאגיד רב משה בראנדסדארפער שליט"א. תאגיד היכל הוראה

ברכת התורה

משגרים אנו בשמחה רבה ברכת מול טוב המה ולבבית לקדם האי גברא רבא, אשי האשכולות מופלא בתורה וזכרונת שמיני השוקד על דלתו התורה וההוראה הלן בעומקא של הלכה וחיות ובקי טובא בש"ס ופוסקים ובד' הלקי שו"ע, ממדולי תלמידי מורינו הגאב"ד שליט"א שהוסמך להורות הוראה בישראל את דבר ה' זו הלכה לרבים

ה"ה הרב הגאון המובהק

מוה"ר אליהו יצחק נוסכובי שליט"א

ממשיכי תלמידי הפנים בק"ק דחסידי סלונים וממשיכי תלמידי בני הישיבות פיעה"ק ירושלים ת"ו

לרגל התמנותו לכהן למורה הוראה מטעם היכל הוראה ומ"צ בשכונת שמואל הנביא פיעה"ק ירושלים ת"ו

והננו בברכה שיוכח להרבות תורה והוראה בישראל בעיני הקודש והמוקדש, ולהורות את בני ישראל לדרך אשר ילכו בה לתפארת בית ישראל, והצלחה מזובה וסייעתא דשמיא. וישל איווש התורה מפני ומפי זרעו עד עולם עדי נזכה לישועת עולמינו ולבני בית הבחירה במהרה בימינו אמן

בברכה

רחוב זמנולר 3 ירושלים ת"ו | טל 02-5322775 | 02-5322775@GMAIL.COM | ק"פ 580639599

הפקדה: זמנולר 3105646-053

- בית דין והוראה
- בית מדרש לרבנים
- בית תלמוד לזרואה
- רשת טלפונים היכל הוראה לאברכים
- ליניו הלבתי בכפרות המוקדמות
- שבת איתם לפני הישיבות בשבת יור"ש

איגוד הרבנים תלמידי היכל הוראה בארדה"ק העונים לשואלים דבר ה' זו הלכה

יחולים	יחפה
בית שמש	קריית ספר
ביתר	נרמאל
בני ברק	טבריה
טול סטון	צפת
אשדוד	אור הגנוז
תאר	טף הגליל
ועונה	

זמני קבלת קהל במרכז "היכל הוראה" בירושלים חו' זנונפלד 3 טל' 02-5322775

א-ה מהשעה 10:00 לפנה"צ עד 9:00 בערב רצוף	ו-ש עד 11:00 עד 1:00	שבת ויו"ט משעה קודם השקיעה עד רבע שעה קודם השקיעה	יום טוב משעה קודם השקיעה עד רבע שעה קודם השקיעה
---	-----------------------------	--	--

ע"פ תקנת רבינו מן ה"ק"ה ב"ש" א יוני"א ע"ש שאלות דחופות או שאינה נסבלת דחי, בכל עת ובזמן יומים ובלילות.

בית מורינו הגאב"ד שליט"א
מעל בני היכל הוראה
רחוב רבינו גרשון 5 [נתינת א' קומה 2] י-ם פל' 0527155774

קבלת הגליון במייל 5322775@GMAIL.COM

אוצר ידיעות התורה

• משיעורי המגיד הרה"ג רבי אהרן קאהן שליט"א •

צורת מנורת בית המקדש (ב)

בנו לכבוד נצחוננו של טיטוס, אשר החריב את בית מקדשינו והגלה את עמינו מארצינו, כאשר כעבור שנים אחדות הוסיפו לעטר את השער בעיטורים המביעים את גלותם של בני ישראל, ובניהם עיטור בהם נראים יהודים הנלקחים לשבי כאשר הם נושאים על גביהם את כלי המקדש, וביניהם המנורה הטהורה, אשר כמובן אף היא צורתה עגולה,

כמו שניתן להבחין בה. יש לציין, כי את דבר השער, כבר הזכיר אף יוסיפון בכתביו, ואין מקורו רק בדברי ימי אומות העולם.

המקום לציין, כי רבינו הקדוש הדברי יואל זי"ע כאשר הגיע בדרכו לארץ רומי, ביקש לבוא למקום שער טיטוס, וזאת בכדי להרגיש את צער החורבן, והעידו עליו כי בהיותו במקום בכה בכיות נוראות כמי שמתו מוטל לפניו, לנוכח אשר ראו עיניו.

אמנם אף על זה היו שפקקו בדבר ומכמה טעמים, היו שפקקו מאחר ולא נעשו הציורים על השער מיד אחר החורבן, אלא אחת עשרה שנים לאחר מכן, אך אין בטענה זו כל דבר, מאחר וסוף כל סוף עדיין הייתה מנורת המקדש נמצאת בידיהם, והיו יכולים לחקותה בדיוק רב, על כן אין בטענה זו ממש.

על כולנה טענו המעוררים, כי כמו שניתן להבחין הרי שבבסיס המנורה המצוירת על שער טיטוס ישנם דמות דרקונים, אשר מבואר בגמרא (עבודה זרה מב:.) כי יש בהם משום עבודה זרה, ואף כי יש שהעירו כי אינו ממש כדמות הדרקון לפי המבואר בדברי חכמינו ז"ל על תנאי צורה זו, אך עדיין אין מקום לומר שציירו על גבי המנורה צורה שיש בה משום חשש עבודה זרה, או אפילו רק שדומה בצורתה לצורת עבודה זרה.

אכן מה שבפועל נעשה ציור המנורה באופן זה, היו שרצו להסביר, על פי המובא ביוסיפון (פרק צ"ה), כי היהודים ביקשו לרמות את הרומאים, ולא רצו ליתן להם את המנורה הטהורה, על כן נתנו להם כדמות מנורה אחרת, ולכן אין כלל להוכיח מצורת מנורה זו על צורתה ההלכתית של המנורה, מאחר ואין מדובר כלל במנורה האמיתית.

ההוכחות הארכיאולוגיות על צורתה העגולה של המנורה

למעשה יש לדעת, כי רוב רובם של הממצאים הארכיאולוגיים, כגון פסיפסים בבתי כנסיות קדומים שנמצאו בארץ ישראל ובסוריה וכן בטורקיה, ככולם ללא יוצא מן הכלל, כל המנורות המצוירות בהם הינם מנורות עגולות ולא בקווי אלכסון, והוא דבר ברור שאין עליו כל חולק.

כמו כן ברובע המגורים העתיק שעל יד מקום בית מקדשינו, התגלה בבית קתרוס הידוע בשמו הבית השרוף, צורת מנורה חקוקה על גבי כתלי הבית, אשר הוא עוד מימי בית המקדש השני, עליו נראה בחוש צורת מנורה עגולה.

לא זו בלבד, אלא אף המטבע של

ערך עשרה אגורות שהוציאו הציונים חקקו עליו צורת מנורה עגולה, וזאת בעקבות מטבע עתיקה שמצאו מימי החשמונאים עליו היה חקוק צורת מנורה עגולה, כזה ומטבע זו נחקקה על ידי אחרוני בית החשמונאים לפני כאלפיים וחמישים שנה.

עם זאת יש לציין כי ישנם ציורים בודדים שנמצאו בבתי כנסיות עם צורת קני המנורה באלכסון, אך בדרך כלל נמצאו בבתי כנסיות אלו גם קני מנורה עגולה, ובד בבד ציורים אלו אין בהם פרטים נוספים שהיו במנורה, המלמדים כי מצייר המנורה לא עשאה מתוך ידיעה ברורה באמיתות צורתה, ועל כן לכאורה צורות קווי אלכסון אלו, הם שנעשו על ידי מחוסרי ידיעה, ובאחת מהם שנמצאה בבית כנסת עתיק מתקופת מאה שנה אחר החורבן בדורא אירופוס שעל יד נהר הפרת, אף הוכיחו על ידי צורת הלולב

והאתרוג שצויר בסמיכות למנורה, שאף לא נעשתה עם כפתוריה וגביעיה ופרחיה, ואילו הלולב והאתרוג שניהם הינם במראה פסול גמור, על כן יש לשער כי נעשתה מנורה זו על ידי ציירים שלא היו בקיאים בצורתה הנכונה.

צורת המנורה שעל שער טיטוס

ברומי קיים עד היום 'שער טיטוס', אשר לפי המקובל לדבריהם, מדובר בשער אשר

שעליהן מאירות אל עבר פניה, אשר שם נר האמצעית שוחה לפנות להאיר פני הקנה שתחתיה, וסברתו זאת נפלאות בעיניכם, כי לא ראייתם כן בצורות המנורות המצוירות בפתחי היכלות ובפתחי הקדש, הקנים עולים ישרים בלתי עקומים, הרי כי השואל נותן משקל לצורות שהיו מציירים על גבי בתי הכנסיות וארונות הקודש, ובכך מבקש לקבוע את צורתם הנכונה של קני המנורה.

ההוכחה של צורת הציץ ברומי על דין צורת הציץ

אמנם מצאנו בגמרא (שבת סג): "ציץ כמין טס של זהב ורוחב שתי אצבעות ומוקף מאוזן לאוזן, וכתוב עליו בשתי שיטין יו"ד ה"א למעלה, וקודש למ"ד למטה. ואמר רבי אליעזר רבי יוסי, אני ראיתיו בעיר רומי, וכתוב קדש לה' בשיטה אחת", והרי כל הרואה את הדברים תמה, איך יתכן שעדיין אמרו חכמים את שיטתם אף אחר עדותו של רבי אליעזר בן רבי יוסי המעיד כי ראה את הציץ במו עיניו.

הכסף משנה (פי"ט מכלי המקדש ה"א) מבאר בזה, על פי דברי הרמב"ם (סו) הכותב: "וכותב עליו שני שיטין קדש לה', קדש מלמטה, לה' מלמעלה. ואם כתבו בשיטה אחת כשר, ופעמים כתבוהו בשיטה אחת", ולכאורה אינו מובן מנין הוציא הרמב"ם את דבריו, אך כתב הכסף משנה, כי הרמב"ם הוציא כן מכח עדותו של רבי אליעזר בן רבי יוסי שלא היתה בה בכדי לשנות את דעת החכמים, והיינו כי אף החכמים הודו כי הציץ כשר גם אם יכתבוהו בשיטה אחת, ועל כן הוסיף כי אכן פעמים כתבוהו בשיטה אחת, ולכן הציץ שראה רבי אליעזר בן רבי יוסי ברומי אכן כתוב היה בשיטה אחת, אך אין בו בכדי ללמוד על עיקר הדין שיכולים לכתוב בשיטה אחת, כי לכתחילה יש לכתוב בשני שיטין, אלא שאירע מעשה וכתבוהו בשיטה אחת.

דברים אלו הינם כנזכר לעיל לגבי המנורה, שאף הסוברים כי לכתחילה יש לעשותו בקוי אלכסון, מכל מקום הכשירוהו בקנים עגולות, ולכן יתכן שעשו את המנורה בצורה שאינה לכתחילה משום תוספת היופי שבקנים העגולות, וכמו שהבאנו הדברים לעיל.

אכן המאירי (שבת סג: בד"ה הציץ) כותב: "ואף על פי שמגדולי החכמים העידו אני ראיתיו ברומי וכתוב עליו קדש לה' בשיטה אחת, לא הכחישו את הידוע אצלם אף בעדות ראייה", הרי כי לדעתו אין להוכיח ממצאים ארכיאולוגיים על עיקרי ההלכה, כשם שלא שינו חכמים את דעתם לפי עדות הראיה של רבי אליעזר בן רבי יוסי, וממילא הוא הדין לענין צורת המנורה.

השערת עשיית המנורה בתוספת יופי אף שנוגד את הדין לכתחילה

עוד היו שהעלו השערה (אור ישראל קובץ י"ח עמ' קמ"ה הע' 14), כי הנה אלו ואלו מודים, כי אין פסול במנורה של קוי אלכסון כשם שאין פסול במנורה של קנים עגולים, ואין מחלוקת הראשונים אלא בעיקר צורת המנורה לכתחילה, ועל כן ברור הדבר כי להלכה, מאחר וקי"ל (ראש השנה כד:): שאסור לעשות כצורת כלי המקדש, אין להתיר לעשות לשיטת רש"י והרמב"ם מנורת שבעה קנים בעלת קנים עגולות, וכן לשיטת האומרים שהיו קני המנורה עגולים אין להתיר לעשות מנורת שבעה קנים בעלת קני אלכסון, כי אין הדבר לעיכובא, וכן נקט להלכה השואל ומשיב (קמא ח"ג ס"ו ע"א).

לפי זה היו שבקשו לומר, כי מאחר ואמרו חכמינו ז"ל (סוכה נא:): כי הורדוס שכלל את המקדש ואת כליו ברוב פאר והדר, והרי באותם שנים כבר לא היתה יד חכמי ישראל שולטת בבית המלכות, ואף כי היו מונעים דברים שנעשו נגד ההלכה, מכל מקום יתכן כי ביקש הורדוס לעשות את המנורה בקנים עגולות מאחר ויש בזה יופי יותר מאשר קני אלכסון, ולזה היות ולא היה בכך פסול להלכה, לא מנעו חכמינו ז"ל את הדבר, ועל כן נעשתה המנורה בקנים עגולות, אף שמעיקר הדין קני המנורה היו אמורים להיות בקוי אלכסון.

השערה זו יש לה רגלים לדבר מאחר ומצאנו כי אף המזבח אין שיעורו לעיכוב, שהרי הוסיפו עליו להגדילו, ואין השיעור אלא שלא לעשותו קטן יותר מן השיעור, ועל כן אף המנורה לא היה בזה איסור.

הכרעה על פי ממצאים ארכיאולוגיים

עתה יש לנו לדון בעיקר הדברים, האם יש מקום לקבוע את דיני התורה על פי ממצאי החוקרים הארכיאולוגיים, או שמא על פי תורה אין כל מקום לדבר.

לשבר את האוזן ראוי להביא את המסופר מפי השמועה, כי פעם אחת הגיעו אל החזון איש ז"ע ואמרו לו, כי מצאו מקוואות מימי חורבן הבית ובהם נראה כי שיעור כשפופרת הנאד היא כשיעורו של הגרא"ח נאה, ולא כפי שיעור החזון"א. אמנם החזון איש ז"ע אמר, כי אין בכך כל הוכחה, כי כשם שיש בדורינו עמי ארצות, כך גם יתכן להיות בזמן הבית שהיו עמי ארצות שלא היו בקיאים בשיעורי התורה.

משכך, באותה מידה יש מקום לומר, כי אף בנוגע לצורת המנורה, לא כל אחד שצייר את הפסיפסים בבתי המדרשות בקי היה בהלכות המנורה וצורתה, ועל כן אין בכך להכריע ולא כלום.

אכן דבר חידוש מצאנו בדברי השואל בתשובת הריב"ש (ס" ת"י) הכותב: "שאלת במה שדרש דורש בהמון, במעשה המנורה שהיו קני המנורה עקומין בקצת כדי שיהיה נרות

הרי ההנהגה במלאכתך

פרשת ויגש תשפ"ד | עליון נח

לע"נ הרה"ח רבי פתחיה בן רבי יוסף יונה ז"ל

כשרות הסת"ם בזמנינו (1)

הומוניטין הרב שכביכול יצא לו ולפרשיותיו. והרי יחשב כל אחד את חשבון נפשו, שאם יכנס לחנות נעליים ויביאו לו נעל שאינו מתאימה למידותיו, בוודאי שידרוש את כספו בחזרה, אמנם כאן לא רק שלא קיבל את הנעל המתאימה למידתו, אלא כלל לא קיבל נעל אלא משהו אחר, ומי מדבר על ההבדל המשמעותי במחיר, והמשמעות הנוראה של הנחת תפילין שאינם כשרות כלל למצוותן, שומו שמים, ירחם ה'.

אלא שיהודי זה לא הסכין בניקל לילך ולומר כן למגיה, ומה גם שכנזכר היה למגיה זה שם טוב בין המגיהים, ולא הרהיב עוז בנפשו לומר כן למגיה. על כן אמרתי לו, כי אינו צריך לבוא ולהודיע לו על הפסול בדבר, אלא שיעזב אליו ויאמר לו, כי הלך ל' משה אורי בלוי, והוא מצא כמה טעויות, ולא שיאמר לו את המציאות האמתית כמו שהוא, וזוהו יאמר לו כי יראה נא לעבור בשנית על פרשיות אלו, ויווכחו לראות האם נכונים הדברים או לאו, ומה גם אשר יתכן שיחליט לבוא אלי ואז אוכל להעמידו על מקומו הראוי ולהראות לו את הטעויות.

אך גם כאן, היהודי אמר לי שאינו מסוגל לומר כן למגיה הנזכר, ועל כן אינו רוצה לעשות כן. אמרתי לו, מה אכפת לך, אך הלה לא הסכים בדבר.

וכבר שמעתי בזה פעמים רבות ממורי רבי הגאון רבי מרדכי פרידלנדר ז"ל שהיה אומר, כי אין בעולם מציאות מעין זו המתרחשת בסת"ם, אשר בכל מקח וממכר שבעולם אם הקונה מוצא איזה פגם בדבר שמכרו לו, הרי הוא חוזר אל המוכר ומבקש את כספו בחזרה, או לכל הפחות מברר על משמעות המציאות שמכר לו דבר פגום, ואילו בכל הנוגע לסת"ם הרי שבני אדם מרגישים חוסר נעימות בולט לגשת אל הסופר או המגיה ולהעמידו על מקומו, ואף אנשים שהפסידו את כל כספם הרב שהשקיעו בקניית התפילין וכדו' אצל הסופר המדובר, ועם כל זה אין נאה ויאה להם לגשת אליו לכל הפחות לשואלו על כך, ומוציאים הצטדקויות שונות, כגון שסופר זה אך בקושי משתכר במלאכתו ואין בליבו היכולת לבוא ולהוכיחו על כך, או שהמגיה אינו מסוגל אפילו להאכיל את משפחתו הרעבים ללחם, ואיך זה יוכל לבוא ולהמיט עליו את אסונו.

ברם, שכל טענות אלו דומיהם נכונים ומוצדקים, אך משום זה כלום ניתן את המציאות שאנשים לא יניחו תפילין כשרות שנים על גבי שנים, ועוד ישלמו על כך כסף מלא, אתמהא.

חוות דעת המגיה השני שהגיה רק הפסקים אלו ומצא בפרשיות אלו ט"ו הפסקים שאין להכשיר תיקונם רק בשעת הדחק

על כן אמרתי לו, כי אני אקח על עצמי את הדבר, ואמרתי לו כי אשלח את הפרשיות למגיה אחר, כאשר הדגשתי לו שאני עוד לא הגהתי את כל הפרשיות כולם, אלא רק מעט מן המעט וזה שהעליתי במצודתי, על כן אמרתי לו כי נשלח את הפרשיות למגיה אחר, ונציין

עובדא נוראה במגיה שלא יכול היה לקבל את האמת אף מפי המו"ץ שהורגל לשאול אותו

אספר בזה עובדא שאני בעצמי הייתי מעורב בהתרחשותה, ועובדא זו מסמרת שיער הינה, וכל השומע אותה יעמוד משתאה על מכונו, אך מסקנת סיפור זה מלמדת על גודל הצורך לידע ולעמוד בכל תוקף על בירור כשרות הפרשיות וכל דברי הסת"ם הנמכרים.

התרחשות העובדא היתה לפני שנים רבות, בא אצלי יהודי אחד וזוג תפילין בידו, אשר קנה אותם עבור בנו הבחור, פרשיות אלו נכתבו על ידי סופר אחד ממכריו, שנטול היה בשכרו דמים מרובים ביותר, ואכן בבית מדרשו של אותו בעל המעשה נמצא היה ספר תורה שנכתב על ידי אותו סופר, ואף הוא עלה הון רב וסכומים עצומים, הגם שלפני חמש עשרה שנה לערך התגלגל הספר תורה לידי לערוך בו הגהה, ומצאתי בו פסולים לרוב, על כל פנים יהודי זה קנה פרשיות התפילין אצל סופר סת"ם זה, ואף שילם בעדם סכום עתק.

האמת היא, שבבואו לפני לא רצה לומר לי מי הוא הסופר שכתב פרשיות אלו, רק אמר לי מי המגיה שהגיה את הפרשיות, והאמת היא, כי אותו מגיה היה מן המגיהים היותר מקובלים ויותר מועדצים בעיני הקהל, שהחשיבוהו למגיה בעל שם ושיעור קומו, והיו רבים סומכים על הגהותיו.

כשהראה לי את הפרשיות, תכף ומיד קודם שסיימתי להגיה את כל הפרשיות, אחר כמה דקות בודדות שראיתי את הפרשיות, כבר הראיתי לו על ג' הפסקים באותיות שראיתי, אמרתי לו על כך, ורציתי להראות לו שיראה לבדו את יקף תפארת טעויות אלו, הנראים לעין כהפסק ברור.

הלה התחיל להצטדק ולומר לי שאין לו מה לראות, כי אינו מבין בהלכות סת"ם, אמרתי לו כי הפסקים אלו שראיתי אינם שייכים כלל להלכות סת"ם, ושאלתי תחילה האם יודע הוא איך מורכב צורת האות האל"ף, ואמר לי כי כולל ג' חלקים הוי"ו וב' היוד"ן שעל צידו, וכמובן שעליהם להיות מחוברים ואדוקים זה בזה. ואז תכף הראיתי לו אחד מן הפסקים שהיה באות א', ושאלתי, האם מחובר הוא, וכמובן שאמר לי כי נראה לעין איך שאין היוד"ן מחוברים לו"ו, אמרתי לו, אם כן פשוט הדבר שתפילין כאלו פסולין הם, ואם יניחו הבחור או שכבר הניחו, הרי הוא כקרקפתא דלא מנח תפילין.

אחר שראה במו עיניו כיצד ישנם פסולים דאורייתא בפרשיות תפילין אלו, העמיד הלה פנים של צער, אך שאל אותי, וכי מה יכול הוא לעשות בדבר, שלא יישנו דברים מעין אלו.

אמרתי לו, כי יש לו ליקח את הפרשיות ולפנות אל המגיה, ולומר לו ברורות ומפורשות, כי בעוד שפרשיות אלו אמורים היו להיות תפילין, הרי שפרשיות אלו אינם אלא פ'טום הקטורת, וחילוק זה אינו חילוק של מה בכך, כי הרי אין מחירו של פ'טום הקטורת מתקרב ולו במקצת אל מחיר פרשיות התפילין, ומה גם שכנזכר מדובר היו בסופר שמכר את פרשיותיו במחיר מופקע עד מאד, לנכח ההיודור

לו שיגיה רק את הפסקים הנוכרים שהראיתי לו בצורת האות א, ונשמע את חוות דעתו, האם יכולים לתקן הפסקים אלו להיות התפליין כשרות לכתחילה, או שאין אפשרות אפילו לתקן הפסקים אלו.

למעשה אחר ששלחתי את הפרשיות למגיה, מצא המגיה אות אחת שהסתפק אודותיה אם לאחר התיקון יהיה כשר לכתחילה, והוא מחלוקת הפוסקים, הגרעק"א (סי' ל"ב סכ"ה) והפמ"ג (אשל אברהם ס"ס ל"ב בד"ה והשני), והכרעת המשנה ברורה (ביאור הלכה סי' ל"ב סעיף כ"ה בד"ה אות אחת) כי אין להתירו רק בשעת הדחק ממש, כי לדעת הפרי מגדים אין מועיל בזה תיקון, והנה כאשר הבאתי את הדברים לפני מורי ורבי הגאון רבי מרדכי פרידלנדר ז"ל אמר לי, כי גם אם נקבל את הכרעת המשנה ברורה הרי שהדבר מותר רק בשעת הדחק, ולא כשמדובר במגיה אשר בעבודת הגהתו משאיר עדיין פסולים אלו בלא להודיע כלל עליהם.

לאחר סיום ההגהה, התברר שהיו ט"ו פסקים כאלו שתלויים ועומדים בנידון הנ"ל אם יכולים להכשירים לכתחילה, ולהדגיש שכל זה אחר שבקשתי מהמגיה להגיה רק הפסקים אלו בצורת האות א, ולא לבדוק כלל את שאר הדינים, כך שבפועל היה ט"ו הפסקים כאלו התלויים בנידון הנוכר אם יש מקום להכשירים לכל היותר רק בשעת הדחק, אשר המגיה השני מצא בפרשיות אלו.

עתה לאחר שהיה בידי תוצאת ההגהה של המגיה השני, התקשרתי למגיה זה ואמרתי לו את תמצית דבר הפסקים האלו, ואמרתי לו כי מצאנו ט"ו הפסקים אלו, אשר לכאורה אין מקום להתירם בשופי ולכל היות רק בשעת הדחק, על כן אין כל אפשרות אחרת אלא שיבוא אלי, ונסה לעמוד על הדברים.

ומפאת קוצר המקום נמשיך בשבוע הבא בס"ד על המשכו הנורא והבלתי נראה של העובדא.

א. א ב. א ג. א ד. א ה. ב ו. לבבכם ז. וכתבתם

תשובות וישלח

ה. גחרפת - עם תינוק אפשר להכשירו לגו"ן

א. יאכל - אין כאן צורת יו"ד והוא שנוי צורה מובהק

ו. ת - תי"ו הוא ודאי לא, עם תינוק אפשר לחי"ת

ב. זכור - הוא אינו נראה כ"ף ואם תינוק יקראו גו"ן אפשר להכשירו לגו"ן

ז. בעתו - כשר להפריד ואין כאן ש נ ו י צורה

ג. חבלים - כשר עם תינוק (והחלק שיוצא אינו גדול כ"כ שיפסל משום איבר מיותר)

ד. ובלכתך - הוא כשר בדיעבד לפי שהוא ממש מעט עגול למטה

גלין זיו הפרשה

מדברי תורתו ושיחותיו של המשפיע
הגה"צ רבי יונה זאב וינברג שליט"א

וכמובא בזוהר הקדוש

שחודש טבת הוא בחלקו של עשו,

ואז יש התגברות היצר.

ועל כן העבודה בימים אלו הוא בבחינת יסוד ומלכות, יסוד הוא כפשוטו להיות קדוש בקדושת היסוד, ולהיזהר מטומאת מצרים. ומלכות היא בחינת פ"ה, כמד"כ "מלכות פה, תורה שבעל פה קרינן לון". ופה הוא ענין שמירת הדיבור בטהרה ודיבורי תורה ותפילה. ובמדרש מביא הפסוק (עמוס ט ג) הִנֵּה יָמִים בָּאִים נְאֻם י' וְיִגַּשׁ חֹרֵשׁ בְּקִצְרוֹ. ש'חורש' מרמז על יהודה, ו'קוצר' מרמז על יוסף הצדיק, והיא ענין יסוד ומלכות, דענין מלכות הוא בחינת חרישה, בלי טעם וריח, לית ליה מגרמיה כלום. וקוצר זה עונג וטעם בעבודה שזהו מי שהוא שמור בקדושה זוכה לטעם עונג בעבודתו ית"ש.

וזהו העבודה של יהודה - 'ידבר נא עבדך דבר באזני אדוני', שבימים אלו יראה להרבות בתפילה להשי"ת, בדיבורי תפילה, בפשיטות, ובצעה מעומק הלב, - "כי איך אעלה אל אבי והגער איננו אתי" וכפי שרימזו בספה"ק - איך אעלה לאבי שבשמים וימי הנעורים איננו אתי.

ישועת ה' כהרף עין

נעתיק לשון קדשו של הרה"ק רבי לייבלי אייגר זי"ע בספרו הק' ז"ל:

"הסדרא זו מלמדת לאדם שישועת ה' כהרף עין כידוע המצוקה הגדולה שהיה ליעקב ולשבטים ועת צרה גדולה להם ונושעו כהרף עין וכו'.

וזה הענין ממש בעסק השבטים עם יוסף אשר ברגע אחד נושעו מאפילה לאורה ונודע להם כי יוסף אחיכם, ויהודה פעל זאת בתפלתו ותפלתו עשתה פירות לכל הדורות וכו' עיי"ש דברי קדשו.

וזה עיקר הלימוד מפרשה זו, שאחר ההסתר הנורא שהיה במכירת יוסף, נתגלה הכל ברגע אחד לטובה, ולא רק שהישועה באה, אלא שהכל נתברר למפרע שכל ההסתר פנים היה הכל מוכן ומזומן לישועה הגדולה, ואיתא להלן (מ"ג א) ויאמר פרעה אל יעקב כמה ימי שני חיך ויאמר יעקב אל פרעה ימי שני מגורי שלשים ומאת שנה מעט ורעים היו וכו' ובדעת זקנים מביא חז"ל אמר הקב"ה אני מלמתיך מעשו ולבן והחזרתי לך דינה ויוסף ואתה מתרעם על חיך שהם מעט ורעים לפיכך מנין התיבות מן ויאמר עד בימי מגורי יחסרו משנותיך שהם ל"ג תיבות וכו' ע"כ.

והדברים נוראים שאעפ"י שבאמת יעקב עבר הרבה צרות ויסורים מכל מקום צריך לשמוח ולהרגיש בחסדי ה', ואמרו המפרשים דלכאורה למה הורידו השנים גם מהתיבות של ויאמר פרעה וכו' מה זה קשור אמירת פרעה ליעקב, אלא דזה עצמו שפרעה ראה עליו ענין של צער וזקנה יש כבר תביעה על יעקב כי החסיד אעפ"י שאבלו בלבו צהלתו בפניו.

ידבר נא עבדך

יגש אליו יהודה ויאמר בי אדוני ידבר נא עבדך דבר באזוני אדוני ואל יחר אפך בעבדך כי כמוך כפרעה.

ובספה"ק האריכו בפסוקים אלו שמרמזים על ענין התפילה. וכן הוא בזוהר הקדוש שהביא הפסוק כי הִנֵּה הַמַּלְאָכִים נוֹעְדוּ עִבְרֵי יַחַדָּהּ (תהלים, מח ה).

ובזוה"ק מביא גם שענין שני המלכים, יהודה ויוסף מרמז על ענין יסוד ומלכות וזה ממתק הדינים. ועיי"ש דבריו. ונבאר קצת לפי השגתנו.

בשפת אמת מביא בשם החידושי הרה"מ שיוסף הצדיק הוא בבחינת צדיק גמור ויהודה הוא בחינת בעל תשובה. ויהודה מרומז בתוכו שם הוי"ה ודל"ת שהוא בחינת דלותי ולי יהושיע.

דיהודה הוא דל ונכנע, על כן זכה למה שכתב עליו (במדבר כד, ט) כָּרַע שָׁכֵב כְּאֵרִי וְכָלְבִי אִמִּי יְקִימוּנִי. שגם בעת שנופל נשאר בגבורתו כאריה.

וזהו בחינת משיח בן דוד שזה יתקיים עד שיגאל את בני ישראל, ולא משיח בן יוסף כי לדורות הנמוכים ימות הגלות האחרון, צריכים לכוחו של יהודה ודוד שכל כוחם בחיזוק בעת נפילה.

בספה"ק באר אברהם להסב"ק הרה"ק היסוד **העבודה** מסלאנים זי"ע מבאר הפסוק וַיִּגַּשׁ אֵלָיו הַיְהוָה וַיֹּאמֶר בִּי אֲדֹנָי יְדַבֵּר נָא עִבְדְּךָ דָּבָר בְּאָזְנֵי אֲדֹנָי וְאֵל יַחַר אַפְּךָ בְּעִבְדְּךָ כִּי כְמוֹךָ כִּפְרָעָה. דכאיש יהודי יגש להתפלל קמיה אבינו שבשמים, וליבו נשבר בקרבו הלא חטא ופשע ואיך יגש לפני מלכו של עולם לבקש ולהתפלל. על זה צריך לומר לה' "בי אדוני" - שכל בר ישראל יש לו ניצוץ קדוש וחלק אלוך ממעל ואפילו בשעת הסתר זמנים נמוכים לא נפגם נקודה זו. "ידבר נא עבדך" - שישמע ה' לקול תפילתו כמו שכתוב (תהלים קב, תפלה לעני כי יעטוף ולפני ה' ישפוך שיחו. "ואל יחר אפך" - על המעשים המגונים שעשיתי "כי כמוך כפרעה" - כי זה לעומת זה עשה אלוקים, וכמה שיש התגברות הטוב, מול זה יש התגברות של הרע, והיצר הרע מנסה להכשיל את האדם רח"ל.

חודש טבת

וכח התפילה של יהודה היא אשר הביאה להתגלות יוסף הצדיק. וכמובא בספה"ק שענין מכירת יוסף הצדיק וירידתו למצרים הוא רמז על איש יהודי שנמצא בהסתרה כמו יוסף הצדיק שבית מרמז למידת היסוד, והיסוד שהיא הקדושה נמצאת בבית האסורים ובזוהמת עירות הארץ, רח"ל.

וזהו הפרט בחודש טבת, שתמיד בחודש זה קוראים פרשת ויגש, וכמובא בספה"ק עבודת ישראל שבכל פרשת ויגש לא מוזכר שם הוי"ה, שהיא מוסתרת בגלות, בחינת הוי"ה שזהו מכוון למידת הרחמים.

עיקר העליה בזמן ההסתר

בפסוקים (מו.ג.ד) וַיֹּאמֶר אֲנֹכִי הֲאֵל אֶלְקֵי אֲבִיךָ אֵל תִּירָא מִדָּד מִצְרַיִם כִּי לְגוֹי גָדוֹל אֲשִׁימָךְ שָׁם. אֲנֹכִי אֲרַד עִמָּךְ מִצְרַיִם וְאֲנֹכִי אֶעֱלֶךָ גַּם עִלָּה וְיוֹסֵף יִשְׁתִּי יָדוּ עַל עֵינֶיךָ.

ובאוה"ח הק' האריך על ענין פחדו של יעקב לרדת במקום זוהמא של מצרים ואיך יוכל להשמר בקדושתו ובצדקתו, ואמר לו הקב"ה שתדע שאדרבה כיון שהגלות מוכרח צריך לדעת שהעבודה בשעת הסתר ונסיגות הן הן עיקר העליה, רק ע"י נסיגות היצה"ר ואדרבה אעלך גם עלה, ו"ל זהו המשך הפסוק ויוסף ישית ידו על עיניך דכל גדלותו של יוסף הצדיק רק שעמד בנסיגות במקום זוהמא זו.

ו"ל עוד דאיתא בספה"ק ענין שימת היד על העינים בשעת קריאת שמע הוא שאומרים ה' אלוקינו בחינת הו"ה רחמים גם בחינת אלוקים שדין הכל - ה' אחד. להאמין בכל המצבים גם בשעת הסתר ואדרבה כמארז"ל על הפסוק ויהי ה' יוסף והי' בבית אדוניו המצרי משל לעשרה גמלים טעונים כדי יין שהלכו ברשות הרבים ואחד מן החמורים טעה ורוצה להכנס לבית גוי בעה"ב עזוב הכל והולך אחריו לשומרו שלא יפסל היין, כמו

כן יוסף הצדיק שהופרד מאחיו והלך למצרים היה לו השגחה מיוחדת והי' ה' את יוסף וע"כ שם ויהי איש מצליח והי' ברכת ה' בכל אשר לו.

וזהו ויוסף ישית ידו ישים ידו על עיניך, להראות לך איך שהחזיק מעמד בתוך היסורים והגלות על ידי ששם עין שלא מביט לא לפנים ולא לאחור ואין מקשה קושיות על הקב"ה כי ה' אלוקנו ה' אחד הכל השגחת השי"ת.

וזהו בחודש טבת שהמה ימים הנמוכים שיש בהם הסתר פנים ואז דייקא עבודה הנעלית לעבוד ה' באמונה ובטחון וכל מה שמתגבר בימים אלו יתעלה הרבה יותר, ובעיקר כמו שכתוב להלן ואת יהודהשלח לפניו להורות גשנה, וברש"י לעשות בית תלמוד שידע שאי אפשר להחזיק מעמד במצרים רק על ידי כח התורה ודייקא ע"י יהודה בגבורת ארי לבל יפול ברוחו גם כשנפלים מתגבר כארי לעסוק בביגינת התורה שזה השמירה הנעלית בכל מקום וזמן, ונעשה מקומו השראת השכינה כמארז"ל כל תלמיד חכם שישב ושונה הקב"ה שונה עמו.

יעזור ה' שנזכה להתעלות במעלות התורה והקדושה וימי החנוכה יאירו לנו להימים הבאים אכ"ר.

נאה זיו"ם - יומא דהילולא של צדיקי הדורות

הגה"ק רבי מרדכי חיים (ב"ר יהודה לייב) מסלאנימא זי"ע - י"ב טבת

וכשהגיע לבית הרמ"ח ועמד ליד הדלת שמע איך שהרמ"ח מדבר לעצמו והטה אזנו לשמוע, ושמע איך שמדבר בלב נשבר ואומר לעצמו: "הרי הולכים עוד מעט לבית המדרש לומר כל נדרי, ויאמרו "אנו מתירם להתפלל עם עבריינים, והרי יש עבריינים גדולים יותר ממני..."

דרכו היה להתפלל במהירות. פעם שאלוהו על כך וענה "מה הינכם רוצים, שאשאר שם..." - כוונתו שמרוב דביקות בתפילה יכול ח"ו לבוא לכלות הנפש.

יום פטירתו היתה יום גשומה מאוד. גשם זלעפות ירדו בשעת ההלויה בירושלים. הרה"ק הבית ישראל מגור זי"ע שהיה בידידות עם הרמ"ח השתתף באשכבתיה דרבי, ובאמצע הלויה היו גשמים עזים ונכנס לאיזה חנות למצוא מחסה מהגשמים, ושאל את בעל החנות אם זכה להכיר את הנפטר הגדול, הוא ענה לו בלאו. אמר לו הבית ישראל: "אם לא זכית להכיר אדם גדול כמוהו צריך אתה להצטער עד כדי כך ולתלוש שער ראשך" (דארפסט ז"ר רייסן דעם אהר פון קאפף).

ביקר יחד עם הרה"ק מהר"ש מסלאנים זי"ע אצל הרה"ק רבי דוד משה מטשארטקוב זי"ע והרמ"ח הביא לו דורון בקבוק שמן זית מארץ ישראל, ושמוח מאוד בזה. הדברי שמואל זי"ע אמר להרמ"ח שיכתוב קוויטל לרבי דוד משה להתברך בזש"ק, כיון שלהרמ"ח היו כמה ילדים אבל כולם נפטרו בצעירותם. הרמ"ח כתב קוויטל וכתב שני בקשות, האחת על יראת שמים והשניה להיפקד בנן זכר. רבי דוד משה אמר לו 'הרי יראת שמים יש לך', ובירכו בבנים, ומאז שבירכו נולדו לו ילדים אך כולם נפטרו בצעירותם, הרמ"ח אמר שהיה איתן ובטוח בברכת הטשארטקוב'ער והיה אצלו "כמונח בקופסא", ואכן נולד לו לעת זקנותו (בהיותו כבן שבעים) בנו יחידו הרה"צ רבי יהודה לייב (ר' יודל) זצ"ל.

היה בנו של הגה"ק רבי יהודה לייב קסטלניץ זי"ע, אחיינו, תלמידו וכותב תורתו של רבו הסב"ק מרן בעל יסוד העבודה מסלאנים זי"ע. בילדותו זכה להיות בהיכלו של מרן היסוה"ע זי"ע ומרן זי"ע הושיט ידו ליתן לו חתיכת "לעקאח" ורבי מוטל לא הבה לקבל, אמר היסוה"ע: "ער איז א קלוגער קינד, ער האט נישט ליעב זיס" (ילד פיקח הוא שאינו אוהב דברים מתוקים)...

שמעתי מהרה"צ רבי זעליג וינברג זצ"ל, בן כ"ק מרן אדמו"ר מסלאנים זי"ע שפעם אחת דיבר מאן דהוא לרבי מוטל בלשון מזלזל, הדבר הגיע לאזני הגה"ק רבי משה קליערס זי"ע רבה של טבריא, שהיה בידידות איתנה עם מרן זי"ע, ושלח לקרוא לההוא, ואמר לו "תדע שפגעת ביהודי אשר כמוהו אין בכל טבריא וצפת כולה, והוא משיירי כנסת הגדולה!".

שמעתי מנינו הרה"ח ר' מנשה כהן שליט"א שסבתו ע"ה בתו של מרן זי"ע סיפרה לו שפ"א פגשה באיזה אישה אלמנה שמכרה סחורת בד לפרנסתה, ורכשה חתיכת בד והכינה בזה "קוטשמע" (כובע) לאביה הקדוש הרמ"ח, לאחר תקופה בא אליה אביה ושאלה מנין הסחורה של הכובע, ענתה שרכשה זאת מאלמנה פלוגית, אמר הרמ"ח שעכשיו מבין, וגילה בפניה שבא' הימים בא אליה נשמת אשה מעלמא דקשוט בבקשה לתיקון, והרמ"ח התפלא מה השייכות לו ולנשמה זו, אמרה הנשמה לרמ"ח שהנה מלובש הוא בסחורה שלה ועל כן יש לה שייכות וצריך להחזיר לה טובה. ואמר הרמ"ח שעשה מה שעשה והיא באה על תיקונה.

שמעתי מהרב החסיד רבי מיכל אהרן וינברג זצ"ל שבא' השנים בערב יום הקדוש שלחו אביו הרה"ח ר' יוסל זצ"ל ליקח פתילות ממרן הרמ"ח לצורך הנר של עריו"כ,

עמק הפרשה

מאמרים שנשמעו מפי מורינו הגה"ח
ר' משה פרידמן שליט"א

הארת הגאולה העתידה בתחילת הגלות

(מתוך שלי"ס פר' ויגש ותשפ"א)

א

ירידת יעקב ובניו היא תחילת הגלות

לגמרי בגלות מצרים ובטומאתה וזכו בסופו של דבר לצאת משם מאפילה לאורה ומשעבוד לגאולה.

וכן חזינו בכל מהלך הדברים בפרשתינו שבכל עניני ירידת יעקב אבינו ובניו למצרים ופגישתם עם יוסף הצדיק אחיהם ובהתנדועו אליהם, מרומזים ענינים נשגבים של התיקון השלם והגאולה העתידה כמו שנבאר, והוא מטעם זה שהשבים פעלו אז לתקן את הדרך לבניהם שיוכלו להתקיים בגלות ולא ידחו מן הקדושה לגמרי ח"ו על ידי כח התיקון שכבר התחיל יחד עם תחילת הגלות וכח זה נשאר כל ימי הגלות בכח עד שיתגלה בשלימות לעתיד לבא, ומזה בא אומץ כח לבני ישראל להחזיקם ולהחיותם בגלות המר.

ב

התודע יוסף היה כמעמד הר סיני

כן רואים אנו בעת התודע יוסף הצדיק אל אחיו ואמר להם "אני יוסף" (א, מה, ז). נבהלו אחיו מפניו ולא יכלו לענות, ופירש בסה"ק פנים יפות על פי דברי זוה"ק בפר' לך לך (צג, ב) שנתגלה להם באותה שעה על ידי התגלות יוסף הצדיק ייחוד עליון "מלכא עילאה", ומפני זה לא יכלו לענות כי נבהלו מפניו והיה זה באותה בחינה שהיתה במעמד הר סיני במתן תורה שנתגלה הקב"ה בהדרגה לכלל ישראל ומהתגלותו אליהם פרחו נשמתם כדאמרין בגמ' שבת (פח, ב).

שבטים באו להתפשטות הגשמיות מכח הגילוי

כן אחי יוסף בשעה שנגלה אליהם יוסף הצדיק פרחו נשמתם מפחד הגילוי הנורא שלא יכלו לעמוד מפניו, וכדאיאתא במדרש (ב"ר צג, ח) שמיד כשאמר אני יוסף פרחו נשמתן וכשאמר "גשו נא אלי" חזרה נשמתן אליהם "ויגשו", והיה זה מפני גילוי שכניה כמעמד קבלת התורה.

והוא מה שכתוב "ולא עמד איש אתו בהתודע יוסף אל אחיו" (מה, א). שבאמת אף השבטים לא היו עמו באותה שעה כיון שפרחה נשמתם ונשארו שם גופים בלבד ולא היה איש אתו. ובדרך זה פירש הפנים יפות זי"ע את מאמר הכתוב שאמר להם יוסף "עיניכם הרואות כי פי המדבר אליכם" (שם, ב), שהיו עיניהם רואים את הקולות שדיבר יוסף בשעת התגלותו אליהם כשם שראו בני ישראל את הקולות ואת הלפידים בשעת קבלת התורה, כן היה בעת הגילוי הגדול שהיה במעמד החיבור בין יוסף הצדיק לאחיו השבטים הק'.

התגלות יוסף מעין התגלות דלעתיד

ביתר עומק יתבאר שכל ענין התודע יוסף אל אחיו היה גילוי מעין התיקון והבירור השלם שיהיה לעתיד לבא בגאולת ישראל השלימה. וכמו שאמר הרה"ק מאיז"ביצא זי"ע לבאר משל ודוגמא איך יתגלה השי"ת לבני ישראל לעתיד לבא, ואמר שיהיה זה כעין התגלותו של יוסף הצדיק לאחיו, דהנה אחי יוסף כל זמן שלא התגלה אליהם היו סבורים ובטוחים שהוא איש רשע ושונא אותם

יעקב אבינו ובניו ירדו למצרים כמבואר בפרשתינו שיוסף ביקש ממנו לירד אליו למצרים ובזה החלה גלות מצרים, אף שהשעבוד בפועל לא החל עדין, וכמו שכתב האור החיים הק' בפרשתו (מו, ז) שיעקב אבינו והשבים הק' קבלו על עצמם את גזרת הגלות ברצון ככל אשר יאמר השי"ת ועל ידי הקבלה נפטרו מהשעבוד עצמו כי די היה להם בזה ונחשב בקבלתם ברצון כאילו כבר נשתעבדו. אך מבואר מזה שבעצם כבר באותם הימים החלה זמן גלות מצרים והיו נחשבים בני ישראל כשוריים בגלות, וכן אמור להיות כל מהלך הדברים בפרשתינו.

הפטרת הפר' בעניני הגאולה העתידה

אך המעין בהפטרה שתקנו חז"ל להפטיר בפסוקים המדברים בענינה של הפרשה יראה שהפסוקים מדברים מענינים של הגאולה העתידה להיות במהרה בימינו, כנאמר "הנה ימים באים נאום ה' ונגש חורש בקוצר" וגו', ופירושווהו כל המדרשים (ילקוט רמז ק"ג ועוד) שהרמז בזה ד'חורש' היינו יהודה כמ"ש (והשע"י, יא) "ארכיב אפרים יחרוש יהודה", וקוצר הוא יוסף הצדיק כמ"ש בחלומו של יוסף (לעיל ז, ז) "והנה אנחנו מאלמים אלומים בשדה", ועוסק הנביא בייחוד שיהיה לעתיד לבא בין יוסף ליהודה, הייחוד דמשיח בן יוסף ומשיח בן דוד וכמבואר בזה"ק.

בפרשה מרומזים עניני הגאולה

וענין זה הוא כנגד הענין המבואר בפרשתינו שנתייחדו ונתחברו יהודה ויוסף בפגישתם ויכוחם הנורא אודות שחרורו של בנימין הצדיק, ומשמע מזה שכבר היו השבים הק' עסוקים בעניני הגאולה העתידה ולא בגלות שזה עתה החלה, והוא נראה כסתירה וכי העולם שרוי עתה בתחילת הגלות או בהכנת אורו של משיח ותחילת התנוצצות הגאולה.

התנוצצות אור העתיד הכרחית לקיום בגלות

אך הנראה בעומקן של דברים הוא, שכיון שבאותו הזמן החל העולם להחשיך במחשכי הגלות, הוצרכו לתקן דרך שיוכלו בני ישראל להתקיים בגלות המר, ולזה היה מוכרח שכבר בתחילת הגלות תתעורר הארה מאור הגאולה העתידה, כדי שבכח זה יתחזקו תמיד בגלות ויתקיימו לאורו, כי בלעדי הארת אור העתיד לבא מיד בתחילת הגלות לא היו בני ישראל יכולים להתקיים בגלות מצרים והיו חלילה משתקעים לגמרי בכל שערי הטומאה ששלטו במצרים רח"ל.

ורק בכח אותה הארה שפעלו יעקב אבינו ובניו הק' לחדש כבר בתחילת הגלות את התיקונים והייחודים הנוראים שיהיו בשלימות לעתיד לבא בגאולה השלימה במהרה בימינו, הארה זו נתנה כח קדושה להשתרש בבני ישראל אף בגלות, ועל ידי זה לא נשתקעו

המבקש אך ורק את רעתם ואין רוצה בטובתם כלל, ומחפש כל טצדקי ההליל עליהם ולמצוא עילה להרע להם על לא דבר.

כל הרע שהיה נראה מיוסף היה טוב

אך מיד שהתודע אליהם ואמר 'אני יוסף' נהפך הכל לגמרי מן הקצה אל הקצה, וראו שאינו אלא אחיהם האוהבם ומבקש אך ורק את טובתם. ואף כל מה שהסתתר מהם וכביכול הטרידם ועינם היה טובה גדולה להם ולכל זרעם, כמו שכתב הרה"ק השפת אמת זי"ע בפרשתן (תרמ"א) על הפסוק "ולא יכול יוסף להתאפק" (מ, א) שאילולי היה יוסף יכול היה ממשיך להתאפק ולהסתתר מפני אחיו, והיה מתקן בזה את כל החורבנות וכל הגלויות ולא היו בני ישראל נצרכים יותר לשום גלות כי היה נתקן הכל והיתה באה הגאולה השלימה. ונמצא שכל מה שהיה נראה להם לרעה היתה באמת טובה גדולה ולא היה שום רע. וכן נתגלה אז שכל מה שהם חשבו לרעה ה' חשבה לטובה, "ועתה לא אתם שלחתם אותי הנה כי האלקים" וגו'.

לעתיד לבא יהפך הכל לטוב גלוי

כן בגלות המר בכל הדורות סבלו ישראל רבות צרות ומרורים וכביכול נראה שרעות רבות באות לנו מאת השי"ת, אך לעתיד לבא יאמר השי"ת "אני הוי"ה" ויתגלה לבניו אהוביו שהוא אביהם הרוחם והאוהב שאין כמוהו חפץ בטובתם השלימה, ויתגלה שכל מה שהיה נראה מימות עולם לרעה ולצרה לא היה כי אם טובה גדולה ועצומה בתכלית הטוב, וכל הדינים והרעות יתמתקו בשרשם.

ומוסיף הרה"ק מאיז"ב צא"ע שגילוי אלוקותו יתברך שיהיה לעתיד בגאולה האמיתית והשלימה יהיה באופן נעלה הרבה יותר מאשר גילוי יוסף הצדיק אל אחיו, ויתברר בתכלית הבירור שלא היה שום רע מאתו ית' ולא היתה שום מציאות שולטת בעולם בלעדי השי"ת, אך בעולם הזה בעינינו ואזינו לא יתכן להשיג כלל את עוצם הגילוי שיהיה אז, ורק כמשל אפשר להבין מגילוי משל יוסף לאחיו הק' שהיה מעין דלעתיד.

הארת הגאולה החזיקה את ישראל בגלות

על כל פנים מבואר שכל מעשה גילוי יוסף והתחברותו אל אחיו השבטים היה התנוצצות של הגאולה העתידה ונגלו שם מראות אלקים באופן נורא. והיה זה משום שהוצרכו ישראל לירד מצרימה ובאותם הימים החלה הגלות לשלוט והטומאה הנוראה ששלטה במצרים החלה אז להתקרב לבני ישראל, והיו מוכרחים להמשיך כבר בתחילת הגלות מעט מהארת הגאולה העתידה והתיקון השלם אל תוך הגלות, כדי שיהיה לישראל כח להתקיים תוך הגלות.

ג |

יעקב אבינו קרא קריאת שמע

עוד הביאו יעקב ויוסף מהארת התיקון השלם שיהיה לעתיד בגאולת ישראל, כי כשפגש יעקב את יוסף בנו אחר כב שנים שלא ראו זה את זה נאמר "וירא אליו ויפול על צואריו ויבך עליו עוד", והביאו רש"י והראשונים את דברי חז"ל שרק יוסף הצדיק בכה אבל יעקב אבינו לא בכה, אלא קרא קריאת שמע ונתייגעו הרבה מן המפרשים להבין טעם הענין מדוע קרא אז קריאת שמע.

ייחוד עליון נפעל בחיבור יוסף ויעקב

ובסה"ק צרור המור כתב לבאר שלא קרא יעקב קריאת שמע משום שהיה אז זמן קריאתה, אלא שבקריאת שמע מתעורר ייחוד עליון ונשגב לייחד את השי"ת בעולם ייחוד עילאה, ובאותו זמן

ראה יעקב שהוא זמן לעורר אותו הייחוד לכך קרא קריאת שמע, והוא הייחוד שיהיה לעתיד לבוא שבו יהיה ה' אחד ושמו אחד. מטעם זה נמי לא בכה יעקב אבינו באותה שעה כי לעתיד לבא כשתתגלה שלימות אלוקותו ומלכותו ית' בעולם אזי 'שמחה' במעשיו ולא יוסף עמה עצב כלל, לכן לא היה שייך שום עצבות באותה שעה ולא בכה על אף שמצד הטבע היו סיבות מספיקות שיבכה גם הוא.

יוסף אחיד בשמיא וארעא

אף יוסף ידע את גודל השעה וידע שצריך לכוון את אותו הייחוד, אלא כמו שביאר השפ"א (תרל"א ד"ה א"א) שמדרגה מיוחדת ונשגבה היתה ליוסף הצדיק מה שלא היה כן ליעקב אבינו ע"ה ולשאר האבות, והוא כמבואר בזה"ק (תקו"ז כט. קסט ב) שמדת יסוד צדיק הוא "אחיד בשמיא וארעא" והוא תרגום מה שנאמר (דברי הימים א פכ"ו פ"א) "כי כל בשמים ובארץ" ש"כל מרומז על מדת היסוד המכונה כך, דהיינו שהוא יכול לקשר כל העולמות העליונים עם כל העולמות התחתונים, שיכול לעסוק בעניני העולם הזה ובד בבד להיות שרוי בעולמות העליונים ולייחדם, לכך לא נמנע מיוסף הצדיק לבכות על צוארי יעקב אביו כדי לייחד את הייחוד העליון.

ולכן היה יוסף הצדיק מסוגל ג"כ להנהיג את כל ארץ מצרים ארץ אשר כל טומאה שלטה בה, כי בהיותו אחיד בשמיא וארעא יכל להתעסק עם הרע והטומאה ולא היה בזה שום חסרון בעבודתו הקדושה ובדבקו בקל חי, (ועיין במאמרי האדמו"ר האמצעי מליבאוויטש זי"ע פר' ויחי עה"כ בן פרת יוסף אריכות גדולה בענין זה ואכמ"ל).

הארת הגילוי העתיד ירד עם יעקב מצרימה

וכל זה היה דוקא עתה עת שירד יעקב אבינו עם כל בניו הק' למצרים לגלות המר ולמקום הטומאה והזוהמא, אף שעליהם לא היה שליטה מכח הטומאה ושעבוד הגלות, אך לבניהם ולבני בניהם היו צריכים לסלול הדרך אשר ילכו בה להתקיים בגלות מצרים ובכל הגלויות אשר נשתלשו ממנה, וזה היה על ידי שהתנוצץ והתעורר עם תחילת הגלות מאורה של הגאולה הנצחית. ונראה שזהו שאמר השי"ת ליעקב אבינו טרם ירד למצרים "אנכי ארד עמך מצרימה" (מ, ט) שעם יעקב ובניו ירד השי"ת למצרים דהיינו שגילוי אלוקותו ית' שיהיה לעתיד ירד עמם למצרים ומכח זה נתקיימו בגלות ובכח זה עלו מזם כנאמר "ואנכי אעלך גם עלה".

ד |

יהודה ויוסף נחלקו אודות בנימין

כנתבאר החלה ההכנה להארת הגאולה העתידה מיד בתחילת הגלות על ידי החיבור בין יוסף הצדיק ליהודה שהוא הייחוד שיהיה לעתיד על ידי משיח בן יוסף ומשיח בן דוד. אך קודם שנתחברו ונתייחדו בגילוי היה ביניהם ויכוח עז אודות בנימין הצדיק שיוסף אבה להשאירו אלו ויהודה טען בתוקף שעליו לתתו בידיו, ונראה לבאר עומק הדברים כפי העולה מהספה"ק.

הצדיק התחתון מוחר העולמות מלמטה למעלה

דהנה בנימין על אף שגם הוא נקרא צדיק כיוסף הרי שיוסף נחשב ל'צדיק עליון' ובנימין נקרא 'צדיק תחתון' כמבואר הרבה בספה"ק. ומהות העבודה של הצדיק התחתון היא לחבר את העולמות התחתונים מלמטה למעלה, ובאופן עבודה של מלמטה למעלה יתכן שיהיה קטרוג על העבודה ועלול להיות חסרון בצדיק ולכך צריך הצדיק התחתון שמירה.

בעלי התוספות ובתי מדרשותיהם (לה)

רבתינו בעלי התוספות שבאשכנז (1)

בד בבד עם היותו תלמיד הריב"א, אחר פטירתו נסע ללמוד תורה מפני רבינו תם בצרפת, עד כי נעשה לגדול תלמידי רבינו תם. ויש להדגיש, כי בעוד שרבים היו תלמידי רבינו תם משך שנות הנהגת הישיבה תחת ראשותו, הרי שהריב"א היה מראשוני התלמידים ומן המבוגרים שבהם, וכמו שצוין החזיקו רבינו תם למעין תלמיד חבר, והיה מכבד ומעריך את דעתו מאד.

הריב"ם תלמיד הריב"א

עדויות מספר נשתמרו בכתבי גדולי אשכנז, על קבלות שמסר הריב"ם בשם הריב"א, רובם מובאים על ידי האור זרוע, הכותב (ח"א, הלכות טריפות סי' תכ"ט): "ונראה כמו שקבלתי אני המחבר ממורי רבינו אבי העזרי" שקיבל מרבינו יואל אביו זצ"ל שקיבל מרבינו יצחק ב"ר מרדכי זצ"ל שקיבל מרבינו יצחק ב"ר אשר זצ"ל, ובתוספות תלמיד רבינו תם (בבא קמא כג: בד"ה רבינא): "פירש הרב רבינו (יעקב) [יצחק] בר' מרדכי משום רבינו יצחק בן אשר". לא זו בלבד, אלא שאף את תוספותיו חיבר הריב"ם בעודו לפני הריב"א, כמו שהביא האור זרוע (ח"ג ב"ק סי' רצ"ז): "וכן כתב רבינו יצחק בר מרדכי זצ"ל בתוספות שעשה לפני רבי יב"א זצ"ל, מה שמעיד על כך כי זמן ארוך היה הריב"ם בבית מדרשו של הריב"א, ואף חיבר בינתיים חיבורי תוספות.

אגב, הרא"ש (מועד קטן פ"ג סי' כ"ו) מביא: "ובתוס' הראב"ד שפי' לפני ריב"ם", אך מדובר במשוגת הדפוס, כי מקור דברי הרא"ש הוא בדברי המהר"ם מרוטנבורג בהלכות שמחות (סי' כ"ה) שם הובא הלשון: "וכן מצאתי בתוספות רבי יצחק ב"ר מרדכי שפירש לפני רבי יצחק בן אשר ז"ל", ואף גם במרדכי (מועד קטן הלכות אבלות רמז תתע"ו): "כן מצאתי בתוספות הריב"ם שפי' לפני ריב"א", ועל כן מדובר בטעות הדפוס. כלשון זה הביא המהר"ם מרוטנבורג בהלכות שמחות בשנית (סי' ע"ג): "ובתוספות רבינו יצחק ב"ר מרדכי שכתב לפני ר' יצחק ב"ר אשר מצאתי כתוב".

דברי הריב"א מובאים בשם הריב"ם

על כן, מצאנו פעמים מספר, אשר הובאו דברים בתוספות בשמו של הריב"ם, ואילו במקום אחר בתוספות מופיעים דברים אלו בשם הריב"א, ואין זה כי אם שהריב"ם כתב כן בתוספותיו שחיבר לפני הריב"א רבו, ועל כן פעמים הובאו הדברים בשמו, ופעמים בשם התלמיד כותב הדברים.

דוגמא לדבר בתוספות בבא קמא (כב: בד"ה בגדי): "ותירץ הר"ר יצחק בר מרדכי, דכל ורדף אחר תבירו חשיב מיתה ותשלומין לאחד, משום דמחייב מיתה לכל אדם, דהכל חייבין להורגו להציל הנרדף", ואילו בתוספות כתובות (כתובות ל: בד"ה רב): "וריב"א אומר, דבכל מקום מיתה לזה ותשלומין לזה חייב, ועבד כפות לו ורודף שאני, דניתן להציל לכל אדם וחייב מיתה לכל העולם", והרי כי דברי הריב"א הובאו במקום אחר בשם הריב"ם, והיינו כי דברי הובאו על ידו בחיבורי התוספות שחיבר.

הריב"ם - רבינו יצחק בן מרדכי מרענגשבורג

במאמרנו נחל את היריעה לדמותו של גדול בית מדרשם של הדור השני בבעלי התוספות שבאשכנז, הלא הוא הריב"ם - רבינו יצחק בן מרדכי מרענגשבורג, אשר ידיו רב לו בתוך בית מדרש זה, ואף גם לרבות ידיו תבאנה במובאות המרובים שהובאו משמועותיו על ידי חלק גדול וניכר שבין הראשונים.

וכאן צריכים אנו להודיע, כי יש להבדיל ולהכיר בהכרה שיש בה ממש, בין הריב"ם - רבינו יצחק בן מאיר, הוא אחיו של רבינו תם והרשב"ם, אשר היה מבעלי התוספות שבצרפת, לעומת נשוא מאמרנו הריב"ם - רבינו יצחק בן מרדכי מרענגשבורג, על אף ששניהם מובאים תחת שם וכינוי אחד, ויש לידע ולהבדיל במקומות אשר יכולים להחליף גברא אגברא.

כמו שנעיר לקמן, בפירושי התוספות שבבא בתרא, על דרך הכלל כשמובא ריב"ם, הכוונה לריב"ם מרענגשבורג, ולא לריב"ם אחיו של רבינו תם. אם כי בהחלט מובאים דברים אף בשם ריב"ם אחיו של רבינו תם, אך במסכת בבא בתרא שם מובאים על דרך הכלל דברי אחי רבינו תם עם שמו המלא 'רבינו יצחק בן מאיר', ולא תחת הכינוי ריב"ם [ראה תוספות בבא בתרא (קמט. בד"ה מגמרי: שם בד"ה דקא מגמרי: קנב. בד"ה מתנת: קנב. בד"ה כתב: קנב: בד"ה השתא: קנו. בד"ה רבי אלעזר: קנט. בד"ה ולימרו) הובא בשמו המלא, לעומת שאר המקומות שם הובא בכינוי ריב"ם].

שלושת מרכזי התורה באשכנז

כאן יש להקדים הקדמה נוספת, והיא כי מרכזי התורה הפעילים אצל בעלי התוספות שבאשכנז, היו בשלושה מקומות, הראשון הוא בשפיירא שם חי ופעל הריב"א הראשון, אודותיו הארכנו במאמרנו זה מכבר, השני הוא במגנצא שם התגורר הראב"ן אליו התייחסו במאמרנו הקודמים, ואילו הריב"ם היה ברענגשבורג, אשר אף היא כאחיותיה הראשונות היוותה מרכז תורה לכל בני אשכנז, ושם התגוררו אחדים מאבירי בעלי התוספות אודותם נאריך בהמשך.

רבתינו של הריב"ם

הריב"ם היה תלמידו של הריב"א הראשון משפיירא, אם כי שאף הראב"ן היה תלמיד הריב"א, אך בעוד שהראב"ן היה מן המבוגרים שבין התלמידים, ומבוגר היה בהרבה מן הריב"ם, הרי שהריב"ם היה מצעירי התלמידים, ומה גם שתחילת לימודו אצל הריב"א כבר היה בסוף ימיו.

אין לנו את הדרך לשער בדרך הדיוק בכמה שנים מדובר, אך ללא ספק מדובר היו בשנים מספר, שכן ניכרת השפעתו של הריב"א על הריב"ם, עד כי אף רבינו תם שהיה רבו של הריב"ם כדלהלן, השגיח ביותרת הכבוד על הריב"ם, והיה מפנה את השואלים אליו דבר לשאול את הריב"ם על אף היותו תלמידו, וזאת ככל הנראה לצד שקיבל תורה מפי הריב"א, ועל כן יחס לו רבו השני - רבינו תם, את יותרת הכבוד.

פניני הלכה ומנהג

פנינים משיעורו השבועי של הרב הגר"ג רבי פנחס אהרנסון שליט"א
רב החסידי אמש"ט בע"ה ק"ק ירושלים

פניני הלכה

פניני עבודה

הכנה לתפילה

עה"פ בריש פרשתן ויגש אליו יהודה ויאמר בי אדוני, דרשו חז"ל (בר"צ ג' א' ו) דקאי על הגשה לתפילה כמו שמצינו בנביא (מלכים א' י"ח ל"ו) ויגש אליהו הנביא ויאמר ה' אלוקי אברהם יצחק וישראל וגו'.

בספח"ק עוררו מדברי המדרש בכמה אופנים על ענין ההכנה לתפילה, עיי' תולדות יעקב יוסף, נועם אלימלך, תפארת שלמה, ועוד.

שיכונו לבם למקום

מרגלא בפומי דאד"ש דברי רבינו יונה על מש"כ במשנה (ברכות ל:) 'חסידים הראשונים היו שוהין שעה אחת קודם התפילה כדי שיכוונו את ליבם למקום', שכתב רבינו יונה (כא, מדפי הרי"ף) שהכוונה היא לא כדי שיתכוונו לתפלה שמתפללים, אלא להביא לכך שהלב יהיה מכוון ופונה ל'מקום' - לרבש"ע, ועיי"ז שממעטים את נטיית הלב לחומריות ולגשמיות, הלב נהיה מופנה ופונה ל'מקום', וזאת היתה עבודת החסידים הראשונים בשעה שהיו שוהים קודם התפלה - לנקות ולזכך את הלב מהנטייה לגשמיות לחומריות ולהנאות.

לימוד התורה

טורה זו בכוחו להעשות ע"י לימוד התורה, כמ"ש בזהר (ח"א פ:) 'דכיתא באורייתא אשתכח', ובגמ' (קדושין ל:) שהתורה היא התבלין ליצר הרע.

בתלמוד ירושלמי (ברכות פ"א הל' א') אי' שדעת רבי יוסי שהוא חיוב לעמוד לתפילה מתוך דברי תורה. בשיחה לסיום מס' מכות בבישיבה"ק (ג' יסן תשס"א) הובא שלימוד התורה מסלק את הסיגים הנמצאים בנפש שהם המפריעים והמונעים של התפילה, עיי"ש.

ועיי' בפ"י הור"ק עה"פ (תהלים קי"ט, קי"ט) 'סגים השבת כל רשעי ארץ, לכן אהבתי עדותיך', שדברי התורה 'מנקים את האדם מכל ס'ג, והם מורים שיהיה האדם שלם תוכו נְקָר, לפיכך אהבתי אותם ודבקתי בהם'.

לימוד הגמרא

טורה זו נעשית בעיקר ע"י לימוד הגמרא, כמ"ש בספח"ק י"שחמי ישראל (כי תצא ה) שהתיבות האחרונות ששמע אביו מאדמוה"ז הרה"ק מווראקא זי"ע 'די גמרא איז די גרעסטע טהרה'.

ועיי' בשו"ת הריב"ש (סי' מ"ה) בשם תשובת רבינו האי גאון ז"ל 'תקון הגוף ומשור הנהגת האדם הוא עסק המשנה והתלמוד, ... ולא תמצא יראת שמים, ויראת חטא, וזריזות, וענוה, וטרה, וקדושה, אלא במתעסקים במשנה ובתלמוד'.

נקיטת בחבורה

בשיחה לחנוכת הבית ובשיחה להכנס"ת לביהח"ס ברה"ב אבא שאול בביתר, נאמר על חשיבות לימוד

תענית בערב שבת

זמן סוף תענית

כשחל עשרה בטבת ביום שישי מתענים בערב שבת עד צאת הכוכבים, ככלל תענית מדאורייתא או מדברי קבלה או מדרבנן שמתענים עד צאת הכוכבים, כמ"ש בשו"ע (סי' תקס"ב סעיף א') מדברי הגמ' (תענית יב) 'כל תענית שלא שקעה עליו חמה - לאו שמייה תענית', וכפי' תוס' (שם) שהכוונה לצאת הכוכבים.

יצוין שבשפת אמת על הש"ס (תענית שם) דן מדוע אכן יש להמתין עד צאת הכוכבים, והלא לשון הגמ' הוא 'שקעה עליו חמה', ומביא צדדים להקל אחר שקיעת החמה, שבין השמשות כבר מותר לאכול ולשתות.

בסוף דבריו כתב השפ"א 'ובאמת עמא דבר דמקלין לאכול בבין השמשות, ונראה שיש להם על מה לסמוך. והמדובר שם הוא על כל מוצאי תענית, בין שחל בחול ובין בשבת, שבכל צום דרבנן יש צדדים להתייר להפסיק התענית כבר בבין השמשות.

ולא מבואר מי הם העם שמקלין לאכול במוצאי תענית בין השמשות, האם הכוונה שכך ה' מנהג העם בפולין או רק בעירו ובמקומו, ועכ"פ לא בכל מקום נהגו מנהג כנגד הנפסק בשולחן ערוך.

בספרי הראשונים מצינו מנהגים שונים, כמו שהביא הבית יוסף (סי' תקס"ב) מוהגהות מיימוניות בשם סמ"ק -והוא בהגהות הר"פ על הסמ"ק - (מצות עשה צ"ו) 'הרבה בני אדם נוהגים לאכול מיד כששקעה החמה', ועיי"ז שהביא בשם רבינו אלחנן מבעלי התוס' שכתב 'פוק חזי מה עמא דבר, שנהגו להתענות עד צאת הכוכבים' אפילו בתענית יחיד, וההיא שלא שקעה חמה ר"ל גמר שקיעה דהיינו צאת הכוכבים'.

ומעיי"ז בתוס' במס' ע"ז (לה. ד"ה מתענין) שתמחו על המנהג להתענות עד צאת הכוכבים, שהלא מל' הגמ' משמע שדי להתענות עד שקיעת החמה שהיא שיעור חמשה מיל לפני צאת הכוכבים, וכתבו בתוס' 'לא מחתינן נפשין לספיקא, ועוד דשמא לשון שקעה ר"ל שקעה לגמרי'.

ועיי"ש בתוס' (שם) 'ומיהו המתענה בערב שבת, אף על גב דבספיקו בעידוין (מא) הלכה מתענה ומשלים, א"צ לרקודק להמתין עד צאת הכוכבים'.

ומ"מ בשו"ע נפסק הלכה למעשה להתענות עד צאת הכוכבים כי בחול בין בשבת, ומשמעות השפ"א שגם בזמנו עדין 'עמא דבר דמקלין לאכול בבין השמשות', ושמא ה' המנהג שהיו מפסיקים תעניתם בזמן בין השמשות לשי' רבינו תם, מיטום שסמכו על שיטת הגאונים שלשיטתם כבר אחר צאת הכוכבים, כמנהג רבים בפולין שנהגו כשיטת הגאונים, וע"ז כתב שאע"פ שהוא בין השמשות ע"פ השו"ע מ"מ מקליים בצירוף שיטת הגאונים.

סוף תענית בערב שבת

למעשה מתענים בכל התעניות עד צאת הכוכבים, וגם בתענית בערב שבת מתענים עד צאת הכוכבים, כמ"ש בשו"ע (סי' רמ"ט) בדין כל תענית בערב שבת, ואע"פ שבמ"א הביא דיעות החולקים שמתענים רק עד שעת יציאה מבית הכנסת, דהיינו אחר פלג הש"ש ע"ז רק לענין

תענית יחיד, ואכן כך הוראת אד"ש בתענית חתן ביום חופתו, ושאר תעניות הבאים לכפרה, כגון תענית על נפילת תפילין וכיו"ב, שמתענים עד פלג המנחה, אמנם בתענית ציבור כעשרה בטבת גם להכרעת הרמ"א מתענים עד צאת הכוכבים, וגם כשחל בערב שבת.

איסור תענית בשבת

הכלל של איסור תענית בשבת הוא, שאסור להתענות בשבת אפי' שעה אחת לשם תענית, ואסור להתענות עד חצות היום אפילו לא לשם תענית, כמ"ש בשו"ע"ד (סי' רפ"ח סעיף א') 'צריך למהר לאכול סוף שעה ששית, שאסור להתענות בשבת עד חצות אפילו אם אינו מתכוין לשום תענית, אלא שנמנע מחמת עסקו בדבר אחר אפילו הוא דבר מצוה כגון שקורא ומתפלל אסור'.

אמנם בתו"ד הוסף הרה"ק הרב זי"ע שיש אופנים שיותר לא לאכול גם עד אחרי חצות כשאינו לשם תענית, כגון שאינו חפץ לאכול עדיין והאיהור הוא עונג לו כמו שיתבאר (והוא הדין אם מתענג בקריאה תפלה יותר מבאכילה), ואם מתכוין לשם תענית אפילו שעה אחת אסור'.

וע"כ כאשר אין הכוונה לשם תענית אפשר להתפלל כרגיל לתחילה לקרא קריאת שמע בברכותיה אחרי צאת הכוכבים, ואחרי מעריב להתכונן לקידוש וסעודת שבת וכו' כרגיל.

ועיינו מש"כ הגאון הגדול רבי יעקב שלמה מוזסון שליט"א בשו"ת ואשיבה דברי (ח"א סי' ז') פרטי דינים בענין הרוצה לשתות קפה עם חלב אחר קידוש בסיום התענית, כדרכו בחול, שיש להזהר בענין הרחקה דבשר וחלב, וקידוש במקום סעודה, וברכות הנחנין שהכל, בורא נפשות, ומעין שלוש, עיי"ש.

שעה שביעית

ידוע המנהג המובא בפוסקים, שלא לקדש על הין בשעה שביעית אחר חצות היום דהיינו שעה ראשונה דליל שבת, כמ"ש במגן אברהם (רי"ש סי' רע"א) בשם ספר תיקוני שבת המיוחס לאהר"ז ל'.

טעם המנהג כמ"ש במגן אברהם שיקדש קודם הלילה, משום שבתחלת ליל שבת הוא מזל מאדים, ובסוף יום שבת הוא מזל צדק, לכן יקדש בצדק.

להקדים לקרש

במגן אברהם לא כתב האם להמתין אחר שעה שביעית אלא שיש להקדים לקדש קודם שעה שביעית.

ואכן במקור הדברים בספר תיקוני שבת אכן אינו מפורש, אלא שבועלת שבת המביא דברי התיקוני שבת כתב לפ"ז שגם אם לא יקדש לפני השעה השביעית ימתין עד אחרי השעה השביעית, והמגן אברהם - אע"פ שדברי העולת שבת שגורים על לשונו - לכאוי השמיט דברים אלו.

עיקר הדברים בתיקוני שבת הם על הקדמת הקידוש, משום שבשעה האחרונה של ערב שבת הוא מזל טוב, שאז הוא מזל 'צדק', והמלאך שלו 'צדקיא'ל' ואז מתברך המקדש מהמלאך הטוב

התורה בצוותא שבסגולה להרבות את החכמה, כמו" (אבות פ"ב מ"ז) 'מרבבה ישיבה - מרבבה חכמה', שה'ישיבה' היינו הקביעות ללמוד תורה ברוב עם, בכוחה להרבות 'חכמה' שע"ז התורה מתגדלת ומתרבה.

מסכת ערכין

אחר השיחה בהכנס"ת בביהמ"ס הג"ל, התעוררו עוד כו"כ מבהח"ס - בהשתדלות הגה"ח מוה"ד רבי גרשון פלדמן שליט"א ר"מ בישיבה"ק - ללימוד משותף באשמורת הבוקר בצפרא דשבתא, והמליץ אד"ש לקבוע סדר הלימוד בגמ' מס' ערכין, מכמה טעמים, ובעיקר משום שהלימוד במסכת זו אינו קשה, והמס' כוללת הרבה נושאים ואינה עוסקת רק בעניינים בודדים, כך שגם מי שהחסי מהלימוד יוכל להצטרף כשירצה ולא יחסר לו ידיעות וכד' מתחילת המסכת, או הממשך של סוגיא ארוכה, (ויש בה גם דברי חז"ל על חומר פגם הדיבור ומעלת שמירת הלשון).

ד' המזלות סדרן הוא שצ"ם חכ"ל, ותחלת הלילות של ז' ימי השבוע כצנ"ח של"ם, ותחלת היום הל"ם כצנ"ש.

נמצא בשבת בתחלת הלילה מתחיל מאדים ובתחלת היום מתחיל שבתאי, וב' מזלות אלו מאדים ושבתאי מורים על הרע כמפורש בפ' מפנין (קט"ז) ובפ' מי שהחשיך (קנ"ג).

וכוכב צדק שהוא מורה על הטוב כדאי"ת שם, הוא משמש אותה שעה שקודם ליל שבת קודם מזל מאדים, וגם הוא מתחיל שעה אחת על יום שבת אחר מזל שבתאי.

ומטעם זה ציונו הקדוש ברוך הוא לקבל שבת בתוספת שעה אחת קודם הלילה שמתחיל מאדים, שעדיין צדק משמש באותה שעה שקודם לילה, וכן בימי השבת לא כתוב בו בבקר שיש לשהות שעה אחת על היום לפי שבאותה שעה משמש מזל שבתאי, עד שיתחיל לשמש אה"כ מזל צדק, ולפי שבאותה שעה שקודם לילה עדיין הוא יום והשמש זורחת במזל צדק, וכן שעה אחת בימי מתחיל וכן החמה במזל צדק, על כן אמר שמש צדקה שהשמש הוא במזל צדק בסוף ערב שבת בתחלת שבת קודם מאדים, וגם הוא במזל צדק בתחלת זריחתה בימי שבת אחר שבתאי.

היינו זורחה לכ"ס יראי שמי, בקבלת שבת בין בימי ובין בלילה, שתהיה השמש במזל צדק מרפא בכנפיה.

ומוכח מדברי מהרש"א דענין זה שלא לקדש במזלות הרעים אינו ענין לתחילת ליל שב"ק אלא בכל פעם ששולטים מזלות אלו שייך ענין זה, ולכא"ל לפי"ד ג"כ אין לקדש בשעה שמינית באמצע הלילה דליל שבת [דהיינו השעה הארבע עשרה מחצות היום דערש"ק].

קידוש דיי"ט

בספר משנת יעקב (סימן רע"א) כתב מעי"ז שיש לחוש גם בליל יום טוב, כאשר מזל מאדים משמש באותו יום, כגון אם מקפידים על שתי המזלות שבתאי ומאדים כדברי מהרש"א, א"כ במוצאי שבת - שעה השלישית שבתאי ושעה החמישית מאדים, ליל שני - שעה שניה מאדים, ליל שלישי - שעה חמישית שבתאי שעה שביעית מאדים, ליל רביעי - שעה שניה שבתאי שעה רביעית מאדים, וע"כ כשחל יו"ט בימי השבוע אין לקדש בשעות אלו. [ולא שמענו להקפיד ע"כ, ואינו כשעה שמינית דליל שב"ק שלא כ"כ מצוי לבענה"ב, משא"כ שעות אלו שהם בתחילת הלילה כבליל' ב' או ב' בשבוע].

שבת אין אמורים אלא בזמן שיום ולילת שיום, שתחלת שעה שביעית מן שעות ההשוואה, והיא שעה ראשונה מן יום ו' או משמש נגה, וכן בשעה ששית אחר חצות היום משמש צדק, וא"כ בזמן שאין יום ולילה שיום ליתא לדברי תקוני שבת, כן נראה לפענ"ד.

מש"כ 'ליתא לדברי תקוני שבת', כוונתו שבשאר התקופות אפשר לקדש בשעה הראשונה של ליל שבת משום שהיא לא השעה השביעית משעות שוות, אבל לכא"ו עדיין שייך להזהר שלא לקדש בין שש לשבע אם מקדש בימות הקיץ מפלג המנחה, או בימות החורף אם מקדש מאוחר.

גם לשיטתו - וכמנהג העולם - לחשב בשעות שוות, מ"מ ידוע שהשעות ההוגות כיום אינם שעות נכונות אלא שהשוו את השעות בכל המקומות, כגון בארץ ישראל שהשעה האמיתית היא עשרים דק' לפני"כ, ולפי"ז שעה שביעית בשעות שוות היא בין עשרים דק' לפני השעה שש לעשרים דק' לפני השעה שבע, וכך הורה אדמו"ר זי"ע שלא לקדש עד עשרים לשבע.

שעות זמניות

במבוא ללוח השנה 'המאור הגדול' הובא שהכרעת אד"ש לחשב את השעה השביעית בשעות שוות, אך לפי החשבון שש שעות אחר חצות היום, כגון כאשר חצות היום בשעה 11.39 (כבעשר"ק או בעיה"ק ירושת"ו), נמנעים מלקדש בין 17.39 - 18.39.

דהנה, בענין חישוב התקופות והמולדות נחלקו הראשונים, ע"י תוס' (עירובין נ"ז ה"א ואין) ותשב"ץ (ה"א סי' ק"ט) ועוד, ושיטת הלבוש (או"ח סי' ס"ב) שולענין חישוב התקופות והמולדות נחשב תחילת הלילה אחר שחלפו שש שעות שוות מזמן חצות היום הקודם, ותחילת היום הבא לאחר שמונה עשרה שעות מחצות היום הקודם.

בשועה"ד (הל שבת שם) כתב במוסגר 'דהיינו שעה שביעית אחר חצות היום עין סי' תכ"ח, ובטוש"ע שם לא הוזכר מענין זה, ודברי שועה"ד בסיומן תכ"ח לא הגיעו לידני, אך אם כוונתו לשיטת הלבוש כדרכו בהרבה מקומות הרי שהיא שעה שביעית שוה אחר חצות היום.

[בלוח המאור הגדול שם הובא שכן ציין הרב לשי' הלבוש, ולפענינו (באר"ש שם) ליתא. ועי' בשועה"ד ב"ד סי' קפ"ד קי"א סי' ק"ג] שישמש דעתו בענין חישוב התקופות כשי' הלבוש].

שעה שמינית בליל שב"ק

מנהג זה שלא לקדש בזמן שליטת מזל מאדים ידוע לענין קידוש בשעה הראשונה בתחילת ליל שבת, אמנם לכא"ו ה' צ"ל שלא לקדשו גם בשעות אחרות, ששולט מזל מאדים, שהרי ישנם שבע מזלות כנ"ל, ולפי"ז אם מזל מאדים הוא בתחילת ליל שבת, א"כ אחרי שבע שעות משמש שוב מזל מאדים, ולפי"ז גם בשעה השמינית בלילה ראוי להמנע מלקדש. בפוסקים לא עסקין בשאלה זו, שפחות מצוי, אך כשמדומן שעדיין לא קדש עד סמוך לשעה השמינית בלילה, צ"ל לפי"ז שיש להזדרז לעשות קידוש קודם השעה השמינית או להמתין עד אחר סוף השעה השמינית.

שעה הראשונה ביום השב"ק

דברי המהרש"א מצינו שיש להקפיד בזה גם בשאר שעות השבת כאשר משמשים מזלות המורים על הרע, כמ"ש בחידושי אגדות (תענית ה:) ע"ד הגמ' 'אמר רבי יצחק, שמש בשבת - צדקה לעניים, שנאמר וזרחה לכם יראי שמי שמש צדקה ומרפא'. שלא התבאר היכן רמזו בפסוק דקאי אשבת, ורש"י כתב 'יראי שמי - שומרי שבת', אמנם במהרש"א כתב 'דמשמע ליה דאירי בשבת מהאי לישנא דשמש צדקה, והוא מבואר כי מהלך

שבת מבית הכנסת, וע"ז כתב שיקדים לקדש לפני השעה הראשונה שבלילה, משום שאז הוא כבר מזל אחר, מזל מאדים, אבל מדבריו יתכן לומר שאין ענין לאחר, שאדרבה ברכת המלאך היא על שוואה שהכל מוכן בזמן, וכבר מוכנים לקדש, כמ"ש בגמרא ובתקוני שבת, עי"ש.

לאחר לקדש

אמנם בכמה פוסקים כתבו שאפי' אם לא קדשו עד שעה שביעית ימתנו עד אחרי שעה שביעית, כמ"ש בשולחן ערוך הרב (רע"א סי' ג') 'ש' זהרים שלא לקדש בשעה ראשונה של הלילה (דהיינו שעה שביעית אחר חצות היום עין סי' תכ"ח), אלא או קודם הלילה או לאחר ששעות היום הלילה, לפי שבשעה הראשונה הוא מזל מאדים וסמ"ל מושל עליו, וכבר נתבאר שלתחלת יום לו לקדש מיד בבואו מבית הכנסת מבעוד יום'.

במשנה ברורה אינו מביא כלל ענין זה, כדרכו שממעט לקדש עניינים ע"פ קבלה גם כאשר נכתב במפורש ע"י גדולי הפוסקים, כעין הא דכתב המג"א (סי' כ"ה ס"ב) 'בענין הנחת תפילין של יד מיושב, עצה לצאת ידי המקובלים והפושטנים, והר"ד בשועה"ד (שם סי' ק"ז), ובמשנ"ב השמיט דבריהם במקומם הביא (שם סי' ק"א) דברי האלה רבה בע"מ מהרש"ל בתשובה (סימן צ"ח) 'דמי לנו גדול מר"ש מקינן אחר שלמד קבלה היה מתפלל כתינוק בן יומו, דמי שלא יוכל להשיג סודה על נכון יבוא לקצץ בנטיעות'.

נדחפים לביתם לסעודת הלילה

בתר"ד הביא המגן אברהם באופן כללי שאין חשש מלהמתין לקדש בליל שבת אחרי שהתפללו תפילת מעריב, מכיון שהזכיר קדושת שבת בתפילה בית הכנסת, כמ"ש הרמ"ע פאנו בתשובה שאם אינו תאב לאכול יוכל להמתין שכבר זכר אותו בכניסתו בבה"כ, עי"ש.

לשון הרמ"ע פאנו בתשובתו (סי' ב') 'מנהגן של רוב ישראל, משנים קדמוניות שלא להיות נדחפים אל ביתם בשבת לסעודת הלילה תיכף אחר תפילת הערב, אלא כל אחד לליל עונג שלו'. במג"א הביא מתלמוד ירושלמי ריש ברכות בענין זמני קריאת שמע של ערבית, שנמנו שם כמה שיעורים, וא' מהם הוא 'משעה שדרך בני אדם נכנסים לאכול פיתם בלילי שבת', ותובט ע"ז בירושלמי שדרך לאכול 'שעה ותרתי בליליא, וכתב דהיינו שעה או שתים אחר תחילת הלילה, וכתב שכן משמע ברש"י בברכות ריש דף ג'.

חשבון המולדות

במחצית השקל (שם) הביא מרש"י במסכת שבת (קט: ד"ה דקיי"א) שכתב שתחלת יום רביעי תלכו המאורות ברקיע, וכן ז' כוכבי לכת שסימנם שצ"ם חכ"ל [ש-שבתא; צדק, מאדים, חמה, נוגה, כוכב, לבנה], וכל אחד משמש שעה אחת, ואח"כ משמש הכוכב שאחריו שעה אחת, וכן חודרים הלילה. נמצא שבתחלת יום שיש משמש שעה הראשונה כוכב נוגה, ואחרי כוכב, ואחריו לבנה, אחר זה חודרים הלילה שצ"ם חכ"ל, הרי עבר מימיו 'עשרה שעות, נשארו מהיום שתי שעות, ומשמש בהן שבתאי; ואחריו צדק, ואחריו מאדים, וע"כ מזל צדק משמש בסוף יום הששי, שהוא שעה ב', ומאדים שאחריו בתחילת ליל שבת, והוא ממונה על חורבן ומלחמה והוא בממשלת ס"מ, וציון למש"כ רש"י במס' עירובין (נ"ד ה"א ואין).

שעות שוות

מנהג העולם לחשב שעות אלו בשעות שוות, דהיינו שלא לקדש בין שעה שש לשעה שבע [אינ"פ שבזמני הלכה מחשבים השעות בשעות שוות, כמ"ש בממשלת ס"מ, וציון למש"כ רש"י עניני ציונים, אלא בשעות ההשוואה, א"כ דברי תקוני

פניני הכהן

פנינים ודא"ה מתורתו של הרח"ק ר' צדוק הכהן מלובלין זיע"א
מאוצרותיו של המשפיע הרב החסיד רבי יצחק דוב מנדלסון שליט"א | פרשת ויגש

פניני הכהן

פרי צדיק אות ב'

ויגש אליו יהודה. במדרש רבה (פרשה זו צ"ג, ו) רבי יהודה אומר הגשה למלחמה רבי נחמיה אומר הגשה לפיוס רבנן אמרו הגשה לתפילה וכו', רבי אלעזר אמר פשט להון אם למלחמה אני בא אם לפיוס אני בא אם לתפילה אני בא.

והנה ביעקב עם עשו איתא שהתקין עצמו לדורון ולתפילה ומלחמה אך שם דורון ותפילה נזכר בכתוב ומלחמה נרמז במה שנאמר והיה המחנה הנשאר לפליטה בעל כרחו. ולא הוצרך לו ולכן לא נזכרה. מה שאין כן כאן שנזכר רק דברי פיוס. ומלחמה יכול להיות שבאם לא היה מתפייס היה נלחם אבל תפילה לא הוזכר כאן כלל.

ואמרנו שהוא על פי מה שכתב הרמ"ע בנחמיה דכתיב (נחמיה ב' ד') ואתפלל אל אלהי השמים ואומר למלך וגו', ולא הוזכר תפילתו ופירש שדבריו שדיבר למלך נתכוון בלבד לתפילה לה' יתברך והמלך היה סבור שאילו מדבר. וכן יש לפרש כאן אך שם יתכן שמה שאמר **אם על המלך טוב נתכוון לשמים על מלך מלכי המלכים** וכן מה שאמר **ואם ייטב עבדך לפניך אשר תשלחני וגו' נתכוון לה' יתברך**. אבל כאן שיש מאמר ארוך צריך להבין איך היו הדברים ככוונה להתפלל לה' יתברך.

אכן יש לפרש מה שנאמר **ידבר נא עבדך דבר באוני אדוני וגו' נגד ה' יתברך**. ומה שאמר **כי כמון כפרעה גם כן לה' יתברך** ועל דרך מה שנאמר (משלי כ"א, א) **פלגי מים לב מלך ביד ה' וגו'**, והיינו שנתכוון לומר לה' יתברך שידעתי שכל מה שיעשה פרעה הוא רק מעשה ידך ותפס פרעה שהוא שם המלוכה וגם יוסף בכלל שהיה משנהו. וגם אמר לשון **כפרעה** כדי שיתכן לשון זה נגד יוסף לפי הכוונה השניה. ולנגד ה' יתברך התכוון שידוע שכל הדיבורים והפעולות שפעל יוסף שכינהו בשם פרעה על שם המלוכה הוא רק מה' יתברך. ומלך הוא מרכבה למדת מלכות. ואף במלכי עכו"ם הוא גם כן ביד ה' רק הוא כבחינת גלות השכינה שצריך להיות הפעולה על ידם. וזה שאמרו (בראשית רבה צ"א, י) מעולם לא אמר יעקב אבינו דבר של בטלה אלא כך אמר הקדוש ברוך הוא אני עוסק להמליך את בנו במצרים והוא אומר **למה הרעותם לי וכו'**, והיינו שיעקב אבינו ע"ה ידע בודאי שכל הסבות מה' יתברך ולא תלה כלל בבחירתם ומעשיהם שלא בגזירת ה' יתברך ומה שאמר **למה הרעותם לי** היה כוונתו שעל כל פנים הסיבה שהרעותם לי להגיד לאיש היה על ידי עוונותיכם דמי חשיד קודשא בריך הוא דעביד דינא בלא דינא (ברכות ה' ב) וזה שאמרו שמעולם לא אמר יעקב אבינו דבר של בטלה.

רק אמר הקדוש ברוך הוא אני עוסק להמליך את בנו במצרים והוא אומר למה הרעותם לי, והיינו שהיה לו לידע שבודאי הוא לטובה ואינו בכלל רעה שיאמר למה הרעותם לי. שבאמת אני עוסק להמליך את בנו במצרים ואף שכבר מלך יוסף כתשע שנה במצרים. אך באמת לא היה מלך רק משנה למלך ומה שמשל על מצרים לא נחשב. והעיקר שהיה הקדוש ברוך הוא עוסק שיבואו כל השבטים שהיו כלל כנסת ישראל ויוסף מלך עליהם שהשתחוו לו ועליהם היה יוסף מלך ממש. ואף אחר פטירתו של יעקב אמרו הננו לך לעבדים וכן יעקב צוה יוסף אל יטען שהוא מלך (מבדר רבה ב' ח) וזה שאמרו להמליך את בנו במצרים הדא דאת אמר **נסתרה דרכי וגו'**.

ואחר כך אמר אדוני שאל את עבדיו וגו' והתכוון לה' יתברך שמה ששאל המושל יודע אני שהיה בגזירתך וכאילו ה' יתברך השואל, ונאמר אל אדוני וגו' גם מה שהשבנו להמושל היה גם כן בגזירתך והיית עם פינו וגם אנחנו ידענו שהסיבה מאתך. ותאמר אל עבדך וגו' שגזרת כן שיצוה להביאו. ועל זה אמרו ונאמר אל אדוני לא יוכל הנער לעזוב את אביו וגו', והיינו שרצינו לעורר רחמיך שתטה לב המושל שיחל מלבקש מאתנו להוריד את אחינו ולא הועיל רק בגזירתך השיבנו המושל אם לא ירד וגו' והם כמו דברך וזהו שנאמר ותאמר וגו', והיה כי עלינו וגו' ונגד לו את דברי אדוני, היינו שקראו כל דברי המושל על שם ה' יתברך שהוא היה הסיבה לזה כמו שנאמר לב מלך ביד ה' וכן יתפרש כל הפרשה לעומת ה' יתברך.

ועל פי זה יש לפרש מה שאמר כאן ואחיו מת ורש"י פירש שמפני היראה הוציא דבר שקר מפיו וכו', ולבד מה שהקשינו איך יכחיש דבריו הראשונים גם למה נתפחד שיצוה להביאו הלא אמרו שאיננו ומהיכן יקחוו. לבד זה קשה איך יתכן שיכתוב הכתוב דברים בודאים שאמר. ואף שהוא אמר מפני היראה לא הייתה התורה כותבת דבר בודאי. וכמו שאמרו (מתנומא תולדות א) גדול השלום שדיברה התורה דברי בודאי מפני השלום ואיזה כה תאמרו ליוסף וגו' ואין אנו מוצאים שצוה וכו', ומה קשה לו הא המעשה היה אמת שדיברו כן השבטים ליוסף. אך כיון שלא היה דבר אמת אף שהם אמרו מפני איזה טעם לא הייתה התורה כותבת דבריהם כיון שהיו דברי בודאי. אלא על כרחך שבא ללמדנו שהם עשו כהוגן לומר כן מפני השלום. ואם כן בכאן אמר יהודה דבר שקר מפני היראה איך יכתוב זה בתורה וכאן לא למדנו דבר חדש מזה.

אכן יש לומר בזה שהיה כיון שראה המושל לפי דעתו לתפוס את בנימין ויאבד הוא חס ושלום שתי עולמות. אז עלה בדעתו שבודאי נתקלקל יוסף במצרים וכיון שנתגלגל דבר כזה על ידו שנמכר יוסף למצרים ונתקלקל חס ושלום גדול עווננו מנשוא. ועל זה התמרמר מאד ואמר ואחיו מת והיה כוונתו על דרך מה שאמרו (ברכות י"ח ב) רשעים שבחיהו קרויין מתים ושב על זה בתשובה והתודה בזה. ונתיירא פן כשיניח את בנימין במצרים פן גם הוא יתקלקל כאחיו. וזה שאמר והיה כראותו כי אין הנער ומת והיה כוונתו גם על בנימין שיתקלקל שזה נקרא מיתה. וגם על יעקב וכמו שנאמר והורידו עבדך וגו' והתפלל ועתה ישב נא עבדך תחת הגערים עבד לאדוני. והיה כוונתו לה' יתברך שטוב יותר שהוא יושאר במצרים והוא בטוח בעצמו שלא יתקלקל במצרים והיה עבד לאדוני רצה לומר לה' יתברך והנער יעל עם אחיו.

ועל פי זה יובן מה שדרשו (בראשית רבה צ"ג, ב) **כי הנה המלכים זה יהודה ויוסף עברו יחדיו זה נתמלא עברה על זה וזה נתמלא עברה על זה וכן איתא בזה"ק** (פרשה זו ו"ר א) אתרגיו כחדא ואתרגיו דא בודא וכו', ובפסוק לא נמצא כלל שהשיבו יוסף וגם דברי יהודה לא נמצא בפירוש דברי כעס. ואף אם נאמר שנמצא ברמז מכל מקום על כל פנים תיקשי מנא ליה להמדרש רבה וזה"ק שיוסף גם כן נתמלא עברה על יהודה.

אך על פי האמור יש לומר דכיון שאמר ואחיו מת שנתקלקל יוסף לפי דמיונו בודאי נתמלא עברה על יוסף במקום שהוא. וכן יוסף נתמלא עברה על יהודה שחשדו ולא דן אותו לכף זכות ותיכף כשנתמלא יוסף עברה על יהודה כששמע הדיבור ואחיו מת כבר שב באותו רגע לדבר אמת. ואף שאינו חס ושלום לפי המכוון של יהודה שנתקלקל להיות חשוב

שולם במרומיו שאין המים מכבים האש וכו', יהודה ויוסף זה ארי זה שור וכו'. והיינו כי יוסף הוא בחינת אש של היראה ופחד ה' לנגד עיניו לכל יעבור שום נדנוד נגד רצונו יתברך כמו שנאמר בו את האלהים אני ירא. ובוה נשמר מהחטא בהנסיין מבחינת גבורה הכובש את יצרנו. והוא נגד חלל הלב הימין דכתיב (קהלת י' ב') לב חכם לימינו וכתוב (תהלים קי"א י') ראשית חכמה יראת ה'. ועל זה מרמז פחד זה גבריאל של אש. ובחינת יהודה נקרא המשל והוא בחינת דוד המלך ע"ה שנאמר בו (שמואל ב כ"ג א') הגבר הוקם על שהקים עולה של תשובה (מועד קטן ט"ו ב') כדי להורות תשובה לדורות. כי בחינת יוסף להיות נשמר מכל רע אין בזה בירור לדורות לכל נפשות ישראל להיותם נתבררים בשלימות להיות ועמך כולם צדיקים, כי אדם אין צדיק בארץ וגו'. אמנם כאשר יודווג בזה גם בחינת יהודה אזי יתברר הכל בשלימות להיות נתקן על ידי זה גם כל פרטי נפשות שאירע להם איזה פגם וקלקול. ועל זה הועמד יהודה נגד הלב כסיל לשמאלו שגם אם אירע איזה פגם מסיבתו שיוכל גם כן להיות נתקן. ועל זה מרמז בזה"ק דכד מתחברן כחדא וכו' כל חובין אתעברו.

וכאשר שמענו מרבינו הקדוש זצוק"ל על פסוק (שמואל ב כ"ג ג') לי דיבר צור ישראל מושל באדם צדיק מושל יראת אלהים. היינו שהבעל תשובה יש לו תקיפות גדול בעצמו שאילו דיבר צור ישראל ביחוד בלשון עז ותוקף. מושל באדם צדיק היינו רבי שמעון בר יוחאי שאמר על פגם הברית שלא יועיל תשובה חס ושולם שלא ישיח על זה. וגם מושל ביראת אלהים אפילו בדבר שנשמע מה' יתברך שלא יועיל לו תשובה כענין אחר ששמע הבת קול שובו בנים שובבים חוץ מאחר. עם כל זה אם היה דוחק עצמו לשוב בתשובה היה נתקבל כמו שכתב בשל"ה (שער האותיות אות ק) בשם ספר ראשית חכמה (שער הקדושה פרק י"ד) שעל זה רמזו כל מה שיאמר לך בעל הבית עשה חוץ מצא (פסחים פ"ו ב') וכדאיאת העצה מהבעל שם טוב זצוק"ל שאמר על עצמו שיעבוד את ה' יתברך גם אם לא יהיה לו חלק לעולם הבא ויהיה במעלה גדולה שלא על מנת לקבל פרס. ובחינה זו נקרא המשל זה מיכאל שיש לו תוקף וממשלה להרהיב עוזו בנפשו לגשת אל הקדוש גם שלמראה עין נראה שאפס תקוה חס ושולם עם כל זה בל יתייחס בעצמו ועל ידי זה בא התגלות הישועה להתודע שנתקן הכל.

זה ענין פרשה זו שנפעל על ידי הגשת יהודה התגלות הישועה בשלימות. הדנה בענין מכירת יוסף לעבד כבר אמרנו במה שאמרנו (בראשית רבה פ"ה י"ז) אמרו נלך ונתפוס דרכו של עולם כנען שחטא לא לעבד נתקלל שעל ידי פגם הברית של חס נתקלל לעבדות וכמו כן חשדו ליוסף שיש בו פגם בזה שהוציא דיבה שבמומו פוסל ולכן יתברר בזה על ידי העבדות להיות נתקן על ידי זה הפגם. והנה אחר שהודה ואמר צדקה ממני, דהיינו שהרגיש בעצמו והודה שבו פגם זה וגם הרגיש בזה על ידי הסיבה של מיתת בניו שזיהה חזק הפגם הזה ומה גם כשהגיע לפניו המעשה בפרשה זו שנפתח בנימין בסיבת ערבתו על ידי הגביע והיה הפסק ממושל מצרים להיות עבד אז הכיר בנפשו שהוא החייב בדבר ובו נמצא הפגם הזה. ואז ניגש בצעקה גדולה לה' יתברך מעומקא לדיבא וכמו שאמרנו (בראשית רבה מ"ט ח') ויגש וגו' הגשה לתפילה וכו', בי אדוני וגו', ועתה ישב נא עבדך תחת הנגער עבד לאדוני, היינו שקיבל עליו דין שמים באבהה להיות עבד ברצונו הטוב כדי שיהיה נתקן בו הפגם הזה על ידי שבטך ומשענתך המה ינחמוני. וכדאיאת (שוחר טוב תהלים כ"ז) על דוד המלך ע"ה שאמר למה הרצועה תלויה הכוני בה. ובוה זייקא פעל התגלות הישועה כמו שנאמר ולא יכול יוסף להתאפק:

כמת חס ושולם. אך על כל פנים היה הסתלקות רוח הקודש שהוא גם כן כבחינת מיתה על דרך מה שנאמר ותחי רוח יעקב אביהם. שהוא שמקודם שהיה בעצבו נסתלק ממנו רוח הקודש כמו שמוזכר בזה"ק (ח"א קצ"ו סע"א) וזהו עיקר החיים. ואמרו (פסחים ט"ו ב') כל אדם שכועס וכו', אם נביא הוא נבואתו מסתלקת ממנו. ואיאת בזה"ק (ח"ב קפ"ב סוף ע"א) טורף נפשו באפו איהו טריף ועקר נפשיה בגין רוגזיה וכו', ולכן נכתב עליו בתורה ואחיו מת שהיה בו זו הרגע כעין בחינת מיתה שהוא הסתלקות החיים. והיינו שהיה לו אז כרגע הסתלקות רוח הקודש והשכינה. ומה גופא שנכתב בתורה ואחיו מת ובדאי לא תכתוב התורה דברי בדאי מזה הוכיחו בזה"ק ומדרש רבה שיוסף נתמלא עברה על יהודה ועל כן נכתב בתורה ואחיו מת.

ועל כן דרשו כי הנה המלכים זה יהודה ויוסף. דמלך מרכבה למדת מלכות כידוע ומלכות הוא רוח הקודש וכמו שנדרש (מגילה י"ד ב') ותלבש אסתר מלכות שלבשתה רוח הקודש ודוד המלך ע"ה ושלמה המלך ע"ה היו מרכבה למדת מלכות שהיו שורש חכמה תתאה תורה שבעל פה שהוא בחינת רוח הקודש כלומר רוח מההוא קודש דלעילא כמו שמוזכר בזה"ק (ח"ג ס"א ריש ע"א) וזהו כי הנה המלכים יהודה ויוסף שהיו בעלי רוח הקודש נועדו עברו יחדיו ונסתלקה רוח הקודש מהם כרגע כשנתמלאו עברה זה על זה והו נרמו בתורה במה שנאמר ואחיו מת כאמור. וכיון שהתפלל יהודה תפילה זו ונתחרט בלב נשבר על שגרם לזה ושב ואמר שהוא בטוח שהוא יהיה עבד לאדוני שלא יתקלקל במצרים. ובדאי כיון שנכתב זה בתורה האמת כן הוא שהוא בטוח שיהיה עבד ה' וזה עיקר התשובה שיעיד עליו יודע תעלומות שלא ישוב לזה החטא לעולם וכמו שכתב הרמב"ם (הלכות תשובה פרק ב' הלכה ב') ולכן כתיב מיד ולא יכול יוסף להתאפק שתיכף נצמחה הישועה שה' יתברך החיש עליו להתגלות ועל דרך מה שנאמר (ישעיה ס"ו כ"ב) אני ה' בעתה אחישנה שכשיבוא העת הקדוש ברוך הוא מחיש ישועה לעמו שלא יתעכב אף כמו רגע:

פרי צדיק את ג'

ויגש אליו יהודה. במדרש רבה (פרשה זו צ"ג ב') ובזה"ק (ח"א ר"ו א') איאת על זה הפסוק (תהלים מ"ח ה') כי הנה המלכים נועדו זה יהודה ויוסף וכו', אמרו מלכים מדיינים אלו עם אלו וכו', עברו יחדיו איאת בזה"ק (שם ר"ב ב') כדכתיב ועובר על פשע ועל דא עברו יחדיו עברו אינון חובין אתכפרו בגין דהא כדין כל אנפין נהיין וכל חובין אתעברו. הענין דאיאת בספר יצירה (פרק ו') לב בנפש כמלך במלחמה ידידוע דכלל ישראל הם קומה שלימה לכן בהכרח להיות נמצאים בהם פרטי נפשות שהם כנגד איברים פרטיים. והסתדרין והחכמים נקראו עיני העדה (בבא בתרא ד' א') והנפשות שהם בחינת הלב של כלי ישראל המה נכתרים בכתר מלכות. וידוע שיש שני חללים שבלב ונגד זה כאשר נזכר לשלימות הגאולה להתברר מכל וכל שיהיה הקומה שלימה יהיה על ידי תרין משיחין משיח בן יוסף ומשיח בן דוד שהמה נגד שלימות שני החללים שבלב. וכמו כן בהתחלת כניסת ישראל לארץ היה על ידי שני מלכים על ידי יהושע שהיה מלך ראשון בישראל והיה משבט יוסף והיה כובש את הארץ ועל ידי דוד המלך ע"ה שהיה משבט יהודה. וכדוגמא הזה היה הרשימה בפרשה זו מעין התגלות הישועה שלעתיד בזה שניגש יהודה אל יוסף שעל ידי זה כל חובין אתכפרו. וכדאיאת (תנחומא פרשה זו ו') על פסוק ואת יהודה שלח לפניו אל יוסף זה שאמר הכתוב המשל פחד עמו וגו', המשל זה מיכאל ופחד זה גבריאל מיכאל מן המים וגבריאל מן האש עושה

פניני היזוק

הנה שבת ויגש היה בחצר הקודש איז'בצא ואח"כ בהמשך בלובלין השבת הכי מרכזית ונרגשת במיוחד וכך כותב הרב החסיד רבי אברהם אליהו מוקוטובסקי זצ"ל בספר הפרשיות זו"ל שם ואחד צדיק גדול היה וחכם מופלג בחכמת התורה כשהיה מגיע לפרשת ויגש היה כל עצמותיו מתרגשת עליו והיה מוצא רמזים בפרשה לבכיה וצעקה של תשובה בכל מיני אופנים והיה אומר ויגש אליו יהודה ר"ת ויג"ש ווינט אידן געוואלד שרייט (בכו יהודים והשמייע שוועה) ואותו צדיק נפטר בשבוע שקראו בו ויגש

הלכה למעשה

צ'שפט כהלכה

בירורי הלכה בח"מ, ופסקי הלכה מתוך שיעורי הרה"ג רבי שלום געשטטנער שליט"א רב ומ"צ בעיה"ק ירושת"ו ומח"ס דעת שלום

דכיון שהוא הפעיל בידיים הוי כל משך זמן הפעלתו, כחיצו, והרי הוא מכח אחריותו כנוקי אש וע"כ יש לחייב את המשכיר על תשלומים שנגרמו על ידו, ומה שהפעיל בהיתר ורק אח"כ המשיך לפעול למשך זמן מרובה, איז עושה את הדבר כגרמא, כיון שהפעילו בידיים, ועיי"ש עוד טעמים, ואכמ"ל.

אכן נראה לענ"ד דכל זה הוא באופן שהמשיך המזגן לפעול גם אחר זמן השכירות, ונמצא שהזיק את המשכיר במה שמוטל עליו חיוב תשלומים לחברת חשמל כתוצאה מפעולת השוכר. אמנם באופן שהמשיך לשלם דמי שכירות על השבוע הנוסף, ותוך זמן זה פעל המזגן ע"פ שעות שבת, אך פעל לריק כיון שהשוכר לא היה שם בשבוע זה, אף שלא היה לו היתר בהפעלת המזגן כיון שכל ההיתר בהשתמשות הרי הוא רק באופן שנצרך לזה בעת שדר שם, וחוצו מזה אין לו רשות השתמשות במזגן וכמבואר לעיל, מ"מ נראה דאי אפשר לחייבו בתשלומים ככה"ג, כיון דמ"מ שילם על שבוע זה דמי שכירות, וא"כ אכתי לא הויק, דלא גרע מאם היה משכירו לאחר והיה ג"כ דר שם נמפעיל המזגן, וגם הא תשלומי דמי השכירות כוללים בתוכו דמי תשלומי חשמל ומים וכדו' כפי מה שסוכם ע"י, וא"כ לא הויקו בתשלומי החשמל.

ובאופן שהשוכר מפעיל המזגן באופן מוגזם מאד בעת שדר שם, לכאורה יש לחייב את המשכיר, כיון שאסור לו שימוש באופן שאין הרגילות כן, ומכוחו מוטל על המשכיר חיוב מוגזם על החשמל וכדו' והרי הוא כמזיק ואין זה נכלל בדמי השכירות, ומ"מ עדיין קשה מאד לעמוד על הדבר ככה"ג אי השתמש באופן סביר או לא והדבר כפי ראות עיני הדיין.

ולמעשה.

באופן א'. שהמזגן המשיך לפעול כשבוע אחר גמר השכירות, כתוצאה מהפעלת השוכר, יש לחייב את השוכר על תשלומי חשבון חשמל שנגרם על ידו.

ובאופן ב'. שהמזגן המשיך לפעול לריק אמנם השוכר שילם דמי שכירות על שבוע זה, אלא שכבר יצא מהבית, אין לחייב את השוכר על תשלומי החשמל (אם ע"פ פעל המזגן ע"י שעות שבת באופן הרגיל אצל בני"א הגרים בביתם).

ובאופן ג'. שהשתמש בזמן השכירות באופן מוגזם במזגן, היה מקום לחייבו במקצת התשלומים, אך קשה לעמוד על הדבר מה נקרא שימוש מוגזם שעליו לשלם על זה, וכפי הנראה לעיני הדיין ודו"ק.

שאלה. השכיר ביתו למשך ימי החגים שעל"ט, וכשיצא השוכר מהבית שכח לכבות את המזגן, ועל כן פעל המזגן למשך כשבוע ברציפות עד שהגיע הבעה"ב מחו"ל, וכתוצאה מכך הגיע חשבון חשמל גדול מאד, על מי מוטל לשלם החשבון על השוכר או על המשכיר?

ויש כמה אופנים בנדון כזה.

- א. באופן הנ"ל שנגמר זמן השכירות, והמשיך המזגן לפעול אח"כ למשך כשבוע.
- ב. באופן שעדיין לא נגמר זמן השכירות, אלא שהשוכר יצא לפני גמר השכירות ושכח לכבות את המזגן, באופן שהמשיך לפעול עד סוף זמן השכירות (באופן סביר למתגרור בית, כגון ע"י שעות שבת).

ג. שוכר שהשתמש בזמן שהותו בבית במזגן באופן מוגזם.

תשובה. איתא בשו"ע סימן שיג ס"א

המשכיר בית לחבירו בבירה גדולה משתמש בזיזים וכבותלים וכו' ובכל אלו הדברים הולכים אחר מנהג המדינה וכו'.
ומבואר בפשיטות שכל השכרת בית בכל מקום שהוא, כולל ההשכרה כל דבר שהוא המנהג בהשתמשות בדירה שכורה כגון מזגנים ביולר וכדו', וכן אין השוכר יכול להשתמש בדברים אלו באופן מוגזם, ואע"פ שמבואר בגמ' בב"מ דשכירות ליומא ממכר הוא, היינו רק לאונאה וכמבואר בתוס' שם ובש"ך סימן שיג סק"א, ואף ההחולקים בזה וס"ל דמיקרי ממכר ליומא לגמרי, מ"מ היינו רק לגבי קנין השתמשות ולא לגבי עצם הבית, וע"כ פשוט שאינו יכול להשתמש בבית רק באופן שעל דעת כן מושכר הבית וכדברים שנהגו כן.

אין לו היתר השתמשות. וכל זה בהיתר ההשתמשות, אכן לגבי תשלומין על מי חיוב תשלום אם אכן השתמש באופן בלתי סביר וכתוצאה מזה יש חשבון תשלום גדול יש לעיין.
דהנה לכאורה היה לנו לדון כאן אי יש חיובי תשלומים בשוכר קרקע, ע"פ המבואר סימן שא ס"א דאין חיובי תשלומים בשומר קרקע ואף בפשיעה שנחלקו הפוסקים שם אי חייב שומר בקרקע, אמנם מבואר בפוסקים שאין להוציא תשלומים מהשוכר אף בפשיעה, וא"כ כאן דבית מיקרי קרקע וכו' המזגן המחובר בטיט לגמרי בבנין לכאורה מיקרי קרקע וכמבואר בדרכי חושן שומרים סימן לב ועיין עוד מש"כ בזה בפתחי חושן פקדון פכ"א הערה כא ובקנינים פ"ד הערה סד, ופטור על הפשיעה, (ויש עוד לדון בזה על התשלומין כתוצאה מהשתמשות המזגן, אי מקרי שומר קרקע או שגדון על עצם התשלומים שאינו קרקע, ואכמ"ל). אמנם כאן למעשה אין לדון בהנ"ל כלל, כיון שהפעלת מזגן באופן שיוטל על המשכיר הרי הוא מזיק, ומבואר בנתי"מ שם סק"א, דהא דשומר פטור בפשיעה דוקא כשנדרשל בשמירתו, אבל להניחו ברה"ר דדמי לאבידה מדעת הוי מזיק גמור וחייב, וה"ל הפעלת מזגן הרי הוא כמניח חפצו מעותיו של חבירו ברה"ר דמזיק הוא ובכל אופן חייב.

ויש לעיין אי מיקרי מזיק או רק גרמא, כיון שבעת הפעלת המזגן היה הדבר בהיתר, אלא דמה שהמשיך המזגן לפעול בזה נעשה החיזק וא"כ אפשר דהוי רק גרמא ומבואר ברמ"א סימן שפו ס"ג דגרמא בניזקין פטור.

אמנם כתב בשו"ת שבת הלוי ח"ז סימן רלד דבכה"ג בנדון שלפנינו יש לחייבו מחמת ב' טעמים א. דכתב שם הרמ"א ד"א דבכל גרמא בניזקין אם הוא דבר שכיח ורגיל חייב, ועוד

וביותר מבואר ברמ"א בסימן שטז ס"א דאם השוכר רוצה לצאת מהבית באמצע זמן השכירות והשאירו כך בלא דיוורן ורוצה לשלם ולהשאירו ריק, יכול המשכיר להשכירו בתוך הזמן לאחרים, והטעם דהבית ניזוק ויורד ערכו כשנשארו ריק, והרי שאף בדבר קל להשאירו ריק יכול המשכיר לקחתו ולהשכירו לאחרים, כ"ש שאין רשות לשוכר להשתמש בפועל בבית באופן בלתי מקובל, וכן מבואר בשו"ת מהרש"ם ח"א סימן ק באופן ששכר חנות לממכר בגדים ורוצה לשנות ולמכור שם קמח, שהמשכיר יכול למחות בו כיון שיש קפידא בזה וכתב בפתחי חושן פ"ד הערה כה דמדבריו נלמד לכל שינוי בדבר המושכר אם יש צד ריעותא יכול בעה"ב למחות, עיי"ש.

ומכל הנ"ל נלמד דדבר פשוט הוא, שאף שהבית וכן הנלווה מושכר לו מ"מ אין לו רשות להשתמש יותר ממה שהמנהג ובאופן המקובל, וא"כ אף שמוותר לו ההשתמשות במזגן היינו רק באופן סביר, עד כמה שהשוכר נצרך למזגן, וביותר מזה

הלכות הנחוצות בברכת פת הבאה בכיסנין (ב)

יג. "אם התחיל לאכול ע"מ לאכול פחות משיעור קביעות סעודה, ונמלך ואכל מעכשו עוד כדי שיעור קביעות סעודה, צריך לברך לטול נט" וברכת המוציא וברהמ"ו.

יד. "אם התחיל לאכול ע"מ לאכול פחות משיעור קביעות סעודה, ונמלך ואכל כדי שיעור קביעות סעודה בצירוף אם מה שאכל לפני שנמלך, למברך רק ברהמ"ו.

טו. "אם דעתו לאכול פחות משיעור קביעות סעודה, אינו צריך לחשוש שמא ימלך לאכול כשיעור קביעות סעודה

טז. בירך ע"מ לאכול שיעור קביעות סעודה ונמלך לאכול פחות משיעור קביעות סעודה, למברך ברכת על המחיה, "אמנם ברכת המוציא שבירך מלפניה יוצא בה.

יז. בכל ספק בדברים אלו יש להקל לברך על המחיה.

יח. "מי שהיה בדעתו לאכול כשיעור קביעות סעודה, ובירך בזמיו או בשוגג מתחילה בורא מיני מזונות, יש לו להפסיק ולברך ברכת המוציא וברכת המזון אף אם משעה זו אינו אוכל כשיעור קביעות"ס, אלא שבצירוף כל אכילתו יש שיעור קביעות"ס.

ז. אם אכל שיעור קביעות סעודה, ברכתו המוציא וברהמ"ו אף שהוא אכלו לתענוג בעלמא.

ח. "אם אכלו עם שאר דברים שמלפתים בו את הפת, שיעור קביעות סעודה בזה הוא כפי שאחרים רגילים לקבוע עליו כן, "וי"א דבעינן שיעור קביעות סעודה מהפת עצמה.

ט. "אם אכלו לבדו ושבע ממנו, ואחרים אינן קובעין סעודתן עליו בשיעור כזה אלא בצירוף שאר דברים שמלפתים בו את הפת, דצריך לברך ברהמ"ו.

י. דברים שמלפתים בו את הפת "היינו דברים שרגילים לאכול עם הפת עצמה כגון סלטים וכדו', אמנם שאר דברים שבסעודה, יש להקל שאין עושים קביעות סעודה.

יא. "שיעור קביעות סעודה היינו שאכל כזית בכדי אכילת פרס, אף ששיעור שביעה אכל ביותר משיעור זמן זה, "היינו עד עד שיעור שעה וחומש.

יב. אם אכל פחות מכשיעור קביעות סעודה, אף שהוא אכלו במקום סעודה, מברך בורא מ"מ וברכת על המחיה.

א. "אכל פת הבאה בכיסנין שיעור קביעות סעודה מברך עליו ברכת המוציא וברכת המזון, "ואע"פ שלא שבע ממנו.

ב. שיעור קביעות סעודה היינו שיעור שרוב בני אדם קובעים עליו ואע"פ שהוא קובע אף בפחות מזה וכדלהלן.

ג. "יא דשיעור קביעות סעודה היינו כדי 'ארבעה ביצים, "וי"א דשיעורו היינו כדי סעודה קבועה של ערב ובוקר, ולכתחילה יש לחוש לשיעור של ארבעה ביצים, ולמעשה אפשר להקל על הדעה השנית.

ד. "לי"א ששיעור ד' ביצים היינו בצירוף שאר דברים שמעורבים בפת כשמן וסוכר וכדו', ו"א דבעינן שד' ביצים יהיה מהקמח לבדו, "אמנם המילוי בתוכו יש להקל שאינו מצטרף לשיעור, אף שהמילוי הוא מדברים שמלפתים בו את הפת.

ה. "אם אכל יותר משהיה ביצים ושבע ממנו צריך לברך ברהמ"ו.

ו. "זקנים ונערים שאכילתן מועטת משאר בנ"א, שיעור קביעות סעודה לדידם היינו שיעור שדרכם לקבוע עליהם.

א. שו"ע סימן קסח ס"ו, דמ"מ פת הוא, אלא שאם אינו קובע עליו אינו נחשב לפת הרגיל. ב. שו"ע שם. ג. שו"ע שם, ואף איש שדרכו לאכול מעט או חולה מ"מ שיעורו כפי רוב בנ"א, ואינו כוקנין ונערים דלקמן סעיף ו' דשם רוב אותן בנ"א קובעים כן. ד. במשנ"ב סק"ד כתב בתחילה, ג' או ד' ביצים, אמנם בסוף דבריו שם כתב ד' ביצים, וכן כתב בשו"ת אגרו"מ ח"ג סימן לב. ושיעור ד' ביצים י"א דשיעורו 200 סמ"ק - ביצים שלנו, וי"א 230 סמ"ק - הגרא"ח נאה, וי"א דשיעורו 400 סמ"ק - לפי הדעות שנתקטנו הביצים, ומשערין ע"מ מיעור כל החללים והאוויר באמצע, כיון שהדבר תלוי בשיעור שאנשים קובעים עליהם, ואין שבעים אם יהיה חלל אויר. ובמשקל השיעור ככה"ג שממעין האויר, הוא כמעט אותו שיעור של נפח דלעיל ולשיעור הדגרא"ח נאה היינו בערך 230 גרם. ה. משנ"ב סק"ד בשם המג"א, וכן משמע בשו"ע הרב ס"ח (אמנם בסידור הכיר שיעור ד' ביצים עיי"ש), ובליקוטי חבר בן חיים שכן נהג רבו מרן החת"ס ז"ע וכן הוא בשו"ת זכרון יהודה סימן פב. ו. משנ"ב שם. ז. במשנ"ב שם משמע דרק בדעיבה, אמנם משמעות שאר פוסקים להקל בזה וע"כ הסומן להקל יש לו ע"מ למקור - עיין שו"ת שבת הלו"ח ח"ו סימן כה למעשה, (ויש מי שכתב שד"ר ב"א כהיום בסעודת ערב ובוקר כד' ביצים וכו'). ח. משמעות הפוסקים. ט. עיין חו"א סימן כו סק"ח, ואף דבר שמלפתים בו י"א דאינו מצטרף כלל. י. שו"ע הרב בסידור. יא. ביאוה"ל ד"ה ומכל מקום (ויש חולקים על זה עיין שערי ברכה פט"ו סק"ט), ומ"מ נשים דינם כאנשים אף שאכילתן מועטת מאנשים כ"כ בשערי ברכה פט"ו הערה קכ"א בשם הגרש"ז אויערבך זצ"ל, ועיין עוד לעיל הערה ג'. יב. משנ"ב סק"ד בשם המג"א. יג. משמעות שו"ע הרב בסידור, וכן הוא בערוה"ש סעיף ז' ובעוד פוסקים, ועיין בשו"ת שבה"ל ח"ו סימן כה. יד. משנ"ב שם, אמנם עיין בסעיף הקודם דיש חולקים על זה. טו. שו"ת להורות נתן ח"ו סימן ט' ובש"כ פנ"ז הערה רלד עיי"ש. טז. עיין שו"ת דובב מישרים ח"א סימן מוז ובשו"ת שרגא המאיר ח"א סימן לג. יז. אור לציון, דכן הוא השיעור לגבי כל אכילה לענין ברכה אחרונה. יח. משנ"ב סק"ו. יט. משנ"ב סק"ו, ועיין בשו"ע הרב סעיף ח דדעתו דבכה"ג יברך קודם על המחיה על מה שאכל עד עכשו, וישעה מעט ויברך שוב בורא מ"מ ועל המחיה אם אין בו כדי קביעות סעודה במה אוכל בפעם השנית. כ. משנ"ב סק"ב, כיון דמעת שנמלך אינו אוכל כשיעור רביעות סעודה. אמנם כתב בשעה"צ סק"א דצריך לברך עוד פעם בורא מ"מ, כיון שמתחילה לא היה דעתו לאכול שיעור זה. כא. פרמ"ג משב"ז סק"א. כב. פשוט כיון שלא אכל כשיעור. כג. עיין שו"ת אגרו"מ ח"ב סימן נד ובי"ד ח"ג, סימן ככ. כד. מגילת ספר ברכות סימן ט' כיון שרוב הספיקות בזה. כה. הן הוכיח בס' ברכת הגנה"צ פ"א, ולכתחילה ראוי שיפסיק אכילתו ויברך על המחיה, ושוב יברך המוציא על אר אכילתו אם יש בו כשיעור קביעות"ס.

הפקה: "אמנו" 05331-05646

ונראה דאיצטריך לאשמעינן דין זה להלכה למעשה לגבי שיש לפניו מצות ת"ת ומצות כיבוד אב, דכיון דבשני מצוות הללו מצינו דבר מחדש שנדחים מפני מצוה אחרת שא"א ליעשות ע"י אחרים, דבכיבוד אב מבואר בגמ' קדושין ה"ל, ולגבי מצות ת"ת מבואר בגמ' מו"ק (ט. ב. ט.) שיש חילוק בין כשיכול לעשות ע"י אחרים לאינו יכול, ומובא להלכה בשו"ע (י"ד סי' רמו סי"ח): דת"ת שקול כנגד כל המצוות, היה לפניו עשיית מצוה ות"ת, אם אפשר למצוה להעשות ע"י אחרים לא יפסיק תלמודו, ואם לאו יעשה המצוה ויחזור לתורתו. הרי דבין מצות כיבוד אב וכן במצות ת"ת נאמר ההלכה שיש חילוק אם המצוה שנולדמן לפניו יכולה ליעשות ע"י אחרים או לא, וא"כ ביש לפניו מצות ת"ת יש סברא לומר דבמקום מצות כיבוד אב כשאינו יכול ליעשות ע"י אחרים יבטל מצות ת"ת מפניה, אך מצד שני יש סברא לומר ג"כ לאידך גיסא דכיון דבמקום מצוה ליכא מצות כיבוד אב ואם דאתה ואבין חייבים בכבודו א"כ ידחה מצות כיבוד אב מפני מצות ת"ת, [ועי' בהגהות רד"ל בקדושין שם שנסתפק בזה], והו"א דכשיש לפניו מצות ת"ת ומצות כיבוד אב נאמר האידה שירצה יעשה, ולכן איצטריך לאשמעינן גדולת ת"ת והיינו שחייב לעסוק בת"ת ולא בכיבוד אב.

מוחל' הפוסקים אם מצות ת"ת נדחית מפני כיבוד אב מסברא דאתה ואבין חייבים בכבודי

אמנם להלכה לא ברירא הך מילתא כ"כ, דמצינו שנחלקו בזה גדולי הפוסקים דד"ל הפתחי תשובה (י"ד סי' רמ סק"ח): תלמוד תורה גדול, היינו דווקא אם צריך לילך חוץ לעיר (כמ"ש בסעיף כ"ה) אבל אם הוא בעיר צריך לשרת את האב ולחזור לתורתו כמ"ש בס"י רמ"ו סי' ט"ח, כ"כ הפ"ח בלקוטים, ובה מתורץ קושיית ספר המקנה בקדושין דף למ"ד ד"ה אסתיינא מלתא ע"ש.

והנה גם שצ"ן לדברי הפ"ח (בסי' רמו סעיף י"ח) כוונתו להדין המבואר שם דת"ת נדחה מפני מצוה שא"א ליעשות ע"י אחרים, והבין שדין זה נאמר גם במצות כיבוד אב ולכן כשנמצא בעיר יעסוק בכיבוד אב ולא בת"ת, אולם דעת המקנה שצ"ן הפתח"א אינו כן דהמקנה קאי על מה דאיתא שם בגמ' שאבמי הפסיק מת"ת לצורך כיבוד אב, וכתב ע"ז המקנה: גדול הדיו קשיא ליה מה שביטל תורה משום כבוד אביו לא אמרין שיהיה כבוד אביו יותר מביטול אב ואם כדילפי' מהם מיעקב שלא נענש על ששימש י"ד שנה בבית עבר אלא שיש לחלק בין כיבוד למורא כמ"ש לעיל דהא דאמר איהו כיבוד מאכילו ומשקוהו היינו דווקא כשלא צוה לו אביו אבל אם אמר לו השקיני זה הוי בכלל מורא דאמר שם דלא יעבור על דבריו, וי"ל דדווקא יעקב שהיה רק מצות כיבוד לחוד שלא היה אצל אביו כדי לכבדו בזה אמרו דת"ת עדיף מניה אבל אם אמר לו אביו להשקיני מים י"ל דמורא עדיפא מת"ת ע"כ, הרי דהמקנה הבין דמה שאמר גדול ת"ת הוונתו שכשעוסק בת"ת לא יבטל לצורך כיבוד אב וע"כ אף דבכל המצוות אמרין דמצוה שא"א ליעשות ע"י אחרים דוחה ת"ת אבל כיבוד אב שאני כיון שאתה ואבין חייבים בכבודי ליכא מצות כיבוד אב ולכן יעסוק בת"ת, וזהו גם דעת הקול בן לוי הנ"ל ע"ש הרי שנחלקו בזה הפוסקים.

וכדברי המקנה לכא' מבואר בב"יור הגר"א (י"ד סי' רמ סק"ז) שכתב בזה"ל: בליקוט א"ל אביו לעבור על דברי תורה לא ישמע לו כו', אע"ג שאמר שחוט לי בשל לי כו' ומשמע בריש יבמות דווקא לית שיהי בה כרת(ב) סמך על המ"ר שאמר פ' נשא פ"ד יכול אפי' יאמר לך לעבור כו' ודכוותיה איש אמו כו' משמע דוגמת המלך וכ"ש הוא דהא מלך חמור מאביו ואמו כמ"ש בפ"ק קדושין (י"ב) והעובר על מצות הוא חייב מיתה ובאביו שבעה בבלבד ואמרין בספ"ו דסנהדרין כל איש כו' יכול אפי' לדברי תורה ע"כ.

מבאר הוכחה הגר"א מהמג"ב בסנהדרין דת"ת דוחה כבוד מלכות

והנה מה שצ"ן הגר"א לדברי הגמ' בסנהדרין כוונתו למה דאיתא בגמ' (מט, א): [שאמר שלמה ליואב] מאי טעמא קטלתי לעמשא, אמר לה עינא עמשא מורד במלכות הוה דכתיב ויאמר המלך לעמשא הועק ל את איש יהודה שלשת ימים וגו' וילך עמשא להזעיק את יהודה ויחור וגו' (שמואל ב. כ. ב.) [שמרד במלכות ע"י איהו צוואת המלך], אמר ליה עמשא אכין ורקינ דרש [מה שאיחר לאסוף את אנשי יהודה היה משום שדורש אכין ורקינ] אשכחינהו דפתחי להו במסכתא [שכשהלך לאסוף אותם מצאן שעוסקים בתלמוד תורה], אמר כתיב כל איש אשר ימורה את פיך ולא ישמע את דברך לכל אשר תצונו יומת (יהושע א.), יכול אפילו לדברי תורה תלמוד לומר רך חזק ואמץ [דרק בא למעט שבמקום ביטול תורה אין שומעין למלך] ע"ש, וכוונת הגר"א להוכיח דאי"צ לשמוע לציווי המלך במקום שיש ביטול תורה ואף שמצות ת"ת נדחית מפני כל מצוה, וע"כ דכבוד מלכות שאני משום שאתה והמלך חייבים בכבודו ית, וע"כ נדחית כבוד המלך מפני מצות ת"ת, וא"כ יש ללמוד מינה ק"ו דמצות ת"ת קודמת לכבוד אביו דהרי

כבדו המלך מחויב יותר מבכבוד אביו וכמו שכתב הגר"א ואפ"ה נדחית מפני מצות ת"ת וכ"ש כבוד אביו נדחית מפני מצות ת"ת, ולפ"ז נראה לכא' דדעת הגר"א כשיטת המקנה דת"ת קודם לכיבוד אב ומשום הסברא הנ"ל דאתה ואבין חייבים בכבודי.

דוחה הוכחה זו דשם מיירי בלימוד דידיעת התורה אי נמי בת"ת דרביים

אולם יש לדחות הוכחה זו ולשון הגמ' בסנהדרין שם 'אשכחינהו דפתחי להו במסכתא' ונראה מזה שהיו עוסקים אז בלימוד תחילת המסכתא שאז מביארים כל יסודות המסכתא, ואם יחסר להם כעת לא יוכלו להשלימה אח"כ, וא"כ הוי כלימוד של ידיעת התורה שעליו כתב השו"ע הרב [המובא להלן] דלימוד ידיעת התורה אינו נדחית מפני שאר המצוות.

עוד י"ל דשאני התם דמיירי מת"ת דרביים ונת"ת דרביים הלא קי"ל דלא יבטל לק"ש כמבואר בשו"ע (א"ח סי' ע. ס"ד, וי"ש בב"י), נמצא דגדר מצות ת"ת דרביים הוא כמו כל מצוה דאין לבטלה מפני מצוה אחרת, ורק ת"ת ידחיה נדחה משום כבוד מלכות וכיבוד אב, וא"כ אין להביא משם רא"י דמצות ת"ת קודמת למצות כיבוד אב.

שני סברות בדעת הפ"ח דכיבוד אב דוחה ת"ת רק כשאביו נמצא בעיר

והנה גם לדברי הפ"ח (י"ד סי' רמ סק"ז) דת"ת נדחית מפני כיבוד אב, מ"מ היינו דוקא כשאביו נמצא בעיר אבל אם הוא בעיר אחרת אין מצות ת"ת נדחה, והסברא בזה י"ל בתרי אנפי, א. ע"פ מה שחידש השו"ע הרב [פ"ג מהל' ת"ת בקי"א] דמצות ידיעת התורה קודמת למצוה שא"א ליעשות ע"י אחרים ע"ש, וי"ל דעיר אחרת הוונתו שרצה ללמוד שם והוי בכלל מצות ידיעת התורה כיון דלא מן הכל אדם זוכה ללמוד ודוקא אז מצות ת"ת קודמת למצות כיבוד אב, ואולי יש ליישב בזה מה שהערנו לעיל למה איצטריך לאשמעינן הא דגדול ת"ת וי"ל דמיירי מת"ת באופן של ידיעת התורה ואשמעינן דרק אז ת"ת קודמת למצות כיבוד אב אבל באופן אחר אמר' דגדול מצות כיבוד אב ממצות ת"ת.

ב. י"ל ע"פ מה שביאר הגר"שז' איוערבך זצ"ל בדברי המחבר בס"י רמו הנ"ל ואם לאו יעשה המצוה ויחזור לתורתו, דרק באופן שיחזור לתורתו מותר לו להפסיק מת"ת, וא"כ י"ל דאם ישאר כאן יפסיד לגמרי האיות של השגתו בתורה שיוכל ללמוד בעיר אחרת, ובכה"ג מצות ת"ת עדיף ממצות כיבוד אב.

ישוב קושיית הטו"א מג"ד גדולת ת"ת יותר מכיבוד אב דילמא שקולין הן

הטורי אבן במגילה (שם) העיר במה שאמרנו בגמ' גדול ת"ת יותר מבנין ביהמ"ק שהרי כל זמן שברוך בן נרי' קיים לא הניחו עזרא [תלמידו] ועלה [לירושלים לבנות את ביהמ"ק], ולכאור מהיכי תיחי' דת"ת גדול מבנין ביהמ"ק דלמא שקולין הן ומש"ה לא היה עזרא מחוייב לעלות, וכן קשה במה שאמר דגדול ת"ת יותר מכיבוד אב ואם וילפי' דלה מיעקב ולא נענש על אותן שנים שהי' בבית עבר, ולכאור י"ל דלא נענש מחמת שקולין הן מצות ת"ת ומצות כיבוד אב ואמ"ל דגדול ת"ת, ומיישב הטו"א דודאי אילו לא היה עומד נגד ת"ת גבי יעקב אלא כיבוד אב ואם לחוד וגבי עזרא כי אם בנין ביה"מ לחוד ודאי הו"מ למימר דשקולין הן, אלא משום דעמד נמי נגד ת"ת דעזרא מצות ישיבת ארץ ישראל שהרי ברוך בן נרי' רבו בבבל היה כדפריש"י, וכן משמע דעבר היה דר בחו"ל בעבר הנהר וכדכתיב בעבר הנהר ישבו אבותיכם מעולם וגו' ואברהם בן בנו של עבר היה ויבמי אברהם כבר היתה א"י מקודשת, כמו שדרשו חכמים על מה שנאמר ביצחק אל תרד מצרימה שאתה עולה תמימה ואין חו"ל כדאי לך, והשתא אי ס"ד דת"ת וכיבוד אב ואם אין תלמוד תורה ובנין ביהמ"ק שקולין הן אי"כ מצות ישיבת א"י וכיבוד אב ואם יעקב וכן ישיבת א"י ובנין ביהמ"ק דעזרא חו"ל להכריע ולהעדיף על ת"ת שכנגד ולמה לא נענש יעקב על כיבוד אב וכן עזרא למה לא עלה, אלא ע"כ ש"מ דת"ת עכ"פ עדיף מכיבוד אב ואם לחוד וכן מבנין ביהמ"ק לחוד, ואפילו אי איכא נמי ישיבת א"י בהדיהוה אבתי אינו מעדיף ומכריע על תלמוד תורה ועכ"פ שקולין הן ת"ת והני תרתי שכנגדו ע"ש, ויש להוסיף עוד כעין דבריו דאצל יעקב היה גם מצות פור' שנדחה כשהיה אצל שם ועבר, ומהו מוכח דת"ת גדול מכיבוד אב ואם וכעין דרכו של הטו"א מצד מצות ישיבת א"י.

עוד נראה ליישב ע"פ מש"כ המקנה (קדושין שם) דהא דגדול ת"ת מכיבוד אב היינו רק לגבי מצות מורא, וחזינן מדבריו דמורא חמור טפי ממצות כיבוד, וא"כ י"ל (לולי' מסקנת המקנה) דלכן אמרו דגדול ת"ת יותר מכיבוד אב ואם, משום דאצל יעקב אביו היה גם של מורא כיון שיצחק ורבקה צווי' עליו ללכת לבנות לבן ליכא לו אשה משם, וממילא בזוה"ל י"ל דאחי' שקולין הם מצות כיבוד ומצות ת"ת, ומ"מ ילפי' מיהו לגבי כיבוד גדול ת"ת יותר מכיבוד אב דמדחית' דמורא שוה למצות ת"ת, א"כ לגבי מצות כיבוד ע"כ דגדול ת"ת אחרי דמורא חמור מכיבוד.

(א)

צ"ע דאדרבא למסקנת הגמ' שם מבואר דקאי רק על לאו דמחמר דהוי ל"ת בעלמא, ואולי גם כוונת הגר"א לציון דהוי רק בל"ת ולא במצות עשה.

